I 19438

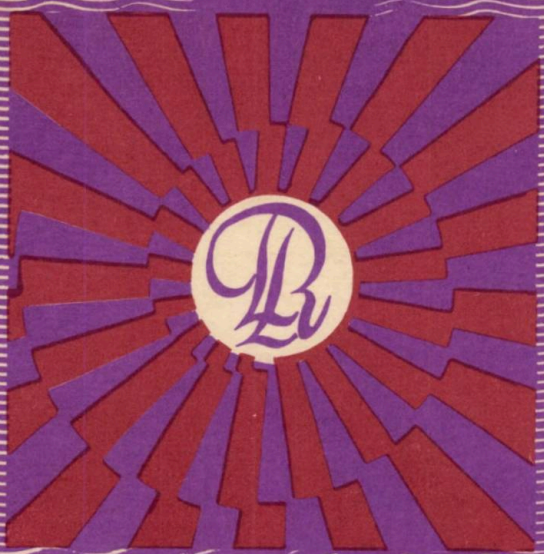

Societatea de științe filologice

LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ

1 IUL 2014

1

1982

34284

REVISTĂ TRIMESTRIALĂ PENTRU ELEVI
Anul XI, nr. 1 (ianuarie-martie), București, 1982

COLEGIUL DE REDACȚIE :

GHEORGHE ANTONESCU (Slobozia), NAE ANTONESCU (Terebești, jud. Satu Mare), CONSTANȚA BĂRBOI, G. BELDESCU, ION BUZAȘI, (Blaj), VLADIMIR DOGARU, ȘTEFAN AUGUSTIN DOINAȘ, AUGUSTIN MACARIE, AURELIA MARINESCU, DORINA MĂRGINEANȚU (Timișoara), IULIU PÂRVU (Cluj-Napoca), NICOLAE I. NICOLAE, LAURENȚIU NICULESCU, ILEANA OANCEA (Timișoara), TUDOR OPRIȘ, GABRIELA PANĂ DINDELEGAN, MARIAN PAPAHAGI (Cluj-Napoca), VASILE POENARU, STERIE RĂDOI (Iași), GEORGE ȘOVU, AL. TUDORICĂ

REDACȚIA :

MARICA ANGHELESCU, MIRCEA FRÎNCULESCU — redactori
ION HANGIU — redactor șef

Revista LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ este editată de Societatea de științe filologice, cod 848 866. Redacția și administrația : str. Spiru Haret, nr. 12, sector I, București, cod 79 664, tel. 15.17.92, cont C.E.C. nr. 45.11.09.5, Filiala sector V, Calea Victoriei, nr. 7, București.

Taxele poștale achitate conform aprobării D.G.P.Tc. nr. 137/3683/1981.

Tiparul executat la Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii", București

LIMBA ŞI LITERATURA ROMÂNĂ

REVISTĂ TRIMESTRIALĂ PENTRU ELEVI

ANUL XI, NR. 1 (IANUARIE — MARTIE), BUCUREŞTI, 1982

Sumar

I. HANGIU — După un deceniu 3

Gramatică, vocabular

IORGU IORDAN — Un cuvînt de salut 5
ION DIACONESCU — Regent şi subordonată 5
GABRIELA PANĂ DINDELEGAN — Evitarea confuziei dintre prepoziţia „a" şi articolul genitival 9
G. BELDESCU — Folosirea cratimei la cuvintele conjuncte 11
PETRACHE DIMA — Ortografia unor substantive 14

Stil, compoziţie

NICOLETA TIUGAN — Stiluri ale limbii române 16
PAUL MAGHERU — Genuri şi specii literare (II) 20
CONSTANTIN PARFENE — Analiza literară parţială 22

Analize, sinteze

PAUL CORNEA — Literatura paşoptistă 26
TEOFIL RĂCHIŢEANU — „Codrule, Măria Ta" 29
AL. TUDORICĂ — Mihail Sadoveanu : „Neamul Şoimăreştilor" 31
VALERIA MIHAI ŞTEFAN — Ana Blandiana : „Ţară" 35
IUSTINA ITU — Ioan Alexandru : „Cosmosul meu" 36

Miscellanea

MIRCEA HANDOCA — Mircea Eliade la 75 de ani 39
CORNELIU NISTOR — Johann Wolfgang Goethe (1749 — 1832) 42
Interviu cu Niculae Gheran despre ediţia opere „Rebreanu" 45

Concursuri, examene

Activități în cadrul Festivalului național „Cîntarea României" : Concursul de limba și literatura română „M. Eminescu" 48
CORINA CHIREA — Finaliști studenți 48

Cenacluri, reviste

DAN TOCOIAN — Cenaclul literar „Miron Pompiliu" 49
GEORGE ȘOVU — Cronica revistelor școlare 50

De la corespondenții noștri 53

Tinere talente

IULIANA SIBICEANU — Trecere. Prea repede. Vara 56

Debut

ROXANA STOICA — Partidul 57
MUGUR COZMEI — Cît Miorița 57
CĂTĂLIN DĂNUȚ TUDOR — Limba noastră 57
LIA-VIORELA CONSTANTINESCU — Copilărie 58
DAN BUJOR — Grîul 58

Însemnări pe marginea cărților

ION COTEANU, *Structura și evoluția limbii române (De la origini pînă la 1860)* (L. Niculescu) ; LIVIU REBREANU, *La lumina lămpii*. Ediție îngrijită și comentată de PUIA FLORICA REBREANU și NICULAE GHERAN (I. H.) ; VICTOR HUGO, *Legenda secolelor*. Antologie, tabel cronologic, prefață și comentarii de DAN ION NASTA (Maria Brăescu) . 59

VASILE POENARU — Curier 63

După un deceniu

Inscriem pe coperta numărului de față al revistei Limba și literatura română *anul al XI-lea de apariție cu sentimentul răspunderilor și al obligațiilor ce revin redacției în viitor, date fiind condițiile generalizării învățământului de zece ani și preocupările factorilor de răspundere angajați în procesul de predare și de învățare a limbii române.*

Programul revistei noastre, urmat cu consecvență timp de zece ani, a fost schițat într-un scurt Cuvînt înainte *așezat în fruntea primului volum al culegerii* Limbă și literatură pentru elevi, *editată de Societatea de științe filologice :*

„Cultivarea în rîndurile tineretului școlar a interesului și pasiunii pentru studiul limbii și literaturii române, a gustului pentru lectura operelor de valoare ale literaturii naționale și universale, încurajarea afirmării noilor talente literare".

Am citat atunci cuvintele tovarășului Nicolae Ceaușescu, *secretarul general al partidului, adresate participanților la a doua Conferință națională a Organizației pionierilor :*

„Înaintea voastră se deschid larg porțile viitorului, societatea socialistă vă asigură tuturor posibilități nelimitate de afirmare a talentului, a capacităților de împlinire a celor mai îndrăznețe visuri și aspirații",

cu convingerea că din rîndurile tineretului școlar se vor ridica viitorii constructori ai socialismului, muncitori cu înaltă calificare profesională, ingineri, tehnicieni, medici, profesori, economiști, juriști, artiști și scriitori și că aceștia, aflați pe băncile școlii, au obligația să-și însușească limba română, să vorbească și să scrie corect în orice împrejurare a vieții lor. Această idee a fost dezvoltată în Cuvîntul înainte *al primului număr din 1975, cînd culegerea* Limbă și literatură pentru elevi *a devenit, prin grija conducerii superioare de partid și de stat, revista trimestrială pentru elevi* Limba și literatura română :

„Limba și literatura română reprezintă un prețios tezaur pe care înaintașii l-au lăsat moștenire generației actuale. Însușirea și folosirea corectă a limbii române constituie cea dintîi datorie cetățenească a elevilor și studenților".

Legea educației și învățămîntului *stipula în decembrie 1978 următoarele : „Învățămîntul are obligația să asigure studierea și stăpînirea temeinică de către elevi și studenți a limbii române, cunoașterea literaturii, istoriei și geografiei patriei" (art. 112).*

Revista noastră a urmărit de-a lungul celor zece ani creșterea caracterului formativ al predării limbii și literaturii române și a subliniat în multe articole ideea că o pregătire științifică și tehnică de înalt nivel presupune stăpînirea temeinică a limbii române și un larg orizont de cultură generală, care se pot realiza numai pe baza unei bogate lecturi literare și a unor îndelungate exerciții de stil și compoziție, îndrumate de profesorul de limba română. Comparînd programele școlare de acum zece ani cu cele actuale, constatăm cu satisfacție că noțiunile de stil și compoziție

ocupă locul cuvenit, urmînd ca acestea să devină exerciții fundamentale în gimnazii și licee.

Revista Limba și literatura română s-a bucurat de un larg sprijin din partea profesorilor și elevilor, învățătorilor și studenților, concretizat în creșterea anuală a numărului de abonamente și în scrisorile de mulțumire transmise redacției.

În ceea ce ne privește, mărturisim acum, după un deceniu, că ne-am străduit și ne vom strădui în continuare să răspundem unor cerințe ale învățămîntului filologic, exigenței elevilor și profesorilor. Vom menține rubricile permanente și vom strînge legăturile cu școala printr-un număr cît mai mare de colaboratori și corespondenți voluntari. Ne bazăm în special pe sprijinul colaboratorilor externi, reprezentînd toate treptele învățămîntului nostru, de la cel primar pînă la cel superior.

Adresăm cu acest prilej sincere și calde mulțumiri tuturor colaboratorilor, printre care academicienilor : Șerban Cioculescu, Ion Coteanu, Al. Graur, Iorgu Iordan ; membrilor corespondenți ai Academiei R.S.R. : B. Cazacu, Al. Balaci, Jean Livescu, Zoe Dumitrescu-Bușulenga ; profesorilor, conferențiarilor și lectorilor universitari : Gh. Bulgăr, Const. Ciopraga, Paul Cornea, Th. Hristea, D. Micu, Șt. Munteanu, Gabriela Pană Dindelegan, Al. Piru, G. I. Tohăneanu, Al. Tudorică, Dan Simonescu ; inspectorilor și inspectorilor generali : Constanța Bărboi, Iuliu Pârvu și Gh. Șovu ; profesorilor de liceu : Vl. Dogaru, Ana Dumitrescu, Emil Giurgiu, Augustin Macarie, Cornel Moraru, Nicolae I. Nicolae, A. Gh. Olteanu, Tudor Opriș, Nina Preda, Valeria Mihai Ștefan, Eugenia Vâjiac și altora [1].

Se cuvine să evocăm aici și acum numele unor colaboratori apropiați ai revistei care ne-au părăsit în ultimii ani : Al. Bistriteanu, I. Brăescu, Al. Dima, I. Dumitrescu, Neacșu Alexe, N. Saftu și G. G. Ursu, a căror amintire o păstrăm cu veneratie.

*

Intrăm în al doilea deceniu de existență a revistei noastre cu gîndul și răspunderea de a ne preocupa permanent de îmbunătățirea conținutului și de a-l lega de activitatea practică pe care o desfășoară la catedră învățătorii și profesorii în școli primare, gimnazii, licee și facultăți, mobilizînd întregul corp didactic în acțiunea de cultivare a limbii române, de păstrare și de transmitere către generațiile viitoare a acestui nestemat tezaur, căci, așa cum scria Nicolae Iorga,

„Intre elementele care formează comoara sufletească a poporului românesc nici unul nu cuprinde mai mult și nu oglindește mai adevărat decît însăși limba lui“,

iar „limba și legile ei dezvoltă cugetarea“, afirma marele poet național Mihai Eminescu.

I. HANGIU

[1] În *Buletinul Societății* pe anul 1980, București, S.S.F., p. 154—159, s-a publicat un indice selectiv al colaboratorilor (1972—1980). *Buletinele S.S.F.* pe anii 1976—1981 cuprind numele profesorilor care au realizat peste 50 de abonamente la revista *Limba și literatura română*.

Un cuvînt de salut

Acad. IORGU IORDAN

Împlinirea unui deceniu de la apariţia primului număr al revistei *Limba şi literatura română* este, pentru mine, un bun prilej de a felicita, din toată inima, pe cei care au avut ideea, atît de corespunzătoare unei necesităţi simţite de multă lume, ca publicaţia *Limbă şi literatură*, destinată cadrelor didactice, să aibă o revistă pentru marea masă a ucenicilor acestora. Numai nivelul de cunoştinţe diferă de la unii la alţii, date fiind pregătirea şi rostul activităţii acestor două categorii de oameni, interesaţi în cel mai înalt grad să cunoască şi să cultive limba lor maternă, împreună cu producţiile literare valoroase exprimate în această limbă. Altfel, în ce priveşte scopul urmărit, nu există nici o deosebire între ele. Aceasta înseamnă că munca amîndurora reprezintă o colaborare autentică, fiindcă nu este posibilă, în acest mod, la celelalte discipline didactice. Asupra importanţei limbii ca mijloc de comunicare a cunoştinţelor de tot felul este inutil să mă opresc, întrucît ea se impune de la sine oricui. Mi-aş permite numai să îndemn pe profesorii de limba română să acorde problemelor de limbă o atenţie mai mare decît celor literare. Acestea din urmă sînt, prin natura lor, mai atrăgătoare şi de aceea par, fără a fi însă, de fapt, mai uşoare. Acest îndemn se bazează pe constatarea pe care am făcut-o de-a lungul unei cariere didactice de peste şase decenii şi continuu s-o fac ca simplu cetăţean, care păstrează, pe cît îi stă în putinţă, contactul cu produsele publicistice în sensul cel mai larg al cuvîntului.

Închei modestul meu salut cu urări fierbinţi de viaţă îndelungată şi de succes acestei reviste, atît de necesară elevilor noştri de toate categoriile.

Regent şi subordonată

ION DIACONESCU
Universitatea din Bucureşti

1. In construcţia şi definirea propoziţiilor subordonate, termenul regent are o importanţă majoră, condiţionînd, prin natura sa semantică şi gramaticală, atît unităţile de ordin funcţional, cît şi mijloacele de construcţie. Prin poziţia sa dominantă, termenul regent constituie condiţia fără de care nu pot fi puse în valoare raporturile de subordonare atît la nivelul sintagmei, cît şi la nivelul frazei.

Calitatea de termen regent o au părţile de vorbire care prezintă capacitatea de a regiza o relaţie de determinare şi de a îndeplini o funcţie sintactică : *substantivul* şi substitutele substantivului *(pronumele, numeralul), verbul, adjectivul, adverbul* şi, în condiţii mai puţin obişnuite, *interjecţia*, fiecăreia fiindu-i specifice un anumit mod de determinare şi un anumit sistem de construcţie. De aceea, în sintaxa modernă, grupurile sau combinaţiile sintactice se definesc în raport cu termenul regent : grupul

nominal este grupul dominat de un nume, grupul verbal este grupul dominat de un verb, grupul adjectival este grupul dominat de un adjectiv etc. Se vorbește de asemenea de expansiunea nominală, verbală, adjectivală sau adverbială, avîndu-se, desigur, în vedere unitatea de la care se pornește — nume, verb etc. — și în jurul căreia se structurează unitățile determinative. Eliminarea termenului regent pune în circulație construcții de tipul *A venit* c u *(tramvaiul)* t r e i ; *Locuiește* p e *(strada)* M î n t u l e a s a, iar ruperea relației cu termenul regent dă naștere la construcțiile anacolute. În limba vorbită, omisiunea determinatului este un procedeu frecvent, dictat de nevoi brahilogice, adică de o economie de limbaj, și al cărui rezultat este, de regulă, o metonimie : *L-am citit* p e E m i n e s c u ; *Are* o d a c i e ; în aceste cazuri, determinantul preia funcția semantică și gramaticală a determinatului.

2. *Numele*, în calitate de termen regent, reclamă totdeauna prezența unei propoziții subordonate *atributive*, a cărei realizare este determinată de o serie de trăsături de expresie sau de conținut ale regentului. Selecția elementelor de relație în structura subordonatei atributive este condiționată în mare măsură de semantica numelui determinat.

a. Se construiesc cu ajutorul conjuncțiilor *că, să, dacă* numai subordonatele atributive care au ca regent un substantiv *abstract : L-a nemulțumit* f a p t u l *că nu a fost ascultat ; Are* p o s i b i l i t a t e a *să revină ; Îl preocupă* î n t r e b a r e a *dacă va reuși.* Un substantiv concret — *masă, casă, tren* — nu poate fi determinat de o atributivă construită cu conjuncții, formula lor de construcție realizîndu-se cu pronumele relative *care, ce, cît :* T r e n u l *cu care am călătorit a fost un accelerat ; S-a mutat în* c a s a *pe care a cumpărat-o.*

b. Se construiesc cu adverbele relative *unde, cînd, cum* subordonatele atributive care au ca regent un substantiv care, prin conținutul său, exprimă *locul (Mi-e drag* s a t u l *unde m-am născut), timpul (N-am uitat* z i u a *cînd te-am cunoscut), modul (Mi-a plăcut* f e l u l *cum a vorbit).* În locul adverbelor relative poate fi folosit și pronumele relativ *care*, dar important de reținut este faptul că adverbele relative nu pot fi întrebuințate în structura atributivelor decît după substantive care poartă mărcile semantice amintite. Putem spune *Mi-e drag satul* î n c a r e *m-am născut*, dar nu putem pune în circulație o construcție de tipul *Îmi place floarea* u n d e (c î n d, c u m) *mi-ai dat-o.* Rezultă din cele prezentate că întrebuințarea conjuncțiilor și a adverbelor relative în construcția subordonatelor atributive se realizează în anumite condiții sintactice.

c. Forma *articulată* sau *nearticulată* a substantivului determinat constituie indicele sau criteriul de diferențiere a atributivelor *determinative* (cînd substantivul este articulat) de atributivele *explicative* (cînd substantivul este nearticulat sau nedeterminat). A se compara : *Am primit* c a r t e a *pe care ți-am cerut-o* cu *Am primit* o c a r t e, *pe care ți-am cerut-o.* În acest caz, atributiva determinativă apare ca o determinare necesară, în timp ce atributiva explicativă ca o determinare facultativă, omisibilă.

d. Substantivul, în calitate de regent, precedă pronumele sau adjectivele relative care introduc o atributivă. Se întîlnesc însă, mai cu seamă în limba vorbită, două situații cînd substantivul se abate prin poziția sa de la această ordine. Prima este reprezentată de substantivele sau de substitutele lor de *reluare*, care formal se încorporează în structura

subordonatei atributive, avînd elementul de relație în stînga : *Am văzut un film ieri, care* f i l m *mi-a plăcut foarte mult*, în loc de *Am văzut un film ieri,* f i l m *care mi-a plăcut foarte mult.* A doua se referă la substantivele care prin structura lor relațională și funcțională aparțin subordonatei atributive, dar care poziționa ocupă un loc în afara ei, în stînga elementului de relație : *Am citit o carte /* p e a u t o r u l *căreia îl cunosc*, în loc de *Am citit o carte /* p e *al cărei* a u t o r *îl cunosc*. În aceste două situații, segmentarea prin aplicarea barei de demarcație în fața elementului de relație ar conduce la o rezolvare falsă.

3. *Verbul*, prin unele trăsături de ordin semantic sau gramatical, condiționează, relațional și funcțional, realizarea unor propoziții subordonate.

a. Caracterul *tranzitiv* al unui verb face posibilă apariția unei propoziții subordonate *completive directe : El mi-a spus* c ă s e s i m t e b i n e ; *Nu știu* d a c ă v o i v e n i. Selecția elementelor de relație — conjuncții, pronume sau adverbe relative — este determinată, în general, de scopul comunicării propoziției în vorbirea directă. Astfel, enunțiativele și exclamativele se transpun în plan subordonator cu ajutorul conjuncției *că* sau al locuțiunii *cum că : Am înțeles.*> *El a zis* c ă a î n ț e l e s ; *Ce frumos dansează !*> *A zis* c ă d a n s e a z ă f r u m o s ; imperativele cu conjuncția *să : Pleacă !*> *A zis* s ă p l e c ; interogativele totale, realizate numai pe baza intonației interogative, se transpun cu ajutorul conjuncției *dacă : Ai înțeles ?*> *M-a întrebat* d a c ă a m î n ț e l e s, iar interogativele parțiale își păstrează elementele de interogație cu care se subordonează verbului regent : *Unde ai fost ?*> *M-a întrebat* u n d e a m f o s t. Sînt însă și verbe care au ca regim obligatoriu anumite conjuncții. Astfel, după verbe care exprimă *acordul (a accepta, a permite, a opri, a refuza* etc.), *aspectul (a continua, a începe, a termina* etc.), *cererea, dorința (a binevoi, a cere, a dori, a voi, a ruga* etc.), *cauza (a face, a determina, a sili* etc.), *necesitatea (a trebui), posibilitatea (a putea),* nu se întrebuințează conjucția *că*, ci numai *să*. Alte verbe, ca *a zice, a spune, a crede* etc., pot avea ca regim o subordonată completivă, marcată fie prin conjuncția *să*, fie prin *că*, fiecare punînd în valoare o anumită semnificație :

El mi-a spus { s ă p l e c. (conținut imperativ)
{ c ă p l e c. (conținut enunțiativ)

Verbele care implică în calitate de determinant un obiect concret au ca regim completive construite cu relativele pronominale : *El a cumpărat* c e i - a t r e b u i t ; *L-a bătut* p e c i n e a f o s t m a i s l a b.

b. Valoarea *copulativă* a verbului determinat constituie criteriul de construcție și de identificare a propoziției *predicative*. Important este mai întîi să recunoaștem inventarul verbelor de acest fel și statutul lor joncțional : *a fi, a însemna, a părea, a se numi, a se chema, a se face, a deveni, a ajunge, a rămîne, a se naște, a se crede, a se socoti, a se considera* și altele ; fiecare reprezintă în plan semantic o modalitate specifică de atribuire a calității sau a însușirii subiectului determinat indirect prin numele predicativ sau prin propoziția predicativă. Astfel, *a fi* atribuie o calitate sau o însușire generală, permanentă (*El este* c u m e ș t i ș i t u). *a deveni, a se face, a ajunge* atribuie o calitate sau o însușire în devenire prin schimbarea stării inițiale (*El a devenit* c e a i d e v e n i t ș i t u).

a părea atribuie o calitate sau o însușire aparentă (*El pare să fie medic*). Construcția propoziției predicative este condiționată de conținutul exprimat. Dacă se atribuie o însușire, se va folosi adverbul relativ *cum* (*El este cum ești și tu*), iar dacă se atribuie o calitate sau se stabilește o identitate se vor folosi pronumele relative *cine, ce, ceea ce* (*Tu ești ce sînt și eu; El a rămas ceea ce a fost*).

c. Înțelesul *pasiv* al unui verb la un mod personal sau nepersonal constituie condiția realizării propozițiilor subordonate *de agent : Lucrarea aceasta a fost elaborată de cine. a fost capabil*. Prin schimbarea pasivului în activ, propoziția de agent, ca și complementul de agent, trece în poziția de subiect : *Cine a fost capabil a elaborat această lucrare.*

d. Valoarea *impersonală* a verbului este indiciul relevant pentru identificarea propozițiilor subordonate *subiective*. Prin această notă a verbului, subiectivele se disting de completivele directe în care se pot transforma prin introducerea notei de personal :

Nu se știe ce s-a întîmplat. (subiectivă, verb impersonal)

El nu știe ce s-a întîmplat. (completivă directă, verb personal)

Se cunosc trei grupe de verbe după care urmează subiective : verbe active impersonale *(a fi, a trebui, a însemna, a veni, a conveni, a plăcea* etc.), verbe reflexive impersonale *(a se cuveni, a se spune, a se crede, a se povesti* etc.) și expresii verbale impersonale *(a fi bine, a fi rău, a fi necesar, a fi de dorit* etc.).

4. *Adjectivul* și *adverbul* prezintă în comun unii indici de construcție și de definire a propozițiilor subordonate.

a. Cînd adjectivul sau adverbul în calitate de regent poartă mărcile gramaticale ale *comparativului*, subordonata va fi o *modală comparativă de inegalitate* dacă comparativul este de superioritate sau de inferioritate : *Fata moșului era mai harnică decît era fata babei*; sau o *comparativă de egalitate* dacă adjectivul sau adverbul sînt la comparativul de egalitate : *El a plecat tot așa de repede cum a venit.*

b. Cînd îndeplinesc funcția de complement circumstanțial de cauză, avînd ca marcă a relației prepoziția *de*, adjectivul sau adverbul pot fi determinate de propoziții subordonate *modale de identitate*, introduse prin adverbele relative *ce, cît: De rea ce era nu se mai uita nimeni la ea; Nu-l mai vedeai de mic cît se făcuse; De repede ce vorbea nu l-am înțeles prea bine.* În unele manuale sau culegeri de analize se consideră drept unități propoziționale *de rea ce era, de repede ce vorbea*, ceea ce constituie o abatere de la un principiu gramatical. Aceste construcții, prezente în limba vorbită și cu o valoare de caracterizare mult mai expresivă, sînt din punct de vedere sintactic realizări inverse ale raportului cauzal : *De repede ce vorbea nu l-am înțeles* transpune în plan afectiv construcția *Pentru că vorbea repede nu l-am înțeles.*

Am înfățișat doar cîteva aspecte referitoare la importanța pe care o are termenul regent atît în mecanismul de construcție sintactică a propozițiilor subordonate, cît și în procesul de analiză : segmentare, definire. Unele dintre aceste aspecte pot fi folosite ca exerciții de analiză în predarea sintaxei limbii române.

Evitarea confuziei dintre prepoziția „a" și articolul genitival

GABRIELA PANĂ DINDELEGAN
Universitatea din București

1. În limba română, forma *a* corespunde la două unități gramaticale distincte ca valoare și ca funcție : prepoziția *a*, cu ajutorul căreia se exprimă raportul sintactic de genitiv (ex.: „cărțile *a* doi elevi", „cărțile *a* numeroși elevi)[1], și articolul genitival *a* pentru feminin singular (ex. : „carte *a* elevului", „cartea nouă *a* elevului"). Sîntem, prin urmare, în fața unui caz de omonimie gramaticală, care constă în posibilitatea aceleiași forme de a exprima valori gramaticale diferite.

2. Prepoziția *a* exprimînd un raport de genitiv se utilizează, de obicei, în construcțiile în care numele (mai ales numerale și pronume) nu cunosc flexiune de caz, deci nu pot exprima prin forma lor genitivul. Ea apare în următoarele situații :

a) cînd urmează să fie pus în genitiv un numeral cardinal sau un substantiv determinat de un numeral cardinal[2] (ex. : „cartea *a cinci* elevi", „Vom insista asupra *a trei* propoziții") ;

b) cînd urmează să fie pus în genitiv un pronume invariabil : pronumele și adjectivele nehotărîte *orice, ceva, tot* (ex. : „tinzînd în pofida *a orice*", Munteanu, I.L.R., 222, „cu prețul *a tot* genul de năpaste", Munteanu, I.L.R., 367, „Concluziile *a tot* ce s-a discutat pînă acum", T.V. 24 aprilie 1981, „transmiterea *a ceva* cuiva") și pronumele relative *ce, ceea ce* (ex. : „De aceea insista Slavici asupra *a ceea ce* e mai în puterea omului", Munteanu, I.L.R., 617, „o formulare de reținut în privința *a ceea ce* se va numi ulterior «teoria specificului național»", Munteanu, I.L.R., 116, „constatarea *a ceea ce* putea face Maiorescu din materia brută", Munteanu, I.L.R., 167, „în cazul nuvelei *O făclie de Paște* și *a ce* mai publica nu după mult timp", Munteanu, I.L.R., 424). După prepoziția *asupra* și locuțiunile prepoziționale *în privința, în pofida, în cazul*, numele ar trebui să aibă formă de genitiv. Cum însă pronumele *orice, tot, ceea ce, ce* sînt invariabile, relația de genitiv se exprimă prepozițional, cu ajutorul prepoziției *a*. După regentele substantivale *concluziile, transmiterea, constatarea* urmează un atribut pronominal genitival. Deoarece pronumele *tot, ceva, ceea ce* nu pot exprima cazul prin flexiune, relația de caz se marchează cu ajutorul prepoziției *a*.

Cu aceeași valoare, prepoziția *a* se utilizează și în cîteva construcții în care cuvîntul următor cunoaște forme variabile de caz, fiind posibile în limba română două construcții echivalente cu valoare de genitiv. Astfel, alături de construcții cum sînt : „cunoașterea *multor* lucruri", „cunoașterea *tuturor* lucrurilor", „învățarea *mulțimii* de lucruri de care avem nevoie", în care genitivul se exprimă flexionar printr-o formă specifică a substantivului sau a pronumelui (devenit adjectiv), înregistrăm și con-

[1] Nu ne interesează în acest articol alte valori ale prepoziției *a* (de exemplu, valoarea modală : „Miroase *a* fîn", exprimarea unui raport de asemănare : „Seamănă *a* sat" sau valoarea gramaticală de marcă a infinitivului), deoarece pentru aceste valori este exclusă confuzia cu articolul genitival. Ne limităm observațiile la situațiile în care cele două forme sînt ușor confundabile.

[2] Pentru exprimarea relației sintactice de dativ în aceleași situații se folosește prepoziția *la* (ex. : trimit *la doi* copii").

strucții în care aceeași relație de genitiv se exprimă prepozițional (ex. : „cunoașterea *a* destul de *multe* lucruri", T.V. 5 mai 1981, „semnalarea *a o mulțime* de lucruri", Munteanu, I.L.R., 153, „ordinea *a toate* cîte ființează în macrocosm și în microcosm", Munteanu, I.L.R., 332). În general, construcția prepozițională dublează o construcție flexionară în cazul unor substantive, pronume și adjective cu valoare cantitativă (vezi și construcțiile : cunoașterea *a numeroase* lucruri", „opera *a cîțiva* poeți"). Paralelismul celor două construcții pune în evidență existența în limbă a unui caz de sinonimie gramaticală, constînd în posibilitatea alegerii a două construcții fără nici o modificare în planul semnificației.

3. Articolul genitival introduce un genitiv[3] (substantiv sau pronume), fiind utilizat în următoarele situații :

a) cînd regentul este nearticulat sau articulat nehotărît (ex. : „carte *a* elevului", „această carte *a* elevului", „o carte *a* elevului") ;

b) cînd între regent și determinantul în genitiv se intercalează alte cuvinte, determinante ale regentului sau copulativul *a fi* (ex. : „haina nouă *a* elevului", „haina este *a* elevului") ;

c) cînd determinantul în genitiv precedă regentul (ex. : „*ale* turnurilor umbre", „elevii *ale* căror lucrări au fost notate cu 10" [4]).

Articolul genitival variază ca formă după genul și numărul regentului, acordîndu-se cu acesta. Forma *a* se utilizează numai pentru un regent feminin și singular (vezi „cărți *ale* elevilor", dar „carte *a* elevilor").

În construcțiile cu articol genitival, forma de genitiv a determinantului este marcată clar fie prin terminația substantivului sau a pronumelui (ex. : „carte a Mariei", „carte a acestuia"), fie prin terminația determinantului adjectival care precedă substantivul în genitiv (ex. : „părți ale *noului* roman", „cărți ale acestor elevi").

4. Dată fiind forma identică a prepoziției *a* și a articolului genitival pentru feminin singular, precum și valoarea lor asemănătoare (articolul genitival introduce un genitiv, fiind o marcă a acestuia, iar prepoziția *a* exprimă o relație sintactică de genitiv), ele se confundă adesea în analizele elevilor. Elevii pierd din vedere particularitățile lor de construcție și de apariție, atribuind în mod greșit prepoziției funcție de articol genitival. Dacă într-o construcție ca : „lecturile *a cîțiva (mulți, numeroși, destui, puțini)* elevi", *a* este calificat greșit ca articol genitival, confuzia se creează ca urmare a neglijării următoarelor particularități din construcția articolului genitival : articolul este variabil, acordîndu-se în gen și număr cu regentul ; prin urmare, *a* nu poate apărea pe lîngă regentul *lecturile*, cu formă de feminin plural ; substantivele sau pronumele precedate de un articol genitival au formă de genitiv ; or, în construcția analizată, determinanții adjectivali *cîțiva, mulți, numeroși, puțini* au formă de nominativ-acuzativ ; este exclusă apariția unui regent articulat hotărît și urmat imediat de determinantul în genitiv ; or, în exemplul analizat, regentul *lecturile* este articulat hotărît.

Odată recunoscută prezența prepoziției în asemenea construcții, analiza corectă va fi următoarea : substantivul *elevi* și determinanții lui ad-

[3] Situațiile în care articolul genitival precedă un adjectiv posesiv (ex.: această care *a noastră*") sau un pronume posesiv (ex. : „ediția mea e veche, *a ta* e nouă") nu sînt avute în vedere în discuția de față.

[4] În ultimul exemplu, pronumele în genitiv *ale căror* precedă regentul *lucrări*. Pentru analiza acestei construcții, ca și pentru acordul articolului genitival și al pronumelui relativ în genitiv, vezi D. Crașoveanu, *Pronumele relativ în analiza sintactică (I)*, în *Limba și literatura română*, 1979, nr. 4, p. 6.

jectivali — *cîțiva, mulți, numeroși, destui, puțini* — stau în acuzativ, deoarece cazul cerut de prepoziția *a* este acuzativul, dar întreaga construcție alcătuită din prepoziția *a* + substantiv este echivalentă cu un genitiv. Este deci greșit să se analizeze substantivele sau pronumele precedate de prepoziția *a* ca fiind în cazul genitiv.

5. Nerecunoașterea prepoziției, confundată adesea cu un articol genitival, are urmări în construcția propozițiilor, determinînd apariția următoarelor tipuri de greșeli :

a) apar forme acordate, deci de articol, în situații în care prezența acestuia este exclusă. În construcțiile : „un prim teoretician autohton a l *ceea ce* s-a numit «logica» aparte a poeziei", „implicațiile esențiale a l e *ceea ce* mai tîrziu s-a numit «critica sociologică», pronumele relativ invariabil *ceea ce*, neputînd avea formă de genitiv, nu poate fi precedat de un articol genitival. Construcțiile corecte sînt cele cu prepoziție : „un prim teoretician autohton *a ceea ce* s-a numit...", „implicațiile esențiale *a ceea ce* mai tîrziu..." ;

b) apar simultan prepoziția și forma de genitiv a determinantului, neglijîndu-se faptul că cele două forme se exclud (ex. : „opera *a cîtorva* autentici poeți", *Scînteia*, 20 noiembrie 1981, 1, „în cadrul *a* mai *multor* reuniuni", *Sportul*, 13 octombrie, 1981, 1). În asemenea situații, construcția corectă este fie: „opera *a cîțiva* autentici poeți", „în cadrul *a* mai *multe* reuniuni", cu prepoziție și cu forma de acuzativ a determinantului, fie : „opera *cîtorva* autentici poeți", „în cadrul mai *multor* reuniuni", cu forma de genitiv a determinantului.

6. Scopul acestui articol a fost să atragă atenția asupra a două forme gramaticale ușor confundabile, date fiind omonimia lor și valorile asemănătoare, și să urmărească efectele acestei confuzii nu numai în planul analizei gramaticale, ci și în corectitudinea construcției propozițiilor.

SIGLELE IZVOARELOR :

Munteanu, I.L.R. = George Munteanu, *Istoria literaturii române. Epoca marilor clasici*, E.D.P., 1980.
T.V. = emisiune de televiziune.

Folosirea cratimei la cuvintele conjuncte

G. BELDESCU

§ *1.* Sînt conjuncte din punct de vedere ortografic deoarece, făcînd corp comun în rostire, se scriu separate prin cratimă (liniuță de unire), nu prin pauză albă (spațiu liber între cuvinte):

a) cuvintele care în lanțul vorbirii formează o s i l a b ă c o m u n ă : *mi-a dat, v-ar da; c-aștept, de-atunci; unde-ai fost, intră-n casă; floare-albastră, vine-ndată;*

b) cuvintele n e a c c e n t u a t e în poziție e n c l i t i c ă (așezate după un cuvînt accentuat de care se leagă fonetic și gramatical), indiferent dacă la contactul dintre ele se realizează sau nu o silabă comună: *ădu-mi, aducîndu-ne.*

[1] Fragment din lucrarea *Ortografie, ortoepie, punctuație*, supliment al revistei *Limba și literatura română* (vezi coperta a IV-a).

Cratima separă deci cuvinte strîns legate fonetic în vorbire, funcţia aceasta a ei reprezentînd un caz specific de aplicare a principiului sintactic în ortografia limbii române.

Cuvintele conjuncte cu silabă comună

§ 2. Rostirea într-o silabă la întîlnirea sfîrşitului unui cuvînt cu începutul cuvîntului următor, marcată în scris de cratimă, este singura modificare fonetică la contactul dintre cuvinte reprezentată de ortografia în vigoare.

§ 3. Silaba comună poate proveni:

a) din rezolvarea unui hiat la întîlnirea sfîrşitului vocalic al unui cuvînt cu începutul vocalic neaccentuat al cuvîntului următor: 1) prin transformarea vocalei finale în semivocală: *şi ai mei* = ***şi-ai*** *mei, de o zi* = ***de-o*** *zi, pe un drum* = ***pe-un*** *drum; te aştept* = ***te-aştept;*** *cine o fi* = ***cine-o*** *fi; floare albastră* = ***floare-albastră*** (dar numai: *şi ái, únde áflă, de ós, pe únul, te ápără*, cu a doua vocală în hiat accentuată, neîngăduind silabă comună); 2) prin dispariţia uneia dintre vocale: *că am dat* = ***c-am*** *dat, că o văd* = ***c-o*** *văd, cu un om* = ***c-un*** *om; să aştept* = ***s-aştept;*** *intră în casă* = ***intră-n*** *casă; vine îndată* = ***vine-ndată*** (dar numai: *că ám, să ápere, că ómul, cu únul, vine încă*, deoarece a doua vocală în hiat e accentuată şi nu îngăduie silabă comună);

b) din cuprinderea unui cuvînt neaccentuat într-o silabă străină tot neaccentuată, finală sau iniţială, fără să fi existat hiat: ***să-mi*** *spui, pentru* ***a-ţi*** *da* (silabe rezultate din *să* + *mi*, *a* + *ţi*, nu din *să* + *îmi*, *a* + *îţi*, *î-* fiind un sprijin fonetic apărut tîrziu); ***l-am*** *văzut,* ***l-aştept*** (dar numai *îl ám, îl ápăr* cu *a-* accentuat, neîngăduind silabă comună).

§ 4. Sînt în mod obligatoriu conjuncte cu silabă comună (în sensul că rostirea fără silabă comună nu e îngăduită):

a) formele neaccentuate ale pronumelui personal şi reflexiv în următoarele împrejurări:

1) ori de cîte ori se pot rosti în aceeaşi silabă: (dativ + acuzativ) ***mi-l*** *dă,* ***ţi-o*** *cere,* ***i-i*** *cere,* ***şi-i*** *spală,* ***ne-o*** *ia,* ***v-o*** *aduce;* (dativul etic) ***mi-ţi*** *ia* (dar: *mi le dă, ţi se pare, i se spune*, cu pronumele libere, pentru că nu fac şi nu pot face silabă comună);

2) ori de cîte ori precedă un auxiliar cu început vocalic: ***mi-am*** *scris,* ***ţi-ar*** *da,* ***l-a*** *văzut,* ***ne-ar*** *aduce,* ***v-am*** *spus,* ***le-o*** *fi;*

3) ori de cîte ori se pot rosti într-o silabă cu conjuncţiile *că, să* şi cu prepoziţia *a* (prime cuvinte): ***că-mi*** *ceri,* ***să-i*** *cunosc; pentru* ***a-mi*** *(a-ţi, a-i* etc.) *aduce* (dar: *să ne ceri, să le cunoşti; pentru a vă aduce, spre a o informa*, fără posibilitate de silabă comună, iar forme ca ***s-o*** *văd* şi *să o văd* sînt amîndouă considerate corecte);

4) ***nu*** + ***mi, ţi, i, l, şi***: ***nu-mi*** *(nu-ţi, nu-i) dă;* ***nu-l*** *(nu-i) văd;* ***nu-şi*** *aminteşte;*

b) prepoziţia compusă ***de-a*** în locuţiuni ca ***de-a*** *dreptul* şi prepoziţiile *dintru, întru, printru* urmate de *un, o* sau chiar, prin excepţie de la norma generală, de cuvinte cu început vocalic accentuat: *únul, úna, áltul, ált, álta, áltă, însul, înşii, însa, însele; dintr-o dată,* ***printr-un*** *nor,* ***dintr-una*** ***într-alta,*** ***într-însul*** etc., precum şi aceleaşi prepoziţii în locuţiunile: ***dintr-adins,*** ***într-adevăr.***

§ 5. În alte împrejurări decît cele din § 4, cînd rostirea într-o silabă este posibilă, realizarea silabei comune este facultativă. De exemplu, în variantele: *de a mea, pe o carte, de atunci, că aştept, să înţeleg, la început, unde ai fost, intră în casă, floare albastră, vine îndată*, fără silabă comună, cu hiat,

modul de scriere este cel recomandabil în general și corespunde rostirii pretenționase. În variantele paralele: *de-a mea*, *pe-o carte*, *de-atunci*, *c-aștept*, *să-nțeleg*, *la-nceput*, *unde-ai fost*, *intră-n casă*, *floare-albastră*, *vine-ndată*, cu silabă comună, modul de scriere este posibil, chiar în versuri, dar nu e recomandabil în texte științifice, tehnice, administrative, deoarece reproduce un mod de rostire caracteristic în general vorbirii familiare și populare. În cazuri ca acestea, cu silabă comună neobligatorie, cratima marchează tempoul mai rapid al vorbirii; să se compare: *O vale adăpostește aproape întregul sat* (15 sil.), cu: *O vale-adăpostește-aproape-ntregul sat* (12 sil.).

Cuvintele conjuncte enclitice

§ *6.* Pot fi conjuncte enclitice următoarele categorii de cuvinte neaccentuate:

a) formele neaccentuate ale pronumelui personal și reflexiv: 1) de dativ: *oferă-**ne**, aducîndu-**și**, asupră-**le**;* 2) de acuzativ: *iat-**o**, văzîndu-**se**;* 3) de dativ + de acuzativ (deci două enclitice): *oferă-**ni-le**, aducîndu-**și-o**, pare-**mi-se**;*

b) auxiliarele verbale la unele forme inversate, fără sau cu pronume neaccentuate intercalate: 1) la perfect compus: *auzit-**a**, auzitu-**mi-a**, auzita-**m-a**, auzit-**o-ai**, auzitu-**mi-le-a*** (cu trei enclitice); 2) la viitor: *auzi-**va**, auzi-**te-va**;* 3) la optativ prezent: *auzire-**ar**, fir-**ar*** (cu infinitivul lung fără pronume intercalat), *auzi-**ți-aș**, auzi-**te-ar**, auzi-**ți-le-ai**;*

c) adjective posesive care însoțesc substantive nearticulate nume de de persoane apropiate vorbitorului (îndeosebi rude) și care își pierd accentul: *tată-**meu**, sóră-**ta**, bunică-**sa**.*

§ *7.* Au poziție constantă enclitică (deci topică fixă, obligatorie) formele neaccentuate ale pronumelui personal și reflexiv în următoarele tipuri de construcții:

a) gerunziu + pronume în dativ sau (și) acuzativ: *ascultîndu-**mi**, ascultîndu-**se**, ascultîndu-**mi-le**;*

b) perfect compus, optativ prezent și optativ perfect + pronumele feminin în acuzativ *o*: *a ascultát-**o**, ar asculta-**o**, ar fi ascultát-**o**;*

c) conjunctiv prezent persoana a III-a sg. și pl. fără *să*, cu valoare concesivă sau de imperativ + pronume în dativ sau (și) acuzativ: *„Fericească-**l** scriitorii, toată lumea recunoască-**l**...“* (M. Eminescu, *Scrisoarea I*); „Ei, *tácă-**vă*** gura de-acum, zise Flămînzilă“ (I. Creangă, *Povestea lui Harap-Alb*); *fácă-**i-se** voia*;

d) substantiv, adjectiv, prepoziție sau locuțiune prepozițională (acestea din urmă construite normal cu genitivul) + dative posesive: *firea-**vă**, blînda-**vă** fire; asúpră-**ne**, împotrivă-**le**, în júru-**i**.*

§ *8.* Neconstante enclitice sînt categoriile de cuvinte din §6 în condițiile următoare:

a) formele neaccentuate ale pronumelui personal și reflexiv au topică liberă (proclitică sau enclitică) față de un verb accentuat la: 1) indicativ prezent: *mi se páre* și *páre-**mi-se**, te róg* și *rógu-**te**;* 2) viitor și viitor anterior + *o*: *o va vedeá* și *va vedeá-**o**, o va fi văzút* și *va fi văzút-**o**;* 3) imperativ: *te dú cu bine* și *dú-**te** cu bine;*

b) auxiliarele verbale au topică liberă, apărînd ca enclitice în vorbirea populară, în cea familiară și în cea arhaică ori în versuri cu valori afective, la: 1) perfect compus: *ai auzit* și *auzit-**ai**, s-au adeverit* și *adeveritu-**s-au**;* 2) viitor: *va troieni* și *troieni-**va**;* 3) optativ prezent: *aș închiná*, *i-ar pieri* și *închinare-**aș**, pieri-**i-ar*** (în urări și imprecații);

c) adjectivul posesiv devine conjunct în mod facultativ în vorbirea familiară și în cea populară și în condițiile arătate în § 6: *sóra mea* și *sóră-mea*.

Grupuri de cuvinte conjuncte și cuvinte unice paralele

§ 9. Un grup de cuvinte conjuncte poate fi alcătuit din aceleași sunete în aceeași succesiune ca un singur cuvînt. Cînd seamănă și din punctul de vedere al poziției accentului sau al lipsei lui, grupul conjunct și cuvîntul paralel sînt omofone (se rostesc la fel): ***într-úna*** *din zile*, față de *a cîtit* ***întrúna***; ***alége-ți*** *tu*, dar *voi* ***(să) alégeți*** (accentuate); ***l-a*** *dús* și ***la*** *gără*; *sînt* ***c-am*** *obosit*, dar *sînt* ***cam*** *obosit* (neaccentuate).

Cînd grupul de cuvinte conjuncte nu are accent, iar cuvîntul paralel este accentuat, asemănarea dintre ele este parțială, cazurile nu mai sînt omofone: ***i-a*** *dát*, față de ***iá*** *cártea*; ***s-a*** *întórs*, dar *locuința* ***sá***; ***i-ar*** *dúce* și *dúce* ***iár***.

Situații de felul celor menționate mai sus se dau în *Indice*.

Ortografia unor substantive

Prof. PETRACHE DIMA
Liceul „Unirea", Focșani

Aplicarea și nu simpla memorare mecanică a cunoștințelor gramaticale constituie principala problemă a predării limbii române în școală. A-l apropia pe elev de această știință nu este o treabă ușoară și — de ce să n-o recunoaștem ? — la îndemîna oricui. Mereu trebuie să căutăm cele mai eficiente metode și procedee menite să contribuie la conștientizarea actului învățării pentru toată viața a normelor limbii române literare. Bazele însușirii lor temeinice se pun în ciclul primar și se extind și se consolidează în gimnaziu și în liceu. Este drumul firesc al îmbinării sistemului linear cu cel concentric. Reactivizăm ceea ce elevii știu din clasele anterioare și adăugăm elemente noi pe „trunchiul" vechi. Așa trebuie să procedăm și în predarea normelor ortografice.

În clasele V—VII, de pildă, studierea fiecărei părți de vorbire poate și trebuie să aibă ca punct central scrierea ei corectă. În acest scop rezervăm ore speciale, în cadrul cărora reluăm definițiile, pe care le ilustrăm cu cele mai potrivite exemple.

În cele ce urmează prezentăm conținutul unor lecții dedicate ortografiei substantivelor. L-am ales fiindcă este unul dintre cele mai dificile capitole ale gramaticii.

1. Scrierea substantivelor comune compuse

1. Prin alăturarea cuvintelor, părțile componente fiind :

a) două substantive așezate alături sau legate printr-o prepoziție : *meșter-lăcătuș, mașină-unealtă, zi-muncă, cîine-lup, floarea-soarelui, buhai-de-baltă* etc. ;

b) un substantiv și un adjectiv care precedă sau urmează substantivul : *argint-viu, apă-tare, bun-simț, bună-cuviință, bună-credință* etc. ;

c) un substantiv + verb sau verb + substantiv : *gură-cască, pierde-vară, tîrîie-brîu* etc.

2. Prin contopire :

— *bunăvoință, bunăstare, radiojurnal, porfaltoi* ș.a.

II. Scrierea substantivelor proprii compuse

1. Se scriu cu liniuță de unire :

a) nume de localități : *Baia-de-Criș, Baia-Mare, Curtea-de-Argeș, Crăciunelul-de-Sus, Tîrgu-Mureș, Gura-Humorului* etc. ;

b) nume de persoane sau de personaje literare și folclorice : *Hortensia Papadat-Bengescu, Ion Budai-Deleanu, Făt-Frumos, Muma-Pădurii* ș.a.

2. Substantivele rezultate din contopirea elementelor componente se scriu într-un cuvînt : *Cîmpulung.*

III. Scrierea cu inițială majusculă

1. Se scriu cu literă mare la începutul fiecărui cuvînt (cu excepția cuvintelor de legătură) substantivele proprii compuse :

a) numele geografice și teritorial-administrative : *Republica Socialistă România, Capul Bunei Speranțe, Capul Verde, Oceanul Înghețat de Nord, Delta Dunării, Marea Neagră* etc. ;

b) denumirile marilor evenimente istorice și ale documentelor istorice de mare importanță : *Unirea Principatelor, Proclamația de la Izlaz, Comuna din Paris* etc. ;

c) denumirile oficiale ale organelor și organizațiilor centrale de stat și politice românești, străine și internaționale : *Comitetul Central al Partidului Comunist Român, Marea Adunare Națională a Republicii Socialiste România, Camera Lorzilor, Organizația Națiunilor Unite, Consiliul de Ajutor Economic Reciproc* ș.a. ;

d) titlurile oficiale și onorifice, numele ordinelor și medaliilor de stat : *Erou al Muncii Socialiste, Steaua Republicii Socialiste România, Ordinul 23 August* etc.

2. Se scriu cu inițială majusculă numai la primul cuvînt :

a) denumirile întreprinderilor, instituțiilor și organizațiilor de masă, precum și titlurile publicațiilor : *Editura didactică și pedagogică, Facultatea de limba și literatura română, Școala generală nr. 24, Uniunea scriitorilor din R.S.R., Tribuna școlii, România literară, Scînteia tineretului, Societatea de științe filologice din R.S.R.* ș.a. ;

b) numele sărbătorilor calendaristice naționale și internaționale : *Anul nou, Ziua victoriei, Întîi mai* (dar *1 Mai, 23 August, 24 Ianuarie, 30 Decembrie*), *Ziua internațională a copilului, Ziua învățătorului* etc.

Stiluri ale limbii române

NICOLETA TIUGAN
Institutul de lingvistică, București

Stilul se constituie ca variantă a limbii, care se poate structura în funcție de o situație concretă de comunicare și de adecvarea la : tema, scopul, circumstanțele comunicării ; interlocutor, posibilitățile lui de analiză și de înțelegere a textului. În același timp, stilul îl exprimă pe cel care comunică.

Factorii socioculturali care alcătuiesc contextul de apariție a stilurilor pot determina alegerea și combinarea specifică a unor particularități fonetice, lexicale, morfosintactice din sistemul general al limbii. Aceste două operații — alegerea și combinarea — se fac în conformitate cu un sistem de reguli și de tipare aflate în competența oricărui vorbitor.

Punctul de referință al stilurilor îl reprezintă varianta standard, înțeleasă ca prototip, ca etalon abstract, indiferent față de context.

Stilul unui text se stabilește prin identificarea modalității de exprimare dominante în cadrul unei combinații specifice de particularități lingvistice.

În procesul de comunicare apare, ca reacție la contextul sociocultural, *funcția expresivă a limbii*. „Expresivitatea spontană este manifestarea verbală a emoției corespunzătoare, în timp ce expresivitatea deliberată este manifestarea verbală a emoției contemplative" [1].

În funcție de distincția expresiv — nonexpresiv, stilurile limbii se pot clasifica în :

— stil artistic, caracterizat prin orientarea spre mesaj, marcat prin expresivitate ;

— stiluri nonartistice, caracterizate prin orientarea spre alți factori ai comunicării, cum ar fi cel cognitiv și cel conativ [2].

Stilurile nonartistice sînt : stilul științific, stilul administrativ și stilul publicistic.

Stilul științific „răspunde funcției de exprimare a judecăților și raționamentelor exprimate în scrierile științifice" [3]. Comunicarea de informații din acest punct de vedere se referă la cunoștințe asupra realității înțelese ca obiect al cunoașterii.

---

[1] I. Coteanu, *Stilistica funcțională a limbii române. Stil, stilistică, limbaj*, București, Editura Academiei, 1973, p. 76.

[2] Cf. Paula Diaconescu, *Elemente de istorie a limbii române literare moderne. Partea I, Probleme de normare a limbii române literare moderne (1830—1880)*, vol. I, București, 1974, p. 91.

[3] Ștefan Munteanu, *Stilistica funcțională*, în *Limba și literatura română*, 1979, V (VIII), nr. 1, p. 14.

Am ales spre ilustrarea caracteristicilor acestui stil două texte din manualele de clasa a VIII-a :

a. Proprietăţile chimice ale siliciului cristalizat se aseamănă cu proprietăţile diamantului, datorită faptului că prezintă aceeaşi structură cristalină. Fiecare atom de siliciu este legat prin patru covalenţe de alţi patru atomi de siliciu situaţi în colţurile unui tetraedru. Datorită acestei structuri, siliciul este foarte puţin reactiv. Prin încălzire puternică reacţionează cu clorul (*Chimia*, cl. a VIII-a) ;

b. La scoarţa cerebrală sosesc în permanenţă informaţii, atît din exterior cît şi de la organele interne. La nivelul centrilor corticali, aceste mesaje sînt analizate şi transformate în senzaţii. Deci, scoarţa cerebrală are o funcţie senzitivă. Astfel de informaţii, venite de la ochi, nas, urechi, piele etc., sînt transformate în senzaţii de văz, miros, auz, pipăit etc. (*Anatomia, fiziologia şi igiena omului*, cl. a VIII-a).

În cele două texte putem observa :

— vocabular special, neologic, termeni tehnici specifici fiecărui domeniu : *atom, clor, covalenţe, reactiv, siliciu, structură cristalină* etc. (chimie) ; *centri corticali, organe interne, senzaţii, scoarţă cerebrală* etc. (anatomie) ;

— proprietate a termenilor ;

— precizare a construcţiilor, ordonarea enunţului în mod logic, inductiv, deductiv, argumentativ ;

— propoziţii expozitive şi conclusive ;

— obiectivitate şi sobrietate în expunere, evidente în utilizarea verbelor la persoana a III-a : *se aseamănă, prezintă, este, reacţionează, are, sosesc* ;

— preferinţă pentru forme verbale de prezent datorate expunerii constatative, marcate prin frecvenţa ridicată a verbului *a fi* ;

— determinări bogate ale substantivelor şi verbelor : *siliciu cristalizat, patru covalenţe, de alţi patru atomi, încălzire puternică, la scoarţa cerebrală sosesc în permanenţă, venite de la ochi, nas, urechi, piele* ;

— tendinţă spre exprimare prin propoziţii principale independente, dar şi frecvenţa frazelor cu puţine subordonate, corect şi logic construite.

Stilul artistic — spre deosebire de stilul ştiinţific, a cărui funcţie este referenţială, cognitivă — are funcţie poetică. El apare în literatura beletristică. „Îi este specifică predominarea caracterului reflexiv şi înscrierea raportului dintre tranzitivitatea şi reflexivitatea enunţului lingvistic — în corelaţia *general-particular-individual*, cu reliefarea semnificativă a individualului“ [4].

Stilul artistic se caracterizează prin *alegerea conştientă şi combinarea personală şi originală* a faptelor de limbă, dincolo de uzanţa comună. În măsura în care literatura este o formă de reflectare a realităţii, artistul procedează la o selecţie şi o ierarhizare a datelor observate prin prisma personalităţii sale. Realitatea artistică se constituie ca o nouă realitate, recreată prin imagini artistice.

Asupra stilului în care sînt exprimate operele literare îşi pune amprenta personalitatea creatoare, care urmăreşte efecte de expresivitate potrivit funcţiei de comunicare poetică a limbii în această situaţie.

[4] D. Irimia, *Stilul ştiinţific*, în *Limba şi literatura română*, 1980, VI (IX), nr. 3, p. 11.

Pentru a ilustra acest lucru propunem analiza succintă a textului următor :

Soarele își ridicase de pe față zabranicul său de aburi roșietici și, ajuns în răscrucile cerurilor, își cumpănea, parcă, neclintit, pe albastrul șters al adîncurilor, discul său alb de lumină topită ; iar din ceruri peste pămînt, ca din o sită imensă, mîni colosale și nevăzute cerneau o ploaie de foc mistuitor ... și pămîntul părea cufundat într-o genune de flacări (Calistrat Hogaș, *În munții Neamțului).*

Pornind de la realitatea unei zile caniculare de vară, C. Hogaș ne oferă imaginea *sa* despre această zi. Observăm, dincolo de supradimensionarea tabloului (prin epitete cu valoare superlativă : *mîni colosale, sită imensă*, prin folosirea pluralului în locul singularului : *ceruri, adîncuri)*, viziunea fantastică, alegorică, obținută prin gîndirea analogică a realității. Metaforele intensive *ploaie de foc, genune de flăcări* sînt subordonate intenției expresive care traduce reacția emotivă la realitate.

Stilul artistic se distinge prin caracterul variat și eterogen al structurii sale și este deschis combinațiilor inedite, supus inovațiilor rezultate dintr-o tendință de abatere de la sistemul asociativ comun.

Artistul își permite uneori să se abată de la normele limbii literare standard, fapt exclus în cazul celorlalte stiluri. Pentru reconstituirea atmosferei, caracterizarea personajelor sau obținerea efectelor comice etc., scriitorii folosesc termeni regionali, populari, arhaici, argotici, pronunțări greșite, fraze stufoase sau construite aberant etc. „A defini stilul unui scriitor înseamnă a ține seama de principalele particularități de exprimare — fonetice, gramaticale, lexicale — ale operei lui, prin care scrisul său dobîndește individualitate, așadar originalitate artistică" [5].

Dincolo de varietatea de ordin lingvistic, stilul artistic se individualizează prin sensurile figurate și transferurile semantice la care recurg artiștii culți sau populari, ca în următoarele versuri :

C-am avut nuntași / Brazi și păltinași, / Preoți, munții mari, / Paseri, lăutari, / Păsărele mii / Și stele făclii !...

(Mioriția)

Marcate din punct de vedere stilistic sînt cuvintele : *nuntași, preoți, lăutari, făclii.* Asocierea nuntașilor cu brazii și păltinașii, a preoților cu munții și a păsărilor cu lăutarii contravine asociațiilor consacrate în limbă. Distribuția atributului *nuntaș, preot, lăutar* presupune contextul *ființă umană*, apță a îndeplini funcțiile indicate de cuvinte. Asocierea din versurile citate nu se poate explica decît prin învestirea brazilor, păltinașilor, munților și păsărilor cu calități proprii oamenilor, care să le poată permite exercitarea rolurilor distribuite. Personificarea a avut loc în condițiile unui transfer semantic. *Stele făclii* implică o comparație între calitatea luminoasă a stelelor și aceea a făcliilor. Stelele nu pot fi însă *făclii*, pentru că nu ard. Sensul referitor la natura incandescentă proprie făcliilor s-a deplasat spre stele, de data aceasta printr-o metaforă.

Suita versurilor din finalul *Mioriței* realizează viziunea alegorică a nunții în context cosmic, la un nivel de originalitate și expresivitate maximă. Exemplele pot continua în același sens.

Ceea ce trebuie reținut este că, spre deosebire de stilul științific, administrativ sau publicistic (de care ne vom ocupa în continuare), nu se

[5] Șt. Munteanu, *art. cit.*, p. 15.

poate vorbi despre un stil artistic la modul general. Singura modalitate de utilizare a acestei formule este în legătură cu un creator anume, de exemplu : *stilul artistic eminescian, stilul artistic arghezian* etc.

Este acesta şi unul dintre motivele pentru care în literatura de specialitate, în general, nu se fac înşiruiri de particularităţi individualizatoare ale stilului artistic. Singurele referiri corecte care rezistă sînt cele care se menţin în limitele cadrului strict al teoriei stilistice (şi anume referirea la stilul artistic „ca abatere", la stilul artistic „ca expresie a funcţiei estetice" etc.).

Stilul administrativ caracterizează comunicarea oficială prin care autorităţile sau instituţiile de stat sau obşteşti stabilesc relaţiile economice, juridice, diplomatice etc. prin regulamente, decrete, hotărîri, statute etc. În stil administrativ sînt formulate legile şi *Constituţia* ţării, care privesc pe toţi cetăţenii [6].

Pentru a exemplifica stilul administrativ am extras două citate :

a. Circulaţia cu bicicleta pe drumurile publice cu trafic intens este permisă numai persoanelor care au împlinit vîrsta de 14 ani. Organele miliţiei vor stabili, prin instrucţiuni, drumurile publice cu trafic intens. Bicicliştii trebuie să circule numai pe pistele special destinate circulaţiei bicicletelor cînd pe traseul urmat întîlnesc indicatorul „Pistă obligatorie pentru biciclete". (art. 62 din *Regulamentul pentru aplicarea Decretului nr. 328/1966 privind circulaţia pe drumurile publice...) ;*

b. În societatea noastră nimeni nu poate trăi fără muncă ; sustragerea de la muncă, traiul parazitar, realizarea de venituri pe alte căi decît prin muncă proprie contravin principiilor eticii şi echităţii, sînt incompatibile cu natura şi ţelurile orînduirii socialiste. Munca fiecărei persoane reprezintă criteriul fundamental de apreciere a conduitei şi contribuţiei acesteia la progresul societăţii, o necesitate pentru afirmarea şi dezvoltarea multilaterală a personalităţii umane. (din *Legea privind încadrarea într-o muncă utilă a unor persoane apte de muncă).*

În textele citate observăm :

— vocabular special, oficial : *circulaţie, drumuri publice, organe ale miliţiei, trafic ;*

— interes pentru precizia şi claritatea stilului, prin numărul mare de determinări în raport cu verbele ;

— frecvenţă a formelor verbale la prezent şi la viitor cu valoare *imperativă*, întrucît se au în vedere dispoziţii indiscutabile, oficiale : *vor stabili ;*

— verbele necesităţii care subliniază caracterul legic : *trebuie ;*

— enumerări pentru epuizarea situaţiilor şi evitarea ambiguităţii : *sustragerea de la muncă, traiul parazitar, realizarea de cîştiguri pe alte căi decît prin muncă proprie ;*

— reluări (în variante) ale aceleiaşi idei : *contravin principiilor eticii şi echităţii, sînt incompatibile cu natura şi ţelurile orînduirii socialiste ;*

— formule fixe : *decretul privind..., legea privind... ;*

— preferinţă pentru fraza lungă.

Stilul publicistic, „al presei cotidiene, al emisiunilor de radio şi televiziune, deţine un loc important în răspîndirea informaţiilor, a ideilor

[6] Vezi şi Şt. Munteanu, *loc. cit.*

noi și a schimbului de valori în diversele și complexele sectoare ale vieții moderne" [7].

Stilurile au evoluat odată cu limba și cu viața socioculturală. S-au îmbogățit din punct de vedere lexical și s-au perfecționat din punct de vedere morfosintactic, astfel încît astăzi ele răspund exigențelor vieții contemporane.

Genuri și specii literare (II)

PAUL MAGHERU
Institutul de învățămînt superior Oradea

Diferitele genuri literare se deosebesc între ele după : a) modul sau procedeul de expunere literară, b) unghiul artistic din care e privită realitatea și c) sfera de cuprindere sau perspectiva compozițională.

a. Modul de expunere literară are în vedere chipul sau felul în care scriitorul prezintă realitatea sub aspectul expresiei lingvistice. Reflectarea artistică se poate face în formă expozitivă, reprezentativă sau mimetică și narativă, după cum autorul își păstrează propria individualitate neschimbată sau se ascunde sub înfățișare străină. În poezia lirică vorbește propria persoană a poetului, în epică autorul vorbește, pe de o parte, în numele său personal ca narator și, pe de altă parte, își face personajele să se exprime în vorbire directă, iar în dramă autorul dispare în umbra personajelor sale. Modalitatea expozitivă, proprie genului liric, pune poetul pe primul plan. Acesta nu relatează atît fapte și întîmplări sau acțiuni, cît se confesează, aduce mărturii despre stări sufletești sau de conștiință. Genul mimetic, reprezentativ sau dramatic se caracterizează prin prezentarea integrală și redarea întocmai a acțiunilor omenești. Procedeul narativ provenit din arta discursului și din cronica sau relatarea istorică expune fapte și întîmplări la care de obicei autorul nu participă ; el ține de genul epic.

Principalele *moduri de exprimare* statornicite în practica literară sînt *confesiunea, expunerea directă a sentimentelor și impresiilor*, în poezie *dialogul*, în teatru, *narațiunea* și *descrierea* (unui peisaj, unui personaj, a mediului domestic, a proceselor psihologice sau a stărilor din societate) în epică.

b. Cu aceleași mijloace expozitive, narative sau descriptive scriitorul poate proceda diferit în funcție de unghiul de vedere sub care este privită realitatea. *Unghiul artistic* exprimă un raport între operă și autor, între *eul* subiectiv implicat în operă și o persoană din realitatea obiectivă, cu alte cuvinte între ceea ce s-a convenit a se numi *eul liric* (L) și *eul empiric* (E). Percepția artistică a realității se poate face sub trei unghiuri de deschidere diferită, după cum viziunea se face *dinăuntru*, în care $L > E$, *împreună cu*, în care $L = E$, și *din afară*, în care $L < E$.

Într-o narațiune, în prima situație, naratorul (N) știe mai multe decît personajul (P) și este prezent peste tot ($N > P$). Este cazul romanului clasic de tip balzacian, în care scriitorul este omniprezent și omniscient. În altă situație, naratorul știe tot atît cît și personajul ($N = P$), cum se întîmplă în literatura de analiză. În viziunea *din afară*, prezentă într-o bună

[7] *Ibidem.*

parte a prozei moderne, comportamentiste, naratorul știe mai puțin decît personajele sale (N < P).

Există în teoria literaturii și o încercare de descriere lingvistică a genurilor literare pornind de la diferite modele ale comunicării verbale, de la factorii ei constitutivi și funcțiile corespunzătoare. Astfel, persoana I, a emițătorului, realizînd o funcție *expresivă*, ar fi caracteristică poeziei lirice ; dramei i-ar corespunde persoana a II-a, a receptorului, și o funcție *impresivă*, iar epica la persoana a III-a, timpul trecut, ar realiza cu predilecție o funcție *referențială* sau *noțională*. Reținem de aici caracterul *subiectiv* al liricii, cu accentul pus pe interioritate, în opoziție cu epica, în general *obiectivă*. Clasificarea aceasta are, desigur, o valoare orientativă, relativă, fiindcă nu există în realitate o corespondență matematică între structurile gramaticale fixe ale limbii și genurile literare. Formele eului stabilite de T. Vianu pentru genul liric *(lirica eului, măștilor și rolurilor)* sînt adecvate și pentru genul liric și dramatic. Predominantă și virtual prezentă este întotdeauna persoana I, substituită însă în arta literară cu alte persoane prin tot felul de artificii, convenții și abilități tehnice. Impersonalitatea persoanei a III-a este în general iluzorie. Disimularea subiectivității, obiectivarea creației, crearea iluziei desfășurării autonome, de la sine a evenimentelor se realizează prin forme convenționale ale alterității (proiectarea în alte euri), ca : mascarea identității, inventarea de personaje, pretextul documentului găsit, ficțiunea corespondenței, introducerea naratorului-martor etc.

c. Unghiurile artistice, obiective ori subiective, deschid o perspectivă diferită, mai largă sau mai restrînsă, asupra realității. Dacă modul de expunere provenea din raportul autorului cu lumea, iar unghiul artistic avea în vedere relația dintre operă și autor, *perspectiva compozițională* diferențiază genurile după suprafața, volumul sau sfera de cuprindere. Perspectiva, termen împrumutat din pictură, arată *cît* și *ce* reproduce scriitorul din realitate. Întocmai ca în artele plastice, perspectiva compozițională este întrebuințată ca procedeu de organizare artistică.

Celebra regulă clasică a celor trei unități, de timp, de loc și de acțiune, n-a fost o constrîngere arbitrară, ci o necesitate estetică, impusă de modul diferit de existență a realului și imaginarului artistic. Literatura ca artă temporală, de ordine succesivă, își organizează spațiul, timpul și mersul evenimentelor după reguli specifice. Timpul real, pluridimensional și ireversibil, este proiectat în arta literară pe o linie dreaptă și poate deveni reversibil. Nepotrivirea fatală, inevitabilă a timpului real cu timpul artistic este compensată de modificări în ordinea faptelor, schimbări de ritm și motivări compoziționale în sensul dilatării sau comprimării timpului.

Sub aspect cantitativ, genurile literare se diferențiază între ele și prin ceea ce am numit perspectivă compozițională, adică volumul, suprafața sau sfera de cuprindere spațială și temporală. Unghiul obiectiv al genului epic, cu o largă deschidere spre exterior, asigură producțiilor sale o dimensiune mare, mobilitate și elasticitate. Creațiile epice animă un număr mare de personaje, mase sau popoare întregi. Însușirile de bază ale producțiilor dramatice menite să fie reprezentate pe scenă între limite de timp acceptate de spectator sînt concentrarea, intensitatea, rigoarea. Ceea ce pierde în dimensiune, teatrul cîștigă în intensitate. Autorii dramatici prezintă personajele cu mijloace inevitabil mai reduse în momente cruciale ale existenței și în conflicte puternice. De aici discontinuitatea dra-

maticului, imposibilitatea de a reprezenta fapte în devenire continuă și eludarea obligatorie a momentelor mai puțin semnificative din viața personajelor. Extensiunea temporală capătă o importanță mai mică în compozițiile lirice, concentrate cu predilecție asupra prezentului.

Ritmul de desfășurare a evenimentelor și acțiunilor depinde de importanța ce li se acordă. În epică ritmul e mai apropiat de realitatea vieții, dar poate fi mai lent (întîrzieri, complicații, popasuri meditative, descriptive) sau mai alert (enigme, suspansuri, elipse, sincope), în funcție de tipul de literatură, de analiză sau de aventuri, de creație. Drama implică un ritm mai rapid datorită concentrării și discontinuității acțiunilor, în timp ce diversitatea impresiilor și sentimentelor în poezie ne-a obișnuit cu o mare varietate de ritm.

Organizarea elementelor simultane, coexistența într-o ordine lineară unică proprie literaturii se realizează prin procedeul clasic al narării în planuri paralele sau prin intercalări, digresiuni, suspendări, reveniri etc. Intensitatea subiectivă a lirismului, contrapunctul afectiv, adică trăirea simultană de emoții diferite, apelează la paralelisme poetice și imagini analogice. Dramaturgia, în care unitatea de acțiune se pune cu o mai mare acuitate, e mai puțin proprie planurilor paralele.

Desigur că în realitate genurile nu se găsesc niciodată în stare pură. În orice creație epică vom întîlni și elemente lirice, după cum în orice poezie lirică vom găsi povestire și dramă și în orice dramă vom întîlni pasaje lirice sau epice. Formele literare cele mai frecvente sînt cele în care epicul, liricul și dramaticul se îmbină, se interferează.

O clasificare didactică a genurilor pe specii literare poate fi găsită în orice manual școlar, față de care articolul nostru și-a propus să fie un auxiliar.

Analiza literară parțială

CONSTANTIN PARFENE
Universitatea „Al. I. Cuza", Iași

Exercițiile de compoziție devin în școală nelipsite instrumente de receptare nuanțat-personală a textelor literare. Mulți elevi pot fi auziți spunînd că înțeleg ceea ce exprimă un text, dar că nu se pot exprima, motivație plauzibilă în sensul că impresiile de lectură nu au ajuns în asemenea cazuri la un stadiu de înțelegere conștientă, suficientă pentru a-și găsi în mod firesc cuvintele prin care să fie exprimate. Tipurile de compoziții cu punctul de plecare în textele literare contribuie tocmai la înțelegerea și utilizarea conștientă a impresiilor de lectură, pentru că obligă la o concentrare maximă a atenției, a spiritului de observație, a gîndirii, sensibilității și imaginației și la activizarea resurselor lexical-gramaticale.

Printre tipurile de compoziții care au ca punct de plecare textele literare se înscrie și *analiza literară parțială*, indicată de altfel și de programele de învățămînt pentru clasele liceale. Dezideratele instructiv-formative ale procesului de studiere a literaturii în școală impun folosirea mai frecventă a acestui tip de compoziție din mai multe motive : analiza literară parțială e strîns legată de *comentariul literar*, modalitate principală de abordare a operelor literare în școală ; datorită obiectului ei limitativ,

este un exercițiu pregătitor în vederea realizării *analizei literare propriu-zise* (complete) ; avînd un obiect limitat, este un exercițiu *operativ*, adică ușor de elaborat, putînd fi concretizat în texte scurte, a căror alcătuire poate varia de la cîteva fraze pînă la structuri textuale mai mari, cuprinzînd o pagină sau două.

Spuneam că *analiza literară parțială* are mari afinități cu *comentariul literar*. De fapt aceste modalități de pătrundere în intimitatea textului presupun aceleași operații : *identificarea* unor trăsături caracteristice, *explicarea, interpretarea* și *evaluarea* lor. Privite în context școlar, deosebirea dintre ele ar consta mai ales în gradul lor de complexitate, mai accentuat în cazul comentariului literar, datorită deschiderii nelimitate a acestuia spre asociații și filiații și mai puțin accentuat în cazul *analizei parțiale*, care, avînd un obiect mai limitat, este preocupată în mod special de *analiză*, de *disecarea* aspectului respectiv, pentru a-i descoperi rolul în funcționarea artistică a întregului, a mecanismului de ansamblu pe care îl reprezintă opera. Dacă ni s-ar cere o definiție a tipului de text obținut printr-o asemenea operație analitică, ne-am putea exprima astfel : *compoziția de dimensiuni restrînse, care își fixează demersul analitic asupra unui singur aspect constitutiv al operei literare, se numește „analiză literară parțială"*. Desigur, definiția noastră, ca multe altele de altfel, este susceptibilă de completări.

În cazul particular al *analizei literare parțiale*, activitatea de *documentare* implică lectura operei în întregime, reluarea lecturii, cu preocuparea de a sesiza legăturile diferitelor ei compartimente, analiza părții sau aspectului care constituie obiectul compoziției de acest tip. Este important de subliniat că aspectele care pot constitui obiectul unei analize parțiale se constituie ca atare, în funcție de perspectiva teoretică și, implicit, metodologică prin care sînt privite opera și, respectiv, demersul analitic. Dacă privim opera, spre exemplu, ca structură alcătuită din mai multe straturi, obiect al analizei parțiale pot fi : *stratul sonor, stratul lexical-semantic, stratul gramatical, sistemul imaginilor, universul evocat* și *semnificațiile general-umane*. Fără îndoială că multe alte elemente implicate ale operei literare pot fi obiect al analizei parțiale.

Notăm în continuare cîteva sugestii cu caracter aplicativ, privind practicarea tipului de compoziție în discuție. Oferim mai întîi un plan pentru o *analiză literară parțială* cu titlul *Caracterizarea personajelor principale din drama „Răzvan și Vidra" de B.-P. Hasdeu.*

Introducere

— Formularea ideii că în operele epice și dramatice personajul este unul dintre elementele esențiale care sugerează semnificațiile majore ale operei.

— Mai ales în opera dramatică, personajul constituie *pivotul* structurii sale.

Tratare

— Surprinderea *concepțiilor, caracterului, atitudinilor, sentimentelor* personajelor, în strînsă legătură cu : *expoziționea, intriga, desfășurarea acțiunii, punctul culminant* și *deznodămîntul ;* citate.

— Relația cu modalitatea romantică de structurare a personajului, avînd în vedere că :

— sînt personaje excepționale în împrejurări excepționale ;

— evoluează între extreme ;

— trăiesc intens pasiuni puternice ;
— sînt nonconformiste, revoltate ;
— provin din medii sociale diferite.

Incheiere

— Forţa de înrîurire deosebită pe care o exercită personaje ca Răzvan şi Vidra asupra sensibilităţii şi imaginaţiei cititorilor.

Schiţăm acum un plan pentru o compoziţie cu titlul *Analiza stratului lexical-semantic din poezia „Şi dacă..." de M. Eminescu.*

Introducere

— Cu sensurile lor variate, cuvintele alcătuiesc rădăcina în care sînt concentrate sensurile contextuale şi semnificaţiile generale ale operei.

Tratare

— Cuvinte cu rol deosebit în ţesătura textului :
  — cuvintele din titlu şi sensul lor ;
  — cuvintele din grupul verbal şi ariile semantice evocate ;
  — cuvintele din grupul nominal şi ariile semantice evocate ;
  — relaţiile dintre cele două arii de înţeles.
— Semnificaţia mai largă sugerată de stratul lexical-semantic.

Incheiere

— Semnificaţia sugerată de stratul analizat este prefigurată, dar nu încă integral transfigurată poetic ; aceasta se realizează prin contribuţia tuturor straturilor operei.

Planul de mai sus ar putea fi transpus într-un text dezvoltat, precum cel care urmează.

Analiza stratului lexical-semantic din poezia „Şi dacă..." de M. Eminescu

Orice text poetic se prezintă, la prima vedere, ca o ţesătură de cuvinte. Acestea constituie, exprimîndu-ne metaforic, rădăcina poeziei, în care, ca într-un recipient cu esenţe, sînt concentrate sensurile contextuale şi semnificaţiile unificatoare ale operei, dezvăluite în procesul receptării prin contactul cu subiectivitatea cititorilor. De aceea analiza stratului lexical-semantic este de mare importanţă pentru interpretarea unei poezii.

Ceea ce atrage atenţia de la început este îmbinarea lexicală insolită din titlul poeziei : o conjuncţie coordonatoare copulativă şi una subordonatoare, aparent condiţională, urmate de o suspensie. Contrar altor titluri, care prin ele însele au un sens mai mult sau mai puţin conturat, fiind în măsură să anticipeze cît de cît sensul general al textului, titlul poeziei în discuţie, citit în sine, nu are *un înţeles* articulat (datorită alăturării celor două conjuncţii, care, prin natura lor, nu pot intra în relaţie), dar are *un sens* virtual (el îndeplineşte, în primul rînd, un *rol* în plan intertextual, acela de a preluda discursul propriu-zis şi de a alerta atenţia cititorului ; în al doilea rînd, este implicat în sensul general al poeziei).

Expresia-titlu *(Şi dacă...)* este apoi reluată de trei ori, la începutul fiecărei strofe, intrînd în structura unor fraze în care cele două conjuncţii trimit la propoziţii diferite, în măsură a indica aspecte ale „obiectului" comunicării poetice. Reluarea îşi are partea ei de contribuţie la conturarea

unei anumite *dispoziții* (sau stări) reflexiv-emoționale și a tonalității discursului liric.

Cît privește materialul lexical din componența textului, acesta este alcătuit din două grupe de cuvinte : grupul *verbal* (cuprinzînd verbe, locuțiuni verbale și adverbe) și grupul *nominal* (constituit din substantive și pronume), care numesc și pun în relație (la un prim nivel de semnificație) două modalități de a exista : natura vegetală (sau elemente ale cosmosului) și natura umană. Grupul lexical nominal are în componența sa cuvinte precum : *ramuri, plopii, stele, lac, norii, luna ; minte, durerea, gîndul, tu* (iubită), *mi* (iubit), ale căror sensuri evocă două sfere semantice largi : *natura* și *omul*. Aceeași constatare o furnizează componența lexicală a grupului verbal, ai cărui constituenți : *bat* (cu sensul de „ating"), *se cutremur, luminînd, se duc, iese-n luciu ; să* (te) *am, să* (te) *apropii, să împac, înseninînd, să-mi aduc aminte, 'ntotdeauna*, văzuți în relațiile lor cu constituenții grupului nominal, relevă sensuri ce se circumscriu acelorași sfere semantice. Astfel organizat, stratul lexical-semantic *implică* și, în procesul receptării, *dezvăluie* un aparent paralelism natură-om.

Dar dinamica relațiilor dintre sensurile cuvintelor este mult mai complexă decît aceea a unui paralelism. În fond, este vorba de interrelații profunde, contractate între aspecte ale universului văzut ca unitate indivizibilă. Aparentul paralelism al *elementelor* și *acțiunilor* activează o *interferență* a *stărilor* și *proceselor*. Evidențele naturale fenomenale, infinit repetabile, incită în conștiința omului reacții nebănuite, reactivează imagini, stări afective, gînduri uitate. Se întîmplă însă și invers : subiectivitatea omului, proiectată spre realitatea naturii, conferă acesteia anumite atribute, stări și procese omenești, instituind un mod specific de coabitare cu universul. Aceasta este semnificația mai largă sugerată de corespondențele stabilite între ariile semantice evocate de cele două grupe de cuvinte pe care le-am identificat în poezia „*Și dacă...*".

În încheierea analizei noastre, se impune să consemnăm că semnificația la care am ajuns în urma analizei stratului lexical-semantic al poeziei lui Eminescu nu este decît o *prefigurare* și nu încă o *transfigurare* poetică deplină.

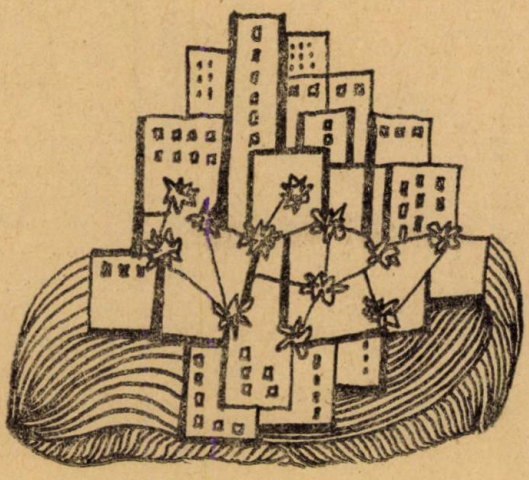

Literatura pașoptistă

PAUL CORNEA
Universitatea din București

În al patrulea deceniu al secolului trecut, cînd Ion Heliade Rădulescu și Gh. Asachi au declanșat marea bătălie a edificării culturii moderne, totul sau aproape totul trebuia înălțat din temelii : lipseau revistele, editurile, publicul cititor ; autorii, puțini la număr, n-aveau experiență, nici condiții care să le favorizeze munca ; limba era înțelenită, împovărată de un balast lexical greco-turcesc, neadaptată cerințelor comunicării artistice. În același timp, istoria punea la ordinea zilei mari probleme, hotărîtoare pentru destinul națiunii : înfăptuirea Unirii, reformarea instituțiilor în sens democratic, înlăturarea decalajului economic și tehnologic ce-i separa pe români de națiunile avansate ale Europei.

În aceste condiții extrem de dificile, o admirabilă generație, lucrînd nu numai cu rîvnă și patriotism, ci și cu inteligență și spirit pragmatic, a reușit să biruie piedicile, s-a adaptat împrejurărilor, dar a și silit împrejurările să se pună în slujba aspirațiilor poporului român. I-a fost chiar hărăzită șansa nu doar să semene, ci să și culeagă roadele. Timpul i-a fost aliat, nu dușman. În adevăr, de la omorîrea mișelească a lui Tudor Vladimirescu, care pecetluia înfrîngerea revoluției din 1821, și pînă la momentul de jubilație al Unirii nu sînt decît 40 de ani. Cam tot atît de la apariția în 1829 a primelor gazete românești, *Curierul românesc* și *Albina românească*, pînă la ivirea printre noi a unuia dintre cei mai de seamă poeți ai lumii : Mihai Eminescu. A împlini atît de mult în atît de puțină vreme e semnul unei vocații creatoare neobișnuite.

Deși epoca pașoptistă se caracterizează în ansamblul ei printr-o remarcabilă omogenitate, putem distinge, dacă voim să nuanțăm tabloul desfășurării literare a vremii, două subperioade : una cuprinsă între 1829 și 1840, a doua între 1840 și Unire. Cea dintîi gravitează în jurul lui Heliade Rădulescu și Asachi și al începuturilor presei românești ; cealaltă e inaugurată de apariția *Daciei literare* și marcată de afirmarea celor mai importanți scriitori ai epocii, în frunte cu V. Alecsandri, N. Bălcescu, M. Kogălniceanu, Al. Russo, D. Bolintineanu, A. Mureșanu ș.a.

Directivele esențiale ale pașoptismului sînt evidente încă de la început : *subordonarea creației față de idealul eliberării și unității naționale, critica supraviețuirilor fanariote și a racilelor regimului feudal, încrederea neștirbită în valoarea educativă a artei și literaturii, în primatul utilului asupra esteticului și al interesului obștesc asupra celui personal.* Totuși, sub imperiul unor comandamente tactice, Heliade și Asachi accentuează caracterul oarecum eclectic al îndrumării: scopul lor principal fiind să fundeze instituțiile literare (gazete, teatre, societăți, nuclee editoriale etc.), ei par să pună un preț mai mic pe calitatea realizărilor ; voind să mlădieze limba și să pună la dispoziția publicului marile capodopere ale literaturii universale, ei încurajează traducerile uneori în dauna literaturii originale ; conservînd iluzii, ca toți luminiștii, în posibilitatea de a colabora cu autoritățile regulamentare, ei se mențin într-o atitudine de expectativă politică.

Din aceste puncte de vedere, apariția în 1840 a revistei *Dacia literară*, condusă de M. Kogălniceanu, constituie un eveniment de importanță decisivă. Revista continuă, dar și inovează ; ea anunță sfîrșitul unei perioade de pionierat și căutări febrile, în care bunele intenții nu erau totdeauna servite de criterii limpezi, și începutul alteia, de largă desfășurare a talentelor în jurul unui program care așază directiva național-populară și atitudinea militant-revoluționară la temelia noii culturi.

În articolul introductiv al *Daciei* e condamnată înmulțirea imitațiilor și a traducerilor, „manie primejdioasă pentru că omoară în noi duhul național" ; dimpotrivă, originalitatea națională e indicată clar drept „însușirea cea mai prețioasă a unei literaturi". Scriitorilor li se adresează apelul de a-și întoarce privirile spre realitatea autohtonă, renunțînd la gloria deșartă de a fi submediocri imitatori ai celebrităților străine : „Istoria noastră are destule fapte eroice, frumoasele noastre țări sînt destul de mari, obiceiurile noastre destul de pitorești și de poetice, pentru ca să putem găsi și la noi sujeturi de scris, fără să avem pentru aceasta trebuință să ne împrumutăm de la alte nații".

Concretizînd ideea unității politice a națiunii, pe care o enunța simbolic însăși titulatura revistei, *Dacia* își propunea obiectivul de a lucra pentru ca *„românii să aibă o limbă și o literatură comună pentru toți"*. În același sens, lichidînd cu orice închistare provincială, voia să devină „un repertoriu general al literaturii românești, în carele, ca într-o oglindă, se vor vedea scriitorii moldoveni, munteni, ardeleni, bănățeni, bucovineni, fieștecarele cu ideile sale, cu limba sa, cu chipul său". În fine, în paginile *Daciei* se pune pentru prima dată în mod tăios problema legitimității criticii, dîndu-se a înțelege că faza aprobărilor binevoitoare se încheiase, că interesele majore ale culturii reclamă cernerea bunului de rău, în funcție de criterii obiective, nepărtinitoare.

Acest program admirabil prin adecvarea la nevoile imediate și de durată ale literaturii noastre, reluat de *Propășirea* (1844), *România literară* și *Steaua Dunării* în 1855, adoptat de *Foaia pentru minte, inimă și literatură* a lui G. Barițiu, ca și de toate publicațiile de prestigiu ale vremii, asigură impresionanta coeziune a mișcării literare pașoptiste. Făcînd din spiritul național resortul viu al noii culturi, Kogălniceanu nu făcea decît să dea glas unei aspirații generale, să confere valoare metodică, pregnantă și mobilizatoare unei idei care plutea în aer.

Sub semnul orientării ilustrate de *Dacia* vor debuta în 1840 și în anii imediat următori V. Alecsandri, N. Bălcescu, Alecu Russo și D. Bolintineanu și își vor continua activitatea Gr. Alexandrescu, C. Bolliac, C. Negruzzi, M. Kogălniceanu ș.a. Laolaltă, toți acești scriitori și cărturari alcătuiesc o grupare apropiată prin vîrstă, formație și aspirații. Tineri, cei mai mulți avînd între 20 și 25 de ani, energici, întreprinzători, însuflețiți de un patriotism curat ca lacrima, ei își înțeleg rostul vieții ca o dăruire în slujba idealului în care cred nestrămutat, al unei Românii unite, libere și prospere. Ei nu mai trăiesc sub semnul reminiscențelor școlii grecești, ca Heliade, nici al amintirilor arcadice, ca Asachi, ci sub imperiul mișcării de deșteptare a naționalităților și al romantismului revoluționar. Nu se mai limitează, ca predecesorii direcți, la o propagandă în spirit luminist, nici nu amestecă autodidactic materiile, obiectivele și influențele. Își dau seama că, pentru a-și smulge patria din înapoiere, lupta culturală trebuie îmbinată cu lupta politică. Unind un nobil idealism, care ia la un Bălcescu forma vizionarismului profetic, cu un simț nuanțat al circumstanțelor și un spirit practic de o remarcabilă cumințenie, ei sînt gata să

schimbe condeiul cu mistria, să renunțe la tihna camerei de lucru și să urce pe baricade. Acest acord între a voi și a putea, între gîndire și acțiune, între ideal și real e un semn distinctiv al pașoptiștilor. Îl regăsim în efortul lor de a concilia necesarul cu posibilul, care a dus, după ceasuri grele de cumpănă, la făurirea României moderne. Îl regăsim și în literatura vremii, în asumarea lucidă a directivelor curentului național-popular, în orientarea spre opere de respirație scurtă, lesne accesibile, capabile să exercite o persuasiune morală, cetățenească și patriotică.

Sub raport tematic nu e de mirare că pașoptiștii au acordat o mare prețuire evocării istorice. Atrași, ca toți romanticii, de culoarea locală și de penumbra misterioasă a evului mediu, ei căutau totuși în trecut nu numai „spectacolul", ci și „lecția". Utilizînd istoria ca armă politică, ei au pus în lumină ideea de continuitate națională, au justificat dreptul poporului român la o existență de sine stătătoare, au oferit unui prezent molesit pilda bărbăției militare a înaintașilor. Exemplele sînt numeroase : Alexandrescu îl evocă pe Mircea în decorul de o sălbatică splendoare al Coziei. Negruzzi înfățișează în *Aprodul Purice*, cel dintîi poem istoric din literatura cultă, un episod din glorioasa domnie a lui Ștefan cel Mare. Bolintineanu creează o specie lirică nouă — amestec de baladă și legendă —, situîndu-și eroii în alternative dramatice spre a le dezvălui astfel înălțimea morală și bravura. Două realizări ieșite din comun aduce proza: capodopera lui Negruzzi și în același timp a nuvelei românești, *Alexandru Lăpușneanul*, admirabilă prin intensitatea confruntărilor, aptitudinea restituirii obiective a oamenilor și situațiilor, dimensiunea shakespeareană a personajului central, și monografia, de întinsă erudiție și înaripată poezie, *Românii supt Mihai-voievod Viteazul* a lui N. Bălcescu. După dibuiri inerente începutului, dramaturgia istorică obține și ea succese de seamă prin *Răzvan și Vidra* de B.P. Hasdeu și *Despot-Vodă* de V. Alecsandri.

Cum e și firesc pentru oameni legați prin toate fibrele lor de luptele prezentului, pașoptiștii interoghează mereu și mereu realitatea contemporană, atît spre a-i critica aspectele negative, cît și pentru a scoate la lumină temeiurile intacte ale speranței. Alexandrescu și atîția alții odată cu el persiflează în fabule neajunsurile regimului politic și social. Alecsandri, în fruntea întregii pleiade de comediografi (printre care C. Caragiale, Facca, Bălăcescu și Matei Millo), desfășoară larg critica epocii de tranziție, denunțînd importul modelor Apusului, disprețul față de valorile autohtone, demagogia și setea de căpătuială, mercantilizarea relațiilor de familie. În același timp însă, pașoptiștii se opresc cu un dublu sentiment, de compasiune și de admirație, în fața țăranului. Ei deplîng cu revoltă exploatarea iobăgistă : Bălcescu o denunță în studiile sale. Kogălniceanu în discursuri memorabile. Bolliac în versuri cu imagini-șoc și antiteze violente. Dar înapoia zdrențelor pașoptiștii descoperă o bogăție sufletească nebănuită : ei celebrează în țăran pe veritabilul depozitar al sufletului național.

Din acest punct de vedere, înțelegerea valorii și a importanței creației folclorice, care se conturează în deceniul al cincilea, îndeosebi sub imboldul lui Alecsandri, Barițiu, Negruzzi și Russo, constituie un moment excepțional în dezvoltarea culturii noastre. Pașoptiștii văd în poezia populară nu numai actul de identitate al personalității naționale, ci și un instrument eficace de propagandă a cauzei românești peste hotare, o sursă inepuizabilă de inspirație pentru toți cei ce rîvneau să înfiripe o literatură originală. Datorită culegerii lui Alecsandri, rămasă pînă astăzi cea mai reprezentativă și artistică antologie a poeziei populare românești, contem-

poranii și-au putut împrospăta tematica, limbajul metaforic și tiparele prozodice. Lirismul și-a regăsit astfel rădăcinile autentice, puterea de comunicare și vibrație scăpînd de sub influența adesea sterilizantă a modelelor străine.

Deși scriitori angajați, dornici să orienteze spiritele și, ca atare, preocupați în mod precumpănitor de conținut, pașoptiștii n-au neglijat nici problemele formei, ale calității estetice a operelor. Ei și-au dat seama că fără expresie orice scriere e doar o însăilare searbădă de vorbe. În două privințe, mai ales, contribuția lor e esențială : în procesul de îmbogățire și de modernizare a limbii literare și în constituirea genurilor.

Întru cît privește primul punct, trebuie subliniată polemica perseverentă și eficace, folosind arma redutabilă a ridiculizării, pe care pașoptiștii au dus-o împotriva pedanților, a așa-zișilor „fabricanți de sisteme", care voiau să latinizeze limba în mod absolut arbitrar și s-o impună maselor prin decizie cărturărească. Mai important însă e un alt fapt : anume că scriitorii reprezentativi ai vremii, datorită simțului istoric, bunului-gust, contactului viu cu oralitatea populară, au știut să dea în propria lor creație exemplul unei limbi clare, bogate, elegante, nuanțate, fluide, cu un cuvînt „frumoase". Ei au echilibrat în vocabular achizițiile neologice cu fondul lexical vechi, derivat din cărțile bisericești, și formele graiului vorbit, au mlădiat sintaxa și topica, dînd frazei suplețe și nerv, au impus principiul fonetic în ortografie și alfabetul latin în scriere. De o însemnătate greu de supraapreciat a fost și efortul de a diferenția comunicarea, experimentînd diversele modalități moderne de a practica literatura. Între 1830 și 1860 au apărut toate genurile : în poezie au luat naștere meditația, balada, poema lirică-epică, fabula etc., în proză au apărut schița, nuvela, romanul, iar în teatru farsa, vodevilul, monologul, comedia, drama ; critica și eseul și-au afirmat și ele dreptul la existență.

Orice epocă a unei literaturi constituie o treaptă a istoriei ei ; ca atare, e vrednic să fie studiată. Dar, o știm bine, geniul unui popor nu se afirmă cu aceeași strălucire pe fiecare treaptă a evoluției sale. Epoca pașoptistă e însă dintre cele mai fertile pe plan creator. Ea a dăruit literaturii române un tezaur de opere valoroase, intrate în antologia scrierilor reprezentative ale națiunii ; a pus bazele instituției literare, ca producție sistematică de bunuri artistice și sferă relativ autonomă a creației ; și, poate mai presus de toate acestea, a propus o modalitate de a înțelege raporturile literaturii cu viața și un stil al participării la istorie, care nu și-au pierdut nici astăzi, după 134 de ani, puterea de a servi exemplu și de a emula conștiințele.

„Codrule, Măria Ta"

TEOFIL RĂCHIȚEANU
Școala generală Răchițele, jud. Cluj

Interesul pentru folclor al lui Eminescu era total și necondiționat. Cu prilejul diverselor sale peregrinări prin țară, el a adunat o imensă cantitate de material folcloric, pe care n-a apucat nici măcar să-l ordoneze și nicidecum să-l publice. În volumul al VI-lea de *Opere* (Editura Academiei, 1963), care cuprinde literatura populară culeasă de Eminescu, *Codrule, Măria Ta* este inclusă de Perpessicius în ciclul „Poeme originale

de inspirație folclorică", alături de alte texte ca *Doină (Ce stă vîntul să tot bată), Doină, doină, greu îmi cazi, Mușatin și codrul, Ursitorile, Peste codri sta cetatea* (un minunat text brodat pe motivul zburătorului), *Miron și frumoasa fără corp* sau *Fata-n grădina de aur*, texte de sorginte folclorică necizelate pînă la capăt, cum s-a întîmplat cu *Revedere* sau *Ce te legeni*, spre exemplu, poezii de aceeași origine folclorică, aflate însă sub pecetea genialității.

Codrule, Măria Ta e ceva mai mult decît o simplă poezie populară, dar ceva mai puțin decît o poezie originală desăvîrșită de tipul lui *Revedere* sau *Ce te legeni*. *Codrule, Măria Ta* este mai degrabă o poezie *coresă*, adică „îndreptată", în sensul a ceea ce a făcut Alecsandri cu textele din celebra sa culegere de „poezii populare".

În manuscrisul rămas de la Eminescu, *Codrule, Măria Ta* se află plasată în vecinătatea lui *Oliolio, codruțule* (prototipul popular al poeziei *Revedere*) și *Doină, doină, greu îmi cazi*, poezii cu fond general comun. Mai mult ca sigur că toate trei textele s-au aflat în atenția poetului, care avea de gînd să le „trateze" într-o manieră personală, pentru a face din ele poezii originale desăvîrșite. Cu *Revedere* gîndul poetului s-a împlinit, celelalte două rămînînd, din motive pe care le putem bănui, la stadiul de poezii populare *corese*, în sensul precizat mai sus.

La nivelul formei deci, *Codrule, Măria Ta* rămîne o poezie cu caracter popular. Fondul însă îl vom regăsi în unele poeme de maturitate (*Mai am un singur dor, Sara pe deal, Peste vîrfuri, Sarmis* etc.), transpus de fiecare dată în forma cea mai adecvată.

Prin caracterul ei esențialmente liric și prin melancolia senină ce o degajează, *Codrule, Maria Ta* este o doină. În ea se întrețes mai multe motive specifice folclorului românesc : motivul codrului, al doinei, al haiduciei, al teiului, motivul morții senine prin contopirea în natură, motive predilecte ale creației eminesciene.

Eroul liric, care poate fi un haiduc ajuns la capătul avatarurilor sale, se adresează codrului (văzut aici ca o ființă mitologică, o zeitate tutelară, după cum sugerează chiar formula de adresare : „— Codrule, Măria Ta"), cerînd permisiunea de a-și odihni la sînul său ființa ostenită :

Codrule, Măria Ta,
Lasă-mă sub poala ta,
Că nimica n-oi strica,
Fără num-o rămurea
Să-mi atîrn armele-n ea,
Să le-atîrn la capul meu,
Unde mi-oi așterne eu.

Nu e vorba de fapt de o simplă odihnă dătătoare de noi puteri, ci de somnul ultim, somnul morții, pe care el și-l imaginează ca pe un vis frumos, un nesfîrșit vis, în care în auz să-i sune ceea ce lui întotdeauna i-a fost apropiat și drag : glasul codrului și cîntecul doinei. Căutîndu-și adăpostul, ultimul lui adăpost, în codru, eroul și-l dorește într-un loc anume :

Sub cel tei bătut de vînt
Cu frunza pîn' la pămînt,

pentru ca somnul morții să-i fie lin și înmiresmat, într-o suită infinită de acorduri ce s-ar realiza prin molcomul șuier al vîntului prin ramuri.

Iară vîntul molcomit
De-o vedé c-am adormit,
El prin tei va viscoli
Și cu flori m-o coperi,

concretizează vechea și permanenta idee a înfrățirii omului cu natura, ideea, în ultimă accepție, că în planul cosmic viața e nesfîrșită, moartea neînsemnînd altceva decît o schimbare de registru.

Viziunea poetică se realizează (și se sublimează) prin cuvinte simple, fără artificii poetice. E viziunea unui ritual păgîn de înmormîntare, probabil antecreștin, cu care ne întîlnim în *Miorița*, în *Toma Alimoș* și în unele dintre creațiile mature ale poetului. Ritmul e lent, adormitor-tînguios, în acord cu ideea morții pe care eroul liric și-o imaginează.

Mihail Sadoveanu: „Neamul Șoimăreștilor"

AL. TUDORICA
Universitatea din București

Neamul Șoimăreștilor aparține scrierilor de tinerețe ale autorului (1915), anticipînd seria marilor creații istorice sadoveniene de mai tîrziu, cum sînt *Zodia Cancerului* (1929), *Frații Jderi* (1935—1942) sau *Nicoară Potcoavă* (1952). Aflăm ilustrate în roman atît una dintre temele sale predilecte, evocarea unor fapte și întîmplări din istoria Moldovei, cît și mijloacele de realizare literară a ei, în primul rînd prin aducerea în paginile cărții a unui anumit tip de personaj, aventurosul erou sadovenian, care, sub înfățișări numai aparent diverse, traversează mai toate istorisirile de acest fel ale autorului.

Dimensiunea aventurii, cultul personajului sau al evenimentului de excepție reprezintă constante ale epicului sadovenian, ele aparținînd adîncului strat romantic aflat la temelia întregii creații a scriitorului. Găsindu-și în adolescență expresia, după cum mărturisește însuși autorul, în lecturile și apoi în încercările de compunere a unor povestiri cu haiduci, aventura ia în *Șoimii*, roman de început (1904), o primă formă semnificativă pentru încercarea sa de a se alia cu istoria. Marile creații sadoveniene pe teme istorice vor complica apoi treptat o astfel de compoziție, ajungînd la un evident rafinament în epoca de maturitate.

Formula narațiunii istorice urmează la Sadoveanu, pînă la un punct, o rețetă generală (cea mai simplă apropiere ce ne stă la îndemînă putîndu-se face, de exemplu, cu Alexandre Dumas și întîmplările mușchetarilor săi). Ea așază împreună, în proporții bine stabilite, aventura cu istoria, ficțiunea cu adevărul cronicii. Fără îndoială, așa cum se cuvine în literatură, ultimul servește mai ales drept cadru general, constituindu-se cel mai adesea într-un fundal de epocă (ceea ce numim de obicei culoarea locală și istorică), făcînd loc în prim plan dezvoltării mai mult sau mai puțin libere a fanteziei. Tratarea personalității lui Ștefan cel Mare în *Frații Jderi*, de pildă, diferă ca intenție și realizare de calitatea imaginii domnitorului din

Viața lui Ștefan cel Mare, evocare făcută cu scrupulul detaliului de cronică în cadrul unei obișnuite biografii romanțate. În textul romanului, prezența gloriosului voievod are mai ales rostul de a produce în mintea cititorului necesara *iluzie* a adevărului istoric ; de fapt însă, întreaga acțiune se sprijină aici pe umerii fabuloasei familii a Jderilor, personaje inventate, și tocmai de aceea capabile să susțină dimensiunea aventuroasă a intrigii, latură importantă, căutată la lectură mai ales de către tînărul cititor (ceea ce explică și o anume „specializare" pe vîrste a lectorilor operei sadoveniene). În același timp, eroii probează prin toate faptele lor o exemplară iubire de țară, un adînc devotament față de domnitor, sentimente menite să-i lege de o tradiție și de un pămînt anume, adică să-i fixeze într-o istorie posibilă. În cadrul astfel creat, aventura se poate desfășura fără împiedicări, dovedind însă totodată respect pentru ceea ce încă Aristotel numea în *Poetica* sa *verosimilul* și *necesarul*, condiții, cum se vede, de timpuriu observate și cerute literaturii.

Neamul Șoimăreștilor realizează cu mare pricepere împletirea celor două planuri, al istoriei și al ficțiunii, iar dimensiunea mai redusă a romanului în comparație cu amplele narațiuni istorice de mai tîrziu permite o mai bună observare a unității sale compoziționale. Povestirea se întinde, direct sau retrospectiv, pe durata a trei domnii (a lui Aron-vodă, a lui Ștefan Tomșa, a doamnei lui Ieremia Movilă și a fiului ei Alexăndrel), iar istoria lui Tudor Șoimaru și a neamurilor sale răzețești este așezată în strînsă legătură cu avatarurile luptei pentru putere dintre diferiții pretendenți la scaunul Moldovei, ajutați de partidele boierești cointeresate.

Tudor Șoimaru, personajul principal al romanului, parcurge de-a lungul povestirii o traiectorie pe care am putea-o numi inițiatică. El realizează cunoașterea în două planuri, ambele tradiționale la Sadoveanu și, de obicei la el, opuse : cel erotic și cel al legăturii fundamentale, devenită treptat covîrșitoare, cu pămîntul și țara. Ordinea descoperirii celor două sentimente este și ea importantă, întrucît al doilea, așezîndu-se curînd în opoziție față de primul, va determina un conflict interior cu totul specific pentru compoziția sufletească a eroilor sadovenieni. Aceștia, aproape fără excepție, ratează șansa realizării erotice, cu toate că sînt posesorii unor virtuți care, în contextul lumii lor, îi definesc drept personaje pe deplin pozitive. Asemenea valori ca bărbăția, vitejia, frumusețea ori dragostea de țară, și mai ales întrunirea lor la superlativ într-un singur individ, caracterizează întocmai prototipul personajului romantic la Sadoveanu. Însă neputința izbîndirii în iubire (care poate lua uneori forme dramatice, conducînd, ca pe beizadeaua Alecu din *Zodia Cancerului*, chiar la pierderea vieții) conferă acestor eroi o melancolie specifică, manifestare a binecunoscutei „dureri înăbușite" sadoveniene. Stare mai generală a dezabuzatului sau inadaptabilului erou romantic, un asemenea „rău" sufletesc își poate afla originea și în alte surse posibile. Ele pot fi, de pildă, eșecul nu numai în iubire, ci și în activismul social la Toma Nour al lui Eminescu, sau prăbușirea idealului personal de dreptate absolută al lui Gelu Ruscanu la Camil Petrescu ; pornind de aici, putem înregistra chiar și dezabuzarea eroului literaturii moderne, provocată de neînțelegerea mecanismelor absurde ale vieții, ca la personajele kafkiene ori sartriene ș.a.m.d. Sadoveanu alege adeseori drept cauză a acestei triste reprimate ratarea în iubire. Și la el „durerea înăbușită" se dovedește a fi semnul firilor adînci, chinuite sufletește de o aspirație către realizarea unei plenitudini contrazise de un cadru imperfect și ostil. O asemenea suferință secretă conferă personajelor sale gravitatea misterioasă ce le leagă, în dreaptă filiație, de

același erou-prototip romantic, bîntuit de neputința unui acord deplin cu lumea.

La eroii sadovenieni, iubirea izbucnește furtunos și fără multă întîrziere. Ea rănește adînc și statornic sufletul îndrăgostitului. Văzînd-o pe Magda Orheianu, Șoimaru „nu spusese nici o vorbă, dar în coșul pieptului îi ardea o flacără năprasnică, și inima îi bătea cum nu-i bătuse niciodată la primejdii". Intensitatea sentimentului e menită să motiveze în continuare comportarea personajului, menținînd activ, prin reveniri de-a lungul întregii narațiuni, planul erotic. Mînat de patimă, Șoimaru își urmărește aleasa inimii pînă în Polonia, expunîndu-se, cu o superbie ce era să-l coste capul, în mijlocul nobililor poloni și al boierilor moldoveni fugiți peste graniță împreună cu doamna lui Ieremia.

Dar, odată declanșată, patima pentru fata Orheianului cunoaște în sufletul personajului împotrivirea celeilalte iubiri, în puterea căreia eroul cade aproape simultan : cea pentru neamul său răzeșesc, pentru moșia străbunilor. Crescut de copil în țară străină și pribegind apoi ca oștean prin multe locuri depărtate, Șoimaru își descoperă abia acum obîrșia, care rămăsese pentru el doar o amintire ștearsă. Declanșarea dramei sale interioare are loc relativ tîrziu în economia romanului : în capitolul al XIII-lea, intitulat *Crucea răzășilor*. Revenind în sat, Tudor e recunoscut de către oameni și primit între ei. Însoțit de moș Mihu, călăuză în această a doua inițiere, Șoimaru vizitează cimitirul, cu mormîntul tatălui său, și află de la același bătrîn istoria satului. Momentul marchează începutul transformării sale dintr-un venetic, un oștean fără țară (ipostază în care s-au străduit să-l înfățișeze întîmplările de pînă acum), într-un fiu adevărat al neamului Șoimărești lor. În finalul capitolului, aflînd că boierul Orheianu e ucigașul tatălui său și împilatorul obștii răzeșești, eroul are înțelegerea teribilei sfîșieri sufletești ce-l va urmări de acum înainte. Reacția sa violentă este caracteristică trăirilor psihologice ale personajului romantic : „Tudor Șoimaru rămase ca fulgerat, cu ochii rotunziți, înfricoșați de groază lăuntrică. Abia avu puterea să se stăpînească, înghiți cu greu de cîteva ori și rămase privind întunecos spre mormîntul de dinaintea lui". Conflictul chinuitor sfîșie sufletul eroului prin neputința alegerii. Șoimaru îl descrie el însuși, înregistrînd cu o oarecare nedumerire puterea patimii ce pare a-l stăpîni fără voia lui. Replica glumeață și voit liniștitoare a prietenului său Simeon Bîrnovă („Dragostea trece !") primește un răspuns pornit : „Nu trece ! Nu trece ! gemu c-un fel de turbare Tudor. A căzut ca un trăsnet în sufletul meu. Nu știu ce voi face ! Nu înțeleg ce se petrece cu mine ! Mi se pare c-am să nebunesc ! Am venit la mormîntul părinților mei, ș-acum o vijelie mă mînă în altă parte, cine știe unde ! Văd că trebuie să părăsesc toate, au să mă urmărească toți cu ură și blăstăm că-i las, că nu mă ridic pentru dreptatea lor și nu plătesc sîngele celor morți ! Dar ce pot să fac, prietinilor mei dragi, dacă Magda Orheianului mi-i dragă și nu-mi mai pot afla loc și stare din pricina asta ?".

Din acest punct de răscruce pornește aspra cale care îl va conduce în cele din urmă pe erou către biruința sentimentului datoriei față de neamul său. Integrarea în lumea de obîrșie se desăvîrșește cu încetul, cunoscînd mai adînc oamenii și istoria lor. Evocarea de către același moș Mihu a morții părintelui său (în capitolul *Umbra Ionașcului*) joacă un rol decisiv pentru convertirea personajului. Scena este compusă, ca de obicei, cu mijloace împrumutate recuzitei romantice. Asemenea lui Hamlet, Șoimaru are viziunea umbrei tatălui mort, cerînd parcă răzbunare : „Sta încremenit, i se ațintiră ochii, și-n umbra chiliei strîmte i se arătă ieșind ca

dintr-un mormînt răzășul care-i era tată, sîngerat la frunte și cu ochii închiși. Era o umbră : plutea nedeslușită, cu mîinile încrucișate pe piept ca un Hristos. Șoimaru gemu ca de suferință la vedenia aceasta, își scutură capul, își trecu mîna pe frunte și pe ochi și și-o trase în jos muiată de lacrimi, ca de un sînge al mortului...". Concluzia pe care o exprimă gîndul lui moș Mihu („Copilul fusese deplin întors cu fața către adevăr") fixează momentul de la care personajul redevine activ, ieșind din convalescența bolii sale sufletești și așezîndu-se acum cu totul în slujba cauzei obștești, biruitoare în inima sa. El va reface, într-un paralelism diferit doar prin deznodămîntul său, destinul tatălui, care se ridicase și el în apărarea moșiei răzețești. Dramaticul capitol *Morții poruncesc celor vii* tranșează cu violență în înfruntarea dintre Orheianu și răzeși. În chip simbolic, boierul este ucis de Tudor Șoimaru în cimitir și așezat cu pieptul pe mormîntul Ionașcului, într-un gest ce vrea să semnifice răzbunarea și dreptatea în sfîrșit înfăptuite. Cu o furie venită din durerea și umilința lor adîncă, oamenii lui Șoimaru dau foc curții boierești de la Murgeni, iar apoi, ca în legende, ară locul cu plugurile pentru a șterge orice urmă a vechii stăpîniri.

Tot acum are loc ultima întîlnire dintre cele două planuri fundamentale ale cărții. Șoimaru cruță pe Magda Orheianu și pe soțul ei polon, aflați la conac. Vechea rană sufletească pare a se fi vindecat, lăsînd, probabil, doar urma unei „dureri înăbușite". În locul primei și furtunoasei iubiri vine să se strecoare dragostea, timid înfiripată, a Aniței, despre care aflăm în ultimul capitol că-i va deveni soție.

Așezîndu-l pentru comparație pe Șoimaru între prietenii săi, este interesant să remarcăm simetria compozițională pe care o propune alcătuirea grupului celor trei tovarăși : Simeon Bîrnovă, Tudor Șoimaru și beiul Cantemir. Aflîndu-se la un capăt al triadei, Simeon Bîrnovă este înfățișat ca un boier cu dragoste de țară, fin politician și om de curte (viitorul domnitor Barnovschi, ne va spune în final autorul), la care patima iubirii nu pare să-i poată întuneca vreodată judecata. El privește cu zîmbet îngăduitor iubirea năprasnică a lui Tudor Șoimaru pentru Magda Orheianului, și mintea lui, păstrîndu-și nealterată limpezimea, îl ajută pe acesta să iasă cu bine din încurcăturile în care îl aruncă oarba sa pasiune. Simeon Bîrnovă joacă în grupul celor trei rolul *înțeleptului*, care *nu devine*, ci constituie polul statornic al rațiunii mereu treze, virtute adînc prețuită de autor și de aceea adeseori prezentă în multe dintre povestirile sale.

De cealaltă parte a lui Șoimaru stă beiul tătar, personaj semnificativ pentru intenția autorului de a reliefa cu ajutorul lui, prin contrast, dragostea de țară a fiului de răzeș. Om al pustei și al vîntului, Cantemir definește libertatea, la modul absolut, ca pe o desprindere totală de orice bun durabil, de vreun pămînt sau o țară anume. „Eu n-am înțeles niciodată — spune el — îndîrjirile voastre pentru pămînt, certurile și sîngele vărsat pentru un colțișor de grădină, cînd lumea lui Dumnezeu e așa de mare. [...] Mormintele noastre tătărești, de la hanul nostru cel mare Timur, au rămas prin toate pustiurile lumii, și noi ne-am mișcat ca pulberile pămîntului...".

Cumpănit între ceilalți doi, Șoimaru ne apare astfel drept o mică sinteză sufletească, dominîndu-și tovarășii printr-o complexitate interioară sporită. La el, iubirea, de o parte, și datoria față de tradiție și țară, de alta, se împletesc și se opun totodată, întemeind amintitul conflict, care dă întregii narațiuni coloana sa vertebrală. El este personajul care *se transformă* în roman, depășind prin aceasta simplitatea înregistrării unor fapte aven-

turoase și oferind cercetării un destin exemplar pentru structura personajului sadovenian.

În final, autorul aduce cu abilitate timpul istoriei pînă în prezentul nostru, acordînd în plus povestirii și o motivație autobiografică. Aflăm acum că Tudor Șoimaru, împreună cu Anița și răzeșii orheieni, iar apoi urmașii lor, sînt străbunii scriitorului. Faptul conferă dintr-o dată unor personaje și întîmplări ce păreau fictive dimensiunea și puterea de convingere a realității. Este încă un procedeu de a împleti ficțiunea cu adevărul, așezîndu-le pe amîndouă sub semnul posibilului. Verosimilul, în respectul căruia își construiește autorul narațiunile istorice, este la el o noțiune suficient de cuprinzătoare pentru a uni între ele cele două tărîmuri, permițînd pășirea lesnicioasă dintr-unul în celălalt. Știința rară de a acredita adevărul posibil al istoriilor sale fabuloase, aliată cu o frumusețe și o plăcere, la fel de rare, ale *spunerii*, fac din Sadoveanu, fără îndoială, marele povestitor al istoriei noastre, intrată astfel cu el, pe calea sa regală, în literatură.

Ana Blandiana: „Țară"

VALERIA MIHAI ȘTEFAN
Liceul industrial nr. 2, Cîmpulung, jud. Argeș

Publicată în volumul *Somnul din somn*, poezia *Țară* exprimă indestructibila legătură dintre poetă și pămîntul natal din care își trage izvoarele creației.

În confesiunea *Renunțarea la cuvinte*, după expunerea a ceea ce a însemnat poezia de-a lungul secolelor, poeta își mărturisește crezul estetic, afirmînd supremația sugestiei în artă : „Odată cu descoperirea noțiunii de sugestie, puterea de sugestie a devenit și unitate de măsură a artei și a poeziei. Nu mai interesează ce spui și cum spui, ci ce ești în stare să *sugerezi* prin ceea ce spui... Să exprimi puțin, să sugerezi enorm" [1].

Titlul rezumă o asemenea concepție despre arta poetică.

Analiza poeziei se poate desfășura urmărind problemele :

a) semnificația poetică a vocabularului restrîns, asociații inedite ;

b) atitudinea poetei ;

c) realizarea unei viziuni proprii ;

a. Descriptivismul clasic este înlăturat, coordonatele fizice ale țării fiind conturate de cuvintele „tine", „pămînt", „hotarul", „paradis,", „stăpîne", „acasă", cu un pronunțat aspect moral, și, în sfîrșit, „țară".

Prelungirea imaginii fizice în universul moral sugerează disponibilități onirice : pămîntul este „apus în somn"; dimensiuni istorice: hotarul este al „pletelor obosite" ; contururi etnice : „limba ta". Remarcăm asociațiile inedite : „Pămînt apus în somn", „hotarul/Pletelor tale obosite". Țara devine un „paradis" și un „stăpîn" acceptate cu suferința efemerității vieții, sugerată de superlativul „Prea trecătorul", format în maniera limbii vechi.

b. Nuanța de comuniune, de intimitate a poetei cu țara este realizată cu ajutorul pronumelor personale *tine, tale, ta* și al adverbului *acasă*. Pronumele personal *eu* fixează atitudinea autoarei față de universul descris.

[1] Emil Manu, *Arta poetică la români*, București, Editura „Ion Creangă" (Ana Blandiana, *Renunțarea la cuvinte*, p. 272).

Tonul este elegiac, cu întorsături de vocabular specifice romanței. „În tine nu mi-e dor de nimeni" este un vers concludent pentru împlinirea pe care numai o complexitate afectivă cum e iubirea de țară o poate dărui. În versurile „numai pentru tine", „numai limba ta o știu vorbi în vis", adverbul de restricție *numai* evidențiază poziția creatorului în contextul realităților naționale. Opoziția „Și sînt străină dacă trec hotarul" marchează singurătatea artistului care se rupe de patrie. Predicatul nominal „sînt străină" este condiționat ideatic și sintactic de o subordonată condițională : „dacă trec hotarul...".

c. Viziunea e aceea a perceperii patriei prin toate simțurile, preponderență avînd cel artistic : „Eu numai limba ta / O știu vorbi în vis [visul poetic] / Și spune basme numai pentru tine".

Poeta abordează original sentimentul efemerității vieții omenești : „E frig afară / Și e ceață deasă, / Se face seară, / Timpu-ncet se lasă"... Versurile, aparent descriptive, imaginează în realitate trecerea, acea „mare trecere" de care vorbea Lucian Blaga, umbrită de tristețea bătrîneții și a morții inevitabile, moarte surprinsă în inimitabilul „Timpu-ncet se lasă". Compensarea acestei dureri, care se accentuează odată cu trecerea anilor, se află în căldura intimității pe care o poate oferi acel „acasă", în stilul accepției patriei la Alecu Russo („Dar cît de bine și de cald e-acasă").

Ultimul vers, „Cînd unul altuia ne sîntem țară", depășește trăirea singulară a poetei, *țară* însemnînd marca taină a conviețuirii umane.

Poezia impresionează prin concizia stilului, *renunțarea la cuvinte*, la care se referea Ana Blandiana, fiind evidentă (aceasta înseamnă în plus, aici, și *renunțarea* la cuvinte mari, bombastice). Puținele metafore : „Pămînt apus în somn / Prin verzi orbite", „hotarul / Pletelor tale obosite", „Prea trecătoru-mi paradis", „Prea trecătorule stăpîne", plasticizează sentimentele. Complinirile atributive sînt rare și au un conținut moral : „obosit", „trecătorul" ; chiar „verzi" și „deasă" depășesc stadiul unor epitete fizice în contextul analizat. Poezia are un ritm interior, dictat de sentimentele care se succed ca o incantare.

Ioan Alexandru: „Cosmosul meu"

Prof. IUSTINA ITU
Liceul de științe ale naturii, Brașov

Lirica lui Ioan Alexandru configurează un orizont nou și original în peisajul poeziei românești de azi. Fondul ei meditativ-filozofic, deschis spre tărîmurile misterioase ale fabulosului, se desfășoară într-un cîmp imagistic larg și cu rezonanțe mitice.

Refuzînd artificialul și zonele idilice ale inspirației, poetul se simte atras de lumea feerică a simbolurilor mitologice. Asistăm astfel la o adevărată resurecție a mitului, tratat dintr-o perspectivă arhaizantă, cu rădăcinile în viziunea țărănească asupra cîmpurilor magice din protoistorie. Simbolistica poeziei lui Ioan Alexandru descoperă astfel semnele unei naturi arhetipale, aidoma aceleia evocate în cărțile lui Mircea Eliade.

O temă cu rezonanță implicată adînc în credințele românești și ale altor neamuri este vînătoarea rituală. Într-o asemenea construcție sceno-

grafică, animalul (zimbrul, cerbul, căprioara, ursul, lupul sau taurul) este cel mai adesea ghidul vînătorului, iar urmărirea lui are ca rezultat o schimbare radicală a situației. E vorba de o adevărată ruptură, de o trecere de la un tărîm spre alt tărîm : „de la viață la moarte, de la profan la sacru, de la condiția obișnuită la suveranitate, de la starea larvară la existența plenară și glorioasă, de la anonimat la istorie, de la dependență la autonomie“ [1].

Trecerea de la o condiție la alta, de la un nivel semantic inferior la unul superior nu o poate întrevedea omul obișnuit, ci această misiune sacră îi este încredințată unei ființe magice.

În viziunea lui Ioan Alexandru, așa cum rezultă din poezia *Cosmosul meu*, ființa care călăuzește, posedînd înzestrarea de a orienta într-un nou teritoriu, pare a fi însuși poetul. Artistul este cel care operează ruptura într-o lume închisă și face posibilă trecerea la un mod de existență suprareal. Opera lui exprimă misterul lumii, denominînd în același timp „cifrul care face lumea inteligibilă“ [2]. Poetul, în concepția lui Ioan Alexandru, participă la ceremoniile unui regn suprauman care deține puterea de a străpunge tainele universului, fiind capabil să sufere și să se jertfească pentru acest univers în reorganizare.

În *Cosmosul meu*, autorul gîndește poetic și exprimă concepția de sine a poeziei. În acest sens putem decodifica simbolul central al operei : „...bivol cu lapte / Ales pe garanție / Ca o stea neagră-i la cap / Și ochii lui sînt călcîiul lui Achile“. Relația cu mitologia greacă accentuează tocmai ideea că animalul este un trimis al zeilor și că deține puteri miraculoase. Prin acest simbol, poetul își definește condiția de mesager al neantului, care călăuzește ființa etnică a neamului dintr-un tărîm spre alt tărîm. Întreaga sa existență, de altfel, se raportează la o asemenea misiune reformatoare.

Din punct de vedere arhitectonic, poezia este structurată în cîteva niveluri, marcate prin cele trei strofe și prin cuvintele-cheie : *bivol*, *pășune* și *fîntînă*, unite semantic în sintagma „cosmosul meu“.

1. În prima secvență, pe un ton narativ ce simulează limbajul cel mai obișnuit, familiar și confesiv, poetul prezintă imaginea simbolului central. Descriind ființa magică după vîrstă, sex și înfățișare, el compune un chip bizar, care amintește de Sfinxul din mitologia Orientului antic : un personaj suprateluric, deci înzestrat cu taină și cu puteri supranaturale, avînd misiunea sacră de a călăuzi.

Tonalitatea narativă din prima parte a poeziei este susținută din punct de vedere gramatical atît prin organizarea textului liric în propoziții largi, așezate în raport de coordonare, cît și prin alternanța timpurilor verbale. Perfectul compus, spre exemplu, aduce întotdeauna relații exterioare, din sfera acțiunilor concrete : „mi-am cumpărat“, „am fost cu alți cumpărători“, „l-am ales pe garanție“, „m-am săturat de oale anonime“. Prezentul verbului este folosit însă, în fragmentul descriptiv, în momentul în care realul alunecă treptat spre imaginar. În versul cu valoare de concluzie, predicatul nu este exprimat. În felul acesta, versul are forma unei maxime, iar planul concret se ridică la dimensiunile abstracti-

[1] Mircea Eliade, *De la Zalmoxis la Genghis-han*, București, Editura științifică și enciclopedică, 1980, p. 164.
[2] *Ibidem*, p. 165.

zării și generalizării : „Singura mea sursă de energie / Trunchiul acesta de pămînt însufleţit... Laptele lui — singurul meu cosmos". Contopirea deplină a fiinţei poetului cu idealul său artistic este marcată de frecvenţa pronumelui la persoana I : *mi-, m-, mea, meu,* precum și de repetarea adverbului *singur.* Elementele esenţiale din această parte a poeziei sînt scoase în evidenţă prin folosirea comparaţiei și a metaforei cu încărcătură mitică.

2. A doua grupare de versuri este aparent izolată de celelalte strofe, fiind o descriere obiectivă, de o expresivă vitalitate. În realitate, tabloul detaliază elementele ce compun spaţiul în care trăiește fiinţa magică, spaţiu concentrat în al doilea simbol : „păşune". Este zugrăvită în această secvenţă o lume arhaică, fixată într-un spaţiu geografic, care reprezintă un anume topos în geografia spiritualităţii românești. Orizontul definit aici este o vatră ancestrală, un bazin geoetnic. De la prezentarea fiinţei individuale a poetului din prima strofă se trece acum la reliefarea calităţii de reprezentant și la precizarea funcţiei de călăuzitor al unei etnii. Prin cuvîntul-cheie *păşune* se defineşte universul inspiraţiei poetice, se dezvăluie legătura artistului-mesager cu locurile natale, cu timpurile îndepărtate ale neamului românesc, cu credinţele și datinile acestui ţinut. În descriere, autorul construieşte fragmentul pe tehnica enumeraţiei. Domină acum substantivul concret, înnobilat de cîte un adjectiv cu valoare de epitet, avînd ecou arhaic : *arbori străvechi și înnegriţi, scorburi mari, cu viespi și roiuri de furnicare, muri copţi, cînd grîul dă în pîrg, colibe de lemn, ciurdarii, rîpa aceea prăbuşită, iarba, florile...* Tabloul este zugrăvit într-o nemișcare grea și de aceea este firesc să apară puţine verbe ; cum este lesne de înţeles, folosirea prezentului ca timp al eternităţii și cu valoare atemporală *(e, dă în pîrg, visează, creşte)* dă versului o mai mare forţă de plasticizare. Prin asocieri neașteptate, cuvintele se poetizează și devin metafore revelatoare, care conferă demersului liric semnificaţii mitice : „Pe dealuri ard noaptea urme de picior desculţ / Aprinse de lună...".

3. A treia secvenţă e construită pe mitul jertfirii artistului pentru a crea valori în stare să străbată timpul. Autorul ţese legătura cu strofa antecedentă prin reluarea sub accent a adverbului de loc *aici.* Poetul este un mesager și în același timp ar vrea să fie o călăuză aidoma „farurilor în zăpușeala mării". Creaţia sa va lumina sub arcadele vremii, sensibilizînd peisajul arid al existenţei. Jocul continuu real-imaginar este ascuns în metafore cu implicaţii mitice : „Fulgere lungi de caracatiţe spuzate / În ochii lui cu timpul s-or depune / [...] / Cînd seceta va bate în pămînt / ŢărușI de sare și de piatră mută".

Dacă în prima secvenţă poetul își defineşte creaţia, dacă în a doua grupare dezvăluie izvoarele ei, în secvenţa a treia insistă asupra misiunii pe care o are arta. Ideea este susţinută lingvistic prin timpul viitor al verbului : *s-or depune.* Ioan Alexandru construieşte strofa a treia ca un edificiu al mitului jertfirii, iar „fîntîna" devine simbolul sacru al legăturii poetului, prin creaţia sa, cu generaţiile viitoare : „Să-mi spargă-n coarne pieptul cu fîntîni / Și-n hohote să năvălească-n mine". Aceste metafore-simbol, precum și verbele la conjunctiv *(să năvălească, să spargă),* exprimă explozia de bucurie a poetului în momentul renașterii. Fîntîna ca simbol mereu regenerator și ca mesaj adresat de artist posterităţii apare, de altfel, și în balada populară *Mănăstirea Argeşului,* precum și în poezia lui L. Blaga, constituind un substrat filozofic mai larg.

Mircea Eliade la 75 de ani

Prof. MIRCEA HANDOCA
Liceul „D. Bolintineanu", Bucureşti

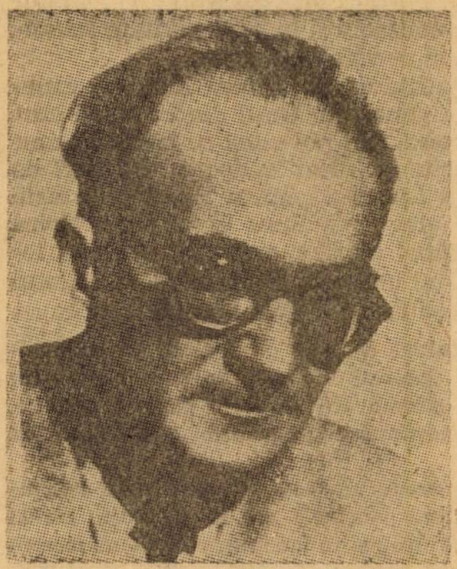

Mircea Eliade s-a născut la Bucureşti la 9 martie 1907, dintr-o familie de militari. Urmează şcoala primară din strada Mîntuleasa, Liceul „Spiru Haret" şi Facultatea de litere şi filozofie din Bucureşti. După obţinerea licenţei pleacă în 1928 cu o bursă în India, pentru a studia limba sanscrită şi filozofia hindusă. Obţine în 1933 titlul de doctor în litere şi filozofie cu teza *Istoria comparată a tehnicilor Yoga*.

Desfăşoară în continuare o bogată activitate ştiinţifică şi didactică la Universitatea din Bucureşti, colaborînd la numeroase ziare şi reviste ale timpului : *Cuvîntul, Vremea, Azi, Adevărul literar şi artistic, Universul literar, Gîndirea, Revista fundaţiilor regale*. Îndepărtat de la Universitatea din Bucureşti, Mircea Eliade este între 1940 şi 1944 ataşat cultural de legaţie la Londra şi Lisabona. În 1956 devine profesor de istorie a religiilor la Universitatea din Chicago. Ca o recunoaştere a meritelor sale ştiinţifice, Mircea Eliade este numit „doctor honoris causa" al următoarelor universităţi, colegii şi academii străine : Yale (1966), Ripon College (1968), la Plata, Argentina (1969), Layola din Chicago (1970), Boston (1971), Philadelphia (1972), Lancaster (1975), Sorbona, Paris (1976). Este membru al Academiei Britanice (1970), al Academiei Austriece de Ştiinţe (1973) şi al Academiei Belgiene (1975). În 1977 Academia Franceză i-a acordat premiul „Bordin", iar un an mai tîrziu i s-a conferit titlul de cavaler al Legiunii de onoare a Franţei.

Cunoscut şi apreciat pe toate meridianele, Mircea Eliade a creat o operă monumentală, caracterizată printr-un profund umanism. Orientalist, filozof al miturilor, istoric al religiilor, etnolog, romancier, nuvelist, dramaturg, eseist şi gazetar, Mircea Eliade este o personalitate enciclopedică din familia spirituală a marilor săi înaintaşi : D. Cantemir, I. Heliade Rădulescu, B. P. Hasdeu, N. Iorga.

Familiarizat cu folclorul european, asiatic, american şi african, cercetat în strălucite monografii, el nu uită să acorde o deosebită atenţie literaturii noastre populare. Lăsînd deoparte cele cîteva zeci de articole de folclor comparat, trebuie menţionate lucrările de referinţă din acest domeniu : studiul *Folclorul ca instrument de cunoaştere* (1937) şi cele două cărţi fundamentale : *Contribuţii la legenda Meşterului Manole* (1943) şi *De la Zalmoxis la Genghis-han. Studii comparative despre religiile şi folclorul Daciei şi Europei Orientale* (1980).

Ca romancier este cunoscut din cel de-al patrulea deceniu, în special prin *Maitreyi* (1933), *Întoarcerea din rai* (1934) și *Huliganii* (1935). Proza fantastică, reprezentată în această epocă prin *Domnișoara Christina* (1936), *Șarpele* (1937), *Secretul doctorului Honigberger* (1940), va fi continuată prin *La Țigănci* și *Pe strada Mîntuleasa*. Capodopera sa literară este amplul roman-frescă de peste 700 de pagini, *Noaptea de sînziene*.

În vremea din urmă, editurile românești au tipărit cîteva dintre scrierile sale reprezentative : *Aspecte ale mitului* (1979), *De la Zalmoxis la Genghis-han* (1980), *În curte la Dionis* (1981) și *Istoria credințelor și ideilor religioase* (1981). S-au publicat trei cărți consacrate în exclusivitate savantului, alături de zeci de articole în ziarele și revistele noastre.

În ultima jumătate de veac, personalitatea lui Mircea Eliade a exercitat o deosebită înrîurire asupra cîtorva generații. Unul dintre marii cărturari ai neamului nostru, Constantin Noica, îmi povestea ce rol covîrșitor a avut în formarea lui intelectuală articolul publicat în decembrie 1927 de către Mircea Eliade în *Vlăstarul*, revista Liceului „Spiru Haret". Această *Scrisoare din universitate* a învățat pe elevul de liceu Constantin Noica și pe colegii lui că important nu e numărul cărților citite, ci alegerea lor judicioasă, pătrunderea esenței, lectura cu creionul în mînă și cu caietul alături, zi de zi, fără să te grăbești, fără să sari pasajele obscure :

„Îmi amintesc ce tristă mi s-a părut toamna și iarna celui dintîi an universitar : dimineți reci în care învățam germana, ignorată în liceu din pricina multelor romane inutile. Sau primăvara aceluiași an, sfîrșită alături de o umilă geometrie, după care Poincaré, Timeus și *Expunerea cunoștințelor matematice* a lui Theon din Smirna îmi erau întru totul accesibile.

Prietenii mei din liceu mai au destulă vreme să țeasă cu texte bune spărturile pe care neglijența lor le-a tolerat în cultura personală. Nu le cer mult : numai cinci cărți în jurul cărora vor să mediteze, să încerce raționamente largi, să memoreze nume și bibliografie, să adune note, să facă extrase, rezumate, critici, cinci cărți pe an, alături de atîtea romane, bune pentru dudui și convalescenți" [1].

Însăși viața de elev a lui Mircea Eliade constituie un exemplu de pasiune și dăruire. La școala primară din strada Mîntuleasa, între 1914 și 1917, copilul e fascinat de zoologie și de istoria antică. În liceu se accentuează pasiunea pentru științele naturii alături de chimie. La 12 ani începe să scrie impresii de călătorie și povestiri fantastice.

„Mă revăd în acei ani în mansardă, revăd masa de lemn acoperită cu hîrtie albastră, lampa cu abajurul alb sub care-mi împingeam cartea pe măsură ce mi se împăienjeneau ochii și distingeam tot mai anevoie literele. Erau anii de «miopie galopantă», după expresia unuia din oculiștii la care fusesem. Dioptriile creșteau mai repede decît aveam eu timp să-mi schimb lentilele. Nu era, spusese doctorul, decît o soluție : să nu-mi obosesc ochii citind prea mult la lumina lămpii. Dar cum aș fi putut (și mă întreb acum : cine ar fi putut ?) să-mi menajeze ochii într-un timp cînd aproape în fiecare săptămînă descopeream un nou autor, alte lumi, alte destine ? Încercam totuși să mă apăr, citind fără ochelari, cu bărbia lipită de carte, sau închizînd cînd un ochi, cînd pe celălalt, sau apăsîndu-mi ochelarii pe nas, sau schimbînd becurile, cînd albastre, cînd albe, cînd slabe, cînd foarte puternice. Apoi, cînd ochii îmi lăcrămau și mi se împăienjeneau de-a binelea, treceam în odăița de-alături și mă spălam cu apă rece. Rămîneam apoi cîteva minute, întins pe pat, cu ochii închiși, încercînd să nu mă gîndesc la nimic" [2].

[1] *Scrisoare din universitate*, în *Vlăstarul*, an. IV (1927), decembrie, nr. 1—2, p. 7.
[2] *Amintiri*, I (*Mansarda*), Madrid, 1966, p. 71.

Puterea de muncă, tenacitatea, voința și setea de cultură sînt extraordinare. La 16 ani învață singur italiana, ca să-l poată citi în original pe Papini, și engleza, pentru a parcurge opera lui Frazer ; începe studiul ebraicei și persanei. În tot ceea ce face pune pasiune. Modesta mansardă din strada Melodiei era ticsită de insectare, ierbare, cărți, reviste și colecții de mineralogie ; pe pereți se aflau planșe pe care copiase hieroglife și basoreliefuri egiptene, iar în pod improvizase un laborator. Face exerciții de educare a voinței, dormind patru sau cel mult cinci ore pe noapte, și-și face proiecte grandioase.

Încă din anii adolescenței și ai tinereții, asemenea marilor renascentiști, năzuiește să îmbrățișeze toate domeniile de cercetare. Enciclopedismul său se manifestă prin nenumărate proiecte de opere și prin exaltante perspective, fiind fascinat de umanismul acestei rodnice perioade.

În anii maturității ne dăruiește peste 50 de volume masive și circa 1 500 de studii și articole.

Eseistica sa literară și filozofică, avînd o variată tematică, ilustrează specificul spiritualității românești. Spațiul nu ne îngăduie să exemplificăm și să argumentăm această idee. Desprindem un fragment dintr-un vibrant omagiu adus de Mircea Eliade poporului român, care a reușit să supraviețuiască vicisitudinilor istorice și să-și păstreze vitalitatea și geniul său creator :

„Un popor care creează neîncetat de șapte veacuri, dar ale cărui creații au fost spulberate și alterate de forțe întîmplătoare. Un popor care și-a păstrat unitatea lingvistică și spirituală, deși asuprit și împărțit între neamuri deosebite. Un popor care în mai puțin de jumătate de veac a izbutit să-și creeze o limbă literară și filozofică și o literatură întru nimic inferioară vecinilor săi civilizați. Un popor a cărui fertilitate folclorică a dominat în tot evul mediu și în timpurile premoderne întreaga peninsulă balcanică și care a realizat cele mai frumoase tipuri din sutele de legende care au circulat în Europa de răsărit timp de veacuri“ [3].

Nu numai diversitatea stilistică și cultivarea unor variate modalități îi diferențiază pe creatori, ci și cultura, puterea de muncă și talentul. Indiferent de ceea ce-i desparte, scriitorii români sînt prezenți cu întreaga lor ființă la evenimentul istoric, ca și la viața zilnică a obștii. Una dintre importantele misiuni ale mînuitorului condeiului este să se preocupe „mai ales de ceea ce e ascuns, de ceea ce e încă latent în jocul evenimentelor. Scriitorul ar trebui să aibă rolul de clarvăzător, de profet, de anticipator“ [4].

Profesor de istorie a religiilor la Chicago, Mircea Eliade a părăsit țara din 1940 și de atunci face cunoscut în cele mai îndepărtate colțuri ale lumii genialitatea poporului nostru. Prezența patriei este permanența celor cîteva mii de pagini ale beletristicii scrise în străinătate.

Obsesiv revin în cărțile lui Mircea Eliade oameni, întîmplări, fragmente din istoria și peisajul românesc, amănuntul caracteristic și patria în ansamblu, atmosfera și specificul inimitabil al acestor ținuturi. Amintirile și interviurile recente subliniază apartenența sa la limba și la cultura românească.

Alături de Brâncuși și Enescu, Mircea Eliade a integrat spiritualitatea românească în universalitate.

---

[3] *Destinuri românești*, în *Vremea*, an. X (1936), martie 22, nr. 430, p. 3.
[4] *Cultura scriitorului*, în *Viața literară*, an. X (1935), decembrie 15, p. 1.

Johann Wolfgang Goethe (1749—1832)

CORNELIU NISTOR
Universitatea din Timişoara

Se împlinesc la 22 martie a.c. o sută cincizeci de ani de la moartea uneia dintre cele mai de seamă personalităţi ale culturii şi literaturii universale : *Johann Wolfgang Goethe*. Născut în 1749 la Frankfurt pe Main dintr-o însemnată familie burgheză şi mort în 1832 la Weimar, Goethe s-a bucurat de o îndelungată şi rodnică existenţă, în care spiritul său, în permanenţă deschis spre nou şi modern, spre progres şi ştiinţă, spre cugetare şi creaţie, s-a contopit aproape întru totul cu destinele culturale şi artistice ale unei Europe contemporane cu el. Evocîndu-i profilul titanic, Tudor Vianu afirma : „Este un *uomo universale*, în înţelesul pe care italienii Renaşterii îl dădeau acestui cuvînt. [...] Este poet, gînditor, naturalist şi, în unele momente, artist plastic. De la Leonardo da Vinci nu mai apăruse în cultura lumii o personalitate atît de completă". Fără îndoială însă, rolul hotărîtor în constituirea acestui profil de gigant al spiritului l-a avut impresionanta sa creaţie literară.

Ivită la hotarul dintre două lumi — cea a vechii şi cea a modernei Europe — într-o Germanie dezmembrată din punct de vedere statal şi naţional şi torturată de marile incertitudini provocate de ciocnirea dintre *vechi* (lumea feudală) şi *nou* (spiritul burghez protestatar şi rebel), uriaşa şi complexa creaţie literară a celui care a fost numit mai apoi „Olimpianul de la Weimar" poartă vizibil pecetea acestei importante etape istorice, întreaga existenţă socială, politică, artistică şi personală a lui Goethe pătrunzînd şi identificîndu-se cu miile de pagini ale literaturii sale. Nu întîmplător acelaşi mare exeget român care a fost Tudor Vianu constata : „Viaţa lui a fost o operă. Povestindu-se adeseori şi introducînd elemente ale biografiei sale în atîtea din operele lui, Goethe ne-a făcut să vedem cum s-a construit treptat, ajungînd în cele din urmă la sensurile cele mai înalte ale existenţei". Opera sa este, mai mult decît orice, o lucidă şi tulburătoare mărturie a propriei identificări cu epoca sa zbuciumată, epocă marcată de evenimentele Revoluţiei franceze din 1789, ale campaniilor napoleoneene, ale numeroaselor mişcări de eliberare naţională şi socială din Europa şi din America. Goethe este scriitorul despre a cărui conştiinţă creatoare, în comparaţie cu cea a oricărui confrate de o seamă din literatura universală (Sofocle, Dante, Shakespeare, Balzac, Dostoevski, Tolstoi sau Thomas Mann), se poate spune că reprezintă o autentică *istorie literară* de proporţii mai reduse, atît prin etapele parcurse, cît şi prin reflectarea *textuală* şi *metaforică* a marilor mutaţii sociale, filozofice şi estetice ale Europei din a doua jumătate a veacului al XVIII-lea şi din primele trei decenii ale celui de-al XIX-lea.

Din perioada primelor studii universitare de la Leipzig (1765—1768), cînd este atras de stilul de viață *rococo* și cultivă o poezie de factură neoanacreontică materializată în volumul *Leipziger Liederbuch* (1769), și pînă în ultimii ani ai vieții — ani de împăcare cu lumea și cu sine însuși, plini de descoperirea sensului existenței umane —, cînd creează conceptul de *Weltliteratur* („literatură universală"), scrie ultimele poezii lirice, dictează ultimele observații despre știință și viață și încheie cu cîteva săptămîni înainte de moarte marele său poem dramatic *Faust*, Johann Wolfgang Goethe s-a identificat perpetuu cu marile orientări ale literaturii germane și europene. Astfel, mișcarea „Sturm und Drang" din cultura germană semnifică pentru Goethe (între 1770 și 1775) aderarea implicită la *preromantismul* european, înseamnă asimilarea unei dimensiuni existențiale în care spiritul răzvrătit, antifeudal, al mișcării se împletește cu elemente de titanism esențialmente romantic, înseamnă — la îndemnul lui Herder — interesul pentru istorie și producția folclorică, ca și pasiunea pentru scrierile lui Rousseau și Shakespeare, înseamnă în același timp elaborarea unor creații devenite mai apoi puncte de referință ale literaturii germane : drama istorică *Götz von Berlichingen* (1773), fragmentul poematic *Prometeu*, drama burgheză *Clavigo*, prima variantă a lui *Faust* și, mai ales, celebrul roman sentimental *Suferințele tînărului Werther* (1774), creație care l-a făcut aproape imediat cunoscut în întreaga Europă, contribuind mai tîrziu, alături de *Confesiunile* lui Rousseau, la apariția romanului romantic de confesiune. Tot în perioada „Sturm und Drang", Goethe pune bazele poeziei germane moderne și deschide, prin eseul *Despre arhitectura germană*, căi noi de cercetare în domeniul istoriei artelor.

Mai apoi, după ani, ca urmare a unei perioade de doi ani petrecuți în Italia (1786—1788), Goethe redescoperă măreția apusă a antichității greco-romane și frumusețea artei și spiritului clasic, creînd acum în atmosfera și în conformitate cu principiile noii orientări din cultura germană, cea a neoumanismului clasic. Faza de tranziție spre neoclasicism e semnificată de drama *Egmont* (1787), simbol scenic al demnității și măreției luptelor de libertate împotriva tiraniei, următoarele creații reprezentative fiind pătrunse cu totul de noul spirit „renăscut" al clasicismului : tragedia *Ifigenia în Taurida* (1787), poemul tragic *Torquato Tasso*, ciclul liric *Elegii romane*, ca și cel satiric *Epigrame venețiene*, nici scrierile în proză nefiind străine de spiritul neoumanist (cf. romanul *Anii de ucenicie ai lui Wilhelm Meister*, scris în 1795—1796).

Nu întîmplător perioada dintre 1790 și 1805 din istoria literaturii germane poartă denumirea „epoca lui Goethe și Schiller", fiind nu numai o epocă dominată de creațiile literare ale celor doi titani, ci și o epocă aflată sub pecetea *prieteniei* și *colaborării* lor. Goethe colaborează la *Die Horen*, revista condusă de Friedrich Schiller, la îndemnul acestuia reia munca la *Faust*, împreună cu Schiller scrie în 1796 faimoasele *Xenii*, epigrame îndreptate împotriva mediocrităților literare ale vremii, împreună cu Schiller

transformă anul 1797 în „anul baladelor", cultivînd o formulă literară lirică-epică pe care nu o mai frecventase de cincisprezece ani și creînd acum capodopere universale ale genului prin titluri ca *Ucenicul vrăjitor*, *Căutătorul de comori*, *Logodnica din Corint*, *Zeul și baiadera* ș.a. Moartea prematură a lui Schiller în 1805 a întrerupt această fecundă colaborare între două genii literare, Europei rămînîndu-i prin Goethe un singur patriarh al creației și gîndirii, un spirit evocat astfel în 1810 de o altă celebritate a epocii, Germaine de Staël : „...Are un spirit universal și tocmai de aceea nepărtinitor, căci imparțialitatea lui nu cunoaște nepăsarea : este o îndoită existență, o îndoită forță, o îndoită flacără care luminează deopotrivă cele două fețe ale oricărei probleme. Cînd trebuie să gîndească, nimic nu-i poate sta în cale, nici secolul, nici obiceiurile și nici oamenii".

După moartea lui Schiller, mai ales în ultimele două decenii ale vieții, Goethe se detașează de toate orientările literare și estetice aflate în vogă, cultivînd o literatură care poartă amprenta unui *romantism* propriu și a unei viziuni existențiale izvorîte dintr-o îndelungă cugetare și experiență de viață, dimensiuni care imprimă întregii sale creații semnificația universală de *model* incontestabil. Sub acest semn stau ciclurile lirice *Divanul occidental-oriental* (1819) și *Trilogia pasiunii* (1823), ca și partea a doua a romanului despre Wilhelm Meister, terminată în 1829, dar mai cu seamă forma definitivă și completă a marelui său poem dramatic *Faust*, chintesență a unei experiențe estetice, filozofice și sociale de peste șaizeci de ani, capodoperă ce întrunește în sine sublimul poeziei, amploarea cugetării și noblețea viziunii transformării lumii în folosul tuturor oamenilor.

Este semnificativ că numeroase pagini din scrierile goetheene au reținut și interesul a numeroși creatori și cărturari de seamă ai culturii române, fie ca traducători — Lucian Blaga a tălmăcit *Faust*, Al. Philippide romanul *Suferințele tînărului Werther* și drama *Egmont*, ca și numeroase poezii lirice, Tudor Vianu proza autobiografică *Poezie și adevăr*, Maria Banuș din poezia lirică, Valeria Sadoveanu cele două romane despre Wilhelm Meister —, fie ca sensibili exegeți (Tudor Vianu, Al. Philippide, Zoe Dumitrescu-Bușulenga, Romul Munteanu, Ion Roman, Mihai Isbășescu, Victor Iancu ș.a.), procesul de receptare a uriașei creații a lui Goethe în România fiind încă departe de încheierea sa.

CUGETĂRI

„Mă las călăuzit de necontenite încercări de a mă apropia tot mai mult prin acțiune, scris și viață de ceea ce plutește înaintea tuturor sufletelor noastre ca idealul cel mai înalt, deși nu l-am văzut niciodată și nici nu-l putem numi".

„Mintea și judecata dreaptă pot expune singure, fără multă artă, ceea ce au de spus".

„Aceasta-i concluzia finală a înțelepciunii : numai acela își merită libertatea și viața care trebuie să le cucerească în fiecare zi".

(Goethe)

Interviu cu Niculae Gheran despre ediția „Rebreanu"

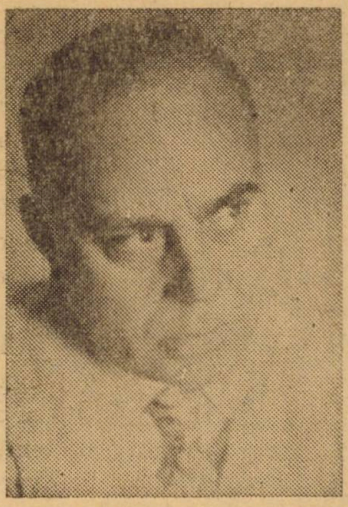

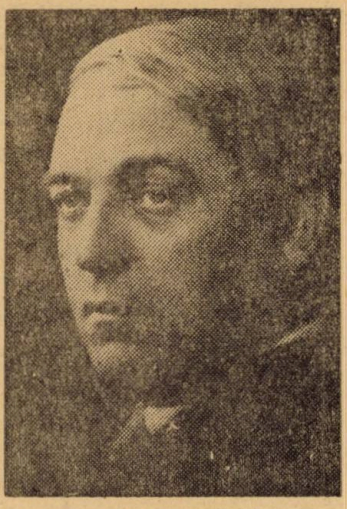

Ajuns la a zecea ediție, „Premiul Perpessicius" are de curînd un nou laureat, pe editorul și istoricul literar Niculae Gheran. Juriul, alcătuit din cunoscute personalități ale vieții noastre literare — printre care acad. Șerban Cioculescu, profesorii universitari Zoe Dumitrescu-Bușulenga, Constantin Ciopraga, Paul Cornea, Edgar Papu, Alexandru Piru și Ion Vlad —, a decernat premiul pe 1980 monumentalei ediții de Opere ale lui Rebreanu, ajunsă la al 11-lea volum. La scurt interval, Uniunea scriitorilor din R.S.R. a acordat aceluiași Niculae Gheran premiul pentru ediții critice. La Editura științifică și enciclopedică, unde conduce redacția de literatură și artă, N. Gheran desfășoară o bogată activitate de editor. I-am adresat rugămintea să răspundă la cîteva întrebări.

— *Cu doi ani în urmă ați refuzat diploma de onoare a revistei* Manuscriptum. *Ce sentimente încercați astăzi la acordarea ambelor premii ?*

— O deplină satisfacție, cu atît mai mult cu cît se deschid noi perspective breslei din care fac parte. Este pentru prima oară cînd Uniunea scriitorilor acordă un premiu pentru o ediție critică. Este de așteptat ca și în anii următori să fie premiați și alți confrați editori, care, cu o rară modestie, au trudit și trudesc la valorificarea patrimoniului național. Acum doi ani, premiul Muzeului literaturii române mi-era decernat „pe scara din dos". Volumul al 9-lea din *Opere*, consacrat romanelor *Jar* și *Amîndoi*, nu merita o osteneală deosebită din partea juriului, cîtă vreme volume mai importante, precum primele ediții critice ale romanelor *Ion*, *Pădurea spînzuraților* sau *Răscoala*, apărute cu ani în urmă, nu fuseseră luate în seamă. În plus, în 1979 apăruseră cîteva ediții mult mai importante, aparținînd unor confrați uitați la selecția titlurilor. Astăzi situația este diferită : între timp s-a terminat publicarea *integrală* a creației beletristice a lui Liviu Rebreanu, ceea ce a apăsat mult în cumpănă.

— *Cu atît mai mult cu cît cititorii cunosc trista experiență a edițiilor începute și abandonate, a seriilor descompletate sau forfecate. Vă invit în cele ce urmează să prezentați ediția Rebreanu în datele ei fundamentale.*

— Primele trei volume, editate în colaborare cu Nicolae Liu, au apărut în 1968. Ele cuprindeau întreaga creație nuvelistică a lui Rebreanu. Am început cu această secțiune a creației, ținînd seama de faptul că edi-

torial, prozatorul a debutat cu volume de schițe și nuvele : *Frămîntări* (Orăștie, 1912), *Golanii* (București, 1916) ș.a. A doua mare secțiune, cea mai importantă, cuprinde *toate* romanele scriitorului : *Ion* (1920), *Pădurea spînzuraților* (1922), *Adam și Eva* (1925), *Ciuleandra* (1927), *Crăișorul Horia* (1929), *Răscoala* (1932), *Jar* (1934), *Gorila* (1938), *Amîndoi* (1940). A treia secțiune este destinată dramaturgiei, deosebit de interesantă.

— Cum motivați această apreciere ?

— Aparent minoră în ansamblul creației, dramaturgia este majoră în biografia scriitorului și, paradoxal, importantă în judecarea operei, căci, înainte de a fi debutat ca nuvelist și de a se fi consacrat ca romancier, Rebreanu a dorit să fie autor de teatru. Primele încercări literare — marea majoritate rămase în sertare — au fost destinate scenei. Pe de altă parte, multe piese conțin motive tematice care aveau să fie reluate în creația matură. Geneza romanelor *Ion* și *Răscoala* este concludentă în acest sens. Fără sutele de pagini ale celui care, în anii uceniciei sale literare, dorea să ajungă dramaturg, fără îndelungatul travaliu de elaborare a unor piese refuzate să fie puse în scenă de diverse teatre, nu se poate înțelege evoluția ulterioară a scriitorului. Rebreanu a debutat nespectaculos în 1909, impunîndu-se atenției publice abia în anul 1920, cu monumentalul său *Ion*. Structura dramatică a prozei sale, obiectivarea discursului său narativ au la bază, după opinia mea, și enorma cheltuială de energie folosită la scrierea pieselor dintîi, oricît de „sterilă" se dovedea ea prin nefinalizarea și nevalorificarea dramelor sale, scrise la început în limbile maghiară sau franceză. Da, da, în franceză. Căci primul plan, din multele cu care avea să ne obișnuiască marele constructor, a fost scris de Rebreanu în limba lui Voltaire. Planul a fost publicat de mine în ediția critică știută.

— Revista noastră se adresează în primul rînd elevilor. Vreți să explicați conceptul de ediție critică ? Prin ce se deosebește de restul seriilor editoriale ?

— Folosind o metaforă, aș spune că o ediție critică care răspunde celor mai înalte exigențe ale cititorului trebuie să fie o adevărată enciclopedie a operei editate. Textul acesteia se definitivează pe baza comparării tuturor versiunilor existente : manuscrise, plus toate edițiile tipărite în timpul vieții scriitorului, ținîndu-se seama, evident, de ultima lui voință. În aparatul critic se menționează toate deosebirile, toate variantele de ordin ideatic sau stilistic. Multe ediții se rezumă la acest gen de cercetare, preponderent lingvistic, adăugîndu-li-se informația bibliografică de rigoare (circulația operei în ziare, reviste și volume). În cazul ediției Rebreanu, am insistat mai mult asupra genezei fiecărei scrieri. Nu puteam omite că în arhiva scriitorului s-au păstrat planurile sale de creație și, de multe ori, conspecte făcute în cursul documentării (cazul romanelor *Adam și Eva*, *Crăișorul Horia* și, mai ales, *Răscoala*). Am tipărit toate aceste documente, înlesnind cititorului să înțeleagă arhitectura diverselor opere, să cunoască arta inegalabilă a marelui constructor, preocupat, în egală măsură, de „structura de rezistență" a cărților sale, ca și de suita episoadelor. Spre deosebire de alți confrați ai săi, care s-au lăudat că soarta scrisului lor se află exclusiv „în vîrful peniței" (Hemingway spunea că atunci cînd scrie este și el curios ce vor mai face personajele sale), Rebreanu n-a ezitat să recunoască dificultatea procesului său de creație. Începea cu oarecare greutate o nouă operă, *meditînd îndelung* asupra personajelor, conflictelor etc. Primele patru romane, *Ion*, *Adam și Eva*, *Pădurea spînzuraților* și *Ciuleandra*, au cunoscut fiecare cîte două versiuni manuscrise. Fragmente masive din

prime versiuni abandonate au rămas și de la *Răscoala* și *Gorila*. Existența acestora este revelatoare pentru exigența extraordinară pe care și-o impunea artistul în dialog cu propriul său scris.

— S-a spus că scria greu. Este adevărat ?

— S-a spus și s-a repetat greșit. Se păstrează jurnalele de creație ale lui Rebreanu, cu mențiunea fiecărei zile, ore și a fiecărui minut cînd s-a așezat la masa de lucru, a orei și minutului cînd a întrerupt munca, a numărului de file și de rînduri scrise. Dacă adunăm numărul zilelor folosite *exclusiv* pentru scris, constatăm că ritmul elaborărilor a fost destul de susținut. Prima versiune din *Ion* a fost scrisă, cu întreruperi, în decursul unui an. A doua versiune, în același răstimp. Este adevărat că un capitol ca *Zvîrcolirea* l-a „pus pe gînduri" 86 de zile, iar un altul, *Blestemul*, 142 de zile, dar astfel de excepții se cer înregistrate în contextul amintit. Alt exemplu ! prima variantă din *Pădurea spînzuraților* a fost scrisă pe parcursul a șase luni, dar în acest interval Rebreanu a stat efectiv la masa de lucru doar 90 de zile. Cam același lucru s-a petrecut și cu a doua versiune. Tot atît de concludent este cazul versiunii definitive a romanului *Răscoala*, realizată între 8 mai și 11 decembrie 1932, timp în care numai 126 de zile îl aflăm pe autorul ei la masa de lucru.

— Neînchipuit de puțin, în comparație cu ce s-a afirmat de unii contemporani.

— Ce să mai spunem de *Ciuleandra*, a cărei primă versiune a fost scrisă în... opt zile ? !

— Să revenim la profilul ediției critice ; ce elemente noi adaugă ea față de edițiile obișnuite ?

— În afară de compacte studii consacrate genezei fiecărei opere, stabilite numai pe baza întregului arsenal arhivistic, am încercat să surprind ecoul fiecărei creații în epocă și în posteritate. La loc de frunte am așezat propriile mărturisiri ale scriitorului.

— Cum se înfățișează raportul dintre realitate și ficțiune în istoria diverselor scrieri ?

— Ficțiunea este preponderentă. Plecînd de la realitate, scriitorul a recreat universul materialului faptic într-o realitate de sine stătătoare. Prototipurile rămîn umbre palide în fața personajelor pe care le cunoaștem. Rebreanu afirma cu temei că eroii lui ar fi fost niște monștri dacă ar fi păstrat, întru totul, imaginea modelelor de la care a plecat. Confruntările ne dezvăluie un complicat proces de transfigurare artistică, autorul dezvăluindu-ni-se ca un adevărat demiurg.

— Care sînt, după opinia dumneavoastră, principalele obiective editoriale în valorificarea operei lui Liviu Rebreanu, în aprofundarea procesului de cunoaștere a biografiei marelui scriitor ?

— În primul rînd, tipărirea integrală a *Jurnalului* său, lăsat cu legămînt să fie editat după cel puțin 30 de ani de la moartea lui. În al doilea rînd, tipărirea corespondenței sale, fără care nu se poate scrie o biografie corectă ; în aceeași ordine de preocupări, publicarea scrierilor rămase în paginile periodicelor (îndeosebi interviurile sale). Și, bineînțeles, realizarea unei monografii : *Viața lui Liviu Rebreanu*, etapă finală a cercetărilor la care ne-am referit.

— Obiectivele sînt, într-adevăr, grandioase. Nu ne rămîne decît să vă urăm succes. Să sperăm că apropiatul centenar Rebreanu, pe care îl vom sărbători în 1985, ne va găsi în fața unor noi împliniri. Încă o dată : vă doresc mult succes !

Interviu consemnat de I. HANGIU

Activităţi în cadrul Festivalului naţional „Cîntarea României": Concursul de limba şi literatura română „M. Eminescu"

Finala celei de-a XXV-a ediţii a Concursului de limba şi literatura română „M. Eminescu" se va desfăşura în vacanţa de primăvară la Botoşani, în semn de omagiu adus marelui poet.

Începînd cu cea de-a XV-a ediţie din 1972, concursul de literatură poartă numele lui M. Eminescu (vezi *Limbă şi literatură pentru elevi*, 1972, p. 35).

În cei zece ani, în numerele 2 ale revistei *Limba şi literatura română* au fost publicate aprecieri asupra concursului şi numele elevilor premiaţi la etapele judeţene cu drept de participare la etapa republicană, iar în numerele 3 rezultatele finale.

Menţionăm că la ediţia a XXI-a, care s-a desfăşurat la Arad, a apărut primul supliment al revistei consacrat etapei finale a concursului. Au mai apărut suplimente la Satu-Mare şi Focşani. La Satu-Mare s-a instituit din iniţiativa prof. Gh. Sălăjan, inspector general adjunct, un trofeu al concursului (bustul lui Eminescu în bronz, aşezat pe un soclu de stejar, avînd gravate localităţile în care s-au ţinut cele 24 de ediţii). Acest trofeu a fost prezentat participanţilor la festivitatea de deschidere a finalei concursului de la Focşani, urmînd să fie transmis Inspectoratului şcolar judeţean Botoşani la ediţia jubiliară a concursului din acest an.

Elevii participanţi la etapa finală de la Botoşani vor avea prilejul să vadă sau să revadă locurile naşterii şi copilăriei poetului nostru naţional M. Eminescu.

Finalişti studenţi

CORINA CHIREA
Studentă la Facultatea de limba şi literatura română, Bucureşti

Ne obişnuisem în liceu ca în fiecare an şcolar să trecem examenul celor mai frumoase gînduri şi pasiuni la etapele Concursului de literatură „M. Eminescu". Am fost participantă, premiantă şi menţionată în finalele de la Arad, Tîrgovişte, Satu-Mare şi Focşani, iar acum sînt studentă la Facultatea de limba şi literatura română a Universtăţii din Bucureşti.

Păstrez şi astăzi cele mai frumoase amintiri ale zilelor petrecute la concursuri. Alături de mine se află pe băncile facultăţilor de filologie din Bucureşti, Cluj-Napoca, Timişoara şi Craiova mulţi colegi de gînduri şi sentimente comune, care s-au decis să îmbrăţişeze cariera de profesor de limba şi literatura română. Printre aceştia menţionez pe Aurora Biolănescu, Irina Airinei, Sanda Delia Mălăescu, Delia Dună şi Monica Mărginean, nume care au figurat în listele participanţilor şi ale premianţilor.

Gîndindu-mă la formaţia noastră de viitori profesori de limbă şi literatură, îmi dau seama că modelarea o datorăm în mare parte concursurilor. Desfăşurat sub patronajul marelui poet naţional M. Eminescu şi sub conducerea preşedinţilor de comisii — academicienii Şerban Cioculescu şi Ion Coteanu, profesorii universitari Zoe Dumitrescu-Buşulenga, Eugen Todoran şi Gavril Scridon —, concursul a însemnat o şcoală a vieţii noastre, o apropiere de literatură şi de profesiunea viitoare.

Colegilor participanţi la cea de-a XXV-a ediţie a Concursului de literatură „M. Eminescu" le dorim succese. În numele studenţilor foşti participanţi la concurs, adresez calde mulţumiri Ministerului Educaţiei şi Învăţămîntului, Societăţii de ştiinţe filologice din R. S. România şi revistei *Limba şi literatura română*, care a publicat timp de un deceniu materiale referitoare la ultimele zece ediţii ale competiţiei celor pasionaţi de studiul limbii şi literaturii române.

Cenaclul literar „Miron Pompiliu"

Prof. DAN TOCOIAN
Școala generală din
orașul Petru Groza

Vasile Lobonț, Aurel Stan, Viorel Faur, Ion Bortiș, Mihai Lațiu, Viorel Horj, Lazăr Mercea și Ioan Nichita sînt considerați azi inițiatorii cenaclului literar care poartă numele cunoscutului publicist și folclorist Miron Pompiliu. Anul înființării : 1959, luna septembrie. De-a lungul celor 22 de ani de activitate continuă și susținută, cenaclul și-a afirmat pe deplin și convingător posibilitățile creatoare, jucînd un rol de seamă atît în viața spirituală a orașului și județului, cît și dincolo de ele. Membrii cenaclului sînt în majoritate tineri muncitori, elevi, profesori și ingineri, care își confruntă spiritul și talentul într-o atmosferă de înaltă ținută intelectuală și artistică. Ecourile muncii lor se regăsesc în elogioasele aprecieri ale unor personalități care au vizitat orașul și cenaclul. Credem că este suficient să amintim doar cîteva momente semnificative pentru a exemplifica cele afirmate anterior.

La 7 octombrie 1963 s-a organizat la Casa de cultură, din inițiativa Comitetului județean de cultură în colaborare cu cenaclul „Miron Pompiliu", săptămîna poeziei eminesciene, avînd printre invitați pe : Adrian Păunescu, Nina Cassian, Romulus Vulpescu, Gh. Eminescu, Constanța Buzea, Ion Davideanu ș.a. Reușita a fost asigurată în bună măsură și de participarea elevilor fostului liceu real-umanist, prin recitări, comunicări științifice etc.

La 23 iunie 1968, cu ocazia împlinirii a 120 de ani de la nașterea celui ce poartă numele cenaclului, a avut loc o sesiune de referate, condusă de prof dr. Vasile Netea. Cu acest prilej, ședătoarea literară a cenaclului, cu participarea poetului Al. Andrițoiu, și-a adus omagiul ei cărturarului român prin creații în versuri și proză ale elevilor de la același liceu.

În 1979, la aniversarea a 20 de ani de la înființarea cenaclului, Comitetul orășenesc de cultură, condus de prof. Gh. Ardeleanu, un recunoscut animator cultural, a organizat, în colaborare cu Comitetul orășenesc U.T.C. și cu comitetele U.T.C. din școli, un concurs de creație artistică (proză și poezie) cu participarea cenaclurilor literare „Iosif Vulcan" — Oradea, „Zori" — Aleșd, „Ridendi" — Timișoara, precum și altele din județele Arad, Sălaj, Hunedoara, Timiș și Satu-Mare. Această sărbătoare spirituală a localității noastre a fost întregită de un spectacol festiv, realizat în principal cu participarea elevilor-membri ai cenaclului. Aprecieri laudative asupra activității cenaclului vin și din partea lui Victor Eftimiu (aprilie 1965), prof. univ. dr. Ioan Bojan (iunie 1974) și Gh. Grigurcu, critic literar (ianuarie 1973), aprecieri care au fost consemnate în cartea de onoare a Casei de cultură.

Membrii cenaclului, îndrumați de poetul Ion Davideanu, membru al Uniunii scriitorilor din R. S. România, autor a două volume de poezii (*Gravuri*, 1977, și *Zbor deschis*, 1979), se întîlnesc de două ori pe lună în ședințe de lecturi și de analize, iar periodic organizează dezbateri literare în școli, întreprinderi și instituții.

Încă de pe băncile școlii, elevii deprind mînuirea penei sub îndrumarea directă a profesorilor de limba și literatura română, iar la momentul oportun cei mai talentați își prezintă lucrările în fața celor mai exigenți critici ai cenaclului. Grație muncii neobosite a prof. Ioan Simedre în descoperirea și îndrumarea muncii de creație ar-

tistică a elevilor-muncitori de la cursul seral, aceştia au devenit participanţi activi şi cu bune rezultate la şedinţele cenaclului. Printre ei s-au remarcat îndeosebi Ioan Buşe, Aurel Pele, Sava Teaha şi Gheorghe Moruţ, care au şi găsit găzduire în paginile revistelor *România literară*, *Familia*, *Tribuna*, *Crişana*. În aceeaşi ordine de idei, prof. Filofteia Talhoş, Niculina Strusievici şi Lucia Odeşteanu au îmbrăţişat cu înţelegere şi căldură primele semne ale talentului poetic la elevii Ramona Vîlceanu şi Sorin Ernei.

Este de menţionat faptul că aproape toţi membrii cenaclului au publicat în diferite ziare şi reviste, în volumul *Atelierul creaţiilor literare* sau în plachetele *Coloane*. La ediţia a II-a a Festivalului naţional „Cîntarea României", poetul Ion Davideanu a ocupat locul III, iar poetul Pavel Dumitrache a obţinut premiul revistei *Familia*.

Cronica revistelor şcolare

Prof. GEORGE ŞOVU
Inspectoratul şcolar al municipiului
Bucureşti

Cu aproape nouă ani în urmă, în 1973, în numărul al treilea din anul respectiv al publicaţiei noastre, *Limba şi literatura română* (pentru elevi), făceam următoarea afirmaţie : „Expresii ale minţilor iscoditoare, ale gîndurilor ce-şi trimit mereu zvîcnirile către înalt, trecînd prin pulberi de stele, ale bucuroasei vestiri despre succesele aplecărilor îndelungate peste combinaţii de cifre şi de substanţe, ori despre victoriile dobîndite prin cadenţa ordonată a paşilor aşezaţi apăsat pe un drum sigur de muncă, pe un drum sigur de viaţă, *revistele şcolare* sînt imagini, nu de puţine ori, concludente, ale vieţii de azi a celor care le dau viaţă, constituindu-se, în acelaşi timp, ca documente, ca mesaje pornite de la noi spre cei de după noi.

Peste 700 de reviste şcolare, cu mai mult de 10 000 de colaboratori ! Iată două cifre edificatoare pentru efervescenţa creatoare a celor mai tineri reprezentanţi ai poporului care *s-a născut poet*".

Era momentul în care *revista noastră* îşi propunea să se apropie mai mult de publicaţiile şcolare, deschizîndu-şi în curînd coloanele şi pentru o *cronică* a acestora.

Anii care s-au scurs de atunci au confirmat că cei mai tineri gazetari, poeţi, prozatori şi dramaturgi, aflaţi la vîrsta cînd „învaţă zborul prin ani", şi-au onorat în cea mai mare măsură aspiraţiile şi deciziile, zidind din cuvinte, pentru azi şi mai ales pentru mîine, chipul memorabil al vieţii şi faptelor lor. Zecile de cronici găzduite de paginile publicaţiei de faţă au vibrat de fiecare dată la întîlnirea cu acel *chip* al gîndului înalt şi frumos, al simţirii sincere şi avîntate, al împlinirilor demne de toată lauda, al năzuinţelor mereu mai ambiţioase şi mai îndreptăţite.

Vorbele noastre s-au rostit mai ales în scopul ocrotirii şi încurajării acestui *chip*, în adevărul căruia am crezut şi în durata căruia, prin luminile timpului, am sperat şi sperăm.

Ca într-o mare galerie de valori s-au adunat, prin ţesătura modestă a unor rînduri şi coloane de gazetă, imagini vii şi reprezentative, comunicînd pulsaţia autentică a unor spaţii de muncă şi de visare de pe întreaga hartă a sufletului românesc : din Bucureşti şi Oradea, din Galaţi şi Suceava, din Focşani şi Timişoara, din Piteşti, Craiova şi Arad, din Constanţa, Iaşi, Tîrgovişte şi Braşov, din Negreşti, Caracal şi Botoşani, din Slatina, Cluj şi Sibiu şi din atîtea alte locuri intrate în neuitare şi prin această generoasă formă a cuvîntului zidit, spre a se păstra proaspăt şi în ceasurile timpului ce nu s-a născut încă.

„Peste 700 de reviste școlare, cu mai mult de 10 000 de colaboratori !". Această situație era cu aproape nouă ani în urmă !

Din păcate, în momentul de față ea nu mai este aceeași. Ne bucură, fără îndoială, faptul că a crescut calitatea, confirmată, printre altele, și de numeroasele distincții acordate publicațiilor elevilor de către juriile republicane ale prestigioasei confruntări create de Festivalul național al muncii și creației „Cîntarea României", dar ne îngrijorează faptul că a scăzut interesul catedrelor de limba și literatura română pentru editarea revistelor școlare.

Am recurs la aceste cîteva considerații de bilanț atît dintr-o necesitate a unei priviri cuprinzătoare, cît și îndemnat de mîhnirea generată de faptul că iată, la încheierea primului trimestru al unui nou an școlar (momentul la care înjghebăm această cronică), nu avem la îndemînă reviste școlare despre care... să scriem.

Se pare că o serie de greutăți ivite în ultimul timp sînt depășite cu prea mare încetineală, iar în multe cazuri ele se constituie ca stavile de netrecut.

Și totuși... (pentru a rămîne mai departe încrezători) : așteptăm (la data apariției revistei noastre faptul va fi împlinit) tipărirea în foarte scurt timp a unor noi numere ale unor prestigioase publicații, cum sînt *Speranțe*, a Liceului „Gh. Lazăr", și *Litere*, a Liceului industrial nr. 16, ambele din București, *Revista noastră*, a Liceului „Unirea" din Focșani, *Muguri*, a Liceului „Andrei Șaguna" din Brașov, ca și ale multor altora despre care nu am aflat încă.

Dintre revistele tipărite în acest an și sosite la redacția noastră, menționăm cu satisfacție un excelent număr al *Adolescenței*, publicația Liceului „Nicolae Bălcescu" din București. Închinată în parte unei aniversări, și anume împlinirii a 150 de ani de la introducerea oficială a limbii franceze la Colegiul național „Sf. Sava", revista realizează o retrospectivă interesantă și instructivă asupra fenomenului, publicată sub semnătura directorilor actuali ai liceului, prof. Ion Giurgiu și prof. dr. Pompiliu Vîlcu. Sub semnăturile altor cadre didactice și ale unor elevi, se publică în limba franceză diverse articole despre învățămîntul românesc, se fac traduceri (în aceeași limbă) ale unor poezii din creația lui Eminescu și Bacovia etc. De asemenea, acest număr, care debutează cu înfiorate însemnări despre necesitatea vitală a păcii pe pămînt, adună în cele 64 de pagini, frumos și inteligent tehnoredactate și ilustrate deosebit de expresiv, o mare varietate de materiale : articole, interviuri, anchete, studii, însemnări, informații etc., consacrate celor mai variate aspecte ale vieții școlii și ale fenomenului cultural, literar-artistic și științific național și universal. Menționăm, de asemenea, bogatul florilegiu poetic publicat prin colaborarea elevilor : Rusalina Muntean, Adrian Preda, Cristina Ungureanu, Iuliana Ilie, Ondine-Flavia Pavnotescu, Beatrice Florea, Andrei Bădoiu, Cristina Sandu, Mariana Panțuru, Anca Demetriad, Roxana Dumitrescu, Ileana-Irene Grünwald, Radu-Mihai Ionescu. Interesant *testul de cultură generală* oferit cititorilor (spre a-și verifica pregătirea).

Ne-am bucurat, de asemenea, să cercetăm două recente antologii : *„Excelsior '81"*, editată de C.C. al U.T.C. și ajunsă la a XIII-a ediție, și *„Săgetătorul '81"*, a XII-a ediție, editată de Comitetul municipal București al U.T.C. și de Inspectoratul școlar al municipiului București, ambele apărute sub îngrijirea prof. dr. Tudor Opriș.

Prima antologie constituie un eveniment de seamă al mișcării literare școlare, mișcare apărută și dezvoltată sub semnul hotărîrilor Congresului al IX-lea al partidului. Ea constituie un bilanț reprezentativ al numeroșilor colaboratori ai tuturor

celorlalte antologii anterioare. Menționăm că în cele 13 antologii *Excelsior* au fost găzduiți, cu unele dintre creațiile lor, peste 600 de tineri colaboratori, iar la cele opt ediții ale concursului „Tinere condeie", care au reunit din 1972 și pînă în prezent peste 15 000 de participanți, s-au decernat peste 250 de premii și mențiuni și circa 120 de titluri de laureați ai Festivalului național „Cîntarea României". Din rîndurile „generației *Excelsior*", cum a fost denumită de scriitori, critici și istorici literari, s-au ridicat talente autentice, care s-au impus atenției publicului cititor și criticii literare. Amintim, printre alții, pe : Mircea Dinescu, Doina Uricariu, Paul Balahur, Ioana Crăciunescu, Carolina Ilica, Vasile Poenaru, Cleopatra Lorințiu, Dinu Adam, Domnița Petri, Mihai Coman, Oana Chelaru, Liviu Papadima și Bogdan Ulmu.

A XII-a ediție a *Săgetătorului*, antologia Cenaclului reprezentativ al elevilor din București, închinată laureaților concursurilor literare din cadrul celei de-a III-a ediții a Festivalului național „Cîntarea României" (1980—1981), se deschide cu un *Cuvînt înainte*, semnat de scriitorul Alexandru Mitru, în care se afirmă că „*Săgetătorul* a dat culturii românești, în cei 14 ani de existență, peste 40 de nume promițătoare de poeți, prozatori, dramaturgi, scenariști, critici literari și de artă, esteticieni și ziariști, oferind istoriei literare, prin cele 12 prestigioase antologii pe care le-a editat, repere ale drumului ascendent marcat de ultimul val al literaturii noastre". Dintre colaboratorii la această ultimă ediție menționăm numele poeților Gabriel Cheroiu, Georgeta Catrina, Mihaela Ionașc, Gabriela Crăciunescu, Nicolae Popescu, Marius Morutz, Elica Drăghici, Georgeta Catrina, George Alexandru-Ioniță, Liliana Stoicescu, Constantin Radu, Cristian Popa și Irina Librescu. Proză semnează, printre alții, Nicolae Nistor, Mihaela Șchiopu, Iulian Tiu, Alina Deaconu, Ileana Florescu, Adrian Cioară, toți de la Liceul „Gh. Lazăr", Ioana Carabăț de la Liceul „Zoia Kosmodemianskaia", Gabriela Cojocaru de la Liceul „Ion Creangă", iar teatru Bogdan Teodorescu de la Liceul „Gh. Lazăr".

Reproducem în încheierea cronicii noastre una din vibrantele compoziții din această antologie, poezia *Aud prin somn*, semnată *Marius Morutz*, elev la cursurile serale :

„Aud prin somn cum grîul dă buzna-n Bărăgan,
Cum clopotul Moldovei îmi cîntă la ureche.
Aici, lîngă izvoare, nimic nu este van,
Aici, lîngă izvoare, nimic nu-i nepereche.
Nimic nu dă lumină mai multă-n univers
Decît pămîntul-mamă cu soarele la tîmplă ;
Stelar, poetul mînă izvoarele în vers,
Țărîna înflorește sub sferele ce cîntă.
Cînd ai sub tîmplă țara, nimic nu este van,
Mi-i sîngele ca vinul de Dacie străveche
Și-aud prin somn cum grîul dă buzna-n Bărăgan
Și spic de aur tînăr îmi cîntă la ureche".

P. S. Semnalăm apariția unui nou număr al valoroasei publicații *Școala Mehedințiului*, datorată Inspectoratului școlar județean, Comitetului sindicatului învățămînt și Casei corpului didactic din Mehedinți. Varietatea și bogăția conținutului pot fi sugerate fie și numai prin parcurgerea celor nouă secvențe ale structurii acestui volum de 300 de pagini, secvențe pe care ne permitem să le amintim : *Învățămîntul de azi* (integrarea învățămîntului cu cercetarea, producția și practica social-politică), *Istoric. Tradiții, Ctitorii de lumină, Oameni ai acestor meleaguri* (de ieri și de azi), *Cultivarea limbii naționale, Studii și cercetări, Pagini literare, Cronici și revista revistelor, Perfecționare*. Sincere felicitări colegilor noștri din Drobeta — Turnu-Severin.

DE LA CORESPONDENȚII NOȘTRI

BUCUREȘTI

...Dacă veți trece vreodată în amurg, toamna, pe lîngă Liceul de artă „George Enescu", opriți-vă o clipă în fața bronzului statuar al miticului Enescu, care începe cu o inimă și un arcuș ce desenează în tăcere glasul corzilor sufletului.

În 1981 s-a împlinit o sută de ani de la nașterea muzicianului, a cărui vioară s-a așezat demult lîngă zimbrii Moldovei.

Clipele se scurg timide printre portativele cu scris mărunt și tremurat, deschise cu pietate de muzicieni din lumea întreagă. Geniul enescian își poartă aripile albe peste paralele și meridiane, peste oameni și timp, în acordurile unduioase ale unei inimi în formă de vioară.

Aniversarea centenarului enescian a constituit pentru Liceul de artă „George Enescu" prilejul unor manifestări omagiale, susținute de elevi și profesori ai liceului, pe multe scene de spectacol și în fața a numeroase jurii de concurs.

Ne aplecăm cu îndoială și teamă asupra opusurilor enesciene de cameră și încercăm să deslușim tremurul frunzelor, glasul pămîntului, plînsul izvoarelor, la vîrsta cînd noi ne scriem încă digitații, pedale, arcușuri, iar creatorul lor definitivase deja rapsodiile și simfonia de școală.

Sala „George Enescu" a Conservatorului „Ciprian Porumbescu" a găzduit numeroase recitaluri de muzică românească, susținute atît de profesori ai liceului, cît și de elevi ce se aflau întîia dată în fața unei partituri enesciene. Astfel, Simona Moise, violonistă, elevă în clasa a X-a, deținătoare a mai multe premii naționale și internaționale, a interpretat la Televiziune *Sonata a III-a* „în caracter popular românesc", acompaniată de profesorul Adrian Tomescu. Pe scena Ateneului au fost organizate după-amieze dedicate centenarului Enescu, unde elevi ai liceului cîntă alături de soliștii vocali și instrumentali ai filarmonicii. Printre alții, flautul lui Tudor Florin înalță strălucitor „cantabile și presto", Olga Bolocan tălmăcește pagini ale *Suitei op. 10*, Roxana Dură, Emil Stegar, Liliana Macovei, Adriana Prefit, Liliana Manu fiind și ei interpreți ai lucrărilor enesciene. Pe scena laureaților Concursului „Viotti-Valsesia" din Italia au răsunat într-o seară de septembrie acordurile *„Bourée"*-ului interpretat de laureatul cu premiul I al concursului, tînărul pianist Constantin Sandu.

În anul școlar 1981—1982, manifestările consacrate părintelui nostru spiritual continuă pe multe scene din capitală, din țară și, poate, de peste hotare.

Dacă veți trece toamna, în amurg, pe lîngă Liceul de artă „George Enescu" din București, nu uitați niciodată că în focul dragostei și al soarelui dăinuie neclintită muzica.

Zburați pînă la ea și sorbiți-i din inimă splendorile. Cîntați !

GABRIELA DUMITRESCU
Clasa a XII-a, Liceul de artă „George Enescu"

BUZĂU

La Casa personalului didactic și la Liceul economic din Buzău, criticul literar Nicolae Ciobanu s-a întîlnit cu cadre didactice și elevi într-un fructuos dialog pe tema *Literatura contemporană, literatură angajată în înfăptuirea idealurilor poporului nostru.* După o amplă expunere a criticului au urmat întrebări din partea participanților, dornici să-și clarifice o serie de puncte de vedere privind poezia, proza și dramaturgia contemporană, necesare în interpretarea fenomenului literar actual.

Criticul Nicolae Ciobanu a prezentat elevilor Liceului economic revista *Luceafărul*, unde lucrează ca șef de secție. Mulți dintre participanți au fost interesați și de problema promovării creației literare a tinerilor în paginile revistelor. În înche-

ierea programului acestei acțiuni s-au citit poezii din volumul *Copac solitar* (Editura „Albatros") în interpretarea autorului, iar Constantin Petcu, secretarul cenaclului „Al. Sahia", a prezentat *Foaia literară*, editată de acest cenaclu.

Intîlnirile au fost instructive pentru elevi și de un real folos cadrelor didactice atît în activitatea la clasă, cît și în cea extrașcolară, în cercuri literare sau în cenacluri.

Prof. GHEORGHE ANDREI

CARACAL

Cenaclul „Haralamb Lecca" al Casei de cultură din Caracal, la care participă numeroși elevi și profesori, organizează activități interesante și atractive.

În octombrie 1981, în cadrul Festivalului național „Cîntarea României", a avut loc o manifestare cultural-artistică la care s-au prezentat versuri în lectura autorilor (profesorii Ion Precupețu și Ion Popa și elevele Gabriela Gheorghiu, Magdalena Nicolau, Daniela Panea și Stela Răduț). Și-au dat de asemenea concursul grupul de muzică folk al Școlii generale nr. 4, grupul vocal al Casei de cultură, recitatori, interpreți de balade și doine, soliști de muzică ușoară.

Tot în cadrul Festivalului național „Cîntarea României" a apărut, sub egida Consiliului orășenesc al sindicatelor, volumul de reportaje *Oameni, fapte, inițiative* de Gabriel Eliescu. În acest volum sînt evidențiate montajele literar-muzical-coregrafice pionierești de la școlile nr. 2 și nr. 4, brigăzile artistice de la școlile nr. 2 și nr. 6, recitatorii de la școlile nr. 2, nr. 4 și nr. 5.

A apărut la Caracal sub îngrijirea profesorului Ion Precupețu și s-a difuzat în școlile din zonă un pliant pe tema artei de a citi, care cuprinde indicații, adresate în special elevilor, privind modul cum se procedează pentru a găsi o carte la bibliotecă, precum și maxime sau cugetări ale oamenilor celebri.

Elevii din Caracal așteaptă cu interes fiecare nou număr al revistelor școlare : *Facla* (Liceul de matematică-fizică), *Viața* (Liceul agroindustrial) și *Coloane* (Liceul industrial), publicație laureată la concursul revistelor școlare.

Prof. CORNELIU VASILE

COSTEȘTI

Cercul de creație literară al Liceului industrial Costești, județul Argeș, a organizat în ultima vreme acțiuni care au oferit elevilor prilejul de a se întîlni cu scriitori contemporani. Membrii cercului de literatură au avut ca invitați pe reporterul Dan Al. Bițică, redactor al revistei *Argeș*, sau, mai recent, pe prozatorul Ion Lică-Vulpești, autorul cărții de povestiri pentru copii *Zîna cu gîndurile-n hățuri*. Dialogurile purtate au constituit un schimb viu de păreri asupra tehnicii de redactare a reportajului și a epicii scurte.

Tot în cadrul cercului au fost organizate simpozioanele : *Centenar Bacovia*, *Labiș după 25 de ani* și recitalul de versuri *Temeiul vieții — pacea !* prezentat pe scena Casei de cultură orășenești.

La cercul nostru literar participă nu numai „creatori" de poezie, ci toți elevii care iubesc arta și sînt capabili să formuleze judecăți critice. În felul acesta se realizează un climat de efervescență creatoare, de continuă dorință de perfecționare și de autodepășire.

Prof. DUMITRU ANGHEL

ODORHEIU SECUIESC

Centenar „George Bacovia". Subfiliala Odorheiu Secuiesc a Societății de științe filologice și cenaclul „Aron Pumnul" al Casei municipale de cultură au organizat în ziua de 17 octombrie 1981 sărbătorirea *Centenarului „George Bacovia"*.

Evocarea figurii marelui liric s-a făcut printr-o sesiune de comunicări de aleasă ținută intelectuală. Lucrările sesiunii au fost deschise de prof. dr. Vasile Netea, care l-a cunoscut personal pe Bacovia și care i-a publicat în *Vremea* un interviu. Acum, la o sută de ani de la nașterea poetului, prof. dr. V. Netea a înfățișat celor prezenți, într-o caldă aducere-aminte, multe din aspectele omului Bacovia, acel „suflet de lume fugar", retras în ora satanică a ploilor necontenite de toamnă. Trăsăturile liricii bacoviene, simbolismul profund și original, relația scriitorului cu epoca în care a trăit au fost relevate clar și pertinent. Lectorul dr. Noemi Bomhen (din partea Universității „Al. I. Cuza" din Iași) a reliefat structural relația poezie-proză. Au mai prezentat lucrări : prof. Eugen Buzoianu, *Structuri stilistice în poezia bacoviană* ; prof. Ioan Mariș, *Elemente expresioniste în poezia bacoviană* ; prof. Ioan Puflea, *Bacovia și timpul* ; prof. Horia Pop, *Viziunea simbolistă bacoviană* ; prof. Maria Jozsa, *Bacovia și simbolismul francez* ; prof. Dumitru Stan, *Textul bacovian în analizele actuale* ; prof. Tudor Vladimir, *G. Bacovia, poet reprezentativ al liricii interbelice* ; prof. Marcel Tofan, *G. Bacovia și ideile socialiste* ; prof. Viorica Stoica, *Bacovia din punct de vedere psihomedical.*

Un grup de eleve de la Liceul pedagogic, îndrumat cu competență de prof. A. Totharsany, a recitat versuri din creația poetului aniversat.

Prof. IOAN PUFLEA

Centenar „Eugen Lovinescu" și alte activități. De curînd în liceul nostru a luat ființă un cerc literar-artistic, numit „Start", în cadrul căruia participă numeroși elevi. În noiembrie, în incinta liceului nostru a avut loc aniversarea centenarului Lovinescu, la care au participat, alături de membrii cercului „Start", reprezentanți ai cenaclului „Aron Pumnul", elevi și profesori din liceul nostru și de la alte școli și licee din oraș. Întrunirea s-a încheiat cu un mic program artistic susținut de membrii cercului, care au participat cu creații de muzică folk originale, cu poezii și proză. Dintre participanți la program amintim pe Ileana Crăciun, Margareta Coceangă, Carmen Murariu, Clara Tankó, Szilvia Szabó, Marton Ildikó, Pui Nándor ș.a.

În cadrul „Săptămînii muzeale" din Odorheiu Secuiesc a avut loc în noiembrie un simpozion pe tema *Mari personalități care au terminat școala în Odorheiu Secuiesc*, la care au participat și membrii cercului nostru. Am aflat multe lucruri interesante despre Aron Pumnul, Theodor Aaron și Marțian Negrea, care și-au format cultura și în școlile Odorheiului.

După cum s-a stabilit, programul cercului va cuprinde și în continuare multe acțiuni interesante și atractive, despre care sperăm să vă mai informăm.

CRISTINA CĂLUGĂR
Clasa a IX-a A, Liceul industrial nr. 1

IULIANA SIBICEANU

S-a născut la 31 ianuarie 1968 la Slobozia. Este elevă la Şcoala generală nr. 2 şi membră a cenaclului „Rază de luceafăr" din localitate. A obţinut premiul al II-lea la faza naţională a Concursului „Tinere condeie", ediţia 1981, şi premiul I la Tabăra naţională de creaţie. A publicat în *Cutezătorii*, în *Tribuna Ialomiţei* şi în *Sinteze* din Slobozia.

Trecere

Alunec pe corzile cerului
Unde plîng păsările cald pentru mine
Aşa cum strălucesc în soare,
Înroşindu-i privirea.

Culeasă din roiul de pietre voi fi
Eu, care mă doresc curcubeu singuratic de noapte.
În prăvălirea de melc a prezentului
Pletele-mi izbesc în treacăt în floare.

Prea repede

Umbra
Apasă stîncile de cremene putredă
Asemeni pletelor pe umerii arşi de-ntuneric.
Nisipul sparge orizontul rîului
Ca firele de lumină
Ce se încheagă în varul izbit de trunchiul cireşului.

Cînd voi decupa o parte din cer
Scăldată-n raze, am să îngheţ
Şi doar în ochii ce vor seca prea repede
Am să fiu bob de viaţă.

Vara

Cine să mai adune aburul
Unei frunze pătate de soare ?
Mă nasc din el
Ca poezia din praf de cremene.

Clipe albastre mă străbat
Cînd fiinţa-mi sporeşte spuma mării,
Cînd pletele-mi obosite de prea mult soare
Bat în veşted.

Partidul

ROXANA STOICA
Şcoala generală nr. 3, Slobozia

Partidul e o istorie tînără
Altoită pe trunchiul ţării,
Din care s-au adunat una după alta
Foile despre Decebal, Mircea, Ştefan, Mihai
Şi despre alte cîteva milioane de eroi
Egali cu ei în faţa soarelui !

Partidul e o fîntînă cu apă vie
Din care a băut cu ani în urmă tatăl meu
Şi alţii din sînul poporului erou.
Am băut şi eu din apa-i vie,
Încerc să ajung mai tare decît bunii mei,
Pe deplin fericit că le sînt moştenitor !

Cît Miorița

MUGUR COZMEI
Şcoala generală nr. 3, Suceava

Sub soarele-nflorit pe bolta lină
De pe acest pămînt, de veci rămîn,
Se-nalţă, ca un cîntec de lumină,
Cuvîntul nostru liber şi stăpîn.

Ni-s braţele-ncărcate de-omenie,
Privirea ne e caldă şi întreagă,
Aicea dăinuim. Ca să se ştie ;
Şi numai vatra-aceasta ne e dragă.

Din plaiu-acesta ni se trage viţa.
De ne-am născut odată cu Carpaţii,
Noi vom trăi în veci, cît Miorița !

Limba noastră

CĂTĂLIN DĂNUŢ TUDOR
Clasa a VII-a, Liceul pedagogic, Botoşani

Limba noastră-i cînt de leagăn
Ce-l pornirăm din străbuni
Ca pămîntu-acesta reavăn
Să-l prefacem în minuni.

Limba noastră-i dor şi soare
Ce ne mîngîie obrajii,
Ne îndeamnă spre visare
Şi ne creşte nalţi ca brazii.

Copilărie

LIA-VIORELA CONSTANTINESCU
Școala generală nr. 1, Padina, jud. Gorj

Dor de timp și dor de ducă
Te aduce, o, nălucă,
Dor de stele și culoare,
Ți-au cules mărgăritare
Și din umbra viorie
Te desprinzi fantomă vie
Peste vremi și peste fluturi
C-o mulțime de săruturi.
Mi-ai dat, mică ursitoare,
Salbă grea de lăcrămioare
Și lumini de stele pure.
Iar din foșnet de pădure
Mi-ai dat cîntul. Din izvoare
Ochii grei de chihlimbare.
Marea cerului, albastră,
Mi-ai adus-o în fereastră.
Mi-ai adus lebede albe
Peste unde stînd ca salbe
Și cu fiecare pană
Ai creat o Cosînzeană.
Mii de raze și narcise
Mi-au adus parfum de vise.
Tu îmi ningi cu fulgi de umbre
Prin unghерele adumbre
O poveste minunată,
Toarsă-n fir de-„A fost odată...".

Grîul

DAN BUJOR
Liceul „N. Grigorescu", Cîmpina, jud. Prahova

Grîul e un sentiment,
Veșnic înalt pînă la brîu sau mai sus,
Astfel încît putem să-i vedem
Starea de ființă folositoare.
Grîul ar putea oglindi viața
Numai dacă aceasta
Ar fi poleită cu aur
Și n-ar exista și neghină.
Și atunci, din măcinarea noastră
De către timp,
Ar ieși o făină foarte albă,
Fără răutăți.

ION COTEANU

Structura și evoluția limbii române (De la origini pînă la 1860)

București, Editura Academiei, 1981, 246 p.

Cartea acad. Ion Coteanu este o lucrare mai puțin obișnuită pentru lingviști și filologi. Așa cum mărturisește autorul în prefață, „ni s-a părut că era timpul să încerce cineva o sinteză a modului în care a evoluat limba română" (p. 7), fiind vorba nu atît despre o lucrare de erudiție filologică, care în mod fatal n-ar putea acoperi decît o perioadă mică din evoluția limbii noastre, ci despre o operă sintetică. Atît specialistul, cît mai ales, pentru prima dată, nespecialistul pot să-și facă o idee despre limba română din trei puncte de vedere : *structură, evoluție* și *dezvoltare a stilurilor*.

Împărțită în aceste trei compartimente, cartea nu aduce noutăți numai sub aspectul sintezei, ci mai ales sub aspectul tratării, al problemei originii stilurilor (funcționale) și evoluției lor pînă la mijlocul secolului al XIX-lea.

Autorul concepe aceste trei părți ca alcătuind o perspectivă cuprinzătoare a limbii pe care o vorbim, fie că ne raportăm la structură, deci la scheme, reguli după care ne orientăm azi cînd sondăm istoria limbii, fie că ne referim la diferențierea structurilor de comunicare după împrejurarea în care se face aceasta.

În ceea ce privește structura limbii, autorul ne oferă un tablou necesar, credem, oricărui vorbitor conștient al românei de astăzi, insistînd mai ales asupra unor particularități structurale ale limbii, cum ar fi subiectul general nedeterminat, sintaxa formelor scurte ale pronumelor personale, formele scurte de dativ cu sens posesiv, repetarea obiectului direct și a celui indirect. Orice cunoscător al gramaticii unei limbi străine va avea în plus imaginea „personalității" limbii române în contrast cu limba respectivă, un „stil" de existență propriu limbii noastre.

A doua parte, care se ocupă de evoluția limbii de la origini pînă la jumătatea secolului trecut, beneficiază de cercetările de reconstrucție ale românei comune (protoromânei sau limbii traco-romanice, cum i se mai spune) și cuprinde șase părți, de fapt șase tablouri succesive ale celor mai importante noutăți care s-au ivit în structura limbii latine carpato-dunărene. Față de modul curent în care se expune istoria unei limbi — urmărirea unui sunet sau a unui cuvînt de la origini și pînă astăzi — beneficiem, citind această lucrare, de o imagine a limbii pe care o vorbeau strămoșii noștri la un moment dat (sec. VI—VIII, IX—XIII, XIII—XV, apoi între sec. XVI și 1640—1650, 1650—1780 și 1780—1860).

Cea mai interesantă parte pentru cititorul avizat și cea mai surprinzătoare pentru cititorul mai puțin avizat este fără îndoială partea a treia, *apariția și primele faze de dezvoltare a stilurilor*, în care se face, pentru prima oară după știința noastră, o istorie a stilurilor (funcționale) ale limbii române.

După cum se știe, folosirea limbii este legată de împrejurările concrete de comunicare (într-un fel se vorbește la școală și în alt fel se vorbește acasă). Orice limbă tinde să-și specializeze diverse structuri pentru împrejurările diferite în care este folosită. Încă din secolul al XVI-lea, limba română tinde să separe mai întîi spontan vorbirea curentă de aspectele limbii scrise, corespunzător celor două straturi de cultură lingvistică : de tip savant și de tip popular. Facem cunoștință cu tipuri de expunere caracterizate prin încărcătura de ornamente a cadrului, după model bizantin, cu unul dintre cele mai frecvente tipare retorice ale începutului secolului al XVII-lea, comparația largă, eventual cu un termen neexprimat. Tiparul popular din aceeași perioadă este mult mai simplu, limbajul este neornamentat, cu

încercări de înfrumusețare puține și naive.

Sînt tratate apoi în secțiuni aparte patru tipuri de limbaje, fundamental diferite: limbajul teologic-filozofic, limbajul juridic-administrativ, limbajul artei literare și începuturile limbajului științific. Fiecare dintre aceste limbaje este schițat în ceea ce are mai caracteristic în comparație cu celelalte și în acest fel ne putem face o idee despre specializarea structurilor limbii pentru o împrejurare sau alta, despre adîncimea contrastului stilistic dintre structuri.

Pornind întotdeauna de la analiza stilistică a textului considerat reprezentativ (din D. Cantemir, Antim Ivireanul, Miron Costin, cărți populare, pravile și legiuiri etc.), autorul oferă și o demonstrație de tehnică a interpretării stilistice.

După cum am încercat să sugerăm, cel mai bun argument în favoarea ideilor cuprinse în această lucrare este o lectură atentă, atît din partea cititorului avizat, cît și din partea cititorului interesat de fenomenele limbii pe care o folosește, doritor să devină conștient de procesul vorbirii.

Pentru școala de astăzi, cartea este mai ales importantă datorită eforturilor făcute de către autor de a ne oferi un tablou sintetic al limbii și modelelor de analiză stilistică oferite.

Pentru a deschide această carte tuturor celor care ar voi s-o citească, autorul folosește o expunere cursivă, nefragmentată de note, într-un limbaj clar și plastic.

L. NICULESCU

LIVIU REBREANU

La lumina lămpii

Ediție îngrijită și comentată de PUIA FLORICA REBREANU și NICULAE GHERAN

București, Editura „Minerva", 1981, 349 p.

S-a împlinit în 1981 o jumătate de veac de la apariția primului volum al *Studiilor și documentelor literare*, editate de I. E. Torouțiu și Gh. Cardaș (autor numai la primul volum), colecție monumentală în 13 volume, realizată de primul între 1932 și 1946, ultimul volum (al XIII-lea) cuprinzînd indicele volumelor I—XII. În urmă cu un deceniu și jumătate, Editura „Minerva" (pe atunci Editura pentru literatură) a înființat colecția *Documente literare*, menită să pună în valoare un nesecat izvor de informare în domeniul istoriei literare, pe care-l prezintă scrisorile legate de activitatea scriitorilor, articolele-program ale ziarelor și revistelor și alte documente literare.

În 1981 Editura „Minerva" a pus la îndemîna cercetătorilor două volume din scrisorile primite de Camil Petrescu[1] și un volum de scrisori trimise și primite de Liviu Rebreanu. Recentul volum, intitulat *La lumina lămpii*, se datorește fiicei scriitorului, Puia Florica Rebreanu, autoarea celor două cărți: *Zilele care au plecat* (1969) și *Pămîntul bătătorit de părintele meu* (1980), păstrătoarea fondului de scrisori incluse în volum, și lui Niculae Gheran, cunoscutul exeget al operelor lui Liviu Rebreanu, semnatarul introducerii *Între dragoste și singurătate* (p. V—XXIX) și al interviului de la sfîrșitul volumului, intitulat sugestiv *În loc de postfață* (p. 291—300). N. Gheran își încheie studiul introductiv astfel: „Tipărită în afara seriei de *Opere*, cartea de față, ca și *Caietele* publicate de noi la Editura „Dacia", înseamnă încă un pas către monografia Rebreanu. Zeci de mii de pagini, aflate acum în arhivă, se cer studiate, meritînd o soartă mai bună" (p. XXIX). N. Gheran este cel mai autorizat și mai bine informat autor care să realizeze o viitoare monografie „Rebreanu".

Din *Lămuriri asupra ediției* rezultă că volumul cuprinde 278 de scrisori, aflate în fondul de corespondență al familiei Rebreanu și datate între 1911 și 1943, dintre care 213 semnate de Liviu Rebreanu, 65 de soția scriitorului, Fanny, și de fiica lor, Puia Florica Rebreanu.

[1] *Scrisori către Camil Petrescu*, vol. I—II. Ediție îngrijită, prefață, note și indici de Florica Ichim, București, Editura „Minerva", 1981.

Este greu să te referi la conținutul cîtorva din aceste scrisori, care fac dovada dragostei părintești a lui Liviu față de soție și fiică și care atestă unele greutăți materiale ale familiei Rebreanu, raporturile scriitorului cu confrații săi în calitate de director al Teatrului Național (de trei ori), director al Educației poporului din Ministerul Muncii, președinte al Societății scriitorilor români. Reținem atenția în legătură cu două scrisori comentate de Niculae Gheran: scrisoarea din 8 iunie 1932, referitoare la stadiul elaborării romanului *Răscoala*, și scrisoarea din 24 decembrie 1943, privind direcția ziarului *Viața*.

Liviu Rebreanu intenționa să încheie în vara anului 1932 elaborarea romanului *Răscoala*, creație care-i va aduce consacrarea definitivă. Director al Teatrului Național și al revistei *România literară*, angajat într-un șir de procese în capitală și în provincie, Rebreanu mărturisea: „Mă pierd complect cu fleacurile vieții de toate zilele. Procesele... trecute la curtea de jurați, procesul cu chiria, necazurile lipsei de bani, *România literară*, plus alte nenumărate îmi consumă timpul și-mi mănîncă posibilitatea scrisului" (26 martie 1932) (p. 243). Soția îl încurajează: „Liviule scump, în jurul meu, în sufletul meu, în tot ce mă înconjoară nu se mișcă decît *Răscoala* ta, *Răscoala* mea, mult așteptată. În tren lume multă, îmbulzeală, căldură, mojicii... cu mine nu-i decît *Răscoala*. Trăiește atît de intens încît nu pot să mă desfac de ea. Miron, Titu, Nadina, Petre, toți, toți sunt din sufletul meu... Să trăiești, scumpul meu Liviu, să o isprăvești cu bine și cu norocul dorit de tot sufletul meu..." (p. 247). La 23 august 1932, Liviu Rebreanu îi răspunde de la Valea Mare, aflat în concediu: „Între timp, firește, ceea ce mă interesează mai mult e *Răscoala*. Merge, Fănișor drag. Am lăsat toate la o parte și scriu chiar și ziua, după ce mă scol, cîte puțin, ca să fiu antrenat pentru noapte. Astfel înaintez mult mai bine. Dacă aș merge în ritmul de acum, cred că pe la sfîrșitul lui septembrie aș fi complect gata" (p. 251). Alte griji l-au împiedicat să termine romanul la sfîrșitul lunii septembrie, ultimele file, ne informează N. Gheran, comentatorul ediției, fiind scrise „duminică 11 decembrie 1932", iar romanul apărînd pînă la sfîrșitul anului, datorită faptului că „a fost cules concomitent cu scrierea diverselor capitole, corecturile cunoscînd un regim apropiat" *(ibidem)*.

Din scrisoarea trimisă de Fanny Rebreanu soțului ei la 24 decembrie 1943, dar mai ales din comentariu rezultă cu destulă claritate că directoratul lui Liviu Rebreanu la ziarul *Viața*, oficios al dictaturii antonesciene, a fost formal și că drumul de la Valea Mare la Pucioasa în iulie 1944 pentru a se întîlni cu I. Petrovici i-a fost fatal, inima autorului romanelor *Ion*, *Pădurea spînzuraților* și *Răscoala* încetînd să bată la 1 septembrie 1944. La căpătîi se aflau Fanny, Puia și Ludovic Dauș. Peste 12 zile, D. Gusti, președintele Academiei Române, aducea un pios omagiu creatorului romanului românesc modern.

Timpul avea să consolideze și mai mult valoarea operei, aceasta beneficiind de o largă răspîndire în țară și peste hotare.

Noua carte este un pas înainte spre deplina cunoaștere a vieții unui mare scriitor, care, independent de tribulațiile vieții, nu și-a trădat niciodată crezul artistic, adevărata sa menire. Paginile volumului sporesc informația istoriografică privind geneza marilor opere, începînd cu *Ion* (1921) și sfîrșind cu *Gorila* (1938). Să sperăm că editorul scrisorilor, N. Gheran, va realiza, pînă la centenarul nașterii marelui prozator, în 1985, o monografie de prestigiu.

I. H.

VICTOR HUGO

Legenda secolelor

Antologie, tabel cronologic, prefață și comentarii de DAN ION NASTA
București, Editura „Albatros", 1981, 174 p.

În colecția „Texte comentate", Editura „Albatros" publică o antologie din *Legenda secolelor* de Victor Hugo. Textele sînt însoțite de un tabel cronologic, de

o prefață substanțială, precum și de comentarii competente, aparținînd lui Dan Ion Nasta. Remarcăm de asemenea foarte utilele „Anexe". Prima cuprinde un tablou sinoptic al ciclurilor *Legendei secolelor*, alcătuit în mod riguros. A doua este o bibliografie selectivă, care prezintă atît edițiile reprezentative, cît și cele mai importante monografii, studii critice și articole închinate operei. O secțiune deosebit de valoroasă este aceea care înregistrează traducerile în limba română. Referințele critice care încheie volumul, foarte bine alese, sînt grupate după criterii tematice.

Întocmirea antologiei propriu-zise i-a pus, desigur, o serie de probleme autorului ei, alegerea poemelor fiind deosebit de grea atunci cînd spațiul tipografic este atît de limitat. Dan Ion Nasta s-a achitat admirabil de această datorie, știind să le aleagă pe cele mai reprezentative și reușind să dea o imagine cît mai fidelă a vastei epopei a umanității care este *Legenda secolelor*.

Antologia cuprinde cîteva dintre poemele celebre care alcătuiesc această frescă a umanității, evocînd scene și personaje biblice sau medievale, episoade din istoria păgînismului sau a Renașterii, momente ale timpurilor moderne sau prevestind chiar viitorul. Poeme ca *Somnul lui Booz* sau *Conștiința* ne poartă spre legendele biblice ; poemul *Eviradnus* evocă figurile eroilor rătăcitori din timpul cruciadelor ; *Satirul* ne transportă în ambianța mitologiei, reconsiderată prin prisma filozofiei Renașterii; *Cimitirul din Eylau* este o viziune dantescă, apocaliptică a bătăliei sîngeroase de la Eylau, în care singurul învingător este moartea ; *Sărmanii*, care prevestesc romanul *Les travailleurs de la mer*, exprimă admirația și simpatia poetului pentru viața grea a pescarilor. Prin poemul *În largul cerului*, V. Hugo își manifestă încrederea în apoteoza omului liber pe care o rezervă secolului al XX-lea.

Notele care însoțesc poemele sînt pertinente, autorul oprindu-se cînd la definirea unor concepte literare sau filozofice, cînd la analize privind arhitectura sau stilul, ori la fixarea cadrului istoric și a profilului personajelor. Prefața volumului, însumînd patru capitole, este deosebit de instructivă ; pornind de la *Geneza și structura operei*, trecînd prin *Concepția filozofică și viziunea asupra omului* și *Progresul — cheia de boltă a Legendei Secolelor* pînă la *Straturi compoziționale și procedee stilistice*, autorul face o analiză aprofundată și minuțioasă a capodoperei lui Victor Hugo, subliniind cu pasiune monumentalitatea și perenitatea acesteia. Calitatea deosebită a informației și finețea analizei contribuie la transformarea acestei prefețe într-un studiu de referință pentru *Legenda secolelor*.

Pentru calitatea tălmăcirilor adresăm cuvinte de laudă tuturor traducătorilor, care, fie că sînt poeți, precum Nina Cassian sau Radu Boureanu, fie că sînt specialiști, ca Ionel Marinescu sau Dan Ion Nasta, au izbutit să păstreze, pe lîngă fondul bogat în idei de adîncă înțelepciune, și frumusețea formei, demonstrînd virtuozitate și deplină înțelegere a operei hugoliene.

Lucrarea este binevenită și o recomandăm călduros tuturor iubitorilor de frumos.

MARIA BRAESCU

Curier

O trăsătură aproape generală a corespondenţelor primite la redacţie din partea elevilor este... graba. Cum au dat la iveală cîteva versuri, o poezie sau un număr foarte mic de poezii, ei se şi grăbesc să ne scrie şi să ne întrebe dacă au talent sau nu, dacă merită să continue sau nu şi dacă pot învăţa să scrie versuri mai bune.

Toate aceste întrebări au şanse foarte mari să rămînă fără răspuns. Este un truism să spui că poetul se naşte, nu se face. Dar de aici şi pînă la a descoperi calităţile unui poet în primele sale versuri este o distanţă foarte mare. Pentru a ne cere să vă detectăm talentul în versurile trimise, trebuie neapărat să scrieţi versuri care într-adevăr să vă reprezinte. Aceasta presupune multă muncă şi multă răbdare din partea dumneavoastră. Dacă nu sînteţi dispuşi să cheltuiţi mult timp şi multă energie pentru a scrie versuri — iată un indiciu că nici nu trebuie să vă mai osteniţi : înseamnă că nu sînteţi posesorul acelei imperioase nevoi de exprimare care este una din condiţiile esenţiale pentru a ajunge vreodată poet.

Dar nu numai puterea de a scrie mult este importantă. Trebuie să faceţi efortul continuu de a discerne între ceea ce izvorăşte direct, nemijlocit, din mintea şi sentimentul dumneavoastră şi ceea ce este numai imitaţie, ecoul ultimelor lecturi, modă etc. Această discernere este singura călăuză interioară care vă poate ajuta să străbateţi etapă cu etapă lungul drum către autocunoaştere. Numai aşa vă puteţi descoperi şi cizela tonul propriu, propriul univers de idei şi stilul personal.

Iată de ce, în legătură cu poeziile pe care ni le-aţi trimis, tot ce vă putem spune este că nu v-aţi descoperit încă propria cale, propria personalitate poetică şi de aceea nu aţi atins stadiul în care vi se pot da sfaturi şi îndrumări şi din afară. stimaţi prieteni *Rareş Trifan* din Cîmpia Turzii, *Simona-Doina Ungureanu* din Ioneşti, jud. Gorj, *Cornelia Toma* din Moineşti, jud. Bacău, *Mariana Eugenia Stănoiu* din Brebina, jud. Teleorman, *Viorica Maxim* din Urziceni, jud. Ialomiţa, *Adriana Agafiţei* din Vaslui (acelaşi răspuns şi în legătură cu compoziţia despre copilărie), *Steliana Lăcraru* din Costeşti, jud. Vîlcea, *Carmen C.* din Bacău, *Gabriela Lungu* din Comăneşti, jud. Bacău, *Adela Badea* din Lupeni, *Gianina Ramona Porumb* din Buzău, *Mihaela Mureşan-Pop* din Cîmpia Turzii, *Angel-Mădălin Raşcu* din Medgidia, *Adina Mocăniţă* din Constanţa, *Mariana Manolescu* din Constanţa, *Irina Joiţa* din Craiova, *Viola-Maria Popov* din Piteşti, *Luminiţa Chiruş* din Tulcea, *Valentin Stoicescu* din Constanţa, *Ligia Stanciu* din Aiud, jud. Alba, *Tudor Codreanu* din Sighişoara, jud. Mureş (încă stîngaci vă mişcaţi şi în proză), *Felicia Ghilase* din Iaşi, *Roxana Dinu* din Bucureşti (remarcăm capacitatea de a respecta fără greş ritmul şi măsura versurilor de-a lungul unei poezii), *Elena Popescu* din Rusca-Montană, jud. Caraş-Severin, *Elena Morteanu* din Rîmnicu-Vîlcea, *Mirela Gherghina* din Tîrgovişte, *Ecaterina Alexandru* din Medgidia, *Mihaela-Aurora Stoicescu* din Constanţa, *Olympia Mihai* din Drobeta—Turnu-Severin, *Cristina Dascălu* din Iaşi, *Onica Vasile* din Leu, jud. Dolj, *Monica Oprescu* din Tîrgovişte, *Gabriela Boer* din Reşiţa (piesa e naivă, dar merită să scrieţi teatru în continuare), *Ligia Mureşan* din Zalău, *Adrian Olteanu* din Constanţa, *Cristina Iancu* din Bucureşti, *Aurora Mădălina Negrei* din Tîrgovişte, *Adriana Măierean* din Timişoara, *Laura Asandei* din Comăneşti, jud. Bacău, *Nicu-Toby Todiruţ* din Suceava, *Carmen Doina Ignat* din Craiova, *Cristina Pascal* din Vatra Dornei, jud. Suceava, *Marius Pîrvu* din Călina, com. Prundeni, jud. Vîlcea, *Florentina Neamţu* din Moineşti, jud. Bacău, *Ovidiu-Allen Vasile* din Focşani şi *Viorica Panait* din Vatra Dornei, jud. Suceava. Vă recomandăm deci să scrieţi mai mult şi să vă conturaţi propria voce înainte de a cere noi îndrumări.

Se întrezăreşte momentul în care încep să iasă din faza primelor căutări şi să-şi contureze propria personalitate *Mihaela Vasile* din Călăraşi, *Mihaela Mirea* din Tîrgu-Jiu, *Marinela-Magdalena Băjănescu* din Tîrgovişte, *Dorina Muţiu* din Sibiu, *Cristina Eugen* din Bucureşti, *L. Hreniuc* din Suceava, *Liliana-Beatrice Cimpoieru*

din Craiova, *Ruxandra-Ioana Grama* din București, *E. L. Ene* din Cîmpia Turzii, *Marinela Vîlcea* din Brăila (nu trebuie să exagerați importanța poetului pe care-l amintiți pentru poezia română contemporană), *Aurora Dogaru* din Craiova, *Carmen Florea* din Cîmpulung, jud. Argeș, *Ștefania Gheorghe* din București, *Gheorghe Silea* din Gura Humorului (atenție : trebuie scris *idee*, nu *ideie ; veți fi*, nu *ve-ți fi ; ați încercat*, nu *a-ți încercat ; va înțelege*, nu *v-a înțelege* etc. ; se pare că răspunsul dat în numărul 1/1980 este valabil și în numărul 1/1982), *Tamara Asaftei* din Botoșani, *Daniela Zeca* din Boldești-Scăieni, jud. Prahova (bucățile în proză sînt lipsite de epic ; sînt mici, neîntregite, poeme în proză), *Carmen Pavel Cerasela* din Baia Mare, *Carmen Iacobescu* din Suceava și *Renata Doroftei* din Vatra Dornei. Acestor condeieri li se pot da unele îndrumări. Prima observație de care trebuie să țină cont este aceea că un poem nu numește și nu descrie o anumită stare sufletească, ci caută să o provoace la cititor. Nu trebuie deci să vorbești în versurile tale, *Carmen Iacobescu*, de sentimente de *frig, somn, spaimă*, ci să mă faci pe mine, cititorul, să simt prin cuvinte *frigul, somnul, spaima* (poezia *Eclipsă*, care altminteri nu e o poezie rea). Funcția unei poezii este *să creeze* o emoție, s-o arate în desfășurarea ei, nu s-o eticheteze prin niște concepte generale, distrugînd astfel particularitățile respectivei emoții și puterea ei de sugestie. După cum arăta T. S. Eliot, imaginile sau seriile de imagini trebuie să ia locul factorilor care provoacă o anumită stare, astfel încît ele să se detașeze de autor și să capete o trăsătură atît de obiectivă, încît orice cititor expus la aceste imagini să simtă emoția pe care poetul a simțit-o în momentul compunerii poemului. Altă observație : un poem nu suportă în el o imagine, o înflorătură lingvistică sau sonoră ce nu are o funcție expresivă. Aceasta nu face corp comun cu substanța poemului și, ca urmare, îl determină pe cititor să refuze întregul poem. Iată, de exemplu, după ce citim poemul *Capricii* de Daniela Zeca, cu seria de imagini „mărgele din lacrimi de amurg", „rochie din borangic de stele", „purpuriul maculuî" etc., pe lîngă faptul că observăm lipsa de prospețime a acestor imagini, ne întrebăm la ce bun să le citești ; de ce le-a ales poeta pe acestea și nu pe altele etc. Deci capacității de a crea imagini trebuie să i se adauge străduința de a reliefa acele imagini care au un rost, care îndeplinesc o funcție precisă (deși nu neapărat ușor de numit) în economia poemului.

Dintre bucățile în proză și piesele într-un act trimise merită o mențiune cele ale lui *Costel Dobrotă* din Galați și *Adrian Păun* din Brăila, care știu să fie atenți la detaliu și să nareze destul de bine. Stîngăciile nu-i scutesc nici pe ei și nici pe *Maria Popescu* din Sterpoaia, com. Aninoasa, jud. Gorj, *Roxana Loghin* din Curtea de Argeș și *Florentina Rusu* din Ghizdaru, com. Onești.

Le dorim succes tuturor prietenilor rubricii noastre și îi așteptăm cu poezii și proză din ce în ce mai bine realizate.

VASILE POENARU

Din analizele publicate

A. Gh. Olteanu — *Mănăstirea Argeşului*, vol. I, 1972.
Gheorghe Şovu — Costache Negruzzi : *Sobieţki şi românii*, vol. II, 1973.
Nicolae I. Nicolae — Mihail Sadoveanu : *Hanu Ancuţei*, vol. II, 1973.
Ion Vasile Şerban — Octavian Goga : *Rugăciune*, vol. III, 1973.
G. G. Ursu — Mihai Eminescu : *Floare albastră*, vol. IV, 1973.
Mircea Anghelescu — Nicolae Filimon : *Ciocoii vechi şi noi*, vol. III, 1974.
Mădălina Dumitrescu — Mihail Sadoveanu : *Lupta de la Vaslui*, vol. III, 1974.
Roxana Sorescu — Ştefan Augustin Doinaş : *Mistreţul cu colţi de argint*, vol. III, 1974.
Nicolae I. Nicolae — Nicolae Labiş : *Moartea căprioarei*, vol. IV, 1974.
Cornel Moraru — Ion Agârbiceanu : *Fefeleaga*, 1, 1975.
Al. Tudorică — C. Negruzzi : *Alexandru Lăpuşneanul* (I), 2, 1975 ; (II), 3, 1975.
Pompiliu Marcea — Ioan Slavici : *Moara cu noroc*, 2, 1975.
Mihai Bujeniţă — Barbu Ştefănescu-Delavrancea : *Hagi Tudose*, 2, 1975.
C. Otobâcu — Marin Preda : *Moromeţii*, 2, 1975.
Gheorghe Codreanu — Tudor Arghezi : *Testament*, 4, 1975.
Neacşu Alexe — Geo Dumitrescu : *Problema spinoasă a nopţilor*, 1, 1976.
Mircea Gheorghe — Alexandru Vlahuţă : *În Vrancea*, 2, 1976.
Augustin Macarie — Nichita Stănescu : *Noi*, 2, 1976.
Nina Preda — Şt. O. Iosif : *Cîntec sfînt*, 3, 1976.
Iordache Diaconiţă — Vasile Alecsandri : *Miezul iernei*, 4, 1976.
Florica Mitu — Gala Galaction : *La Vulturi !*, 4, 1976.
Rodica Negoescu — Al. Davila : *Vlaicu-Vodă*, 1, 1977.
Gheorghe Şovu — Marin Sorescu : *Astfel*, 1, 1977.
Ileana Oancea — Lucian Blaga : *Izvorul nopţii*, 2, 1977.
A. Gh. Olteanu — Barbu Ştefănescu-Delavrancea : *Apus de soare*, 3, 1977.
Neacşu Alexe — Tudor Arghezi : *De ce-aş fi trist ?*, 4, 1977.
Stanca Chesaru — Nicolae Labiş : *Comunistului*, 4, 1977.
Stanca Chesaru — D. R. Popescu : *Mări sub pustiuri*, 2, 1978.
Mircea Gheorghe — Eugen Jebeleanu : *Stăpînul*, 3, 1978.
Roxana Sorescu — Tudor Arghezi : *Bună dimineaţa, primăvară !*, 4, 1978.
Magda Ursache — Nichita Stănescu : *Un pămînt numit România*, 4, 1978.
Cornel Moraru, Gabriel Angelescu — Mihail Sadoveanu : *Neamul Şoimăreştilor*, 1, 1979.
Liviu Grăsoiu — Vasile Voiculescu : *Imn muncii*, 1, 1979.
Valeria Mihai Ştefan — Zaharia Stancu : *Patria*, 2, 1979.
Roxana Sorescu — M. Sadoveanu : *Taine*, 3, 1979.
Ana Dumitrescu — Liviu Rebreanu : *Răscoala*, 4, 1979.
Teofil Răchiţeanu — Mihai Eminescu : *Sara pe deal*, 1, 1980.
Liviu Grăsoiu — Marin Sorescu : *Muzeul satului*, 2, 1980.
Victor Vişinescu — Geo Bogza : *Rarăul*, 3, 1980.
Mircea Gheorghe — Marin Preda : *O oră din august*, 4, 1980.

ÎN ATENŢIA ELEVILOR ŞI A PROFESORILOR

Anunţăm că se află sub tipar, urmînd să apară pînă la sfîrşitul anului şcolar, lucrarea prof. G. Beldescu :

Ortografie, ortoepie, punctuaţie

supliment al revistei *Limba şi literatura română.*

Lucrarea cuprinde două părţi :

I. În prima parte sînt explicate, pe înţelesul elevilor, normele ortografice şi ortoepice ale limbii române şi regulile de punctuaţie, ţinîndu-se seama atît de normele oficiale stabilite de Academia R. S. România în ultima ediţie a *Îndreptarului ortografic, ortoepic şi de punctuaţie* (1971), cît şi de cerinţele învăţării scrierii şi pronunţării corecte a limbii române în şcoală şi în afară de şcoală.

II. În partea a doua se precizează scrierea şi rostirea corectă a unui număr de circa 8 000 de cuvinte.

***

Lei 5

Societatea de științe filologice

LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ

2

1982

REVISTĂ TRIMESTRIALĂ PENTRU ELEVI

Anul XI, nr. 2 (aprilie-iunie), București, 1982

COLEGIUL DE REDACȚIE :

GHEORGHE ANTONESCU (Slobozia), NAE ANTONESCU (Terebești, jud. Satu Mare), CONSTANȚA BĂRBOI, G. BELDESCU, ION BUZAȘI (Blaj), VLADIMIR DOGARU, ȘTEFAN AUGUSTIN DOINAȘ, AUGUSTIN MACARIE, AURELIA MARINESCU, DORINA MĂRGINEANȚU (Timișoara), IULIU PĂRVU (Cluj-Napoca), NICOLAE I. NICOLAE, LAURENȚIU NICULESCU, ILEANA OANCEA (Timișoara), TUDOR OPRIȘ, GABRIELA PANĂ DINDELEGAN, MARIAN PAPAHAGI (Cluj-Napoca), VASILE POENARU, STERIE RĂDOI (Iași), GEORGE ȘOVU, AL. TUDORICĂ

REDACȚIA :

MARICA ANGHELESCU, MIRCEA FRÎNCULESCU — redactori
ION HANGIU — redactor-șef

Revista LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ este editată de Societatea de științe filologice, cod 848 866. Redacția și administrația : str. Spiru Haret, nr. 12, sector I, București, cod 79 664, tel. 15.17.92, cont C.E.C. nr. 45.11.09.5, Filiala sector V, Calea Victoriei, nr. 7, București.

Taxele poștale achitate conform aprobării D.G.P.Tc. nr. 137/3683/1981.

Tiparul executat la Combinatul Poligrafic „Casa Scinteii", București

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

LIMBA ŞI LITERATURA ROMÂNĂ

REVISTĂ TRIMESTRIALĂ PENTRU ELEVI
ANUL XI, NR. 2 (APRILIE — IUNIE), BUCUREŞTI, 1982

lipsesc pag. 23-26-29

16 X 84

Sumar

ramatică, vocabular

AL. GRAUR — Originea unor termeni literari 3
B. CAZACU — I. L. Caragiale şi cultivarea limbii 5
AUREL SCOROBETE — Cuvinte polisemantice 7
NICOLAE SARAMANDU — Adaptarea morfologică a unor neologisme . . 9

Stil, compoziţie

GH. BULGĂR — Valoarea instructivă a textului literar 11
FLORIN D. POPESCU — Personificarea 14

Analize, sinteze

ION ROTARU — Umanismul şi patriotismul literaturii române vechi . . 17
ION VASILE ŞERBAN — Ion Creangă : „Amintiri din copilărie" 20
STELA VINTILĂ — M. Eminescu : „Mai am un singur dor" 23
ION BĂLU — ~~Geo Dumitrescu~~ : „Inscripţie pe piatra de hotar" 26

Miscellanea

ION DODU BĂLAN — Educarea gustului literar prin lectură (I) 29
DAN ZAMFIRESCU — Lecţia lui Pârvan 31
CONSTANTIN GHEORGHE — Nicolae Titulescu, mesager al păcii . . . 33

Concursuri, examene

Activităţi în cadrul Festivalului naţional „Cîntarea României". Concursul de limba şi literatura română „M. Eminescu" : etapa judeţeană
Subiecte 37
Premianţii etapei judeţene a concursului, cu drept de participare la etapa finală de la Botoşani 37
Proba de verificare a cunoştinţelor pentru admiterea în treapta I de liceu . . 42

AL. CRIȘAN — Sugestii privind rezolvarea unor probleme de limba română 43
MARIA-ANTOANETA SAMSON — Analiza corectă a propoziției subiective 46

Cenacluri, reviste

ION N. DINCĂ — Comentariul critic și stimularea creativității 49
EUGEN GHIGA — Ideea de pace în activitatea unui cerc literar 50
GEORGE ȘOVU — Cronica revistelor școlare 51

De la corespondenții noștri 53

Tinere talente

STELUȚA ISPAS — Scrisoare 56
SIMONA POPESCU — Stări 56

Debut

IOAN IULIU ȘTIRBESCU — Mărturisire 57
MIHAELA VASILE — Înainte de plecare 57

Însemnări pe marginea cărților

M. SADOVEANU, *Poezia populară.* Ediție și studiu introductiv de PETRU URSACHE (Gabriel Angelescu) ; BAZIL GRUIA, *Blaga inedit. Efigii documentare* (Augustin Macarie) ; ION BĂLU, *Viața lui G. Călinescu* (Ion Buzași) ; E. LOVINESCU, *Scrisori și documente.* Prefață, note și indice de NICOLAE SCURTU (Marius Pop) 58

VASILE POENARU — Curier 63

Originea unor termeni literari

Acad. AL. GRAUR

Deşi originea cuvintelor nu face parte din literatură, cunoaşterea evoluţiei pe care au parcurs-o termenii literari, mai ales în ce priveşte înţelesul, poate trezi interes în rîndul elevilor.

Ne vom ocupa deci de istoricul unor termeni folosiţi în studiile de literatură. Cuvîntul *literatură* provine din latinescul *litteratura*, care este probabil copiat după grecescul *grammatike* (acesta e format de la *gramma* „scriere", apoi „literă"), deci a însemnat la început un text scris ; *littera*, după părerea mea, e derivat de la verbul *lino*, care înseamnă „a vopsi".

Cuvîntul *carte* e moştenit din latineşte, la rîndul lui împrumutat din grecescul *khartes* „foaie de papirus" (după cum se ştie, în antichitate se scria pe foi de papirus). De aceeaşi origine greacă, printr-un intermediar slav, este cuvîntul *hîrtie*. În latineşte, „carte" se spunea *liber*, care la început desemna „pelicula care se găseşte între lemnul copacilor şi scoarţa lor exterioară" ; pe această peliculă se scria înainte de a se fi folosit papirusul. Cuvîntul *liber* s-a păstrat şi a dat derivate pe care noi le-am primit ca neologisme, de exemplu *librar, librărie ;* de notat că în englezeşte *library* înseamnă „depozit de cărţi", pentru care noi avem cuvîntul *bibliotecă*, neologism format în greaca veche din *biblion* „carte" şi *theke* „loc de păstrare, depozit" (de unde, prin intermediul latinei, am moştenit pe *teacă*).

Faptul că în antichitate cărţile se scriau pe foi de papirus, făcute apoi sul, explică unele expresii actuale. De exemplu *volum* provine din latinescul *volumen* „rulou", derivat de la verbul *volvere* „a rostogoli, a rula", iar *tom* ne vine, prin intermediul altor limbi, de la grecescul *tomos* „tăietură" (pe care îl avem, de exemplu, în derivatul cu prefix *anatomie) :* în momentul în care autorul termina ce avea de spus, tăia papirusul.

Textele literare sînt sau în versuri, sau în proză. Cuvîntul *vers* este de origine latină ; însemna la început „întoarcere", fiind derivat de la verbul *verto* „a întoarce". Modificarea de înţeles se explică prin aceea că în poezie nu se ajungea de obicei cu scrierea pînă în marginea rîndului şi se producea o întoarcere la capătul celălalt al materialului.

Versurile în antichitate se bazau numai pe *ritm*, cuvînt grecesc a cărui etimologie nu este cunoscută. *Rima* nu apare decît în evul mediu, iar numele ei, de origine germanică, însemna la început, după cît se pare, „serie, număr".

Cuvîntul *proză* este de origine latinească : e tot de la verbul *verto* „a întoarce" ; cu prefixul *pro-* „înainte" s-a format derivatul *proversa* „îndreptată înainte", care a fost destul de repede scurtat şi a căpătat forma *prosa*. Ideea era că, în opoziţie cu versurile, de astă dată textul mergea înainte pînă la capătul rîndului ; femininul se explică prin aceea că *proversa* era adjectiv, acordat cu substantivul feminin *oratio* „cuvîntare".

Ne vom referi în continuare la termenii privitori la genurile şi speciile literare. Trebuie să ţinem seama de faptul că în antichitate versurile aveau acompaniament muzical. De aceea se vorbeşte de poezii *lirice*,

la care acompaniamentul se făcea cu lira. O specie lirică era *oda*, nume format în greceşte *(ode)*, derivat de la verbul *aeido* „a cînta". Un alt fel de poezie era *epopeea : epos* însemna în greceşte „vorbă, cuvîntare", iar apoi „epopee", compus cu verbul *poieo* „a face", ceea ce dă *epopee*. Tot din *epos* e derivat şi adjectivul *epic*.

Aici trebuie să adăugăm că verbul *poieo*, ajungînd la înţelesul de „a crea", dă o serie de derivate interesante : cel care creează este *poetul* (format cu sufixul de nume de agent), obiectul creat de el este *poemul*, iar activitatea de creaţie în general este *poezie*.

Teatrul poartă şi el un nume de origine grecească veche : însemna la origine „locul de unde se poate privi". Se prezentau acolo *comedii* şi *tragedii*. Ambele cuvinte au, ca al doilea element de compunere, un derivat al verbului *aeido* „a cînta", căci comportau muzică instrumentală şi cor, dar primul element e mai puţin clar : *com-* s-ar părea că este *komos* „cortegiu de tineri care îl sărbătoreau pe Bacchus, zeul vinului", iar *trag-* ar fi *tragos* „ţap", ceea ce s-ar explica prin faptul că se dădea un ţap ca premiu celui care prezenta piesa cea mai bună. S-ar putea ca modelul pentru *comedie* şi *tragedie* să fi fost *rapsodie*, derivat de la *rapsod* „cel care prezintă în public o poemă epică" ; acest din urmă cuvînt e format în greceşte cu verbul *rhapto* „a coase", deci termenul desemnează pe cel care a înnădit un text.

Un termen generic pentru reprezentaţiile teatrale era în greceşte *drama*, care însemna la început „lucru făcut", apoi „acţiune" şi în fine „spectacol". Cu timpul, cuvîntul a căpătat înţelesul de „întîmplare nenorocită", sens cu care este folosit astăzi şi în afara teatrului.

O varietate de poezie se numeşte *epigramă*. La origine nu era numai decît spirituală şi mai puţin încă muşcătoare : cuvîntul înseamnă propriu-zis „inscripţie" (e format din *gramma* „scriere", cu prefixul *epi-* „pe"). Cînd se dăruia un obiect, fie unei divinităţi, fie unei persoane, obiectul era însoţit de un text în versuri. Cu timpul s-a luat obiceiul ca textul să fie glumeţ, fără să fie neapărat legat de donaţie, şi astfel epigrama a devenit o specie poetică cunoscută.

Ajungem acum la specii ale căror denumiri nu provin din greceşte. *Satira* a fost creată la Roma. Se zicea la început *satura lanx*, ceea ce însemna propriu-zis „taler întesat" ; era un fel de mîncare asemănătoare cu ghiveciul nostru : un amestec de carne şi legume. *Satur* însemna „încărcat" (de aici avem pe *sătul, a sătura)*, iar *lanx* „taler" (de la acesta, cu prefixul *bi-* „dublu", ne vin neologismele *balanţă* şi *bilanţ)*, prin urmare termenul denumea un gen amestecat, în care versurile alternau cu proza, iar conţinutul serios, cu glumele. Ar fi trebuit să se zică *satură*, nu *satiră*, dar s-a produs, încă din antichitate, o confuzie : s-a crezut că termenul este din familia grecescului *satyros* „om lasciv, tovarăş al lui Bacchus", ceea ce a făcut să se scrie *satyra* şi în cele din urmă să se pronunţe cu *i* (în greceşte, *u* a devenit *ü*, scris *y*, care pînă la urmă a ajuns să fie pronunţat *i)*.

Termenul *roman* a apărut în latină (odată cu *Satyriconul* lui Petronius) şi a fost numit aşa tocmai pentru a se sublinia că nu este de origine grecească.

Fabula a fost, ce e drept, creată în greceşte, dar numele pe care îl folosim este latinesc (derivat de la verbul *fari* „a vorbi", deci la origine a fost o poveste orală).

Un termen și mai nou este *nuvelă* : provine din francezul *nouvelle*, care, la rîndul său, e din italianul *novella*. Înțelesul primitiv a fost „lucru nou, noutate", iar cel actual datează din evul mediu.

Avînd în vedere că în antichitate literatura era legată de muzică, nu se poate face totdeauna despărțirea netă cînd e vorba de originea termenilor. Iată cazul cuvîntului *sonet*, care reprezintă un anumit gen de poezie : vine din francezul *sonnet*, acesta e din italianul *sonetto*, care la rîndul său e din provensalul *sonet*, derivat de la *son* „sunet, melodie".

Baladă denumește atît o poezie avînd ca subiect o legendă cu caracter eroic, cît și o bucată muzicală avînd la bază o asemenea poezie. La început a fost sensul muzical, căci punctul de origine este provensalul *ballada* „dans, plimbare".

Iată acum cîțiva termeni care denumeau la început literatura orală, iar mai aproape de vremea noastră specii destinate copiilor. *Basm* este de origine slavă, derivat de la un verb care, într-o fază mai veche, însemna „a vorbi". *Poveste*, tot de origine slavă, e derivat de la un verb care însemna „a ști". Un cuvînt care nu se potrivește cu ce am spus la începutul acestui aliniat este *legendă* : în latinește însemna „de citit, care trebuie citită", dar cuvîntul nu a apărut decît în evul mediu, cînd, de multă vreme, cei care cunoșteau limba latină erau deprinși cu citirea.

I. L. Caragiale și cultivarea limbii

B. CAZACU
Universitatea din București

Întîlnirea mea cu opera lui I. L. Caragiale datează din anii cînd, elev în cursul inferior al liceului, am ascultat interpretarea profesorului de limba română, care ne-a prezentat cunoscutele schițe *Vizită* și *D-l Goe*. Mai persistentă a fost, în acei ani, imaginea portretului autorului, cu pălăria moale lăsată ușor pe o ureche, mustața cu vîrfurile răsucite în sus și figura schițînd un zîmbet semnificativ, exprimat mai ales de ochi, care lăsau să se strecoare licăritul unei priviri critice.

Sensul adînc al acestei expresii mi s-a clarificat și accentuat de-a lungul timpului, prin lectura, în diverse momente, a textului lui I. L. Caragiale și, îndeosebi, cu prilejul asistării la diverse spectacole ale operei dramatice a autorului *Scrisorii pierdute*. Mai ales comediile și schițele umoristice ale lui Caragiale disimulează adesea, sub o formă care provoacă rîsul, un fond amar, rezultat al observării cu un ochi critic a inculturii, a venalității și a imbecilității din societatea contemporană scriitorului și al scrutării contextului social, moral și cultural al epocii sale. În aceasta constă semnificația etică a satirei și, în general, a operei lui I. L. Caragiale, viabilă în timp — în acest an sărbătorim a 130-a aniversare a nașterii lui — în ciuda aprecierilor eronate ale unor critici, ca, de exemplu, Eugen Lovinescu.

Cercetătorii au arătat diversitatea formelor care provoacă rîsul — acest fenomen propriu genului uman, cum îl caracteriza Aristotel — la I. L. Caragiale. Dintre numeroasele elemente generatoare ale comicului

la Caragiale și care au drept efect rîsul — în diverse aspecte și dimensiuni — vom reține aici comicul verbal, prin care se realizează nu numai o cenzură socială și morală, ci și una lingvistică.

Se știe că I. L. Caragiale, ca și M. Eminescu, a acordat o deosebită atenție formei în care și-a redactat opera, scrisului său în general. Mărturie sînt manuscrisele sale și anumite însemnări referitoare la fapte care par uneori de amănunt (de exemplu, acest fragment dintr-o scrisoare, trimisă din Berlin redactorului unui ziar din Iași : „...mai stăruitor vă rog, luați cu dinadinsul aminte la punctuația mea, păstrați-o cu toată scumpătatea...").

Dialogul dintre creator (autor) și instrumentul său de exprimare (limba) este, în general, semnificativ, îndeosebi la un scriitor atent în exprimare la întrebuințarea formelor lingvistice și care acționează asupra cititorului (sau spectatorului) său mai ales *prin* limbă. Nu ne-au rămas multe însemnări ale lui Caragiale referitoare la părerile sale despre limbă (este interesant că folosește comparația, devenită loc comun, a limbii cu o plantă care trebuie îngrijită : „...Sărmana limbă românească ! — exclamă el — nu mai este, cum ar fi trebuit să fie, o plantă cultivată ! a ajuns buruiană sălbatică !") ; unele dintre reflecțiile sale denotă un remarcabil bun-simț, care îl face să rețină și să pună, pe primul plan, probleme sau aspecte esențiale.

Astfel, în *Cîteva păreri*, este exprimată, printre altele, ideea fundamentală a adecvării formei la fond, a alegerii, în terminologia modernă, a registrului lingvistic potrivit conținutului care urmează a fi exprimat într-un anumit context. Amintindu-și de savantul *Cours français de rhétorique*, „prima țîță la care am supt laptele științei literare" și din care se învățau nenumărate feluri de stiluri (clar, concis, pompos, simplu, sublim etc.), Caragiale menționează cu regret : „...un singur stil a fost uitat savantul meu curs să mă-nvețe, unul singur — stilul potrivit, tocmai acela care-mi trebuie, singurul care se poate numi stil. Nu e decît unul".

Ridiculizarea comportamentului lingvistic al personajelor — înfățișată documentat de Iorgu Iordan în cunoscuta lucrare *Limba eroilor lui Caragiale* — a avut și are înrîurire asupra cititorului sau spectatorului, punînd în relief unele exprimări greșite sau neconforme cu limba literară : fonetisme dialectale *(ghe lojica lucrului, mișăi, pi gios)*, hiperurbanismele fonetice *(nifilist* „nihilist"), fonetismele unor neologisme *(ezirciț* și *izerciț, ciucalată, suspanda, dezvorța, coraj)*, forme și construcții greșite *(au venitără ; reclam, pardon, onoarea mea, care m-a înjurat ; nu poți pentru ca să...)*, etimologiile populare *(renumerație* „remunerație", *cerneală violentă* „violetă"), improprietatea unor termeni *(a tratat-o cu insulte și bătaie)*, clișeele lingvistice și automatismele verbale *(aveți puțintică răbdare ; avem cestiuni arzătoare la ordinea zilei : curat murdar)*.

Toate acestea nu numai că datează, localizează și tipizează personajele — cum preciza Tudor Vianu —, ci au și funcția de a ne obliga să respectăm normele exprimării literare. Alături de faptele din categoria celor menționate mai sus am putea aminti, printre procedeele de critică lingvistică, amestecul elementelor din diferite registre sau stiluri ale limbii (dintre regionalisme și franțuzisme : „te opresc, magariule, să faci de mauvaises plaisanteries pi conta doamnei Grigoraschko, soția mè", sau dintre stilul administrativ și stilul familiar în declarația de amor a lui Rică Venturiano : „...profit de ocaziune spre a vă ruga (cu multă volubilitate) să primiți asigurarea înaltei stime și profundului res-

pect, cu care am onoarea a fi al dumneavoastră supus și prea plecat, Rică Venturiano, arhivar la judecătoria de pace, circumscripția de galben etc.").

Toată lumea cunoaște pe Caragiale, datorită studiului în școală, lecturilor, spectacolelor. Toți purtăm urmele contactului cu opera lui genială, care, într-o formă sensibilă, artistică — formă care poartă caracterul decisiv al stilului său —, reprezintă un anumit mod de a privi și de a reflecta ; această operă ne-a marcat felul în care noi, urmașii lui, rîzînd, judecăm critic oamenii și lucrurile.

Opera lui I. L. Caragiale satirizează anumite aspecte ale societății timpului ; limbajul creației sale artistice dispune de o întreagă serie de procedee care apar în vorbirea personajelor, generează comicul la cititor sau spectator și contribuie, implicit, la opera de cultivare a limbii.

Dramaturgia românească actuală (Aurel Baranga, Paul Everac și alții) face apel la aceleași procedee, avînd același obiectiv : critica socială, morală și lingvistică.

„A crea — a apuca din haos inform elemente brute, a le topi împreună și a le turna într-o formă care să îmbrace o viață ce se diferențiază într-un chip absolut hotărît de tot ce nu este ea — aceasta este puterea naturii și a artistului.

Și această putere, la artist o numim talent. Talentul este deci puterea de expresivitate ce o au îndeosebi unii, pe lîngă iritabilitatea ce o au toți" (I. L. Caragiale).

„Fiți clari, cît se poate de clari, nu umblați după originalitate de stil. Stilul căutat, alambicat nu numai că nu folosește, dar păgubește o operă literară, îi dă un caracter artificial, prefăcut ; pe cînd stilul natural, nesilit, stilul vorbit, face să ți se pară, cînd ai luat o carte s-o citești, că un prieten drag s-a așezat lîngă dumneata și-ți povestește din gură cele ce citești" (I. Al. Brătescu-Voinești).

Cuvinte polisemantice

AUREL SCOROBETE
Universitatea din Timișoara

Cuvîntul *polisemantic* este alcătuit din două părți sau, mai bine zis, din două cuvinte. Prima parte este întîlnită și în *politehnică*, *poliglot* etc., ca element de compunere, avînd înțelesul „mulți, multe". Partea a doua ne trimite cu gîndul tocmai la „sensul" sau „înțelesul" cuvintelor. Înseamnă că acele cuvinte care au mai multe înțelesuri poartă numele de cuvinte polisemantice. Așa și este, și această explicație simplă poate fi socotită și definiția cuvîntului polisemantic.

O întrebare ne poate veni ușor în minte : oare sînt multe sau puține cuvintele care n-au numai un înțeles ? Dacă deschidem un dicționar vedem că numărul cuvintelor polisemantice este foarte mare. Iată sensurile cuvîntului *piesă* în *Dicționarul școlar* [1] : „1. parte demontabilă din mecanismul unei mașini, a unui aparat etc. 2. parte, porțiune, bucată,

[1] Dumitru I. Hâncu, *Dicționar școlar*, București, E.D.P., 1976.

3. act, document, însemnare cuprinsă într-un dosar. 4. obiect dintr-o expoziție, dintr-un muzeu. 5. lucrare dramatică destinată reprezentărilor pe scena unui teatru, 6. compoziție muzicală". Din cele 16 cuvinte de pe aceeași pagină 4 sînt polisemantice, iar pagina următoare cuprinde 20 de cuvinte, dintre care 10 sînt polisemantice.

Din cele spuse reiese că cele mai multe cuvinte au un singur sens. Să ne gîndim la numele obiectelor din jur pentru a verifica aceasta. Este oare bine sau rău că alături de cuvintele cu un singur sens există și cuvinte cu mai multe sensuri ? Pentru învățarea și păstrarea în minte a cuvintelor e bine, pentru că nu este nevoie de un alt cuvînt pentru fiecare alt înțeles. Dar pentru cunoașterea altor sensuri trebuie consultate dicționarele. În vorbire și în scriere sensurile sînt înțelese și din context, adică cu ajutorul celorlalte cuvinte din propoziție ori frază. Astfel, din cele spuse ori scrise înțelegem exact că este vorba de o *piesă* de mașină, de un „act", de un „tablou", de o „piesă de teatru" sau de o „piesă muzicală". Cuvintele polisemantice sînt mai ales întîlnite în scrieri literare și în vorbirea obișnuită, iar cele cu un singur sens apar mai des în opere de știință și tehnică.

Cuvintele polisemantice nu trebuie confundate cu omonimele. Spunem că două sau mai multe sensuri ale unui cuvînt polisemantic se referă la un singur cuvînt, în vreme ce omonimele, deși se scriu și se rostesc la fel, sînt cuvinte diferite. Deosebirea se poate face analizînd sensurile. În cazul cuvîntului polisemantic sensurile sînt oarecum înrudite, în schimb sensurile omonimelor sînt destul de depărtate sau nu au nimic comun. În dicționar omonimele sînt tratate separat. Pentru a vedea deosebirea dintre sensurile aceluiași cuvînt (polisemantic) și dintre sensurile omonimelor să luăm un alt exemplu din aceeași pagină a *Dicționarului școlar : „pichet* [1], țesătură deasă de bumbac, de mătase etc. avînd pe una din fețe un desen în relief", și „pichet" [2], 1. clădire la graniță în care este instalat sediul unei subunități de grăniceri. 2. subunitate de soldați grăniceri [...]. — 3. (în expresia) *pichet de grevă* = grup de muncitori greviști de gardă la poarta întreprinderii [...]". Dacă sensurile lui *pichet* [2] au puncte comune („clădire de grăniceri", „grup de grăniceri", „grup de muncitori de gardă"), sensurile lui *pichet* [1] și lui *pichet* [2] nu au nici o notă comună („țesătură" și „grup de pază"). În unele cazuri omonimele au și origine diferită. În cazul dat, *pichet* [1] vine din franceză, iar *pichet* [2] e împrumutat din germană. Cînd avem ezitări, consultarea dicționarelor se impune.

Pe lîngă sensurile comune, cunoscute ale cuvintelor polisemantice se pot ivi sensuri noi, create de vorbitori. Ele se pot impune numai dacă sînt înțelese și acceptate de ceilalți. Sensuri noi apar în multe creații literare, înțelesul reieșind din context. Aici dicționarele nu ne pot ajuta decît în cazuri rare, cum ar fi opera eminesciană, căreia i s-a alcătuit un dicționar special. Unii autori folosesc umorul provocat de confundarea sensurilor. Păcală al lui Creangă, fiind întrebat cine e mai *mare* în sat, spune : cine e mai *înalt*. Cînd vrea să știe de cine *ascultă* sătenii, străinul află că ei îl ascultă pe lăutar, iar cînd întreabă de cine *se teme* satul, aude că de un buhai *se teme* lumea. Jocul de cuvinte și de sensuri este evident.

Numărul mare al cuvintelor polisemantice, mulțimea sensurilor lor, avantajul și dezavantajul utilizării lor, pericolul confuziilor între sensuri și al confundării omonimelor cu acestea, precum și frecvența lor în scrierile artistice duc la concluzia importanței pe care aceste cuvinte o au în limbă, de unde decurge necesitatea cunoașterii și folosirii lor corecte. Pe cît este posibil, în exprimare trebuie utilizați termenii proprii, evitîndu-se cuvintele cu polisemantism mai bogat, dar mai neclar. Cu toate că monosemantici prin excelență sînt termenii științifici și tehnici, deziderатul preciziei semantice poate fi atins și în vorbirea curentă, cu termeni uzuali, adesea apți de polisemie. Cum se știe, proprietatea cuvintelor în exprimare ține de limba îngrijită, cultivată.

Adaptarea morfologică a unor neologisme

NICOLAE SARAMANDU
Institutul de cercetări etnologice și dialectologice

În procesul de adaptare a neologismelor, limba română oferă, uneori, mai multe posibilități de încadrare morfologică.

În această situație se găsesc verbele neologice încadrate la conjugarea I, care — la indicativ și conjunctiv prezent — pot primi terminația *-ez* (la persoanele I și a III-a singular și la persoana a III-a plural). Astfel, unele verbe se conjugă cu această terminație, altele se conjugă fără ea. Iată, comparativ, cîteva exemple : *proba — probează*, dar *aproba — aprobă ; testa — testează*, dar *atesta — atestă ; însuma — însumează*, dar *consuma — consumă ; informa — informează*, dar *infirma — infirmă ; investiga — investighează*, dar *instiga — instigă ; ingera — ingerează*, dar *digera — digeră ; obseda — obsedează*, dar *poseda — posedă ; prezida — prezidează*, dar *rezida — rezidă*.

În cazul exemplelor citate, norma limbii literare *s-a fixat*, în sensul că a impus la unele vorbe forma cu terminația *-ez*, iar la altele forma fără terminația *-ez*.

Există, însă, cîteva verbe de conjugarea I care cunosc ambele posibilități de flexiune. În acest caz, formelor paralele — cu și fără terminația *-ez* — li se asociază sensuri diferite. Este vorba de verbele *acorda, ordona, manifesta, reflecta, turna, degaja* și *însemna*.

La unele dintre aceste cuvinte, sensurile diferite sînt bine fixate și delimitate. Iată cîteva contexte în care apar formele diferite ale acestor verbe și sensurile lor :

Verbul *a c o r d a*. Se spune : *(eu) acord*, cu sensul de „ofer, atribui, dau" (de exemplu : *acord ajutor, acord atenție)*, dar : *acordez* un pian „aduc tonurile pianului la aceeași înălțime".

Verbul *o r d o n a*. Fără terminația *-ez*, verbul are înțelesul de „a da un ordin, a comanda, a porunci" : *(cineva) ordonă executarea unei hotărîri,*

sau : *comandantul ordonă încetarea focului.* Cu terminația *-ez*, verbul are înțelesul de „a pune într-o anumită ordine, a aranja" ; de exemplu : *îmi ordonez gîndurile (ideile)* sau : *(cineva) ordonează fișele unui dicționar* (adică le clasifică după anumite criterii).

Verbul *r e f l e c t a.* Ca termen tehnic, se folosește în fizică cu sensul de a „răsfrînge direcția de propagare a luminii, a razelor, a undelor ; (p. ext.) a oglindi". Cînd are acest sens, verbul *reflecta* nu primește în flexiune terminația *-ez : suprafața apei reflectă razele soarelui ; literatura reflectă realitatea.* Verbul primește terminația *-ez* atunci cînd are sensul abstract de „a medita, a se gîndi (la ceva)" ; de exemplu : *profesorul recomandă candidatului să mai reflecteze asupra subiectului (asupra problemei).*

Verbul *m a n i f e s t a.* Se folosește fără terminația *-ez* atunci cînd are înțelesul de „a prezenta, exprima, arăta" ; de exemplu : *manifestă o (anumită) preferință, își manifestă dorința (intenția, bucuria).* Se folosește cu terminația *-ez* atunci cînd are sensul de „a participa la o manifestație" ; de exemplu : *demonstranții manifestează (cu ocazia sărbătorii naționale).*

Verbul *t u r n a*, moștenit din latină (lat. *tornare*), are o flexiune diferită de a verbului omonim împrumutat din franceză (fr. *tourner*), care are sensul de „a realiza un film". Spunem : *toarnă apă în pahar*, dar : *turnează un film* (este greșit să se spună : *toarnă un film).*

Verbul *d e g a j a.* Ca termen tehnic, are sensul de „a emana, răspîndi, împrăștia" ; de exemplu : *(o insalație, o substanță chimică) degajă un miros neplăcut, degajă fum, degajă căldură.* Atunci cînd are înțelesul de „a elibera (un teren), a îndepărta, a se elibera (de ceva)", verbul *degaja* primește, în flexiune, terminația *-ez : autobasculantele degajează terenul de gunoaie ; (cineva) se degajează de o îndatorire (de o sarcină) ;* în limbajul sportiv se spune : *portarul (sau un jucător) degajează balonul.*

La *a însemna*, forma fără terminația *-ez* apare mai ales la persoana a III-a. De exemplu, *înseamnă* se folosește cu înțelesul de „semnifică, are un (anumit) sens", în construcții ca : *ce înseamnă cuvîntul x ?* sau : *ce înseamnă asta ?* Forma *însemnează* se folosește cu înțelesul de „face un semn, notează" ; de exemplu : *îmi însemnez (ceva) în carnețel.*

Folosirea corectă a verbelor prezentate, atît în ceea ce privește forma, cît și în ceea ce privește sensul, oferă vorbitorilor limbii literare posibilitatea de a-și îmbogăți și nuanța exprimarea.

„...În toate veacurile, oamenii cu inima uscată și rece au disprețuit pe poeți și laudile veacurilor viitoare i-a răsplătit după vrednicie. [...] Dacă soțietatea este un trup, sentimentul poeziei și al meșteșugurilor este sufletul care îl însufletește și îl nobilează" (I. Heliade Rădulescu).

Valoarea instructivă a textului literar

GH. BULGĂR
Universitatea din București

În creația literară întîlnim forme variate ale sintezei mijloacelor expresive ale limbii. Dacă structura *gramaticală* a textului literar pune în relief tipare *exemplare* ale construcțiilor posibile, evocînd oralitatea, aspectele limbajului cult, concentrarea și dinamica vorbirii personajelor de toate categoriile, *creația stilistică* a fiecărui scriitor devine, la rîndul ei, o sursă de *îmbogățire* și de *înnobilare* a tezaurului limbii naționale.

I. *Vocabularul.* Creatorul textului literar este, cum spunea Eminescu, mereu în căutare de cuvinte „ce exprimă adevărul". În acest scop, el poate recurge la material de construcție din toate straturile istorice : la arhaisme (cuvinte vechi), la forme populare sau familiare, la neologisme, ca și la termeni tehnici, pentru *a localiza* și *data* acțiunea și personajele ei. C. Negruzzi, V. Alecsandri, I. Creangă, I. L. Caragiale și mai ales M. Sadoveanu au folosit un vocabular nuanțat, oferindu-ne o imagine cuprinzătoare a *bogăției* limbii noastre. Scriitorii *actualizează fondul pasiv* al lexicului, punînd în contextul literar termeni pe care uzul curent i-a împins la periferia limbii : „*Pălind* în coastă gloata lui Ieremia, au prăvălit-o în vale și *au pus-o în răsipă.* Au fost o nălucire a unui prăpăd de puhoi. S-a *împînzit* în văzduh un răcnet al pieirii, care a oprit *steagul* de boieri și l-a întors în loc" (Sadoveanu, *Nicoară Potcoavă).*

Înțelegerea textului presupune lămurirea sensului unor cuvinte rare, cercetarea sinonimelor care oferă un prilej constant de lărgire a cunoștințelor lingvistice și stilistice, date fiind nuanțele specifice în context ale acestor dublete lexicale. *Pălind* înseamnă „lovind, izbind" ; *gloată,* „ceată, oaste" ; *nălucire,* „imagine, aspect, viziune" ; *împînzi,* „răspîndi, împrăștia" ; *pieire,* „distrugere, prăpăd" (care e mai sus), *nimicire, moarte ; steag,* „grup, ceată".

Bogăția vocabularului apare astfel ilustrată în textul literar, sugerînd varietatea și sinonimia lexicală, aspectul funcțional-expresiv al cuvîntului în contextul creat de scriitor. Fondul vechi, istoric, cel popular și cel regional ori familiar pun la îndemînă autorilor elementele necesare ale localizării și datării, cum spuneam, acțiunii și eroilor. Opera lui Sadoveanu e un exemplu unic de bogăție și varietate lexicală, sugerînd vechimea de o mie de ani a limbii *(Creanga de aur)* și pitorescul graiului popular în zecile de volume de povestiri.

Noutatea limbajului este o calitate rîvnită de marii scriitori ; ea apare în *vocabularul* lor sub un dublu aspect : *cantitativ* și *calitativ.* Civilizația, știința și tehnica contemporană au facilitat pătrunderea în limbă a unei mari cantități de cuvinte, pe lîngă cele asimilate prin influențe istorice, prin contacte directe cu vecinii. În ultimele două secole, de la Școala ardeleană și pînă în prezent, neologismele au modernizat substanțial limba și continuă s-o modernizeze. Scriitorii au avut un rol esențial în ceea ce privește înnoirea vocabularului cu neologismele folosite de ei în creații literare. Tot ei au realizat acea performanță paradoxală a limba-

jului de a *înnoi* stilul prin valorificarea cuvintelor *vechi*, uitate ; ele devin noi în contextul evocării, ca în acest memorabil exemplu din variantele lui Eminescu la *Singurătate ;* poetul scrisese despre apariția iubitei în ușa camerei triste : „Intră-n *cadrul de-ntuneric* / O icoană de lumină", pentru a schimba în textul tipărit construcția astfel : „În *privazul negru-al vieți-mi* / E-o icoană de lumină", ceea ce poetic este cu totul altceva. Poetul *a învechit lexical*, dar a *înnoit* complet *imaginea : privazul negru al vieții* este o formulă stilistică unică, *privazul* arhaic e aici un cuvînt *nou*, stilistic vorbind. Astfel, din ariile extreme : *arhaisme și neologisme* se nasc noi unități de construcție în textul literar, bogat *cantitativ* și instructiv prin semnificațiile sugestive ale mesajului literar. Prin dubla acțiune a scriitorului în procesul elaborării operei *(selecție* și *asociere* nouă a cuvintelor), textul ne învață mereu cîte ceva despre dimensiunile *noutății* sub raport *cantitativ* și *calitativ*, ambele aspecte fiind repere importante pentru specificul operei scriitorilor ; mai ales *noutatea semantică*, metaforică, este o componentă a puterii de invenție, definitorie în creația literară. *Calitatea* nouă a cuvîntului vechi, realizată prin asocierea neașteptată în context, în vecinătăți rare, *conotația* deci, e specifică limbajului poetic, care nu caută în general „cuvintele rare, ci *o rară întrebuințare a cuvîntului*" (H. Morier).

Semnificative treceri de la sensul propriu *(denotativ)* la cel metaforic, calitativ nou *(conotativ)*, putem observa în strofa lui O. Goga din poezia *Cărbunii*, titlul însuși fiind simbolic : „Cărbunii cînd ți-or arde-n vatră / În seri de ani tîrzii și goi, / Tu, stînd la *lespedea de piatră*, / Să te gîndești c-*am* ars și noi". Cuvîntul-cheie *arde*, din primul și din ultimul vers, prezintă sensuri diferite : *am ars și noi* e o construcție figurată, cu sensul de „ne-am consumat, ne-am sacrificat ; vecinătățile cuvîntului fortifică sensul nou, *conotația* verbului citat. Pentru *vatră*, poetul a creat în al treilea vers o sintagmă nouă (metonimie, *pars pro toto* „parte pentru tot") : *lespedea de piatră*, numind de fapt *vatra*. G. Călinescu avea dreptate să avertizeze pe iubitorii de cuvinte rare, mai ales de neologisme, incluse excesiv în context : „Un nou mod de a gîndi (de a oglindi universul) atrage după sine nu un vocabular nou, ci un chip inedit de a descoperi valența cuvintelor". Sextil Pușcariu, un reputat lingvist, vorbește despre aceeași problemă *a înnoirii calitative a limbajului* prin creația literară (cultă și populară) : „Îmbogățirea normală a unei limbi se face prin valorificarea elementelor vechi, printr-o necurmată împrospătare a celulelor din organismul viu al limbii".

Textul literar este o mărturie instructivă despre puterea de regenerare a fondului limbii naționale prin înnoirea *cantitativă* (asimilare de termeni noi și reînvierea celor părăsite), dar mai ales prin noutatea *calitativă*, cristalizată în semantica nouă, metaforică, conotativă a vechilor cuvinte. Eminescu numește, într-un singur vers, luna : „copila cea de aur, visul negurii eterne", marcînd valoarea expresivă a sintagmelor imprevizibile, scrise o *singură dată* în limba noastră, care au, de aceea, un mare efect stilistic, o invenție artistică fără egal.

II. *Structură gramaticală* a textelor literare pune în evidență normele limbii într-o complexitate, libertate și elasticitate mai evidentă decît este sistematizată în gramatica normativă ori în manuale. Limba vie, oralitatea, construcțiile folosite de eroii literari și de creatorii preocupați de nuanțe și de formule autentice, oferă, prin comparație, modele de exprimare. Specificul și varietatea pronumelor, a timpurilor verbale,

sinonimiile viitorului, ale trecutului, ca și echivalențele sintactice în construirea propozițiilor și frazelor, sînt sugestive. Printre problemele mai dificile ale normelor gramaticale, capitolul pronumelor personale neaccentuate, al articolului posesiv față de relativ (colegul *ale cărui* opinii le cunosc), aspectele construcției propozițiilor de la juxtapunere la subordonarea multiplă sînt ilustrate în texte literare. Gramaticile și dicționarele limbii române se întocmesc pe baza exemplelor culese din opere literare ; acestea reprezintă „excelența limbii", după cum spunea Arghezi. Textele literare ne ajută să cunoaștem normele limbii, dar și anumite libertăți sau abateri *(licentia poetica)*, menite să ilustreze specificul exprimării personajelor. Există aspecte familiare, de argou, agramatisme chiar, care întăresc regula și pun mai bine în evidență norma, corectitudinea limbii. Cînd Caragiale scrie : *„Dacă vrei* să cunoști lucrurile, privește-le de aproape, de *voiești* să-ți placă, privește-le de departe", intenția scriitorului de a sublinia sinonimia gramaticală în paralelismul construcției frazei memorabile e evidentă *(dacă — de ; vrei — voiești)* ; la fel, aforismul lui Eminescu : *„Pasiunile* înjosesc, *pasiunea* înalță" : aici juxtapunerea și înțelesul adînc legat de diferențele de *număr* ale aceluiași substantiv *(pasiune)* dau construcției relief, densitate și expresivitate. Calitățile esențiale ale vorbirii : corectitudinea, claritatea și varietatea, se deprind practic mai ales pe textele literare ; de aceea, lecturile în clasă și mai ales în afara ei, cît mai intense, mai ample, ajută în chip evident la cunoașterea și cultivarea limbii, stimulează gîndirea.

III. *Expresivitatea* cuvintelor și a construcțiilor, deci arta limbajului, apare mai ales în structura figurilor de stil, cunoscute din manuale. Cuvîntul se încarcă în acest proces de rafinare artistică, prin asocieri originale, cu sensuri noi, iradiind o forță nouă de sugestie, uneori greu de definit, de explicat : „Prin singurătatea lui *brumar* / *Se risipește* parcul *cît cuprinzi*, / Învăluit în *somnul funerar* / Al *fumegoaselor oglinzi* (Arghezi).

Estetica stilului personal al scriitorilor conține sinteze de mare inspirație, de mare finețe în formula nouă a mesajului, căci cuvîntul, gramatica, sintagma stilistică nouă conțin de fapt valori afective ale creației și produc efecte adînci în cititor (prin mijloacele limbii). Tot Arghezi a formulat sugestiv esența inovației scriitorului-artist al limbii : „Limba tinde la *calîpuri*, scriitorul e chemat să le sfărîme, să dea cuvintelor orientările sale, să le *dozeze* cu fantezie, să cioplească din nou calapoadele după *pasul cugetării lui*".

Lexicul vechi, popular a primit valori noi aici (calîp „calapod, tipar, șablon"), iar construcția gramaticală și cea stilistică surprinde pe cititor prin totala noutate a asocierii *(să dea cuvintelor orientările sale*, să le *dozeze cu fantezie*, dar mai ales *să cioplească din nou calapoadele după pasul cugetării lui)*. Ideea de înnoire e susținută aici cu mijloacele vechi ale limbii, dar cu o inspirată „rară întrebuințare a cuvintelor" ; cuvinte vechi își înnoiesc substanța semantică (conotație), cuvinte noi *orientare, fantezie, doza)* devin familiare în acest context clar, dens și expresiv, ilustrînd arta marelui poet.

Vom încheia cu alt exemplu în care textul concentrează, pe un spațiu restrîns, numeroase aspecte ale lexicului structurii gramaticale și ale inovației stilistice, mărturie a caracterului original, instructiv și expresiv al limbajului : „Un geniu este, de plînge sau de rîde, un gînditor care lasă o *dîră sonoră de foc* pe traiectoria lui cosmică, dînd *o lecție*

de construcție umanității". Această formulă a lui Călinescu, din comentariul său la metafora lui Eminescu, diferă total de orice altă definiție a *geniului*, dar este mai convingătoare, mai expresivă, mai estetică și deci mai instructivă sub raportul conținutului și al formei noi.

Textul literar, cristalizînd infinite elemente de construcție a limbii, constituie, mai ales pentru tineretul studios, un domeniu ideal de meditație, de observare și de însușire a modelelor de expresivitate a limbajului, specific operei literare. Victor Hugo avea dreptate să scrie : *„Limba înaintează datorită marșului maiestuos al marilor scriitori"*. Ideea nu trebuie uitată atunci cînd succesivele noastre lecturi la clasă ne oferă exemple luminoase ale efortului constant depus de marii scriitori pentru *„creșterea limbii românești"*, cum spunea Văcărescu acum două secole.

„Ceea ce dă caracterul literar este stilul personal al scriitorului, meșteșugul lui și felul nou și original în care mînuiește el cuvintele și expresiile limbii comune ; ceea ce dă caracterul poetic este talentul poetului, adîncimea sentimentului și noutatea imaginilor" (Al. Philippide).

Personificarea

FLORIN D. POPESCU
Universitatea din București

Personificarea, socotită drept una dintre cele mai vechi figuri de stil, își are originea în creația folclorică. Termenul de *personificare* este derivat din verbul *a personifica* (după fr. *personnifier ;* cf. it. *personificare)* și înseamnă transferul de însușiri omenești asupra unor obiecte neînsufletite, printr-un proces de animare.

Structura personificării. În general sînt personificate obiecte indicate gramatical prin substantive. Personificarea se poate realiza cu ajutorul verbului sau al altui cuvînt prin care obiectul denumit de substantiv dobîndește anumite însușiri ce nu le are în mod obișnuit. De cele mai multe ori, verbul care contribuie la schimbarea obiectului din unul inanimat în altul animat sau din unul animat în altul cu însușiri umane este el însuși o metaforă, iar substantivul care suferă procesul de personificare poate avea unul sau mai multe epitete personificatoare : „Văz că piste mări *Amoru,* / Cînd *o vrea își face punți*" (Iancu Văcărescu, *O zi și o noapte la Văcărești sau Primăvara amorului) ; „Vîntul* cînd *se răscoală,* el *geme* și *suspină,* / Trosnește și răstoarnă orice l-a-ncongiurat" (Ion Heliade Rădulescu, *La moartea lui Cârlova).*

Destul de convenționale, personificările acestea, alcătuite după model clasic, sînt caracteristice pentru o parte a poeziei românești din prima jumătate a secolului al XIX-lea. La nici unii dintre poeții de mai tîrziu nu găsim personificări mai realizate, deși elementele din care sînt construite fac parte din tezaurul romantic : *„Soarele sărută* Mureșul pe gene, / *Mureș se deșteaptă, cheamă* mîndra sa ; / Nimeni nu-i răspunde,

numai *codru geme*, / numai al tău *suflet* dulce *suspină*" (D. Bolintineanu, *Mureşul şi Aluta [Oltul]*).

Un loc aparte îl ocupă personificările prin care poetul se adresează direct obiectului personificat. În situaţia aceasta substantivul se află în cazul vocativ : „O, *ziduri întristate !* O, *monument slăvit !* / În ce mărime naltă şi voi aţi strălucit..." (V. Cârlova, *Ruinurile Tîrgovişti)* ; „*Oltule*, care-ai fost martur vitejiilor trecute / Şi puternici legioane p-a ta margine-ai privit, / Virtuţi mari, fapte cumplite îţi sînt ţie cunoscute, / Cine oar' poate să fie omul care te-a-ngrozit ?" (Gr. Alexandrescu, *Umbra lui Mircea. La Cozia)*.

Un epitet alăturat substantivului poate face cîteodată ca personificarea să capete o expresivitate deosebită : „*Tristă*-i *firea*, iară *vîntul sperios* vo creangă farmă — / *Singuratice izvoare* fac cu valurile larmă" (M. Eminescu, *Călin. File din poveste)*. Alteori un cuvînt din enunţ poate materializa imaginea : „Timpul mort şi-ntinde *trupul* şi devine vecinicie" (M. Eminescu, *Scrisoarea I)*.

Asocieri semantice. Obiectele care sînt personificate în poezie fac parte din sfere foarte diferite ; poeţii personifică elementele naturii terestre sau cosmice, fenomene ale naturii, vremea, faze ale anului sau ale zilei, abstracţiuni legate de fenomene biologice, fiziologice sau psihologice ori de viaţa socială şi morală a oamenilor. Aceste obiecte sînt puse să se comporte omeneşte, să cînte, să rîdă, să plîngă, să gîndească sau să simtă, să trăiască sau să moară :

— *natură terestră* : „Ascultaţi !... *stejarul* mare *grăieşte* cu iarba mică" (V. Alecsandri, *Lunca din Mircești)* ; „Şi *izvoare spun poveşti*" (M. Eminescu, *Povestea codrului)* ;

— *natură cosmică* : „Ici, colo, *cerul dispare* sub mari insule de nori, / *Scuturînd* din a lui poale lungi şi răpizi meteori" (V. Alecsandri, *Noaptea)* ;

— *fenomene ale naturii* : „*Vîntul, umbra mă-nşală*, cînd crez a o vedea. / *Luna* aci *s-arată*, aci iar *se ascunde* : / Abia cîteodată *întunerecul pătrunde* / Şi *norii* înainte-i *se pun* ca o perdea" (Gr. Alexandrescu, *Aşteptarea)* ; „*Gerul face* cu-o suflare pod de gheaţă între maluri, /*Pune* streşinilor casei o ghirlandă de cristaluri" (V. Alecsandri, *Gerul)* ;

— *vremea ; faze ale anului, ale zilei* : „Oleo, leo ! *vremea-nvitează* / P-ăl cu inima vitează" (Nicolae Văcărescu, *Primăvara se iveşte)* ; „*Vara şi-apucă zborul* spre ţărmuri depărtate" (Gr. Alexandrescu, *Meditaţie)* ; „*Sara vine* din arinişti, / Cu miroase o *îmbată*" (M. Eminescu, *Povestea teiului)* ;

— *fenomene biologice, fiziologice, sufleteşti, însuşiri, stări de lucruri* : „Cînd *moartea* cu-a sa cruzime *să arată, să vestească*" (Costache Conachi, *Amorul din prieteşug)* ; „Dalba-ţi *frumuseţe* care *ne răpeşte*" (D. Bolintineanu, *Mehrube)* ; „De mii de ani în sînu-i *dormind, zace* ascunsă / *Singurătatea* mută, sterilă, nepătrunsă" (V. Alecsandri, *Bărăganul)* ; „Pe căi bătute-adesea *vrea mintea să mă poarte*" (M. Eminescu, *Se bate miezul nopţii)* ;

— *noţiuni morale* : „Numai pe noi ***mîndria nu ne mai părăseşte***" (Gr. Alexandrescu, *Cîinele şi căţelul)* ;

— *fenomene sociale*: „Cu *pacea* care *învia* / Neguțătoriile toate" (Costache Conachi, *Moruz-voievod)*; „Pe toate *tirania* / *Și le-a făcut unelte !*" (Iancu Văcărescu, *Adevărul)*; „Cîte oase *războiul* aici *a semănat !*" (Gr. Alexandrescu, *Meditație)*; „N-am văzut *nedreptatea de drepturi întărită*, / Cu cuvîntul puterii asupra mea *pornită*, / Și însăși *neștiința* destul *nu m-a gonit*" (Gr. Alexandrescu, *Așteptarea).*

Funcțiile personificării. Funcția cea mai importantă a personificării este dinamizarea imaginii, prin însuflețirea, umanizarea elementelor naturii, a obiectelor, a abstracțiunilor și prin personificarea ființelor care nu sînt persoane : „E noapte naltă, naltă ; din mijlocul tăriei / *Veșmîntul* său cel negru, de stele semănat, / Destins *coprinde lumea*, ce-n brațele somniei / *Visează* cîte-aievea deșteaptă *n-a visat*" (Ion Heliade Rădulescu, *Zburătorul)*; „Și *iarba* de pe maluri *se pleacă s-o privească*, / Și *trestia* se-ndoaie *voind* ca *s-o oprească*, *[...] Pădurea cîntă* imnuri, și *luna* amoroasă / *Revarsă* pe copilă o mantie-argintoasă" (V. Alecsandri, *Legenda rîndunicăi)*; „*Valuri* limpide de aer, ca o mare nevăzută, / *Trec* alin pe fața lumii și din treacăt o *sărută*" (V. Alecsandri, *Vînătorul).*

Cîteodată, datorită verbului-metaforă, obiectul personificat capătă sensibilitate umană : „*Codrii se înfiorează* de atîta frumusețe" (M. Eminescu, *Scrisoarea III).*

*

Cînd personificarea este extinsă și la persoane care sînt absente, defuncte sau la personaje alegorice se creează o figură de compoziție numită *prozopopee* (din fr. *prosopopée ;* gr. *prosopopoiia,* de la *prosopon* „persoană" și *poiein* „a face"). Asemenea figură se întîlnește în *Luceafărul* de M. Eminescu, în *Doina* de George Coșbuc ș.a.

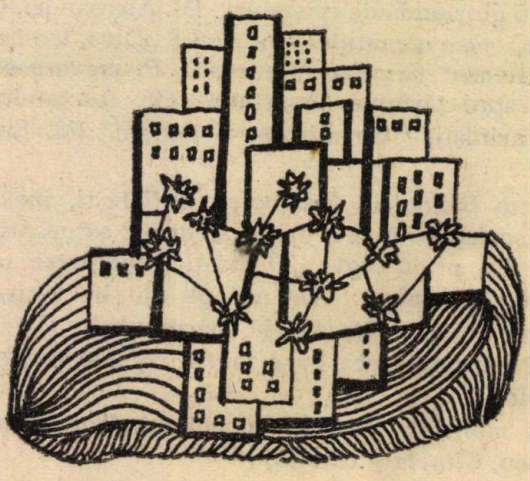

Umanismul și patriotismul literaturii române vechi

ION ROTARU
Universitatea din București

Într-o primă și, din necesități metodologice, mai restrînsă definire, prin umanism înțelegem îndeobște cultivarea *umanioarelor*, în scopul constituirii unui sistem educativ și civilizatoriu în genere care tinde spre perfecțiunea ființei umane. Strîns legat de mișcarea cunoscută sub numele de Renaștere din Europa secolelor XV—XVII, umanismul presupunea cunoașterea adîncită a limbilor greacă și latină, a literaturii și filozofiei antice, redescoperite, considerate drept *sursele* cele mai autentice ale gîndirii raționaliste în epocă, eliberatoare din îngustimea scolasticismului și misticismului medieval. Izolarea de matca latină și împrejurările istorice prea puțin favorabile au făcut ca românii să intre în contact cu umanismul european relativ tîrziu, excepție făcînd, într-o măsură, Nicolaus Olahus (1493—1568), înrudit cu Basarabii și Huniazii, secretarul reginei Maria a Ungariei, sora lui Carol Quintul și vicereginâ a Țărilor de Jos, prieten și corespondent al lui Erasmus din Rotterdam.

Începînd însă chiar cu Olahus (Românul) se manifestă cea dintîi și cea mai importantă trăsătură a umanismului românesc. Luînd contact cu antichitatea greco-latină, cărturarii noștri vechi se arată cu deosebire preocupați de punerea în lumină a originii și unității poporului din care făceau parte și a limbii pe care o vorbeau. Iată, în traducere, cîteva pasaje edificatoare în acest sens din *Hungaria*, cartea lui Olahus de la 1536 : „*Moldovenii* au aceeași limbă, obiceiuri și religie ca și muntenii. [...] Limba lor și a celorlalți români a fost cîndva romană, ca unii ce sînt colonii de romani. În vremea noastră limba lor se deosebește foarte mult de aceea ; cu toate acestea, multe din cuvintele lor pot fi înțelese de latini“ [1]. „*Românii* se spune că sînt colonii romane. Dovadă de acest lucru e faptul că au multe cuvinte comune cu limba romană. Monede romane se găsesc multe în acest loc și ele constituie un neîndoielnic semn al vechimii stăpînirii romane prin părțile acestea“ [2].

Înflorirea umanismului în literatura română veche are loc mai întîi sub domniile lui Matei Basarab și Vasile Lupu. Udriște Năsturel se îngrijea de tipărituri, scria versuri omagiale *(epigrame)*, din care reiese cunoașterea lui Platon, traducea în slavonește cartea lui Thomas a Kempis *Imitatio Christi* (tipărită la Mînăstirea Dealul în 1647) și, în prefața dedicată mitropolitului Varlaam al Moldovei, cu care era prieten, făcea elogiul limbii latine, limbă pe care o învățase cu dragoste din cea mai fragedă tinerețe : „Și nu după puțină vreme, ajungînd la vîrsta tinereții, am căpătat, deci, în inima mea pentru limba romană sau latină, nouă vădit înrudită, atît de multă și caldă dragoste [...] încît în minte și în inimă nu mai purtam aproape nici un alt gînd, ziua și noaptea, decît să învăț această limbă“ [3].

[1] *Cap. XIII. Despre Moldova*, apud *Literatura română veche*, I, texte, introducere și note de G. Mihăilă și Dan Zamfirescu, București, Editura tineretului, 1969, p. 259.
[2] *Cap. XIV. Despre Transilvania*, ed. cit., p. 260.
[3] *Ibidem*, vol. II, p. 278.

Contactul cu ultimele valuri ale umanismului european s-a produs mai cu seamă prin filieră polonă, la primii mari cronicari moldoveni, Grigore Ureche și Miron Costin, care au studiat „artele liberale" (gramatica, poetica, retorica, istoria) la școlile iezuite din țara vecină, a cărei limbă oficială era în acea vreme latina. În cronica lui Ureche impresionează sobrietatea, conciziunea și siguranța deplină a afirmării originii : „...de la rîmleni, cele ce zicem latină, pîine, ei zic panis, carne, ei zic caro, găina, ei zic galena, muiaria, mulier, fămeia, femina, părinte, pater, al nostru, noster și altile multe din limba latinească, că de ne-am socoti pre amăruntu, toate cuvintele le-am înțelege..." Avînd știință deplină despre „primul descălecat", cum numesc cronicarii colonizarea Daciei de către Traian, Ureche ține să afirme unitatea de neam a tuturor românilor din cele trei provincii, în cunoscutu-i stil lapidar și memorabil : „Românii, cîți să află lăcuitori la Țara Ungurească și la Ardeal și la Maramoroșu, de la un loc sîntu cu moldovenii și toți de la Rîm să trag".

Cît îi privește pe Miron Costin și pe stolnicul Constantin Cantacuzino, care studiase la Universitatea din Padova, primul în *De neamul moldovenilor, din ce țară au ieșit strămoșii lor*, cel de-al doilea în *Istoria Țării Rumânești*, ei înțeleg să construiască argumente amplu detaliate, adevărate disertații istorice, filologice și etnografice, menite a arăta compatrioților originea românior. Și nu numai compatrioților, ci și străinilor, căci Miron Costin scrie, precum știm, încă alte două opere, pe aceeași temă, în limba polonă, una în versuri și alta în proză. Nu alta va fi și principala destinație a *Descrierii Moldovei* de Dimitrie Cantemir, elaborată și la îndemîna Academiei din Berlin, al cărei membru de onoare era. Ideea e reluată în *Hronicul a vechimii moldovlahilor*, cu o documentație greu de întrecut mai pînă în zilele noastre.

Așadar o primă constatare ce se poate face este aceea că românii au receptat umanismul în strînsă relație cu grija pentru soarta poporului lor, căci pledoaria în favoarea romanității dezvăluie ardența sentimentului patriotic, luptă pentru ființa românilor printre celelalte popoare ale lumii, efortul intelectual pentru scoaterea lui la lumină, cum spune Miron Costin în cunoscuta-i *Predoslovie* : „Biruit-au gîndul să mă apuc de această trudă, să scoț lumii la vedere felul neamului, din ce izvor și seminție sînt locuitorii țării noastre, Moldovei și Țării Muntenești și românii din țările ungurești, cum s-au pomenit mai sus, că toți un neam și odată descălecați sînt, de unde sînt veniți strămoșii lor pre aceste locuri, supt ce nume au fostu întîi la descălecatul lor și de cînd s-au osebit și au luat numele cest de acum, moldovan și muntean, în ce parte de lume ieste Moldova, hotarăle ei pînă unde au fost întîi, ce limbă țin și pînă acum, cine au lăcuit mai înainte pe acest pămînt și supt ce nume, scot la știrea tuturoru, carii vor să știe neamul țărilor acestora". Solemn, ca un testament adresat peste veacuri poporului său ne apare și următorul pasaj din *Prolegomena* la *Hronicul* lui Cantemir : „Slujască-să dară cu ostăninţele noastre niamul moldovenesc, și ca într-o oglindă curată, chipul și statul, bătrînețele și cinstea niamului său privindu-ș, îl sfătuiesc ca nu în trudele și sîngele moșilor-strămoșilor săi să se mîndrească [...], că precum odată așé și acum, tot aciia bărbați sînt".

Alături de ardența patriotică, în arătarea originilor românilor și drepturilor lor inalienabile pe pămîntul pe care îl locuiesc, o altă trăsătură a umaniștilor vechi era convingerea adîncă a utilității nobile a scrisului și, în general, a științei de carte, a învățăturii din faptele trecutului. Militantismul patriotic al lui Ureche este categoric. El scrie lăsînd

„izvod pre urmă și bune și rele, să rămîie feciorilor și nepoților, să le fie de învățătură, despre cele rele să să ferească și să să socotească, iară de pre cele bune să urmeze și să învețe și să se îndirepteze". Tot așa Neculce : „Deci, fraților cetitorilor, cu cît veți îndemna a ceti pre acest letopisățu mai mult, cu atîta veți ști a vă feri de primejdii și veți fi mai învățați a dare răspunsuri la sfaturi ori de taină, ori de oștire, ori de voroave, la domni și la noroade de cinste". Și stolnicul Constantin Cantacuzino scrie „de lucrurile și faptele celor mai de demult ce într-acest pămînt s-au întîmplat și s-au făcut, care de nevoie ne era și ne iaste a le ști, pentru ca să putem și traiul vieții noastre a tocmi". Pentru Cantemir istoricul este unul dintre cei mai vrednici fii ai patriei, „scrîșnetul condeielor" fiind armă în „lupta pentru moșie" — cum spune în același hronic — spre a putea înfrunta cu curaj, bărbățește, inimiciițile de tot felul, cartea fiind întîi și întîi o pavăză împotriva „a de demult uitării tirănie". Nu cunoaștem în toată literatura noastră o mai fierbinte pledoarie umanistă pentru cărturărie decît această memorabilă frază a lui Miron Costin din *Predoslovia* la *De neamul moldovenilor...* : „...Iubite cetitoriule [...], să aibi vreme și cu cetitul cărților a face iscusită zăbavă, că nu iaste alta și mai frumoasă și mai de folos în toată viiața omului zăbavă decît cetitul cărților".

În sfîrșit, în cel mai pur spirit umanist, cronicarii, cei moldoveni în primul rînd, au un respect suprem pentru adevăr. Ureche și Costin, dealtminteri ca și stolnicul Constantin Cantacuzino, ca istorici, resping cu hotărîre „basnele" și minciunile de tot felul. Cunoscători ai anticului Plutarh, ei atrag atenția asupra ficțiunilor de felul *Alexandriei*, cea populară, și le resping cu hotărîre ca izvoare istorice. Ureche ține să fie „scriitoriu de cuvinte deșarte, ce de dereptate". La rîndu-i, Neculce, în *Predoslovia* letopisețului său, ne asigură : „Deci vă poftescu, cetitorilor, pre unde ar fi greșit condeiul meu, să priimiți, să nu gîndiți că doară pre voia cuiva sau în pizma cuiva, ce, precum s-au tîmplat, cu adevăr s-au scris. Doar niscaiva veleaturi a anilor de s-or fi greșit, iară celelalte întru adevăr s-au scris". De cea mai exactă metodologie umanistă dau dovadă, în argumentările lor minuțioase, în desfășurarea logică a dovezilor pro și contra, cu citarea precisă a izvoarelor, Miron Costin și stolnicul Constantin Cantacuzino, atunci cînd sînt puși în situația de a respinge „basnile" și „ocările" aduse românilor de către interpolatorii cronicii lui Grigore Ureche, în frunte cu Simion Dascălul. *Scripta manent* ! Acesta este, desigur, gîndul lui Costin cînd, după ce desfășoară toate dovezile lipsei de informare și de dragoste de neam la Simion, se înfioară în fața ocării lăsate în scris de acel „om de puțină minte" : „Nici este șagă a scrie ocară vecinică unui neam, că scrisoarea ieste un lucru vecinicu. Cînd ocărăsc într-o zi pre cineva, ieste greu a răbda ; dară în veci ?". Și adaugă de îndată : „Eu voi da sama de ale mele cîte scriu !" Este, în această frază a lui Miron Costin, o impresionantă profesiune de credință scriitoricească, asumarea responsabilității față de posteritate, nu numai față de contemporani, făcută cu cea mai mare gravitate.

Citînd cunoscuta maximă a lui Ammonius Saccas din Alexandria : *Amicus Plato sed magis amica veritas*, atît în *Descriptio Moldaviae*, cît și în *Hronic*, Dimitrie Cantemir proclamă de asemenea primatul adevărului. În capitolul al XVII-lea din *Descriptio*, tratînd despre obiceiurile și năravurile moldovenilor, scriitorul stă un moment la cumpănă. Dragostea de neamul său i-ar fi dat ghies să treacă sub tăcere lucrurile rele. Îi era teamă însă ca nu cumva străinii să le descopere înșiși în vreun fel oare-

care, riscînd astfel să fie luat drept mincinos : „Iubirea de țară mă îndeamnă și-mi poruncește să laud neamul în care m-am născut și să pun în lumină pe locuitorii acestui pămînt de unde mă trag ; pe de altă parte, iubirea de adevăr se opune și mă împiedecă a lăuda lucruri pe care dreapta judecată mă îndeamnă să le critic. Cred că este mai bine pentru țară să fie puse deschis sub ochii locuitorilor ei mulțimea de păcate pe care le au decît să se lase înșelați prin lingușiri amăgitoare și dezvinovățiri iscusite". E de observat că umanismul și patriotismul profund al scriitorului, înalta și nobila răspundere pe care acesta și-o asumă față de cititori și față de posteritate, față de străinii care ne-ar putea cunoaște și direct, pe alte căi, sînt acelea inaugurate de Grigore Ureche, care, în prima carte de mai mare întindere scrisă în limba țării, își propunea să lase însemnate „și bune și rele". Prin Cantemir, e clar acum, asistăm la o fundamentare a conceptului de obiectivitate a adevăratului scriitor patriot, la o maturizare deplină a intelectualului profund convins că lauda deșartă face mai mult rău decît bine, mai ales în ochii străinilor. Este aici, orice s-ar spune, o strălucită anticipare a cunoscutei devize junimiste din epoca de aur a literelor române : patriotismul adevărat se produce numai cu respectul marginilor adevărului, precum la Maiorescu, la Eminescu, la Caragiale, la Creangă.

Literatura română veche face parte integrantă, organică din întreaga desfășurare în timp a fenomenului spiritului național manifestat în scris, tocmai prin respectarea de către urmași a liniilor principale de forță ale umanismului. Reprezentanții Școlii ardelene din epoca luminilor, un Samuil Micu, Gheorghe Șincai, Petru Maior, Ion Budai Deleanu, urmașii cei mai drepți ai cronicarilor, ai lui Dimitrie Cantemir în primul rînd, au militat pentru adevăr și pentru drepturile poporului lor, reluînd și dezvoltînd, în mare, aproximativ aceleași idei și argumente, cunoscînd adînc cultura europeană a vremii, într-un necesar și creator spirit de sincronizare, trăsături care vor caracteriza permanent întreaga dezvoltare a literaturii române pînă în zilele noastre.

Ion Creangă: „Amintiri din copilărie"

ION VASILE ȘERBAN
Universitatea din București

S-a spus, deseori, în legătură cu geneza *Amintirilor*, că impulsul creator care a făcut posibilă această operă unică în literatura noastră a fost sentimentul de profundă dragoste pentru copilărie, univers mirific, luminat de prezența părinților și a locurilor natale. Ultimul capitol pare să susțină, îndeosebi, o asemenea aserțiune ; ordinea lui artistică se întemeiază în bună parte pe afirmarea explicită ori subtextuală a *iubirii de casă*.

Cu o aparentă structură de *mozaic*, unde se disting — în destulă independență — relatările „în direct" ale naratorului, fragmentele dialogate, epica evocativă, interludiile lirice, acest capitol al *Amintirilor* își instituie o unitate reală prin liantul atitudinii afective : *iubirea de casă* oferă întîmplărilor motivația unui destin, situează faptele cotidiene ale personajelor într-un orizont uman cuprinzător, îl obligă pe povestitor să-și trăiască povestirea și „povestitul" și — nu în ultimul rînd — ea acordă

Educarea gustului literar prin lectură (I)

ION DODU BĂLAN
Universitatea din București

Deși avea un cult funciar al cărții, născocind un splendid erou care se naște cu cartea în mînă, poporul român n-a avut, vreme de secole, parte de carte, mai ales de carte laică. De aceea, nefericitul erou al lui Spiridon Popescu din nuvela *Moș Gheorghe la expoziție* și-l imaginează pe Eminescu ca fiind *grefier* la o primărie, cu atît mai mult cu cît în anumite părți ale țării acestuia i se spunea scriitor.

Cartea era rară și deosebit de scumpă. În 1841 cineva dă lecții la doi copii vreme de un an în schimbul unui *Molitvenic*, evaluat la „șasăzeci de lei". În consecință, cumpărarea și vînzarea unei cărți constituia un adevărat ceremonial, cum se poate vedea dintr-o pitorească însemnare : „Să se știe că această Paucanie au cumpărat-o Pătru Nece, di la protopopul Ghiorghi di Hinădoara în bani gata 22 de florinți" ; urmează înșirarea martorilor care au fost de față la cumpărare, nu mai puțin de cinci, și anul : 1699. Trecuseră, totuși, trei veacuri de la înființarea tiparului. La 1812 „tot satul Poroceni" cumpără o carte „cu talere 27". Alta „s-au cumpăratu de sătenii ot Bolta Vearde", la 1818, cu 27 taleri, iar pe actul ei de cumpărare semnează șase martori. În asemenea condiții circulația cărții avea un caracter foarte restrîns. Dacă mai adăugăm la toate acestea și condițiile de locuit și de luminat în nopțile lungi de iarnă, lesne ne dăm seama că lectura era o îndeletnicire rară.

Cu toate încercările, generoase, uneori din perioada interbelică, sîntem îndreptățiți să spunem că abia socialismul a făcut din carte un bun al întregului popor. Miile de biblioteci rurale, generalizarea obligatorie a învățămîntului de zece ani, dezvoltarea și diversificarea sistemului editorial, condițiile tot mai bune de locuit ale oamenilor, veniturile lor au dus cartea în foarte multe case, în biblioteci personale. Prin generația tînără, atît de generos școlarizată, sute de mii de familii și-au întemeiat biblioteci personale. Oamenii cumpără cărți și citesc. Unii citesc surprinzător de mult. Și lecturile lor sînt diverse și bine alese. Cîtă vreme la noi vînzarea de carte a crescut de trei-patru ori în ultimii ani, aflăm că în țări apusene de veche cultură numărul cumpărătorilor de carte scade cu fiecare an. Nici vorbă de biblioteci personale în rîndul maselor populare.

Cei care nu citesc sau citesc prea puțin invocă numai lipsa de timp. Nimic altceva. Dar să vedem cum stau lucrurile și în acest domeniu. Dacă, de pildă, cineva care invocă lipsa de timp pentru lectură ar citi măcar cinci pagini pe zi, ar însuma pe un an cel puțin șase cărți. Și dacă ne imaginăm că aceste cărți ar fi romanele lui Rebreanu, Călinescu, Camil Petrescu, Hortensia Papadat-Bengescu, Zaharia Stancu, ale lui Mihai Beniuc, Eugen Barbu, Marin Preda, Fănuș Neagu, D.R. Popescu, Ion Lăncrănjan sau ale altor talentați romancieri contemporani, ne dăm seama cît de mult ar beneficia un cititor numai pe parcursul unui singur an. Iar cum anii trec și se adună, o astfel de lectură sistematică ar deveni o bogăție inestimabilă într-o perioadă nu prea mare, căci, odată ce începem să citim, cititul devine un „viciu" nepedepsit, de care nu ne

mai putem despărți, unul menit să înfrumusețeze și să îmbogățească viața noastră spirituală, să adîncească și să lărgească orizontul nostru de cunoaștere.

*

Păstrez și astăzi în biblioteca mea prima carte pe care am citit-o în anii plini de farmec și de poezie ai copilăriei mele, rămasă desculță, îndrăzneață și visătoare la o margine de sat. Mă apropii de cartea aceasta cu evlavie ca de o valoare inestimabilă. Căci cartea bună — și cartea aceea a fost fără îndoială bună de vreme ce mă urmărește de o viață — e un prieten care nu te dezamăgește niciodată ; e un dascăl și un sfătuitor priceput în care trebuie să crezi, dar pe care trebuie să te deprinzi să-l judeci, să-l apreciezi cu mintea proprie și cu deplină obiectivitate ; cartea bună e chintesența unei experiențe de o viață, e o școală de limbă literară de care fiecare om are nevoie pentru a-și putea comunica bine și corect gîndurile și sentimentele ; o carte bună e povestea unor vieți, a unor idei și sentimente, atît de profunde și de autentice, încît pot deveni exemplare pentru cititorul tînăr sau vîrstnic.

Imaginația copiilor — zicea un mare poet romantic spaniol — este asemenea unui cal năzdrăvan, iar curiozitatea lor e pintenul care îl fugărește prin lumea celor mai îndrăznețe proiecte. Pentru vîrsta copilăriei și poate nu numai pentru ea, imaginația este un vulcan de aspirații și laboratorul în care se prepară spiritul iscoditor, curiozitatea creatoare, marile *de ce*-uri ale copiilor. În ea se plămădesc visurile cele mai îndrăznețe ale cunoașterii, visurile acelea înaripate care sînt, poate, cele mai frumoase invenții ale spiritului uman.

Și, dintre marii visători, Jules Verne este neîndoios printre cei mai autentici și mai inspirați. Visul său a premers epocalele descoperiri ale științelor moderne, fiindcă foarte adesea el nu era împletit din simple năluciri, ci se sprijinea pe o solidă cunoaștere și erudiție.

De altfel, toată așa-zisa literatură fantastică de bună calitate, ca și creația populară, conține în ea adevăruri științifice, multe dintre ele verificate sau verificabile în practică. Oamenii au năzuit, de pildă, să zboare încă din vremuri imemoriale, visînd în basme la *caii zburători* și la *covoarele zburătoare* ori țesînd în legendă povestea cutezătorului Icar, cel ce s-a prăbușit, cu aripile topite de soare, în apele spumegînde ale mării. Oamenii au visat zborul în lună, transplantul unor organe de la o ființă la alta și punerea lor în funcțiune cu ajutorul *apei vii*. Înainte de a crea, oamenii visează, plămădesc din fantezii lucruri noi pe baza observației fenomenelor naturii. Unul dintre visătorii cei mai îndrăzneți, confirmat de știință, a fost, cum spuneam, Jules Verne.

Povestitor remarcabil, înzestrat cu o inepuizabilă fantezie și cu un spirit de observație, excelent strateg al acțiunii epice, cunoscător profund al mobilurilor sufletului uman, stăpînind perfect mijloacele de expresie, Jules Verne a dominat copilăria multor generații, alinînd-o cînd era în suferință, ajutînd-o să viseze, să îndrăznească, să creadă în forța imbatabilă a spiritului uman. Cine n-a adormit măcar o dată cu eroii lui Jules Verne în gînd, cine n-a visat și n-a îndrăznit să colinde lumea alături de ei, acela n-a avut o copilărie adevărată. Cîte nopți și luni în șir n-am purtat în sufletul meu, chinuit de atîtea taine, misteriosul *Castel din Carpați*, cu toată lumea lui stranie și oarecum ireală. Dar *Cinci săptămîni în balon*, dar *Copiii căpitanului Grant*, dar *20 000 leghe sub mări* ? ! Pe pămînt cu zone îndepărtate și exotice, în pîntecele pămîntului, în adîn-

cul plin de taine al apelor, în cosmosul nestrăbătut pe atunci decît de zborul păsării, pe suprafaţa lunii, unde fantezia sa a ajuns mult înaintea lui Neil Armstrong, pe scurt, în toate punctele cardinale ale marilor taine, Jules Verne a deschis drum larg gîndirii, visului treaz, condiţie fundamentală a progresului. Aici rezidă, printre altele, marele interes al operei sale, de pe care poate decola spre mari necunoscuturi fantezia a noi şi noi generaţii.

Literatura lui Jules Verne, de pildă, a influenţat puternic nu numai numeroasele generaţii de cititori tineri şi foarte tineri, ci direct sau indirect toată mişcarea literar-artistică din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, ca să nu mai vorbim de caracterul ei anticipativ pentru diversele domenii ale cercetării ştiinţifice. Tocmai de aceea opera aceasta a fost receptată de timpuriu şi în ţara noastră, fie direct, în limba franceză, fie tradusă în româneşte, tocmai de aceea ea a rămas o permanentă hrană spirituală a tineretului nostru şi se află astăzi în şcolile noastre printre cărţile recomandate elevilor pentru lectură în afara clasei.

Vasile Pârvan
(1882-1927)

Vasile Pârvan, născut la 28 septembrie 1882 în comuna Hurueşti, judeţul Bacău, este fiul unui învăţător şi nepot după mamă al filozofului Vasile Conta. Urmează liceul din Bîrlad şi secţia de istorie a Facultăţii de litere din Bucureşti, avînd ca profesori pe Ion Bogdan, Dimitrie Onciul şi Nicolae Iorga. Este trimis la 1904 la studii în Germania, luîndu-şi doctoratul în istoria antică. După revenirea în ţară, Pârvan desfăşoară o bogată şi variată activitate de cercetare, fiind ales în 1913 membru activ al Academiei Române. Coordonează săpături arheologice în special în Dobrogea, dar şi în Moldova şi Oltenia, concretizate într-o serie de lucrări, printre care *Dacia* şi *Getica*.

Profesor la Universitatea din Cluj, fondator al Şcolii române de la Roma, membru al unor instituţii ştiinţifice din străinătate, V. Pârvan s-a stins din viaţă la 26 iunie 1927 în plină putere de creaţie.

Lecţia lui Pârvan

DAN ZAMFIRESCU

Aniversarea unui secol de la naşterea lui Vasile Pârvan pune conştiinţei culturale actuale o problemă ce nu trebuie ocolită : prin ce secret vechea societate, plină de atîtea racile, a reuşit totuşi să dea ştiinţei şi culturii româneşti, *într-un singur secol*, vreo două sute de personalităţi de talie internaţională în toate domeniile, de la poezie şi chimie la matematică, de la pictură la medicină şi de la muzică la arheologie, istorie,

filologie. Şi cum se face că cei mai mulţi s-au afirmat şi au dobîndit un loc de cinste în conştiinţa publică la o vîrstă la care azi ar fi socotiţi abia „tinere speranţe".

Cum se face că Pârvan, care a murit la 45 de ani, era primit la Berlin, proaspăt absolvent al Universităţii din Bucureşti, ca un tînăr *maestru*, aproape un coleg al somităţilor din ţara de veche cultură (vezi amintirile lui Onisifor Ghibu), iar apoi, abia trecut de 40 de ani, era invitat să conferenţieze la Sorbona şi Oxford ? Cum se face că Ovid Densusianu a scris înainte de 35 de ani celebra sa sinteză despre limba română, iar Iorga, la aceeaşi vîrstă, publica *Istoria românilor* în germană, la Gotha, şi începea să publice *Istoria Imperiului otoman* ? Care sînt azi istoricii, arheologii, filologii noştri care, *la aceeaşi vîrstă*, să ne fi dat lucrări fundamentale de sinteză ? Cîţi dintre cei trecuţi de 40 de ani ne pot face să sperăm o *Istorie a literaturii române de la origini pînă în prezent*, tipărită de Călinescu la 41 de ani ?

Lecţia lui Pârvan, biografia lui, ca şi a mai tuturor, ne dezvăluie acest secret : *o îndîrjită voinţă de a impune prestigiul României şi al culturii, al ştiinţei româneşti în lume.* Patriotismul acestor *adolescenţi*, care la 16—17 ani sînt deja oameni formaţi, capabili să cugete grav problemele ţării şi ale poporului lor (vezi răspunsurile liceanului Pârvan la ancheta lui C. Rădulescu-Motru din *Noua revistă română*), explică de ce, păşind peste hotare la vîrsta maximei receptivităţi şi a împlinirii personalităţii, ei sorb cu nesaţ, folosind fiecare clipă, tot ceea ce culturi mai avantajate de istorie reuşiseră să acumuleze şi se întorc în ţară cu un singur gînd : să pună disciplina respectivă, ştiinţa respectivă pe care o reprezintă, la acelaşi nivel cu ceea ce se dobîndise în lume. *E o acţiune sistematică, tenace, pe care două generaţii de ctitori ai ştiinţei şi culturii noastre moderne o întreprind, folosind toate prilejurile, înfruntînd greutăţile, smulgînd pas cu pas indiferenţei oficiale fondurile şi decretele, ajutîndu-se unul pe altul (aşa cum ne-o dovedeşte extraordinara operă a lui Spiru Haret sau Ion Bianu), alcătuind o adevărată frăţie a spiritelor, consacrate unui singur vis : creşterea ştiinţei şi a culturii româneşti.*

Nimic şi nimeni nu le poate rezista ! Ei ştiu să convingă şi să ceară, ei ştiu să folosească tot ce li se dă, nu pentru a se îmbuiba, ci pentru a *clădi*. Ei fac din medicina românească o glorie mondială, ei fac din matematica românească un capitol dintre cele mai importante ale matematicii moderne, ei ridică filologia, istoriografia, sociologia română la rangul unor şcoli al căror cuvînt este ascultat cu respect pretutindeni. În toţi aceşti oameni, o armătură de oţel : *caracterul.* Un suflu de viaţă invincibil : *patriotismul, devotamentul pentru ţara şi poporul lor.* În toţi o singură aversiune : pentru politicianismul gălăgios, pentru farsa unei „vieţi publice" caragialeşti, care avea să ducă ţara în pragul pieirii.

Pârvan întruchipează de o manieră monumentală, cu statură de erou din „viețile" lui Plutarh, această strălucită epocă de ctitori. El rezistă oricărei tentaţii de a fi atras pe panta lunecoasă în care s-a lăsat împins, terfelit şi pînă la urmă asasinat Nicolae Iorga. El lasă astfel urmaşilor săi mai mult decît o operă : exemplul unei vieţi consacrate nu „ştiinţei pentru ştiinţă", ci consacrate Patriei, *prin ştiinţă*. N-a fost un ascet, dovadă că a condus cu fermitate instituţii-cheie ca Academia, al cărei secretar a rămas pînă la moarte. Dar a fost un om econom cu timpul şi cu energia sa, minată de o constituţie şubredă. Un om care a fugit de vorba goală, de cafeneaua literară şi ştiinţifică.

A avut cîțiva discipoli în arheologie, nici unul la înălțimea lui. Și un discipol genial într-o cu totul altă disciplină : pe G. Călinescu. Lui i-a lăsat moștenire secretul de a scrie opere monumentale și nemuritoare la 40 de ani. Spre acest secret — exemplul vieții lui — sîntem atrași și noi. Cine-l va înțelege și urma ?

„Ideea-mamă a întregii culturi românești e *ideea romană*. Cultura noastră națională, creatoare, spre deosebire de străvechea civilizație vegetativă etnografică, daco-romană, populară, începe odată cu descoperirea Romei. [...] Noi am descoperit-o simultan, pe căi diferite, dar cu efecte fulgerător-creatoare identice, în toate cele trei țări românești ale Daciei — deplin — abia în secolul al XVII-lea. Istoriografia românească din Moldova, Ardeal și Țara Românească e creatoarea conștiinței naționale superior culturale a poporului nostru. Iar această conștiință națională superioară aprinde fără întîrziere — pe cale simpatetică — sufletul primitiv-natural al națiunii-fiice cu doriuțe, impulsii, tendințe violent răscolitoare de gînduri" (V. Pârvan, *Idei și forme istorice*).

Nicolae Titulescu, mesager al păcii

CONSTANTIN GHEORGHE
Agenția Română de Presă „AGERPRES"

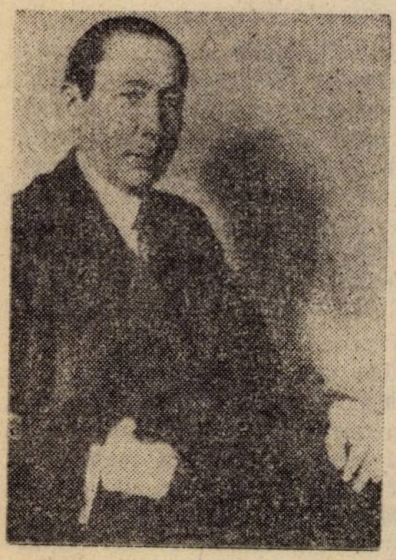

La 10 septembrie 1930, România înregistra unul dintre cele mai prestigioase succese diplomatice — alegerea lui Nicolae Titulescu în funcția de președinte al Adunării Societății Națiunilor —, succes care avea să fie reeditat un an mai tîrziu, cînd, fără să-și depună candidatura, diplomatul român a fost reales în fruntea acestui înalt for internațional. „Îngăduiți-mi — a spus el de la tribuna Adunării — să văd în gestul spontan al unui atît de mare număr de delegați de a aduce persoana mea la președinție dovada că sforțările statornicite pe care România, fără ajutorul nimănui, le-a făcut în scop de a organiza în pace și muncă o viață conformă marilor principii ale Ligii Națiunilor nu au trecut neobservate de dumneavoastră".

Ilustrul diplomat și om politic Nicolae Titulescu, care, contopindu-și năzuințele cu aspirațiile de pace ale popoarelor, a făcut din apărarea intereselor României peste hotare sensul însuși al vieții lui, s-a născut în familia unui magistrat în orașul Craiova și a făcut studii strălucite la Facultatea de drept din Paris. A refuzat o catedră în Franța și, întors în țară, a funcționat ca profesor de drept civil, succesiv, la universitățile din Iași și din București.

Universitar de larg prestigiu (a fost numit profesor la 22 de ani), jurist de mare suprafață și profunzime, orator fără egal, N. Titulescu s-a impus imediat prin caracterul progresist al concepțiilor sale, prin înțelegerea comandamentelor vremii. În 1907 el dezvăluia „absurdul repartiției proprietății noastre funciare", subliniind nevoia acută a îmbunătățirii stării sătenilor ; în 1914, de la tribuna parlamentului, a afirmat că exista și se lărgea mereu „un gol profund între clasele conducătoare și masele conduse", cerînd modificarea Constituției ce excludea masele de la viața politică ; în perioada neutralității României (1914—1916), discursurile lui au fost tot atîtea strălucite pledoarii pentru înfăptuirea unității naționale, pentru ca să înlăture „acele tăieturi adînci și dureroase în corpul viu al națiunii", cum numea el hotarele nedrepte care despărțeau pe români de români ; ca ministru de finanțe a elaborat o lege financiară care ocrotea într-o măsură sporită veniturile mici.

A început activitatea diplomatică în 1920, reprezentînd România la Conferința de pace de la Paris și la tratativele de la Spa, unde se negociau reparațiile și datoriile de război. În 1921 este trimis ambasador al României la Londra, post pe care îl va ocupa pînă în anul 1927 și, a doua oară, între 1928 și 1932. Ca ministru de externe (1927—1928, 1932—1936), a participat la aproape toate sesiunile Adunării generale a Societății Națiunilor.

Nicolae Titulescu a fost membru al Senatului Universității din București, membru activ al Academiei Române, doctor honoris causa al Universității din Atena și al Universității Komensky din Bratislava, vicepreședinte și președinte al Academiei Diplomatice Internaționale.

Diplomat de largă perspectivă și rigoare științifică, el a conceput și promovat o politică externă care a dat expresie înțelegerii profunde a legăturii dintre interesele naționale și cele ale comunității internaționale. Aceasta a făcut din filozofia politică și din activitatea diplomatică desfășurată de Titulescu un bun prețuit de toate forțele democratice și progresiste ale păcii, iar Europa a identificat în el pe unul dintre cei mai reprezentativi exponenți ai săi. Întreaga sa activitate politico-diplomatică s-a sprijinit pe principii solide, care, deși combătute atunci, ca și mai tîrziu, de cei care concep relațiile internaționale ca o expresie a forței și nu a dreptului, aveau să se afirme din ce în ce mai mult în raporturile dintre state și popoare.

Pentru diplomatul român, suveranitatea era un principiu fără de care nu se putea concepe existența unui stat și legăturile dintre state, pentru că, după părerea sa, numai statele suverane și independente pot să se manifeste pe plan internațional cu toată autoritatea și cu toată forța de care sînt capabile, pot să contribuie, în deplină libertate, la crearea unei atmosfere propice păcii. Pe baza unei asemenea înțelegeri largi a principiului suveranității, diplomatul român a încheiat o serie de alianțe externe realiste pentru România, văzînd în colaborarea internațională o puternică armă împotriva agresiunii. Pronunțîndu-se împotriva teoriilor „suprastatului", „guvernului mondial", Titulescu sublinia că suveranitatea nu conferă situații privilegiate unor state sau grupări de state în raport cu altele. „Nu există loc în organizarea actuală a comunității internaționale pentru un suprastat — arăta diplomatul român. — Acesta este înlocuit printr-o asociație voluntară de state libere, care și-au asumat obligația de a se supune legii acceptate de ele, în virtutea propriei suveranități". De altfel, în toată activitatea sa el a urmărit să afirme dreptul inalienabil al

României de a se dirigui de sine stătător, în conformitate cu interesele sale, de a promova principiile suveranității și independenței naționale în scopul dezvoltării colaborării și înțelegerii între state și popoare, respingînd cu fermitate încercările de amestec în afacerile interne și externe ale țării. În construcția statală și social-economică, arăta Titulescu, „românii vor să toarne ei tiparul propriei lor vieți naționale", în raport cu particularitățile dezvoltării lor, asigurînd, astfel, mersul ascendent al țării spre progres și civilizație.

Un principiu care a dat operei sale diplomatice unitate și durată a fost pacea și prietenia cu toate popoarele. „Pacea — spunea el — este singura care îngăduie să se aducă civilizației generale binefacerile creatoare ale geniului uman". Era convins că, atîta timp cît există cercuri interesate în dezlănțuirea războaielor, „pacea nu se proclamă, pacea se cucerește". El a susținut toată viața că pacea trebuie întemeiată pe respectul reciproc al independenței naționale, pe egalitatea în drepturi, pe dreptul fiecărei țări de a-și hotărî propria soartă. „Vrem să fim prietenii tuturor națiunilor, fără excepție — spunea el în 1934 —, dar în treburile noastre nu primim ca stăpîn decît pe noi înșine".

Sesizînd pericolul pe care îl constituia politica agresivă a fascismului, Titulescu a relevat, printre cei dintîi diplomați de la Liga Națiunilor, însemnătatea semnării unei convenții privind definirea agresorului (Londra, 1933), precum și necesitatea alcătuirii unor organizații de securitate colectivă. În această direcție el a semnat la Geneva (1933), cu reprezentanții Cehoslovaciei și ai Iugoslaviei, Pactul de organizare a Micii Înțelegeri și la Atena (1934) Pactul Înțelegerii Balcanice, cuprinzînd Grecia, Iugoslavia, România și Turcia.

Pentru consolidarea frontului comun al păcii și securității europene, Titulescu socotea esențială alianța dintre Franța și U.R.S.S., sprijinind, în acest sens, negocierile pentru „Pactul Oriental", precum și pentru încheierea pactului franco-sovietic de asistență mutuală (1935). De asemenea, el a promovat constant colaborarea României cu Franța pe planul relațiilor externe, continuînd, în felul acesta, tradiționalele legături de prietenie cu această țară, a desfășurat o politică îndreptată spre normalizarea și îmbunătățirea relațiilor dintre România și U.R.S.S., a jucat un rol însemnat în primirea U.R.S.S. în Societatea Națiunilor (1934), și-a ridicat glasul în apărarea popoarelor căzute victime agresiunii statelor fasciste.

A fost vreme de mai multe decenii un soldat al țării sale în tranșeele păcii. Pentru că a înțeles ca nimeni altul că numai pacea, pacea prelungită, este aceea care îngăduie poporului român, tuturor popoarelor lumii să-și pună în valoare geniul național și să avanseze mai rapid pe calea prosperității. Deși înlăturat din guvern (1936), Nicolae Titulescu a continuat să-și servească patria pînă la 17 martie 1941, cînd a murit la Cannes. Cu patru ani înainte de a muri, el declara : „În toată viața mea politică m-am considerat nu în serviciul unui guvern, ci în serviciul neamului românesc". Cuvintele exprimă sensul înalt pe care l-a dat întregii lui existențe, modul în care a înțeles să-și valorifice inteligența sclipitoare, geniul oratoric și uriașa putere de muncă marele om politic și diplomat.

Din cuvîntările lui N. Titulescu

„Să fie oare suveranitatea statelor o piedică în calea păcii ? S-ar putea întîmpla, deoarece războiul, chiar dacă o recunoaștem sau nu, este rezultatul unei certe structuri social-politice. Însă a recomanda în condițiile actuale abolirea independenței naționale drept leac pentru pacea veșnică înseamnă nu numai să recomanzi o rețetă inadmisibilă, ci să arunci lumea în haos și anarhie dacă s-ar porni pe un asemenea drum ; pentru că nu cunoaștem noua organizație, care ar trebui să stăpînească atunci, nici ca o realitate, nici măcar sub formă de proiect.

Să fie oare sentimentul național o piedică în calea păcii ? Și asta e posibil, deoarece reacțiile pe care le produce sînt izvorul celor mai frecvente cauze de război. Dar să predici ca leac pentru o pace veșnică distrugerea sentimentului național nu este numai o imposibilitate, ci și a lipsi pe om de cel mai însemnat suport al individualității lui actuale".

(*Dinamica păcii*, conferință rostită în mai 1929, în Reichstag)

„Niciodată nu vom renunța la cea mai mică părticică din dreptul pe care l-am dobîndit de pe urma suferințelor care au reprezentat pentru noi marele război. Și niciodată nu vom accepta ca cineva să dispună de soarta noastră în afară de noi înșine sau să ne impună hotărîri la care noi nu am fi consimțit".

(Discurs în ședința Consiliului Societății Națiunilor, 26 iunie 1936)

Activități în cadrul Festivalului național „Cîntarea României". Concursul de limba și literatura română „M. Eminescu": etapa județeană

Etapa județeană a celei de-a XXV-a ediții a Concursului de limba și literatura română „M. Eminescu" a avut loc în ziua de 21 februarie 1982.

În numărul de față publicăm subiectele obligatorii, formulate de comisia centrală pentru etapa județeană, și listele elevilor cu drept de participare la etapa finală de la Botoșani.

SUBIECTE

Clasa a IX-a

1. Argumentați, pe baza lecturilor voastre literare, aprecierea lui Vasile Alecsandri:

„Comori neprețuite de simțiri duioase, de idei înalte [...], poeziile noastre [populare] compun o avere națională demnă de a fi scoasă la lumină ca un titlu de glorie pentru națiia română".

2. Comentați versurile din poezia populară *Ciobănașul* din colecția *Flori alese* de Ovid Densusianu.

Clasa a X-a

1. Relevați personalitatea artistică a lui George Coșbuc.
2. Comentați poezia *Patria română* de G. Coșbuc.

Clasa a XI-a

1. Argumentați afirmația lui Titu Maiorescu:

„Pe cît se poate omenește prevedea, literatura poetică română va începe în secolul al XX-lea sub auspiciile genlului lui, și forma limbii naționale, care și-a găsit în poetul Eminescu cea mai frumoasă înfăptuire pînă astăzi, va fi punctul de plecare pentru toată dezvoltarea viitoare a veștmîntului cugetării românești".

2. Comentați poezia *Peste vîrfuri* de M. Eminescu.

Clasa a XII-a

1. Relevați concepția despre arta poetică la Tudor Arghezi (*Testament*) și Lucian Blaga (*Eu nu strivesc corola de minuni a lumii*).

2. Comentați poezia *Plugarii* de Lucian Blaga.

PREMIANȚII ETAPEI JUDEȚENE A CONCURSULUI, CU DREPT DE PARTICIPARE LA ETAPA FINALĂ DE LA BOTOȘANI

ALBA. Clasa a IX-a: *Elena Petra*, Liceul de matematică-fizică, Sebeș; *Eutalia Teompa*, Liceul „Horia, Cloșca și Crișan", Alba-Iulia. Clasa a X-a: *Ionela Mircea*, Liceul industrial nr. 1, Cugir. Clasa a XI-a: *Septimiu Ardelean*, Liceul de matematică-fizică, Sebeș; *Gheorghe Tibil*, Liceul „Mihai Viteazul", Alba-Iulia. Clasa a XII-a: *Marius Enache*, Liceul „Mihai Viteazul", Alba-Iulia; *Maria Vlad*, Liceul economic, Alba-Iulia.

ARAD. Clasa a IX-a : *Constantin Demian*, Liceul industrial nr. 3, Arad. Clasa a X-a : *Gabriela Petrovița*, Liceul sanitar, Arad. Clasa a XI-a : *Monica Barlabaș, Cornelia Săcui*, Liceul pedagogic, Arad.

ARGEȘ. Clasa a IX-a : *Janeta Costea, Luminița Costea*, Liceul „Vlaicu Vodă", Curtea de Argeș ; *Olguța Rizea*, Liceul „Zinca Golescu", Pitești. Clasa a X-a : *Corina Pincu, Claudia Tița*, Liceul „Zinca Golescu", Pitești. Clasa a XI-a : *Petruța Caval*, Liceul economic, Pitești ; *Florina Poșircă*, Liceul „Zinca Golescu", Pitești ; *Cezarina Udrescu*, Liceul de filologie-istorie, Cîmpulung. Clasa a XII-a : *Virgil Dumitrescu*, Liceul industrial nr. 2, Pitești ; *Cristina Moraru*, Liceul industrial nr. 3, Cîmpulung ; *Cristina Stănoiu*, Liceul de filologie-istorie, Cîmpulung.

BACĂU. Clasa a IX-a : *Antoanela Bărbuț, Cătălina Bibire*, Liceul „V. Alecsandri", Bacău ; *Lăcrămioara Lazăr*, Liceul „Lucrețiu Pătrășcanu", Bacău. Clasa a X-a : *Tereza Beita*, Liceul industrial nr. 2, Moinești ; *Carmen Cucu*, Liceul „Lucrețiu Pătrășcanu", Bacău ; *Corina Nemeș*, Liceul industrial nr. 2, Gh. Gheorghiu-Dej. Clasa a XI-a : *Adina Boatcă, Carmen Marin*, Liceul pedagogic, Bacău. Clasa a XII-a : *Gabriela-Elena Ciobanu*, Liceul de filologie-istorie, Gh. Gheorghiu-Dej ; *Gena Nedelcu*, Liceul pedagogic, Bacău ; *Lăcrămioara Vodă*, Liceul de matematică-fizică, Gh. Gheorghiu-Dej.

BIHOR. Clasa a IX-a : *Rodica Ghenț*, Liceul sanitar, Oradea ; *Dacia Terme*, Liceul de filologie-istorie, Oradea. Clasa a X-a : *Dacia Grenczner*, Liceul economic, Oradea ; *Manuela Gruescu*, Liceul sanitar, Oradea. Clasa a XI-a : *Mirela Tira, Daniela Topală*, Liceul de filologie-istorie, Oradea. Clasa a XII-a : *Delia Kondor*, Liceul de filologie-istorie, Oradea ; *Sabina Sandor*, Liceul sanitar, Oradea.

BISTRIȚA-NĂSĂUD. Clasa a IX-a : *Mihaela Fonogea*, Liceul „A. Mureșanu", Bistrița. Clasa a X-a : *Doina Vîrtic*, Liceul „G. Coșbuc", Năsăud. Clasa a XI-a : *Marișca Bota*, Liceul industrial nr. 3, Bistrița. Clasa a XII-a : *Carmen Pop*, Liceul pedagogic, Năsăud.

BOTOȘANI. Clasa a IX-a : *Gabriel Condrea, Violeta Durlan, Cătălin Ganea*, Liceul „M. Eminescu", Botoșani ; *Iuliana Hliboceanu*, Liceul pedagogic, Botoșani ; *Aurica Maftei*, Liceul „Electrocontact", Botoșani ; Clasa a X-a : *Gianina Agache*, Liceul economic, Botoșani ; *Laura Bișoc*, Liceul pedagogic, Botoșani ; *Elena Ciobanu, Lidia Crețu*, Liceul „M. Eminescu", Botoșani ; *Mariana Scripcaru*, Liceul agroindustrial, Bucecea ; Clasa a XI-a : *Gabriela Barbă*, Liceul „M. Eminescu", Botoșani ; *Elena Dănilă*, Liceul pedagogic, Botoșani ; *Cristina Fantu, Octavian Macuc*, Liceul „A. T. Laurian", Botoșani ; *Rodica Sorociuc*, Liceul pedagogic, Botoșani. Clasa a XII-a : *Anca Avasiloaie*, Liceul industrial, Darabani ; *Luminița Dumitriu*, Liceul „M. Eminescu", Botoșani ; *Costel Fedriucel*, Liceul pedagogic, Botoșani ; *Gianina Opaschi*, Liceul industrial nr. 1, Botoșani ; *Carmen Panțiru*, Liceul „A .T. Laurian", Botoșani.

BRAȘOV. Clasa a IX-a : *Gabriela Dinu, Mariana Radu*, Liceul „A. Șaguna", Brașov. Clasa a X-a : *Mihaela Bucă, Caius Dobrescu*, Liceul „A. Șaguna", Brașov. Clasa a XI-a : *Cornelia Mihai, Simona Popescu*, Liceul „Unirea", Brașov. Clasa a XII-a : *Silvia Birsan, Ruxandra Ivăncescu*, Liceul „Unirea", Brașov.

BRĂILA. Clasa a IX-a : *Ileana Panghe, Carmen Plopeanu*, Liceul „N. Bălcescu", Brăila. Clasa a XI-a : *Daniela Lazăr*, Liceul „Gh. Murgoci", Brăila. Clasa a XI-a : *Florentina Andronache*, Liceul „N. Bălcescu", Brăila. *Gabriela Dinulescu*, Liceul „Gh. Murgoci", Brăila. Clasa a XII-a : *Livia Chiș*, Liceul „Gh. Murgoci", Brăila ; *Neacșa Subțirică*, Liceul pedagogic, Brăila.

BUZĂU. Clasa a IX-a : *Viorica Constantinescu, Daniela Popa*, Liceul „M. Eminescu", Buzău. Clasa a X-a : *Elena Toma*, Liceul „B. P. Hasdeu", Buzău. Clasa

a XI-a : *Dorina Barbu, Mihaela Vartolomei*, Liceul „M. Eminescu", Buzău. Clasa a XII-a : *Mariana Baciu, Violeta Vilcu*, Liceul „M. Eminescu", Buzău.

CARAȘ-SEVERIN. Clasa a IX-a : *Corina Dascălu*, Liceul de matematică-fizică, Caransebeș ; *Aurora Nemeș*, Liceul pedagogic, Caransebeș. Clasa a X-a : *Mihaela Voia*, Liceul de matematică-fizică, Reșița. Clasa a XI-a : *Aurica Drețcan*, Liceul pedagogic, Caransebeș. Clasa a XII-a : *Maria Miloș*, Liceul pedagogic, Caransebeș.

CĂLĂRAȘI. Clasa a IX-a : *Raluca Bognigeanu, Cerasela Sprîncenatu*, Liceul „N. Bălcescu", Călărași. Clasa a XI-a : *Cornelia Preda*, Liceul „Al. Sahia", Oltenița. Clasa a XII-a : *Leontina Năstase*, Liceul „Nicolae Bălcescu", Călărași.

CLUJ. Clasa a IX-a : *Simona Mureșan*, Liceul de științe ale naturii, Cluj-Napoca ; *Marinela Stana*, Liceul „Nicolae Bălcescu", Cluj-Napoca ; *Aura Timen*, Liceul de științe ale naturii, Cluj-Napoca. Clasa a X-a : *Adina Filip*, Liceul „Ady-Șincai", Cluj-Napoca ; *Marcela Mureșan*, Liceul economic nr. 1, Cluj-Napoca ; *Aurelia Prodan*, Liceul industrial „Terapia", Cluj-Napoca. Clasa a XI-a : *Carmen Dăncescu*, Liceul industrial „Terapia", Cluj-Napoca ; *Florin Druhora*, Liceul „Ady-Șincai", Cluj-Napoca ; *Nicoleta Puiu*, Liceul „Mihai Viteazul", Turda ; *Eugen Vulpe*, Liceul „Ady-Șincai", Cluj-Napoca. Clasa a XII-a : *Anca Bizo*, Liceul „N. Bălcescu", Cluj-Napoca ; *Ioana Bot, Flavia Ionescu*, Liceul „Ady-Șincai", Cluj-Napoca ; *Dan Rațiu*, Liceul de artă, Cluj-Napoca.

CONSTANȚA. Clasa a IX-a : *Mihaela Mihai*, Liceul „M. Eminescu", Constanța ; *Jana Nenovici*, Liceul de matematică-fizică nr. 1, Constanța ; *Marinela Nichitovici*, Liceul „M. Eminescu", Constanța. Clasa a X-a : *Ecaterina Alexandru*, Liceul pedagogic, Constanța ; *Renata Dediu*, Liceul sanitar, Constanța. Clasa a XI-a : *Adrian Lungu, Jana Popa*, Liceul industrial nr. 6, Constanța. Clasa a XII-a : *Carmen Ion*, Liceul industrial nr. 6, Constanța ; *Mariana Pamblică*, Liceul „M. Eminescu", Constanța.

COVASNA. Clasa a IX-a : *Daniela Boriceanu*, Liceul industrial, Întorsura Buzăului. Clasa a X-a : *Maria Magdalena Marin*, Liceul de filologie-istorie, Sfîntu Gheorghe. Clasa a XI-a : *Livia Nagy*, Liceul de filologie-istorie, Sfîntu Gheorghe ; *Carmen Ioniță*, Liceul industrial „Oltul", Sfîntu Gheorghe.

DÎMBOVIȚA. Clasa a IX-a : *Simona Bădoiu, Iuliana Nastasia*, Liceul „Ienăchiță Văcărescu", Tîrgoviște. Clasa a X-a : *Corina Constantin*, Liceul „Ienăchiță Văcărescu", Tîrgoviște ; *Liliana Bica*, Liceul industrial nr. 1, Moreni. Clasa a XI-a : *Iuliana Burcă*, Liceul industrial nr. 4, Tîrgoviște, *Manuela Coman*, Liceul „Ienăchiță Văcărescu", Tîrgoviște. Clasa a XII-a : *Florin Georgescu*, Liceul „Ienăchiță Văcărescu", Tîrgoviște ; *Gabriela Lupu*, Liceul industrial, Găești.

DOLJ. Clasa a IX-a : *Gabriela Vilara*, Liceul de filologie-istorie, Craiova. Clasa a X-a : *Aitana Albanezu*, Liceul „N. Bălcescu", Craiova ; *Aura Dorogan*, Liceul „Frații Buzești", Craiova. Clasa a XI-a : *Ofelia Burtea*, Liceul de filologie-istorie, Craiova ; *Violeta Căliman*, Liceul „N. Bălcescu", Craiova ; *Georgeta Răduică*, Liceul „Frații Buzești", Craiova. Clasa a XII-a : *Ludmila Toană*, Liceul „N. Bălcescu", Craiova ; *Florea Vișan*, Liceul de filologie-istorie, Craiova.

GALAȚI. Clasa a IX-a : *Violeta Chiscop*, Liceul industrial nr. 7, Galați ; *Mădălina Donose*, Liceul pedagogic, Galați ; *Virginia Grădinaru*, Liceul de filologie-istorie, Galați. Clasa a X-a : *Silvia Lupașcu*, Liceul „V. Alecsandri", Galați ; *Veronica Toader*, Liceul economic și de drept administrativ, Galați. Clasa a XI-a : *Sanda Neculai, Olimpia Toma*, Liceul sanitar Galați. Clasa a XII-a : *Dan Manole*, Liceul de științe ale naturii, Galați ; *Nela Marcu*, Liceul industrial nr. 7, Galați.

GIURGIU. Clasa a IX-a : *Nicoleta Bălan*, Liceul „Ion Maiorescu", Giurgiu ; *Minerva Dumitru*, Liceul industrial nr. 2, Giurgiu. Clasa a XII-a : *Mugur Burcescu*, Liceul „Ion Maiorescu", Giurgiu ; *Mirela Ion*, Liceul industrial nr. 2, Giurgiu.

GORJ. Clasa a IX-a : *Corina Brincuș*, Liceul „T. Vladimirescu", Târgu Jiu ; *Victoria Popica*, Liceul industrial, Novaci. Clasa a X-a : *Ion Buzera*, *Georgiana Răducanu*, Liceul pedagogic, Târgu Jiu. Clasa a XI-a : *Ioana Dănilă*, Liceul industrial, Sadu. Clasa a XII-a : *Mariana Brîndeu*, Liceul pedagogic, Târgu Jiu ; *Radu Pietreanu*, Liceul agroindustrial, Târgu Cărbunești.

HARGHITA. Clasa a IX-a : *Liliana Prodan*, Liceul pedagogic, Odorhei ; Clasa a X-a : *Antonela Anton*, Liceul industrial nr. 3, Miercurea Ciuc. Clasa a XI-a : *Marcela Băilă*, *Emese Istrate*, Liceul pedagogic, Odorhei. Clasa a XII-a : *Ion Dumitra*, Liceul „Dr. Petru Groza", Odorhei ; *Carmen Müller*, Liceul pedagogic, Odorhei.

HUNEDOARA. Clasa a IX-a : *Simona Șora*, Liceul sanitar, Hunedoara. Clasa a X-a : *Cristină Müller*, Liceul sanitar, Hunedoara ; *Daniela Mustățea*, Liceul industrial „Avram Iancu", Brad. Clasa a XI-a : *Simona Gălbenușă*, Liceul industrial nr. 2, Hunedoara ; *Mihaela Mestecănean*, Liceul industrial „Avram Iancu", Brad. Clasa a XII-a : *Elena Curecheriu*, Liceul industrial minier, Petroșani.

IALOMIȚA. Clasa a IX-a : *Nicoleta Gheorghe*, Liceul de matematică-fizică, Urziceni ; *Ilie Iulian Năstăsache*, Liceul de matematică-fizică, Slobozia. Clasa a X-a : *Gabriela Moise*, Liceul pedagogic, Slobozia ; *Gabriela Șerban*, Liceul de matematică-fizică, Slobozia. Clasa a XI-a : *Ecaterina Negru*, Liceul pedagogic, Slobozia ; *Mihaela Vișoiu*, Liceul de matematică-fizică, Slobozia. Clasa a XII-a : *Denisa Dragomir*, *Valentin Popescu*, Liceul pedagogic, Slobozia.

IAȘI. Clasa a IX-a : *Sergiu Ailenei*, Liceul „M. Eminescu", Iași ; *Antoniu Petriș*, Liceul „Garabet Ibrăileanu", Iași ; *Geta Tătaru*, Liceul pedagogic, Iași. Clasa a X-a : *Laura Isopescu*, Liceul „C. Negruzzi", Iași ; *Daniela Petrică*, Liceul „M. Eminescu", Iași ; *Olguța Procopovici*, Liceul „C. Negruzzi", Iași. Clasa a XI-a : *Marinela Neagu*, Liceul de informatică, Iași ; *Nicoleta Tescu*, Liceul „M. Eminescu", Iași. Clasa a XII-a : *Lăcrămioara Dincă*, Liceul „M. Eminescu", Iași ; *Carmen Hărăța*, Liceul pedagogic, Iași ; *Horațiu Lașcu*, Liceul „M. Eminescu", Iași.

MARAMUREȘ. Clasa a IX-a : *Dorina Grebeniță*, Liceul pedagogic, Baia Mare ; *Liliana Mihali*, Liceul „Dragoș Vodă", Sighetu Marmației. Clasa a X-a : *Maria Cosma*, *Carmen Pavel*, Liceul pedagogic, Baia Mare. Clasa a XI-a : *Ioana Crăciun*, Liceul de matematică-fizică nr. 1, Baia Mare ; *Lăcrămioara Iancu*, Liceul „Gh. Șincai", Baia Mare ; *Liliana Turda*, Liceul economic, Baia Mare. Clasa a XII-a : *Marcela Cința*, *Mihaela Pascu*, *Aura Popescu*, Liceul pedagogic, Baia Mare.

MEHEDINȚI. Clasa a IX-a : *Alieta Muscalu*, Liceul pedagogic, Drobeta—Turnu Severin. Clasa a X-a : *Claudia Mihalcea*, Liceul „Traian", Drobeta—Turnu Severin. Clasa a XI-a : *Mihaela Nanu*, Liceul industrial nr. 1, Drobeta—Turnu Severin. Clasa a XII-a : *Pompilie Crăciunescu*, Liceul pedagogic, Drobeta—Turnu Severin.

MUREȘ. Clasa a IX-a : *Rozália Simó*, Liceul industrial nr. 2, Sighișoara ; *Corina Ureche*, Liceul „Unirea", Târgu Mureș. Clasa a X-a : *Camelia Monoranu*, Liceul „Al. Papiu Ilarian", Târgu Mureș ; *Mircea Țicudean*, Liceul agroindustrial, Sărmașu. Clasa a XI-a : *Gyöngyver Kulcsár*, Liceul „Al. Papiu Ilarian", Târgu Mureș ; *Adela Țicudean*, Liceul „Unirea", Târgu Mureș. Clasa a XII-a : *Gabriela Onicșa*, Liceul pedagogic, Târgu Mureș ; *Silvia Tămaș*, Liceul sanitar, Târgu Mureș.

NEAMȚ. Clasa a IX-a : *Larisa Ciubucă*, Liceul „Petru Rareș", Piatra Neamț ; *Gabriel Stupu*, Liceul „Roman Vodă", Roman. Clasa a X-a : *Steluța Boboc*, Liceul „Calistrat Hogaș", Piatra Neamț ; *Larisa Brînzea*, Liceul „Petru Rareș", Piatra

Neamț. Clasa a XI-a : *Mariana Ruști*, Liceul „Calistrat Hogaș", Piatra Neamț ; *Cristina Tăbăcaru*, Liceul „Roman Vodă", Roman. Clasa a XII-a : *Mircea Diaconu*, *Dana Magdalena Mițan*, Liceul „Calistrat Hogaș", Piatra Neamț.

OLT. Clasa a IX-a : *Valentin Vasile*, Liceul „I. Minulescu", Slatina. Clasa a X-a : *Marinela Petrea*, Liceul Scorniceşti. Clasa a XI-a : *Valentina Nica*, Liceul industrial „Textila", Slatina ; *Emilia Stanciu*, Liceul pedagogic, Slatina. Clasa a XII-a : *Oniţa Bondoc*, Liceul pedagogic, Slatina.

PRAHOVA. Clasa a IX-a : *Cristina Catană*, Liceul „I. L. Caragiale", Ploieşti ; *Emilia Coleaşă*, Liceul industrial nr. 4, Ploieşti ; *Gabriela Deaconu*, Liceul „Mihai Viteazul", Ploieşti ; *Maria Mihăilă*, Liceul industrial nr. 4, Ploieşti ; *Ginel Necula*, Liceul „D. Cantemir", Breaza. Clasa a X-a : *Petruţa Andrei*, Liceul „N. Iorga", Vălenii de Munte ; *Liliana Bădoiu*, *Crina Bădulescu*, Liceul „Mihai Viteazul", Ploieşti. Clasa a XI-a : *Carmen Caragiu*, Liceul „C. D. Gherea", Ploieşti ; *Maria Furtună*, Liceul pedagogic, Ploieşti ; *Dorina Nicolae*, Liceul industrial nr. 4, Ploieşti ; *Liliana Saulea*, Liceul „I. L. Caragiale", Ploieşti. Clasa a XII-a : *Mihaela Gheorghe*, Liceul „I. L. Caragiale", Ploieşti ; *Ruxandra Manolache*, Liceul „Mihai Viteazul", Ploieşti ; *Iuliana Tenchiu*, Liceul „C. D. Gherea", Ploieşti.

SATU MARE. Clasa a IX-a : *Szerena Sallai*, Liceul industrial nr. 5, Satu Mare ; *Maria Ster*, Liceul de filologie-istorie, Satu Mare. Clasa a X-a : *Georgeta Fărcaş*, Liceul de filologie-istorie, Satu Mare ; *Rita Man*, Liceul „M. Eminescu", Satu Mare. Clasa a XI-a : *Mariana Ilie*, Liceul de filologie-istorie, Satu Mare ; *Doina Ionescu*, Liceul industrial, Tăşnad. Clasa a XII-a : *Maricica Beretchi*, Liceul industrial nr. 6, Satu Mare ; *Delia Dorcea*, Liceul de filologie-istorie, Satu Mare.

SĂLAJ. Clasa a IX-a : *Helen Sipoş*, Liceul de filologie-istorie, Şimleu Silvaniei ; *Felicia Vitan*, Liceul de matematică-fizică, Jibou. Clasa a X-a : *Genţiana Muste*, Liceul de filologie-istorie, Şimleu Silvaniei. Clasa a XI-a : *Gabriela Dulgheriu*, Liceul de matematică-fizică, Zalău ; *Adrian Tulbure*, Liceul industrial, Şimleu Silvaniei. Clasa a XII-a : *Lucia Bibarț*, *Valeriu Marusca*, Liceul de filologie-istorie, Şimleu Silvaniei.

SIBIU. Clasa a IX-a : *Liliana Floca*, Liceul „Axente Sever", Mediaş ; *Adriana Neagu*, Liceul „O. Goga", Sibiu. Clasa a X-a : *Doina Rău*, Liceul „Independenţa", Sibiu ; *Simona Suciu*, Liceul „O. Goga", Sibiu. Clasa a XI-a : *Daniela Ban*, Liceul sanitar, Sibiu ; *Violeta Bufu*, Liceul „Axente Sever", Mediaş ; *Poezia Preda*, Liceul „O. Goga", Sibiu. Clasa a XII-a : *Ioana Oprişiu*, *Simona Martin*, Liceul „O. Goga", Sibiu.

SUCEAVA. Clasa a IX-a : *Mihai Gherasim*, Liceul industrial nr. 2, Suceava ; *Oana Lateş*, Liceul „Ştefan cel Mare", Suceava. Clasa a X-a : *Daniela Jora*, Liceul „Nicu Gane", Fălticeni ; *Camelia Pohoaţă*, Liceul pedagogic, Suceava, *Emilian Teşcă*, Liceul „Ştefan cel Mare", Cîmpulung. Clasa a XI-a : *Doina Chirilă*, Liceul pedagogic, Suceava ; *Liliana Gherasim*, Liceul „Petru Rareş", Suceava. Clasa a XII-a : *Monica Chiru*, Liceul pedagogic, Suceava ; *Claudia Vornicu*, Liceul „Nicu Gane", Fălticeni.

TELEORMAN. Clasa a IX-a : *Diana Anca*, *Anca Grîu*, Liceul de matematică-fizică, Alexandria. Clasa a X-a : *Dumitra Streche*, Liceul sanitar, Alexandria. Clasa a XI-a : *Laurenţia Ciotîrnel*, Liceul industrial de chimie, Turnu Măgurele ; *Corina Sanda*, Liceul de matematică-fizică, Roşiorii de Vede. Clasa a XII-a : *Anda Bîrzanu*, Liceul pedagogic, Turnu Măgurele ; *Gheorghe Iancu*, Liceul de matematică-fizică, Turnu Măgurele.

TIMIȘ. Clasa a IX-a : *Florin Andrei, Gabriela Gherga,* Liceul de matematică-fizică nr. 1, Timișoara ; *Cristina Ionescu,* Liceul „C. D. Loga", Timișoara. Clasa a X-a : *Mirela Radu, Maria Subici,* Liceul de filologie-istorie, Timișoara. Clasa a XI-a : *Claudia Balla, Florica Cuc, Elena Jifcov,* Liceul de filologie-istorie, Timișoara. Clasa a XII-a : *Claudia Arieșan, Manuela Bugariu, Ioana Stan,* Liceul de filologie-istorie, Timișoara.

TULCEA. Clasa a IX-a : *Carmen Caragea,* Liceul „Spiru Haret", Tulcea. Clasa a X-a : *Cristina Puha,* Liceul pedagogic, Tulcea. Clasa a XI-a : *Augustin Marian Ioan,* Liceul „Spiru Haret", Tulcea. Clasa a XII-a ; *Lavinia Gămănescu,* Liceul pedagogic, Tulcea.

VASLUI. Clasa a IX-a : *Anca Bleoju,* Liceul „Gh. Roșca Codreanu", Bîrlad ; *Adriana Chirvasă,* Liceul pedagogic, Bîrlad. Clasa a X-a : *Niculina Chiper,* Liceul pedagogic, Bîrlad ; *Tatiana Pricop,* Liceul industrial nr. 1, Vaslui. Clasa a XI-a : *Maricica Stamate,* Liceul pedagogic, Bîrlad ; *Carmen Toporăscu,* Liceul „M. Kogălniceanu", Vaslui. Clasa a XII-a : *Agachi Camelia, Magdalena Năstase, Greta Popa,* Liceul „Gh. Roșca Codreanu", Bîrlad.

VÎLCEA. Clasa a IX-a : *Violeta Ivașcu, Adriana Năstoiu,* Liceul „V. Roaită", Rîmnicu Vîlcea. Clasa a X-a : *Tudor Iosifaru,* Liceul „V. Roaită", Rîmnicu Vîlcea ; *Denisa Niță,* Liceul economic, Rîmnicu Vîlcea. Clasa a XI-a : *Anda Buică,* Liceul pedagogic, Rîmnicu Vîlcea ; *Monica Grevuțu,* Liceul „N. Bălcescu", Rîmnicu Vîlcea. Clasa a XII-a : *Monica Bănescu, Angela Ristoiu,* Liceul pedagogic, Rîmnicu Vîlcea.

VRANCEA. Clasa a IX-a : *Claudia Marin,* Liceul pedagogic, Focșani ; *Ștefania Merlușcă,* Liceul „Al. I. Cuza", Focșani. Clasa a X-a : *Carmina Corbeanu,* Liceul pedagogic, Focșani. Clasa a XI-a : *Daniela Buzdrug,* Liceul „Unirea", Focșani ; *Mariana Mihail,* Liceul pedagogic, Focșani. Clasa a XII-a : *Maricica Babiș, Olguța Preda,* Liceul pedagogic, Focșani.

BUCUREȘTI. Clasa a IX-a : *Mona Grădescu,* Liceul de matematică-fizică nr. 1 ; *Luiza Marinescu,* Liceul pedagogic ; *Mihnea Moțoc,* Liceul „I. L. Caragiale" ; *Ioana Neagu,* Liceul „Zoia Kosmodemianskaia" ; *Dana Zimnicaru,* Liceul „N. Bălcescu". Clasa a X-a : *Antoaneta Folea,* Liceul „N. Bălcescu" ; *Cristina Negoiță,* Liceul „Gh. Lazăr" ; *Ana Taraș,* Liceul „Ion Creangă" ; *Monica Tudorache,* Liceul „M. Viteazul" ; *Cristina Vasilescu,* Liceul „I. L. Caragiale". Clasa a XI-a : *Vlad Tudor Alexandrescu,* Liceul „I. L. Caragiale" ; *Constanța Burcea,* Liceul de filologie-istorie nr. 1 ; *Ileana Ceaușescu,* Liceul de matematică-fizică nr. 2 ; *Anda Florescu,* Liceul „N. Bălcescu" ; *Carmen Matei, Gabriela Moldoveanu, Aurelian Pavelescu,* Liceul „Ion Creangă". Clasa a XII-a : *Ioana Carabăț,* Liceul „Zoia Kosmodemianskaia" ; *Iuliana Dincă,* Liceul pedagogic ; *Daniela Gheorghiță,* Liceul industrial nr. 25 ; *Adriana Ghiță,* Liceul de filologie-istorie nr. 1 ; *Ioana Grigore,* Liceul de matematică-fizică, nr. 2 ; *Daniela Neagu,* Liceul „Zoia Kosmodemianskaia".

PROBA DE VERIFICARE A CUNOȘTINȚELOR PENTRU ADMITEREA ÎN TREAPTA I DE LICEU

Pentru a veni în ajutorul elevilor care se prezintă la proba de verificare a cunoștințelor cerute la admiterea în treapta I de liceu, revista noastră a publicat articole cu caracter de îndrumare, comentarii de texte literare, precum și subiecte date de unele inspectorate școlare județene în sesiunile din 1979 și 1980 (vezi nr. 1/1980 și 2/1981 ale revistei). În numărul de față, publicăm în același scop două articole de îndrumare.

Sugestii privind rezolvarea unor probleme de limba română

Prof. AL. CRIȘAN
Școala generală nr. 42, București

1. *Proba de verificare a cunoștințelor de limba română* din cadrul examenului de admitere în treapta I de liceu își propune să verifice tocmai capacitatea elevilor de a se exprima corect în limba română. Această probă prezintă o importanță aparte, întrucît ea poate și trebuie să evidențieze gradul în care elevii — absolvenți ai școlilor generale — dovedesc o cunoaștere aprofundată a problemelor de limbă, fundamentale fără îndoială în activitatea lor viitoare. În cele ce urmează, pe baza concluziilor pe care le-am desprins din consultarea subiectelor propuse la proba de verificare la limba română în diferite județe în sesiunea iunie 1980 *, sugerăm cîteva posibilități de rezolvare a acestora, urmate de unele recomandări în ceea ce privește modul în care elevii trebuie să se pregătească în vederea susținerii unui astfel de examen. Referințele noastre se vor extinde asupra tuturor compartimentelor limbii.

2. Cunoștințele de *vocabular* s-au bucurat în 1980 de o poziție preferențială. Ce-i drept, subiectele propuse spre rezolvare au prezentat grade deosebite de dificultate. Ne putem întreba pe baza consultării lor : care sînt acele probleme de vocabular asupra cărora considerăm că trebuie insistat în mod deosebit în activitatea de pregătire a elevilor pentru admitere ?

Se impune, mai întîi, *dezvoltarea continuă a unui vocabular bogat și variat*, profund integrat în sistemul lingvistic individual al fiecărui elev, susceptibil în egală măsură de o actualizare cît mai promptă, în funcție de necesitățile comunicării. Ne referim aici nu atît la îmbogățirea propriu-zisă, *cantitativă*, a vocabularului elevilor, exigență de altfel permanentă, cît mai ales la o acțiune complexă de *asimilare calitativă* a acestuia. Să ne explicăm !

În primul rînd, cuvintele necunoscute nu trebuie să se asimileze niciodată izolate, ci — din contră — în strînsă relație cu *familia de cuvinte*, cu *seria sinonimică* căreia îi aparțin sau în opoziție cu *antonimele*, *omonimele* sau *paronimele* lor posibile. În al doilea rînd, în ceea ce privește problema sensului, nici aceasta nu trebuie neglijată. O abordare corectă a *polisemiei* nu poate avea decît efecte pozitive asupra dezvoltării vocabularului ; același lucru se poate afirma și despre importanța distincției dintre sensul de bază / sensurile derivate (contextuale) și sensul propriu / sensul figurat al cuvintelor. Procedînd în acest fel în studiul individual, orice elev își poate asigura o însușire sistematică și relațională a elementelor vocabularului, fapt care contribuie printre altele și la dezvoltarea caracterului operativ și flexibil al gîndirii.

3. Cercetînd subiectele de gramatică propriu-zisă din tematica probelor de verificare din 1980, constatăm, în esență, următoarele două situații : pe de o parte, existența unor subiecte exclusiv de sintaxă, eludînd deci aspectele de morfologie, iar, pe de altă parte, coexistența temelor de morfologie cu cele de sintaxă. Cîteva probleme de *morfosintaxă* necesită, potrivit opiniei noastre, unele lămuriri și explicații. De regulă, dificultăți multiple apar în analiza unor cuvinte din structura subordonatelor, în general atributive sau de altă natură, cuvinte reprezentînd în același timp și elemente de relație la nivelul frazei. Spre exemplu, într-o frază de tipul : „Trageți cu urechea la doinele[1] / *care* se aud în desișul codrilor[2] / și veți înțelege îndată[3] / *ce* comoară de simțiri se ascunde...[4] /" sau în frază „După ce

* Subiectele la proba de verificare a cunoștințelor în treapta I de liceu, în *Limba și literatura română*, anul VII (X), nr. 2 (apr.—iun. 1981, p. 41—48).

strînse [1] / și pecetlui scrisoarea [2], / chemă un fecior [3] / de-i aduse o căruță [4], / *pe care* o opri...[5]", mulți elevi întîmpină greutăți în analiza morfosintactică a cuvintelor *care, ce* sau *(pe) care*. Pronumele relativ *care* are la nivelul frazei rolul de element de relație, introducînd subordonata atributivă determinativă (2). Dar, în cadrul propoziției (2), același pronume relativ, aflat în nominativ, are funcțiunea de subiect al predicatului *se aud*. De același dublu statut se bucură și adjectivul relativ *ce*, care, introducînd la nivelul frazei o subordonată completivă directă, este în propoziția (4) un atribut adjectival (exprimat deci printr-un adjectiv relativ), determinînd substantivul *comoară*. În același mod, pronumele relativ *pe care*, introducînd la nivelul frazei o atributivă, se analizează în propoziția (5) din al doilea exemplu ca avînd funcțiunea sintactică de complement direct, determinînd verbul *opri*. Atenție deci la analiza acelor cuvinte (pronume/adjective relative, adverbe relative) care, în afara faptului că sînt elemente de relație, au și un statut morfosintactic independent. Nu același lucru se poate însă afirma și despre conjuncțiile subordonatoare, care sînt simple „instrumente gramaticale", elemente de relație, neavînd deci nici o funcțiune sintactică de-sine-stătătoare. Este neindicat — din acest motiv — să propunem, așa cum se întîmplă în cazul unui alt exercițiu, analiza *sintactică* (! ?) și morfologică a cuvintelor din propoziția „Dacă ajunge la stînă...", de vreme ce în această situație numai ultimele două cuvinte [*ajunge* și *(la) stînă*] au o anumită funcțiune sintactică, conjuncția subordonatoare *dacă* fiind „instrument gramatical". Aceeași remarcă este valabilă și pentru conjuncția *fiindcă* din propoziția „Și *fiindcă* Pisicuța din iarbă înaltă [...] sforăia".

În altă ordine de idei, trebuie acordată o mai mare atenție propozițiilor subordonate de tipul „... / că e bună gluma", în care substantivul *gluma* deseori nu este recunoscut ca subiect al predicatului nominal *e bună*. Neclarități pot apărea și în situația asemănătoare a propoziției „Mi-e inima de lacrimi plină", în care subiectul este *inima*, predicatul fiind *e* [...] *plină*. Am dori să atragem atenția — deși un asemenea exemplu nu figurează în cadrul probelor de verificare din 1980 — și asupra unei situații frecvente și, de cele mai multe ori, greșit interpretate de elevi. Fie fraza : „M-a întrebat [1] / cine este acel bătrîn [2] / ...". În propoziția (2) dificultatea apare la identificarea părților principale de propoziție. La o analiză atentă, devine evident faptul că subiectul este exprimat prin substantivul *bătrîn*, iar pronumele relativ *cine* are funcțiunea de nume predicativ, alcătuind, împreună cu verbul copulativ *este*, un predicat nominal. Această interpretare poate fi pusă mai clar în evidență prin confruntarea întrebării „*Cine* este acel bătrîn ?" — a cărei transpunere în stil indirect este propoziția pe care o discutăm — cu răspunsul așteptat, „Bătrînul acela este *bunicul*", în care *cine* și *bunicul* au aceeași funcțiune sintactică, adică de nume predicativ.

Pentru rezolvarea corectă a unor astfel de cazuri, sugerăm elevilor recurgerea atît la proba întrebărilor caracteristice pentru diverse părți de propoziție, cît mai ales la analiza atentă a raporturilor pe care le stabilesc acestea în interiorul propoziției. Încă o singură remarcă. În cazurile în care se propune analiza sintactică și morfologică a unor cuvinte, este bine ca textele să fie în așa fel alese, încît să nu prezinte, pe cît posibil, elemente a căror funcțiune sintactică nu a fost studiată de către elevi. Cum să se analizeze, spre exemplu, cuvintele subliniate în exemplele : „Lie venea în frunte *ducînd de căpăstru* calul [...]" ; „[...] vulturii pluteau neobosit *scăldîndu-și* aripile" ; „Țineau foarte tare la el, așa cum sînt în stare să țină țăranii unii la alții în armată, pe care de altfel o consideră *a lor*" ; „[...] soarele fusese cu mult mai harnic *decît mine* [...]" etc., atîta timp cît programa pentru clasa a VIII-a nu prevede elementul predicativ suplimentar (*ducînd, scăldîndu-și, a lor*), complementul circumstanțial instrumental (*de căpăstru*) sau complementul

circumstanțial de mod comparativ *(decît mine)*? Ar fi greșit să le cerem elevilor să interpreteze aceste cuvinte drept complemente circumstanțiale de mod sau complemente directe. În ultimă instanță, o soluție ar putea fi includerea în programa școlară a funcțiunilor sintactice de tipul celor menționate mai sus.

4. În ceea ce privește probele de *sintaxă*, exercițiile de analiză a unor fraze alternează cu altele care, insistînd într-o manieră lăudabilă asupra aspectului formativ și creator al studierii limbii române în școală, propun construirea unor fraze pe bază de modele, scheme sau alte indicații. Se asigură, astfel, îmbinarea principiului analitic cu cel sintetic în înțelegerea faptelor de limbă. Vom evidenția un număr foarte redus dintre dificultățile probelor din 1980. Astfel, în fraza „Dacă ajunge la stînă [1] /, poate [2] / să cadă [3] / și să moară [4] /, predicatul *poate* este exprimat printr-un verb predicativ tranzitiv, fiind urmat, așadar, de două subordonate completive directe. Predicatul *poate*, din acest exemplu, nu trebuie confundat cu predicatul exprimat prin adverbul predicativ *poate* din : „Poate [1] / că i-a trecut supărarea [2] /", în care evident propoziția (2) este o subiectivă.

Care sînt operațiile de recomandat pentru delimitarea corectă a frazelor în propoziții ? În primul rînd, o lectură atentă a textului pînă la înțelegerea sa deplină, urmată apoi de identificarea predicatelor și a elementelor de relație și, în final, delimitarea propriu-zisă în propoziții.

Ar fi de dorit ca textele propuse pentru analiza sintactică să fie alese în așa fel încît să evite, pe cît posibil, situațiile susceptibile de interpretări ambigue. De exemplu, în fraza „După ce strînse [1] / și pecetlui scrisoarea [2] /, chemă un fecior [3] / de-i aduse o căruță... [4] /", dacă primele trei propoziții acceptă o analiză univocă, ultima poate fi interpretată fie ca o atributivă, fie ca o finală. Alte subiecte, în general destul de dificile, aduc în discuție aspecte care depășesc simțitor capacitățile de operare ale elevilor în domeniul sintaxei. Este relativ greu ca, în fraza „Și de-a fi [1] / să mor... [2] /", aceștia să descopere că *a fi* are valoarea de viitor potențial (popular) și constituie prin urmare un predicat verbal. Sensul acestei fraze este de fapt : „Și dacă s-ar întîmpla (se va întîmpla) [1] / să mor [2]... /", propoziția (2) fiind o subiectivă.

În principiu, nu sînt recomandabile acele exerciții — fie că ne referim la probleme de ortografie, fie la altele de sintaxă — care propun îndreptarea unor greșeli prin prezentarea simultană atît a termenului corect, cît și a celui eronat ; asemenea situații derutează adeseori pe elevi. Nu vedem nici rostul de a se motiva imposibilitatea construirii de fraze negramaticale pe baza unor scheme oferite de examinatori. Convingerea noastră este că elevii trebuie să învețe mai degrabă să alcătuiască *fraze corecte* decît „să explice" construcții neatestate în limba română.

5. Nu am vrea să se creadă nicidecum — pe baza discuțiilor din secțiunea precedentă — că optăm în vreun fel pentru analiza gramaticală abstractă, *în sine și pentru sine*, concepută ca ultim scop al predării limbii române în școală. Dimpotrivă, analiza trebuie înțeleasă și evident folosită ca un *mijloc*, un instrument operațional eficient în munca de formare la elevi a unor deprinderi și capacități complexe de aplicare a cunoștințelor de limbă la necesitățile concrete ale comunicării.

Intervenția de față nu a avut nici intenția și nici posibilitatea de a soluționa toate dificultățile existente în probele de verificare la limba română din anul 1980. Le-am discutat selectiv numai pe cele mai reprezentative. Sperăm însă că sugestiile pe care le-am formulat vor îndrepta cu precădere atenția elevilor care se pregătesc pentru admitere spre acele aspecte a căror rezolvare necesită un studiu mai susținut.

Analiza corectă a propoziției subiective

Prof. MARIA-ANTOANETA SAMSON
Liceul de matematică-fizică nr. 2, București

În recunoașterea subiectivei de către elevi apar dificultăți datorate confuziei dintre subordonata în discuție și propoziția completivă directă sau predicativa.

În analiza curentă se disting două tipuri de subiective, în funcție de caracterul personal sau impersonal al verbelor și expresiilor cu valoare de cuvînt regent. Categoria subiectivelor care determină un verb personal este mai ușor de recunoscut și datorită faptului că se introduc în frază prin pronume relative :

Cine bea apă din pumni străini / nu se satură.
Care începe bine / sfîrșește frumos.
Nu-i frumos / *cine-i frumos* /, da-i frumos / *cine-i drăcos.*
Cui i-e frică de orice nor / nici o călătorie nu face.
Pe cine nu lași să moară / nu te lasă să trăiești.

În cele mai multe situații, pronumele relativ are formă de nominativ, îndeplinind funcția de subiect în subiectivă (vezi *cine* pe lîngă predicatul *bea*, *care* pe lîngă predicatul *începe*, *cine* pe lîngă predicatele nominale *-i frumos*, *-i drăcos*). Există, mai rar, construcții în care pronumele relativ îndeplinește funcție de complement indirect, sau direct în subiectivă, apărînd, deci, cu formă de dativ sau de acuzativ prepozițional (vezi *cui* — complement indirect și *pe cine* — complement direct).

Subordonatele subiective care determină verbe și expresii cu conținut impersonal se întîlnesc și ele frecvent în exprimarea uzuală. Această clasă este ușor confundabilă cu subordonata predicativă sau cu completiva directă.

Confuziile în analizele elevilor sînt determinate de ignorarea naturii gramaticale a termenului regent și de procedeul mecanic de recunoaștere a propozițiilor, în exclusivitate, cu ajutorul întrebării. Toate subordonatele subiective de acest tip răspund la întrebarea „ce" ?, întrebare comună cu a propoziției completive directe sau a predicativei. De aceea, pentru a evita asemenea confuzii, este necesară sublinierea particularităților de construcție și de apariție a subiectivei.

Examinînd predicatul regent, vom distinge mai multe situații în care subordonata este sigur subiectivă :

I. Predicate verbale exprimate prin :

(a) verbe impersonale, care pot fi :
— *la diateza activă :*
„Trebuia / să dormi ca ieri
Surd la cînt și îmbieri" (I. Barbu) ;
— *la diateza reflexivă* (cu reflexiv obligatoriu) :
Nu se cade / să facă așa lucru.

„În cele din urmă *s-ar fi întîmplat / ceea ce s-a întîmplat*" (G. Călinescu) ;

(b) forme impersonale ale unor verbe personale. Acestea pot fi *la diateza activă :*

Era / să plece.
Nu ajunge / să vrei, / trebuie să și muncești.
Nu contează / că n-a fost anunțat.

De asemenea, aceste verbe se pot găsi la *forma reflexivă* (un reflexiv pasiv cu valoare impersonală) :

Se aude / că iarna viitoare va fi mai ușoară.
Se știe că regulamentul se aplică în armată în mod strict.
Se vede că s-a speriat de noi.

Regentul poate apărea și *la diateza pasivă :*

Era dovedit / că vecinul îi era dușman.
Este indicat să se recurgă la antibiotice doar în formele virale ale maladiilor sezonului rece.

Verbele și construcțiile impersonale de la (a) și (b) pot apărea fără pronume personal (vezi exemplele anterioare) sau cu un pronume personal în dativ sau acuzativ. Referirea la persoană se realizează, în acest caz, prin alt constituent decît subiectul, prin complement indirect :

Îmi plăcea / s-o provoc ;
Îmi vine / să cred în vorbele lor ;
Nu-i strică băiatului să mai umble prin lume ;

sau prin complement direct :

Mă miră / că s-a întîmplat așa ;
Mă doare / că nu te putem ajuta.

Procedeul pe care elevul trebuie să-l folosească pentru recunoașterea subiectivei constă în înlocuirea propoziției subordonate cu un substantiv corespunzător :

Mă doare faptul acesta.
Mă doare / că nu mă ascultă.

Substantivul substituit îndeplinește funcția de subiect, acordîndu-se în persoană și număr cu predicatul :

Mă doare faptul acesta.
Mă dor faptele acestea.

Nu este suficientă prezența în regentă a unui verb impersonal sau a unei construcții impersonale pentru a decide, în mod mecanic, că propoziția subordonată este subiectivă. Dacă acestei subordonate nu-i corespunde — prin substituție — la nivelul propoziției, un nominal în nominativ acordat cu predicatul, subordonata nu poate fi calificată drept subiectivă. Există și verbe și construcții impersonale care nu admit combinarea cu un nominal în nominativ, construindu-se în mod curent cu o prepoziție. Astfel, în exemple ca : *Îi arde / să se plimbe. Nu-ți pasă / că plînge. I se urăște / să intervină la nesfîrșit,* deși regentul este un verb impersonal, propoziția subordonată este completivă indirectă și nu subiectivă, deoarece prin substituție ea corespunde unui nominal precedat de prepoziție (de ex. : Nu-ți pasă că plînge / Nu-ți pasă de plînsetul lui).

O largă categorie de locuțiuni construite cu dativul pronumelui personal completează tabloul :

Îi dă mîna / să mă critice ;
Îți vine la socoteală / să-i ceri acum datoria ;
I s-a suit la cap / că e poet ;
Nu i-a trecut prin cap / să te ajute ;
Ți s-a năzărit / că te urmărește cineva ;
Îți șade bine / să mă contrazici ;
Ți-a fost dat / să obții totul greu în viață.

(c) S-ar putea constitui și o altă categorie de subiective care determină adverbe predicative, vizibil apropiate de subiectivele subordonate unui verb impersonal : *Firește / că acțiunea se va contramanda*, *Desigur / că ați aflat și voi vestea*. Intră aici adverbele predicative care nu admit combinația cu un copulativ și, deci, formează, în regență, un predicat verbal.

II. Predicate nominale.

O primă categorie a acestui tip de predicat regent o constituie cele cu *nume predicativ exprimat prin adverb* :

Nu e greu / să pui în lanțuri
Oamenii cu mîna goală (Eugen Jebeleanu) ;
Nu știam / că-i tot aceea /
De te razimi pe o umbră (M. Eminescu) ;
E de prisos / să-i mai chemi acum.

Tot regente ale subordonatei subiective sînt și predicatele nominale cu *nume predicativ exprimat prin verb la supin* :

E de înțeles / că te-a împiedicat, răzbunîndu-se ;
Ar fi de dorit / ca ostenelile noastre să fie cunoscute.

A treia situație o constituie regentele adverbiale care, deși acceptă copulativul, nu-l au exprimat (de ex. : *Bine că am scăpat de obligații ; Sigur că...*).

Dată fiind această varietate de contexte întîlnite în exprimarea uzuală, în opere literare, în publicistică, în care subiectivele determină un cuvînt regent cu valoare impersonală, ne-am gîndit la o ordine în examinarea ipotezelor posibile în analiză pentru deosebirea subordonatei subiective de cea predicativă.

Trebuie acordată atenție deosebită verbelor care, în funcție de context, pot apărea ca predicative impersonale sau ca verbe copulative. Astfel, *părea* în construcția : *Părea un timid* funcționează drept copulativ, cerînd un nume predicativ sau o propoziție predicativă, dar devine impersonal în construcțiile :

Pare / că și trunchii veșnici poartă suflete sub coajă ;
Se pare / cum că-i altă toamnă,

cerînd, deci, o propoziție subiectivă.

De asemenea, *a ajunge* poate fi copulativ în contextul : *A ajuns în sfîrșit / ce și-a dorit*, în care propoziția secundară are valoare de subordonată predicativă, dar devine impersonal în contextul : *Ajunge / dacă v-am amintit doar un element*, construindu-se cu o propoziție subiectivă.

Verbul *rămîne* funcționează ca verb copulativ, construindu-se cu nume predicativ sau predicativă în construcții ca : *El rămîne* neschimbat, / *cum îl știi*, dar funcționează ca predicativ impersonal, construindu-se cu o propoziție subiectivă, în construcții ca : *Rămîne / să mai discutăm această problemă.*

Alt caz de utilizare greșită a conjuncției de subordonare care introduce o propoziție subiectivă privește regulile de utilizare a conjuncțiilor compuse *ca... să*. Limba literară recomandă următoarea regulă sintactică : atunci cînd verbul regent este urmat imediat de verbul subordonat, se folosește conjuncția simplă *să* (de ex. : *E bine / să vii mai devreme* (G. Coșbuc) ; atunci cînd între regent și subordonat se intercalează alt cuvînt (sau mai multe), se folosește varianta acestei conjuncții : *ca ... să* (de ex. : *E bine / ca totul să fie pregătit*). În limba actuală, apar frecvent formulări ca : *E bine / ca să fie totul pregătit* (vezi Valeria Guțu-Romalo, *Sintaxa limbii române*) ; *Trebuie / ca să fie stîrpite manifestările de birocratism* (vezi Valeria Guțu-Romalo, *Corectitudine și greșeală*), constînd în pătrunderea conjuncției compuse *ca să* în locul conjuncției simple *să* ; aceste formulări reprezintă abateri de la normele sintactice literare actuale.

Comentariul critic și stimularea creativității

Prof. ION N. DINCĂ
Liceul militar „Tudor Vladimirescu", Craiova

Termenul de cenaclu școlar, fără să fie sinonim cu cel impus de critica literară, ni se pare îndreptățit dacă ne gîndim că a fost întemeietor în activitatea societăților literare „Junimea", „Literatorul" și „Sburătorul" și dacă avem în vedere necesitatea stimulării spiritului critic al elevilor în cadrul societăților de lectură sau cenaclurilor și cercurilor literare din școlile patriei.

Cercul sau cenaclul literar reprezintă unul dintre principalele mijloace de formare și dezvoltare a spiritului critic al elevilor sub îndrumarea profesorului de specialitate.

Discuțiile din cerc au loc pe baza unui text literar. O primă etapă premergătoare activității propriu-zise o constituie cunoașterea textului ce urmează să fie discutat în cerc. Textul este multiplicat și distribuit membrilor cercului cu cîteva zile înaintea ședinței. Prin studierea individuală a textului se urmărește înțelegerea lui generală, pătrunderea sensurilor și a limbajului, realizarea artistică etc.

În practica unor cercuri de creație, contactul cu textul are loc la începutul ședinței. În acest caz, intervențiile sînt spontane, dar nu de substanță. Opinăm, așadar, pentru primul procedeu, deoarece dă posibilitate receptării textului pe baza „lecturilor multiple", a relevării mai sigure a mesajului și a trăsăturilor ce-l caracterizează și, pe această bază, a aprofundării emoției estetice. Se face, astfel, un prim pas de introducere a elevilor în universul creației originale.

Comentariul critic propriu-zis, moment fundamental, vizează atît elementele de conținut, cît și pe cele ale formei artistice, ale limbajului artistic, printr-o apreciere completă, realizată simultan și nu succesiv, printr-o „analiză totală" (potrivit terminologiei de specialitate).

Aparent, prin intervenția spontană a membrilor cercului, prin întrebările adresate autorului, urmate de observațiile și aprecierile acestuia și de completările altora, comentariul critic se desfășoară „la întîmplare", fără urmărirea vreunui plan riguros în discuții. Profesorului îndrumător al cercului îi revine rolul de a pregăti, orienta și dirija de așa natură discuțiile, încît acel „tot unitar", pe care-l constituie creația literară, să fie bine evidențiat în urma discuțiilor, a intervențiilor critice. În acest sens, membrii cercului trebuie pregătiți în vederea comentariului critic prin :

a) cunoașterea unor noțiuni de teorie literară și de stilistică (structura operei literare, compoziție, limbaj poetic, versificație etc.) pe baza studiului individual sau prin ședințe de informare și dezbateri ;

b) fixarea unui plan de discuție pentru reliefarea sistematică a tuturor aspectelor pe care le ridică creația analizată ; acest plan nu va fi impus de profesor, ci elaborat treptat prin practica din cerc, întrucît „în învățămînt se cere [...] menținerea unui echilibru între nevoia de sistem și respectul pentru realitatea concretă a textului literar" [1].

Planul comentariului nu trebuie să fie rigid, deoarece creația în sine are mai multe „chei", care alături de polisemia limbajului, oferă multiple interpretări la care conlucrează sensibilitatea și pregătirea „criticilor" din cerc.

[1] Alexandru Bojin și colectiv, *Îndrumări metodice privind studierea limbii și literaturii române în școală*, București, Editura didactică, 1980, p. 24.

Problemele pe care se axează comentariul critic sînt după opinia noastră :

— sesizarea temei, motivului, problemei de viață sau a sentimentului dominant al creației, prin care se ajunge la „cheia operei" ;

— reliefarea mesajului literar și a limbajului artistic prin care se exprimă. Această problemă esențială a comentariului critic ridică dificultăți în interpretarea creațiilor lirice, a limbajului poetic mai greu de descifrat. De aici, sarcina explicării, prin comentariu, a limbajului poetic, deoarece înțelegerea și relevarea sensurilor acestuia, a semnificațiilor afective ale expresiilor reliefează mesajul, valorile ascunse ale textului. „Cercetătorul stilului trebuie să ia în considerare și notele însoțitoare expresive. Această atitudine a cercetătorului nu devine posibilă decît dacă faptul de expresie răsună în sensibilitatea lui. Faptele de limbă trebuie deci nu numai înțelese, ci și simțite" [2]. Intervențiile profesorului îndrumător sînt menite să activeze gîndirea, imaginația creatoare și sensibilitatea elevilor, să problematizeze textul, să-i ajute pe elevi să descopere „lumea" textului respectiv.

Comentariul critic va trebui să fixeze, în final, valoarea și originalitatea creațiilor analizate, filiațiile lor, influențele receptate, să combată pastișa, mai ales în vocabular, în modul de exprimare, și să-l ajute pe creator să evolueze spre forme originale.

Un rol deosebit în stimularea activității în cerc îi revine profesorului îndrumător, care nu trebuie însă să tuteleze și să „dirijeze forțat" discuțiile, intervențiile. Un cîștig în activitatea cercului îl va aduce prezența unor scriitori sau critici care pot interveni și da îndrumări competente.

Comentariul critic va fi astfel în măsură să dezvăluie valențele artistice ale lucrărilor originale analizate, să dezvolte aptitudinile creatoare ale elevilor, sensibilitatea și gustul lor artistic, să evalueze lucrările literare și, cu timpul, să devină el însuși creație originală.

Ideea de pace în activitatea unui cerc literar

Prof. EUGEN GHIGA
Liceul agroindustrial Puiești, jud. Vaslui

În liceul nostru își desfășoară activitatea de aproape un deceniu cercul literar „Orizonturi". La începutul acestui an școlar am alcătuit împreună cu elevii înscriși în cerc un program după care să se desfășoare ședințele lunare, avînd la bază ideea luptei pentru pace. Programul cuprinde următoarele teme : 1. Noțiunile „țară" și „pace" în creații populare și culte ; 2. Sentimente patriotice în cronicile moldovene și muntene ; 3. Lirica patriotică din perioada revoluției de la 1848 și a războiului de independență din 1877—1878 ; 4. Concepția lui M. Eminescu despre patrie și popor ; 5. Literatura inspirată din lupta poporului pentru unitatea statului național român ; 6. Ideea de pace în opera lui Eugen Jebeleanu ; 7. Mesaje de pace în operele unor poeți contemporani ; 8. Figuri de eroi comuniști, luptători pentru pace, în proza contemporană.

Pregătirea ședințelor începe cu recomandarea unei bibliografii minime de cărți aflate în biblioteca liceului și desemnarea elevilor care să întocmească referate. Acestea sînt supuse dezbaterii în cerc. Elevii își completează astfel cunoștințele cîștigate în clasă, învață tehnica elaborării unei lucrări științifice. Ședințele de cerc au două părți : 1. prezentarea referatului științific și 2. creații originale. Elevii discută mai întîi referatul întocmit, iar profesorul îndrumător face aprecieri asupra referatului și discuțiilor, subliniind în încheiere ideile principale ale referatului.

[2] Tudor Vianu, *Probleme de stilistică literară*, București, 1955, p. 199—200.

În partea a doua a ședinței de lucru se citesc creații proprii ale elevilor și se discută. Aici se manifestă elevii cu înclinații poetice. Pentru a-i stimula, am organizat un concurs pe liceu cu tema „Tinerii poeți cîntă pacea". Poeziile izbutite vor fi publicate în gazeta literară a liceului și, apoi, vor intra în concurs. La sfîrșitul anului școlar, o comisie formată din mai mulți membri (profesori de limbă română, secretarul organizației P.C.R. din liceu, îndrumătorul U.T.C. și cîțiva elevi cu înclinații în domeniul criticii literare) va proceda la stabilirea premiilor.

Apreciem că abordarea unei tematici care să urmărească ideea luptei pentru pace în literatură își găsește motivația în condițiile actuale, cînd pacea este bunul cel mai de preț al popoarelor.

Cronica revistelor școlare

Prof. GEORGE ȘOVU
Inspectoratul școlar al municipiului București

O revistă de excepție, mai întîi prin statutul său : un singur număr și un singur exemplar — scris de mînă, cu o grijă deosebită, pe o hîrtie de cea mai bună calitate, în tuș negru, punctat ici-colo de zîmbetele unei acuarele de culoare albastru-gri. Ilustrațiile — toate — sînt, de asemenea, unicate și ele reține atenția prin imaginația pe care o materializează, prin expresivitate și prin migala încorporată spre a căpăta viață. O revistă de excepție cu deosebire prin conținutul ei — expresie a talentului și muncii unora dintre cei mai buni redactori ai revistelor școlare din întreaga țară. Numele acestei reviste : *Foaie pentru minte, inimă și literatură.* Locul ei de naștere : tabăra de instruire cu redactorii revistelor școlare, Moroieni, 1981, tabără organizată de Ministerul Educației și Învățămîntului și condusă, la această ediție, ca și la altele, de profesorul Ion C. Ivan, de la Liceul „Gh. Șincai" din București.

Sub conducerea profesorului și criticului literar Costin Tuchilă, un grup de elevi talentați și harnici, printre care Răzvan Popescu, Simona Dragomir, Manuela Agatstein, Mihaela Albu, Sanda Andronescu, Ioana Carabăț, Gabriela Cojocaru, Monica Herghelegiu, Georgeta Mailat, Nicolae Popescu, îndrumați de tovarășii profesori : Smaranda Cosmin, Gal László, Timotei Enăchescu, Petre Isachi, Augustin Stoenescu, Mariana Becheru, au realizat, într-adevăr, un document memorabil, care valorifică, la cote demne de toată lauda, talentul, imaginația, cunoștințele, ca și munca celor cîteva zeci de tineri și tinere, reprezentînd colective de elevi și publicații școlare din diverse colțuri ale țării.

De la articolele de orientare politică la paginile consacrate unor mari scriitori ca Eminescu, Arghezi, Bacovia, ca și altor probleme de literatură și de limbă, de la însemnările din tabără la creațiile literare grupate sub titlul *Ce aude unicornul*, de la profilurile de poeți și prozatori (ale lui Marian-Augustin Ioan, Virgil-Ion Dumitrescu, Nicolae Popescu și Răzvan Popescu), recomandate de Cenaclul literar „Noua Junime", la însemnările despre film, muzică, emisiuni de televiziune, de la culegerile, foarte interesante, de folclor la traducerile unor texte literare în limbile maghiară și germană, de la probleme de filozofie la alte... probleme de arheologie, matematică, fizică și chimie, de la interviuri și anchete cu subiecte diferite la probleme de sport și... umor — totul este de bun gust și de elevată calitate.

Nu ne rămîne decît să-i felicităm pe realizatori și să așteptăm alte ediții ale acestei cu totul deosebite publicații !

Revista noastră a Liceului „Unirea" din Focșani și-a sărbătorit, în primăvara aceasta, 70 de ani de la fundarea ei și un deceniu de la reluarea publicației (ciclul nou numărînd 80 de numere, cu peste 1400 de pagini).

Excelent, ultimul număr, ca și celelalte de altfel, consacră pagini de cel mai viu interes unor mari personalități ale literaturii române : Eugen Lovinescu, George Bacovia, Mihail Sadoveanu, ca și poetului Nicolae Labiș, consemnînd, cu acest prilej, colaborări prestigioase aparținînd acad. Șerban Cioculescu, prof. univ. dr. Dumitru Micu, prof. Nicolae Scurtu, poetului Corneliu Șerban etc.

Ancheta revistei, organizată de conf. univ. dr. Ioan Constantinescu și prof. Petrache Dima, pune în dezbatere o problemă fundamentală a învățămîntului și a culturii noastre în general : *Locul limbii și literaturii române în școală* ; în numărul de față dau răspunsuri la o serie de întrebări prof. univ. dr. Pompiliu Marcea de la Universitatea din București și prof. Puiu Filipescu de la Liceul „Costache Negruzzi" din Iași. O serie de materiale — de data aceasta despre viața școlii, însemnările despre cărți și reviste, poeziile publicate la rubrica *Dintre sute de catarge* (ale unor elevi din Tîrgu-Mureș, Timișoara, Galați, Sibiu, Tîrgoviște etc.), problemele de știință și tehnică ș.a. — întregesc imaginea unei publicații de prestigiu și a unei munci ambițioase, desfășurate nu numai cu pricepere deosebită, ci și cu mare căldură.

Ultimele numere (12—13) ale revistei *Orizont*, reprezentînd Liceul de matematică-fizică nr. 3 din București, mențin această publicație la cotele valorice cu care ne obișnuise pînă acum și care au înscris-o, de fiecare dată, printre revistele premiate la faza pe țară a Festivalului național „Cîntarea României".

Sub conducerea profesorului Viorel Sârbu, un harnic colectiv de redacție a structurat, în cele optzeci de pagini, frumos tipărite și ilustrate adecvat, expresiv, un conținut de o bogăție și varietate impresionante, relevînd, printre altele, o activitate cu deosebire meritorie a acestei unități de învățămînt, capacitate de a decanta aspectele esențiale, reprezentative pentru ceea ce înseamnă muncă, aspirație, frămîntare, împlinire.

Ilustrative, în acest sens, sînt chiar cele șase părți mari ale sumarului : *60 de trepte spre lumină, 60 de ani de victorii și împliniri ; Cincinalul noii calități în activitatea științelor fundamentale ; Cercurile de limbi străine ; Cenaclul literar „Orfeu" ; Festivalul național „Cîntarea României" ; Caleidoscop*".

Prin nr. 18 (1981) al publicației *Preludii* ni se confirmă faptul că elevii Liceului industrial „Tudor Vladimirescu" din capitală, coordonați de tovarășa profesoară Maria Șendruc, scot, în continuare, o revistă bună, serioasă, bine gîndită, lucrată cu acuratețe și răspundere, o revistă folositoare, care exprimă, în mare măsură, aspecte reprezentative pentru munca și viața colectivului ce-o aduce pe lume.

Am cercetat cu interes și ultimul număr (20/1982) al revistei *Orizonturi marine* creație a studenților Institutului de marină „Mircea cel Bătrîn" din Constanța. Pe lîngă materialele de specialitate — articole, însemnări, anchete, dezbateri etc. — concretizînd preocupările pentru o tot mai bună pregătire a viitorilor ofițeri de marină, remarcăm puternica vibrație poetică din paginile revistei, care capătă, nu de puține ori, structuri ce se impun prin autenticitatea trăirii, prin zborul înalt al imaginației, prin expresivitatea cuvîntului. Printre militarii-poeți, amintim pe : Doru Ursache, George Nițulcă, Laurențiu Cazacu, Dan Moronescu, Silviu Giuglea, Laurențiu Voinea, Mitică Stoica, Gheorghe Șuță.

În încheiere menționăm apariția unui interesant volum intitulat *Mehedințiul literar-artistic '81*, tipărit sub auspiciile Centrului județean de îndrumare a creației populare și a mișcării artistice de masă Mehedinți. Cei trei „redactori de carte" : Ion Șerban, Virgil Tătaru și Pavel Ciobanu, îngrijesc un volum de peste 200 de pagini, structurat în cinci secvențe : poezie, proză, reportaje, studii și montaje literar-muzicale, scenarii coregrafice, cîntece — acestea din urmă destinate formațiilor care se prezintă la Festivalul național „Cîntarea României".

BREAZA

Școlile din orașul de pe Valea Prahovei au un mare număr de cercuri și cenacluri literare, dintre care menționăm pe cele conduse de profesorii Macrina Necula (Școala generală, Valea Tîrsei), Victoria Palaga (Școala generală, Gura Beliei), Georgeta Ionescu (Școala generală, Nistorești), George Măracineanu (Școala generală, Breaza de Jos) și Liviu Papadima (Școala generală, Breaza — centru). Aproape în fiecare școală generală activează un cerc destinat studiului limbii române. Astfel, cititul cu voce tare poate constitui un bun pretext pentru a-i deprinde pe elevi cu lecturi interpretative, deschizînd prețiosul evantai de sensuri „ascunse" ale operei literare. Relatarea unui eveniment anodin din experiența unui elev poate deveni un mijloc eficace de explorare a potențialului creativ al acestora, dîndu-le posibilitatea să atace fără nici un fel de inhibiție domeniul „lumilor posibile" propriu literaturii. Tot astfel o conversație discret stimulată și dirijată de către profesor poate fi transformată într-o mică improvizație teatrală, prin care elevii ajung să resimtă nemijlocit sensul unor termeni abstracți ca „rol" sau „personaj". Pe scurt, prin aceste cercuri se urmărește fructificarea tuturor posibilităților de acces spre literatură, pornindu-se de la aptitudini specifice vîrstei elevilor (cl. V — VI și VII — VIII). Elevii cu înclinații deosebite spre creația literară se bucură de îndrumarea Cenaclului „Mlădițe" al pionierilor din Breaza, condus de prof. Magda Cruceru. Creații ale elevilor Janina Scripcă (VI) și Magdalena Mirescu (VII) au apărut în paginile revistei *Cutezătorii*. De altfel, printre acțiunile cenaclului se numără și o întîlnire în care elevii participanți au purtat un interesant dialog cu reprezentanți ai redacției acestei reviste. Difuzarea creațiilor tinerelor talente beneficiază de stația de radioficare a orașului. Trebuie amintite aici și cenaclurile liceale din Breaza, care, dispunînd de un mediu mai propice creației — date fiind vîrsta și nivelul de cultură al elevilor —, și-au alcătuit publicații proprii. Astfel, cenaclul *Aripi* al Liceului „Aurel Vlaicu" (prof. Maria Stanciu și Oltea Jugureanu) editează o *Foaie pentru literatură*, iar cenaclul „Cantemiristul" al Liceului militar „D. Cantemir" (prof. Vasile Ropotică și Constantin Giurginca) foaia *Pro patria*. Se remarcă de asemenea ținuta culturală a dezbaterilor literare din ultima vreme : la Liceul „D. Cantemir", de exemplu, cele din cadrul ședinței comemorative dedicată lui Eminescu sau în colocviul pe tema *Caracterul național și universal al literaturii*.

Școlile din Breaza se preocupă în prezent de organizarea unei ședințe de comunicări științifice.

Prof. LIVIU PAPADIMA

CLUJ-NAPOCA

În cadrul Liceului de filologie-istorie „Ady-Șincai" din Cluj-Napoca funcționează, de mai bine de un deceniu apreciatul cenaclu școlar „A.B.C.", înființat și coordonat de prof. dr. Titus Moraru. Succesele cenaclului se datorează atît pasiunii celor direct implicați, cît și condițiilor propice create pentru manifestarea interesului față de cultură de către conducerea liceului (director, prof. Gh. Comănaru) și organizația de bază (secretar, prof. Maria Tomuța).

Desfășurîndu-și acțiunile sub egida Festivalului național „Cîntarea României", cenaclul își propune în primul rînd descoperirea și îndrumarea unor tinere talente literare. Se insistă asupra stimulării creativității, precum și asupra confruntărilor de opinii, dezbaterilor pe teme de creație sau prezentărilor unor fenomene culturale. De-a lungul anilor, mulți dintre tinerii care debutaseră în acest cenaclu s-au afirmat

în viața literar-artistică a țării. Amintim în acest sens numele criticilor Virgil Podoabă și Al. Cistelecan și ale scriitorilor Alex. Vlad, Gh. Achim, Petru Romoșan, Sorin Grecu, Keszthely András, Jozsa Márta, Lokodi András.

Dintre evenimentele mai importante și apreciate petrecute în viața cenaclului în ultimii doi ani menționăm întîlnirile cu scriitori aparținînd noilor generații ale literelor românești. Au citit din creația lor și au răspuns întrebărilor ce le-au fost puse Aurel Șorobetea și Adrian Popescu de la revista *Steaua*, Virgil Mihai, Emil Hurezeanu, Ion Mureșan, Gh. Achim și Nicolae Băciuț, membri ai colegiului de redacție al revistei *Echinox*, Liviu Antonesei din partea revistei ieșene *Dialog*.

Unii dintre elevi s-au afirmat deja în paginile revistelor culturale, îndeosebi clujene (Flavia Ionescu, Cristina Tătaru, Virginia Gheorghiu). Lucrările „speranțelor" din ciclul I (Florin Druhora, Liliana Borșan, Gelu Forea) au constituit obiectul analizei celorlalți colegi de cenaclu.

Două ședințe au fost consacrate unor preocupări din domeniul dramaturgiei. Elevii Călin Nemeș și Dorin Andone au interpretat un interesant colaj de scene din piesa lui William Shakespeare *Cum vă place*, precum și o dramatizare după romanul cunoscutului scriitor din R.D.G. Ulrich Plenzdorf, *Noile suferințe ale tînărului* W. „Scenariul" și regia aparțineau altui elev, Marius Șopterean. Pe marginea reușitelor spectacole, urmărite de o sală arhiplină, au glosat pertinent teatrologul Ion Vartic, regizorul Mihai Măniuțiu, profesorii F. Nădăban, Monica Onojescu și elevi, membri ai cenaclului. Printr-o fructuoasă colaborare cu cercul de literatură universală al liceului, condus de prof. Ileana Gherasim, la cenaclul A.B.C. s-au prezentat și eseuri ; s-au evidențiat astfel preocupările și dotarea pentru critică a unor elevi ca Ioana Bot, Rodica Pop, Cristina Tătaru etc. S-a organizat, de asemenea, o sesiune științifică de comunicări ale elevilor, consacrată centenarului nașterii lui G. Apollinaire, ilustrată cu recitări în diverse limbi.

O altă manifestare deosebit de interesantă a fost întîlnirea cu Ion Pop, director al revistei studențești de cultură *Echinox*, care a prezentat fenomenul liric actual din țara noastră, cu un accent special pe creația celor mai tineri poeți.

Pe lîngă continuarea acțiunilor de felul celor menționate mai sus, elevii care fac parte din cenaclu vor participa din plin la pregătirea unor manifestări tradiționale în viața culturală a liceului : organizarea de spectacole cu piese, montaje literar-artistice, recitaluri de poezie și altele.

Prof. V. MIHAI
Liceul „Ady-Șincai", Cluj-Napoca

ORAVIȚA

Cenaclul „Accente" al Liceului agroindustrial din Oravița a realizat o suită de manifestări care fac dovada efortului și pasiunii puse de membrii săi în slujba artei : seri omagiale, întîlniri cu scriitori, simpozioane, spectacole de poezie și muzică folk. Am aminti aci serile închinate aniversărilor „anului literar 1981" : Ion Minulescu (februarie), Octavian Goga (aprilie), George Bacovia (septembrie). Lecturile din creația poeților sărbătoriți au fost completate cu valoroase comunicări ale elevilor, printre care Magdalena Maxim din clasa a XII-a, a cărei comunicare a fost publicată în revista *Napoca universitară*.

Din luna noiembrie a anului trecut, cenaclul editează, cu sprijinul Comitetului U.T.C. al liceului, revista dactilografiată *Accente* (50 de exemplare tiraj), cu un bogat conținut : poezie, proză, reportaje, anchete realizate de elevii-redactori printre colegii lor, recenzii, articole de istorie, istorie literară, restituiri din creația unor scriitori bănățeni de altădată.

Printre invitații cenaclului și ai revistei s-au numărat poeții Gheorghe Azap, Nicolae Irimia, Ioan George Șeitan, criticii clujeni Dorin Serghie de la revista *Napoca universitară* și Marius Lazăr de la *Echinox*.

Activitatea Cenaclului *Accente* este popularizată în coloanele ziarului județean *Flamura* din Reșița, mulți dintre membrii cenaclului publicînd poezii în *Caraș-Severinul literar*, supliment al ziarului județean, în *Echinox*, *Napoca universitară* (Cluj-Napoca) și *Orizont* (Timișoara).

Printre ultimele evenimente din viața cenaclului consemnăm aniversarea marelui dramaturg I. L. Caragiale la sfîrșitul lunii ianuarie, cu prilejul împlinirii a 130 de ani de la naștere. Au prezentat comunicări: Alexandra Grigoraș, clasa a XI-a, Ștefănuț Olimpiu, clasa a IX-a, Valentin Sirachi din clasa a X-a. Un colectiv de elevi a prezentat *Un pedagog de școală nouă*.

Prof. IONEL BOTA
Liceul agroindustrial Oravița, jud. Caraș-Severin

TURDA

Pe Arieș la vale curge argintul undelor poleite de lună. Era seară tîrzie și primele frunze începuseră să se desprindă de pe ramuri și să coboare lin spre fața apei care le-a oglindit mai bine de-o oră.

Un grup de studenți, veniți probabil de la practică, se opriseră sub ramurile unei sălcii pentru scurt popas în drum spre casă. Unul dintre ei avea o chitară. În liniștea serii a început un cîntec melodios ca însăși curgerea apelor. Au urmat apoi recitări de poezii. Deși ne grăbeam spre casă, am rămas să-i ascultăm. Pentru prima dată am gustat cu adevărat frumusețea neasemuită a serii și a poeziilor, care în carte nu aveau același tîlc. Mi se părea că pentru prima dată aud de Goga, de Bacovia, de Coșbuc, de Mihai Eminescu. Am început acolo, în liniștea serii, să iubesc poezia și muzica. De atunci caut versuri frumoase, citind cu ochii sufletului ; văd clătinîndu-se frunzele codrului de aramă, aud în închipuire apele curgînd pe scocul morii coșbuciene și simt crescînd stejarul lui Blaga odată cu mine. Au trecut anii și pasiunea mea pentru literatură e tot mai mare și mai fierbinte.

Sînt elevă la Liceul industrial-agricol din Turda și, poate, de aceea sînt mereu aproape de natură ; ea mi se dezvăluie în întreaga ei splendoare, cadru de aur și nestemate pentru minunea gîndirii omenești. Nu sînt singura care iubește poezia în special și literatura în general. În cadrul cercului de literatură organizat în liceul nostru ne delectăm cu operele literare de valoare ale poporului nostru, ne întrecem în a cunoaște mai mult și mai bine valorile naționale și încercăm — deocamdată modest, dar încercăm — să urmăm exemplul de exprimare frumoasă și corectă al marilor noștri scriitori și exemplul profesorilor noștri. Dintre activitățile organizate de cercul de literatură amintim o seară de poezie din lirica feminină universală și un concurs „Eminescu". La concurs au participat mulți colegi și colege. Pe un fond muzical adecvat s-au recitat versuri și fiecare a identificat poezia din care s-a dat fragmentul respectiv ; ne-a impresionat puternic măiestria cu care marele nostru poet a dat glas gîndurilor ce l-au îndemnat să pună mîna pe condei.

Cea mai recentă acțiune organizată de cercul nostru a fost o seară de poezie cu tema *Toamna în poezie*. Venisem de la practică din cîmp, din plină toamnă de aur, din toamna belșugului de recoltă, din toamna așternută ruginiu pe dealuri, din toamna strugurilor copți, și aveam să mă întîlnesc cu toamna din versuri ca să regăsesc în file de carte tot ceea ce lăsasem afară : foșnetul frunzelor uscate, mirosul de gutui, nostalgia norilor și scîrțîitul carelor încărcate de rod în drum spre casă.

A fost o seară de adevărată poezie, o seară cu ușoară predispoziție pentru scris... de aducere-aminte. Seară de toamnă cu Arieș auriu, cu frunze desprinse din locul lor, din ramuri, cu cîntece tinerești, seară de cunoștință cu poezia, cu frumusețea limbii românești.

SORINA DOINIȚA FARCAȘ
Clasa a XII-a agronom-mecanizator
Liceul industrial-agricol Turda, județul Cluj

STELUȚA ISPAS

S-a născut la 15 mai 1962 la Constanța. Este elevă în ultimul an al Liceului industrial nr. 15 din București. A obținut premiul I la concursul „Săgetătorul", 1980, premiul I la faza județeană și națională a concursului „Tinere condeie", ediția 1981. A publicat în *Săptămîna*, *Tomis*, *Luceafărul* și în antologia *Săgetătorul*.

SIMONA POPESCU

S-a născut la 10 martie 1965 la Codlea, Brașov. Este elevă la Liceul de filologie-istorie „Unirea" din Brașov. A obținut premiul I pe țară la Concursul „M. Eminescu", 1981, premiul II la Concursul „Tinere condeie", ediția 1981, faza republicană.

A publicat în antologii pionierești județene și în revista *Orizonturi*.

Scrisoare

Mamă, numele cheamă-mi,
Să nu uiți mîngîierile
Și nesfîrșirile, iartă-mi ;
Drumuri mai am de umblat.
Dar, mamă,
Să mă aștepți.
Curînd o să vin
Plină de cuvinte,
Fiindcă aici nu-i timp
pentru poeme.
Mamă,
Cu mîinile tale de flori și plins

Stări

E-atîta somn !
Nu simt decît
Că mă orbește dinăuntru sufletul
Răsărind de pretutindeni.
Mișună stele în jurul meu
Și-l taie fîșii cu vîrfurile lor ascuțite.

*

E-atîta lună-n jur și-atîta coacere !
Cerbii visează în ei constelații
Și simt în pîntece
Brațele galaxiilor rotindu-se,
Aud cum se pîrguie aerul și cum
Cad semințele în palmele nopții.

Mărturisire

IOAN IULIU ȘTIRBESCU
Moreni, jud. Prahova

Cosînzeană de basm a dorului meu,
Te-mbrățișez
Cu lumina inimii
Înflorită-n dragoste !
Te-mbrățișez
Și-n blîndețea ta
Cu amurguri sfîntind veșnicia,
Te descopăr aprigă-n
Românie,
Clocot de ape tăindu-ți poartă-n
Carpați
Și semeață-n
Steiul cu tîmpla albită de viforul
iernii !

Iar eu,
— larba ta dintîi,
Prevestind schimbarea la față a
firii, —
Să-ți tămăduiesc durerile,
Să-ți luminez tristețile,
Să-ți împlinesc izbînzile,
Să-ți trăiesc bucuriile,
Să-ți fiu,
În veci de veci,
Haina de sărbătoare și de toate
zilele a sufletului.

Înainte de plecare

MIHAELA VASILE
Călărași

Tăcere.
Diminețile umezi de rouă —
Albe izvoare dansează-n lumină.
Te privesc.
În adîncul ființelor noastre,
Oarbele păsări s-au stins
Cu aripa-nălțată spre astre.

Și acum ?
Stîngaci, tremurînd, fără glas
Îmi ștergi o lacrimă de pe obraz.
Știu. Acum pleci..
Rămîn... poate-o viață
Să-ți număr în șoaptă
Urmele pașilor de pe poteci.

M. SADOVEANU

Poezia populară

Ediție și studiu introductiv de PETRU URSACHE

Iași, Editura Junimea, 1981

În mod obișnuit, o antologie își demonstrează importanța în măsura în care textele, selectate pe baza unui principiu enunțat de editor, urmăresc îmbogățirea informației cititorului.

După cum se arată însă în *Nota asupra ediției*, antologia lui Petru Ursache nu își propune așa ceva, întrucît articolele lui Sadoveanu despre folclor sînt în general cunoscute.

Volumul trebuie considerat mai degrabă un motiv pentru a rediscuta poziția scriitorului față de literatura populară, aspect al activității sale mai puțin evidențiat și valorificat, deoarece ideea care s-a impus a fost că Sadoveanu nu are o concepție originală în acest domeniu.

Într-un amplu studiu introductiv (74 p.), editorul își propune tocmai reactualizarea principalelor relații ale scriitorului cu literatura populară pe următoarele coordonate :

1. Sadoveanu pro și contra ; 2. Elogiul capodoperei folclorice ; 3. Artistul popular sau „Dumnezeiescul și simplul păstor" ; 4. Specific etnic și estetic ; 5. Morala d-lui Sadoveanu; 6. Cadre sociomitice; 7. Poetică și stilistică ; 8. Folclorul și literatura scrisă ; 9. Sadoveanu, teoretician al culturii pentru popor ; 10. Sadoveanu, culegător de folclor.

Începînd cu momentul discursului de recepție la Academie (1923), cu studiul *Poezia populară*, Sadoveanu se alătură unei pleiade de scriitori și critici, care — cuprinzînd printre alții pe Maiorescu, D. Zamfirescu, Delavrancea, E. Lovinescu — dezbăteau în primele decenii ale secolului problema tradiției, a specificului național în literatură.

Sadoveanu elogiază capodopera folclorică *Miorița*, preluînd de la G. Ibrăileanu ideea și tehnica paralelismului *(Miorița — Luceafărul)*, iar de la E. Lovinescu teoria caracterului amalgamat al folclorului (vezi p. XIX), pe care le dezvoltă în sens personal și le susține cu argumente de bun-simț.

Dacă într-o primă etapă prozatorul se mărginește în a relua idei ale timpului în privința selectării capodoperei folclorice, încredințat „că trebuie să ne căutăm noi pe noi înșine mai în adînc și mai în trecut" *(Ochiul care rîde*, p. 47), treptat mioritismul devine pentru el necesitatea „pe care am simțit-o de a mă cufunda în mitul și sufletul autohton" *(ibidem)*.

Ar fi fost bine, credem, dacă aserțiunea editorului că „mioritismul este o notă distinctivă la Sadoveanu, și nu numai în *Baltagul*, cum se afirmă de obicei, ci și în multe alte creații" (vezi p. XXIV), ar fi fost demonstrată cel puțin parțial aici.

În schimb ni se par juste referirile la etnic și estetic, cu trimiteri nu numai la articolele prozatorului, ci și la opera sa. Sadoveanu înțelege prin *datină* legea transmisă prin tradiție de la strămoși urmașilor. Cît timp e respectată datina, armonia dintre bine și rău se păstrează (comparația cu hybrisul grecilor ar putea fi instructivă).

Cel mai interesant subcapitol din studiul introductiv este — după părerea noastră — cel intitulat *Cadre sociomitice*. După unele teoretizări despre *contemporaneizarea și arhaizarea* epicului, Petru Ursache face observații pertinente despre istorie și mit în *Frații Jderi*. Ideea că scriitorul nu a înfățișat în roman în mod strict epoca lui Ștefan cel Mare, ci a eroilor sadovenieni în general, în care domnitorul este numai un simbol care reface modele preexistente, e seducătoare (vezi p. XLIII).

Personajele, diferențiate fizic, dar apropiate spiritual, reprezintă de fapt prototipuri unice, modele, categorii sociale specifice ale Moldovei timpului. Instituțiile țării (statul, biserica, cetatea), precum și diversele locuri de întîlnire ale oamenilor (hanul, popasul, drumul), sînt de asemenea cadre-simbol, unde e posibilă comunicarea eroilor (vezi p. XLIV—XLV).

Ocupîndu-se în mai multe studii de originalitatea lui Creangă (*Despre Ion Creangă*, *Comemorarea lui Ion Creangă*), Sadoveanu observă că înaintașul lui nu imită stilul oral, că fraza e elaborată. Sub raportul conținutului, metafore, ziceri și proverbe demonstrează originalitatea artistului (vezi p. LVII).

Este limpede că întreaga selecție, structurată de editor pe următoarele capitole : I. *Mărturisire* ; II. *Poezia populară* ; III. *Cărți pentru popor* ; IV. *Însemnări despre folcloriști* ; V. *Limba literară și folcloristica* ; VI. *Scriitori artiști*, cu o *Anexă* (texte folclorice), vrea să dea o imagine integrală a preocupărilor teoretice și practice ale lui Sadoveanu în privința folclorului.

Ediția lui Petru Ursache, reunind pentru prima dată o parte din cele mai cunoscute studii sadoveniene despre folclor, reprezintă un util instrument de lucru și dovedește încă o dată multitudinea preocupărilor prozatorului.

GABRIEL ANGELESCU

BAZIL GRUIA

Blaga inedit. Efigii documentare

Cluj-Napoca, Editura Dacia, col. „Testimonia", 1981, vol. I, 195 p., vol. II, 223 p.

În recentele două volume semnate de poetul Bazil Gruia, prieten apropiat și statornic al marelui dispărut, Lucian Blaga apare în adevăratele sale dimensiuni. „El, mărturisește autorul acestor volume, n-a fost un sfinx, ci un om — firește un om deosebit, un demiurg dacă ne gîndim la valoarea creațiilor sale. În egală măsură omul și demiurgul — iată obiectivele lucrării de față" (p. 15).

„Metoda" aleasă de Bazil Gruia este pe cît de simplă, pe atît de ingenioasă : s-a adresat celor mai reprezentativi „martori" (membri de familie, rude, prieteni, colaboratori ș.a.), a discutat îndelung cu fiecare, a cercetat cu atenție toate documentele ce i-au fost puse la dispoziție (scrisori, fotografii, manuscrise, poezii copiate de poet sau de cei în posesiunea cărora se aflau, copii dactilografiate etc.), a comentat (analizat) un bogat material documentar, ajungînd la concluzii deosebit de interesante.

Lucian Blaga, avînd în vedere întreaga gamă a riscurilor, urmărea, atunci cînd înmîna rudelor, prietenilor poezii copiate cu mîna lui sau dactilografiate (*Hronicul și cîntecul vîrstelor*, de pildă, a fost dat în păstrare unui mare număr de persoane), să asigure conservarea acestora pînă vor vedea lumina tiparului.

Bazil Gruia are, pe lîngă foarte multe alte merite, și pe acela de a fi descoperit pe principalii „martori" și de a-i fi determinat să-și facă publice amintirile și dovezile-tezaur.

Cît de mare este acest merit rezultă și din faptul că, pînă la apariția *Efigiilor documentare*, cei mai mulți dintre acești „martori" s-au dus să-l întîlnească pe autorul *Nebănuitelor trepte* la masa umbrelor...

Deși accentul cade asupra perioadei mature (poetul și-a povestit copilăria și adolescența în *Hronicul și cîntecul vîrstelor*), mărturiile strînse în volumele pe care le prezentăm „luminează" și o serie de momente semnificative din aceste etape.

Bazil Gruia procedează ca un cercetător, ca un exeget : aduce precizări pertinente privind arta poetică a lui Blaga ; descoperă *două poezii* și *o scenetă* inedite, patru *variante* ale unor poezii și indică *geneza* unui număr de *35 de poezii*. În același timp aduce numeroase date și considerații privind activitatea de dramaturg a celui care, prin *Meșterul Manole*, a ridicat drama de idei cu filon mitic la înălțimea artei teatrale.

AUGUSTIN MACARIE

ION BĂLU

Viața lui G. Călinescu

București, Editura Cartea românească, 1981

După o cercetare temeinică a scrisului călinescian și a ecourilor acestuia în conștiința criticii, concretizate în *Biobibliografia* apărută în 1975, Ion Bălu realizează un „portret biografic al vieții și al omului".

Materia este tratată aproape epic, în manieră călinesciană, şi cititorul are mereu în minte paginile biografiilor lui Eminescu şi Creangă, apropierea fiind sugerată de caracterul romanesc al biografiei, de titulatura sugestivă a secvenţelor biografice, de modul de utilizare a bibliografiei etc. Devenirea intelectuală a lui Călinescu este urmărită în succesiunea unor multiple ipostaze şi momente biografice. Elementele unui comportament de o derutantă contrarietate sînt motivate de autor prin explorarea unor prime trepte biografice (I. *Uitarea trecutului impune retrăirea lui*; II. *Părinţii adoptivi*), pe care le clarifică. Elevul Călinescu este în şcoala primară, gimnaziu şi liceu pe linia unei anonime mediocrităţi, şi o teză de literatură română remarcată de profesorul Caracostea, cu care va intra mai tîrziu în conflict şi va fi singeros caricaturizat de Călinescu, nu spune mare lucru. În formarea lui spirituală două momente sînt definitorii : anii studiilor universitare sub oblăduirea spirituală a lui Ramiro Ortiz şi specializarea la Şcoala română din Roma sub îndrumarea lui Vasile Pârvan. De aici încolo, Călinescu este un „self made man".

Convingerea lui Ion Bălu este că G. Călinescu nu a fost o personalitate enciclopedică a culturii române în felul lui Cantemir, Heliade, Hasdeu sau Iorga, ci un literat cu polivalente înzestrări, în cadrul cărora dominantă este critica şi istoria literară. Exemplar este din acest punct de vedere capitolul *Self made man* (1926—1928), în care se arată că tînărul Călinescu a debutat cu versuri, dar, ecoul acestora în contemporaneitate nemulţumindu-l, şi-a găsit repede adevărata vocaţie în critică. Arcul de timp 1932—1941 este cel mai rodnic pentru creaţia lui G. Călinescu : apar acum capodoperele sale critice *Viaţa lui Mihai Eminescu*, *Ion Creangă*. *Viaţa şi opera* şi mai ales marea *Istorie a literaturii române de la origini pînă în prezent*, considerată de monografist opera cea mai importantă din exegeza interbelică. Viaţa universitară ieşeană constituie fundalul acestei încordate munci intelectuale, căci catedra era subordonată întotdeauna sau adaptată muncii de creaţie, ca şi rubricile permanente la diferite periodice de altminteri.

Pasiunea gazetărească este o altă coordonată fundamentală a biografiei călinesciene : a editat şi a condus numeroase publicaţii (*Capricorn*, *Sinteza*, *Jurnalul literar*, *Tribuna poporului*, *Naţiunea*) şi a colaborat la marile periodice ale vremii cu o frecvenţă şi o statornicie rar întîlnite în literatura română. „Cronicile mizantropului" din *Adevărul literar şi artistic* sau „cronicile optimistului" din *Contemporanul*, articolele de fond cu apariţie săptămînală regulată din *Tribuna poporului* şi *Naţiunea* sînt dovezi netăgăduite.

Ultima parte a vieţii este urmărită în două secvenţe biografice : una, nu lipsită de dramatism, priveşte îndepărtarea lui Călinescu de la facultate, iar a doua activitatea lui la Institutul de istorie şi teorie literară, cînd, dincolo de unele neplăceri produse de optica dogmatică de la începutul deceniului al şaselea, s-a simţit şi a fost simţit, după cum ştim din numeroase mărturii, „ca un cap de familie".

Comportările temperamentale sînt caracterizate de autor ca expresii ale unui temperament extravertit, coleric, cu manifestări flagrant contradictorii ; capitolul *Călinescianismul* nuanţează sugestiv manifestările acestui temperament, utilizînd cu prudenţă anecdotica uriaşă şi conversaţia apocrifă create în jurul fascinantei personalităţi a lui Călinescu.

Ion Bălu este de părere că, în ultima parte a vieţii, vitalitatea creatoare, concretizată înainte în opere critice remarcabile, este în descreştere, şi, conştient, Călinescu revine la beletristică, scriind, cu cîteva excepţii, romane şi poezii.

Întemeiată pe cunoaşterea vastei bibliografii călinesciene, din care a extras aproape toate referinţele şi sugestiile autobiografice, utilizînd cu pricepere critică numeroasele şi adeseori contradictoriile scrieri despre autor, Ion Bălu a creat un portret viu al vieţii şi al omului

ION BUZAŞI

E. LOVINESCU

Scrisori și documente

Prefață, note și indice de NICOLAE SCURTU

București, Editura Minerva, col. „Documente literare", 1981

Centenarul nașterii lui Eugen Lovinescu a prilejuit Editurii Minerva tipărirea unei substanțiale culegeri din corespondența criticului sub îngrijirea lui Nicolae Scurtu.

Deprins cu tehnica unei asemenea ediții (N. Scurtu a publicat în 1979 un valoros corpus de corespondență și documente G. Călinescu), îngrijitorul volumului încearcă să cuprindă aproape întreaga producție epistolară lăsată de marele critic, precum și alte documente de maximă importanță pentru înțelegerea biografiei sale, întreprindere ambițioasă și nelipsită de riscurile ei; el investighează fondurile arhivistice de stat și particulare mai importante, cercetează biblioteci și colecții de documente și periodice, colaționează texte, înlătură aproximații de datare, adnotează cu grijă întregul material pe care îl ordonează cronologic, oferindu-ne un valoros instrument de lucru menit să înlesnească viitoarele cercetări monografice despre E. Lovinescu. De remarcat faptul că dintre cele aproximativ 476 de piese ale corespondenței criticului, circa 147, reprezentînd peste 30% din totalul întregului volum, constituie material inedit.

Care sînt raporturile dintre critic și contemporanii săi, așa cum se reflectă ele în paginile volumului editat de N. Scurtu ?

Față de scriitorii și cărturarii din generația mai vîrstnică, E. Lovinescu păstrează o atitudine protocolară, de amabilitate, respect și prețuire (vezi scrisorile către Ioan Bianu, T. Maiorescu, Vasile Bogrea, Nicolae Iorga, Mihail Dragomirescu). Nu mai puțin deferent apare criticul în raporturile sale cu G. Ibrăileanu, Simion Mehedinți, Ion Petrovici ș.a.

Raporturile de perfectă cordialitate ale criticului cu confrații săi de generație, majoritatea oaspeți în primitoarea sa casă din strada Cîmpineanu nr. 40, relevă larga deschidere către ceea ce însemna nou și valoros în scrisul românesc interbelic. Paginile corespondenței cu Liviu Rebreanu subliniază grija deosebită a criticului față de destinele revistei *Sburătorul*, aflată sub conducerea marelui prozator ardelean în răstimpul vacanțelor literare de la Fălticeni. Lui Camil Petrescu și altor numeroși corespondenți le aduce la cunoștință stadiul de elaborare a unor exegeze critice, traduceri, studii și romane aflate în lucru. Octavian Goga este consolat în rînduri afectuoase pentru incidentul petrecut cu ocazia vizitei la Rășinari. Lui G. Călinescu îi mulțumește în termeni îndatoritori pentru articolul *Omagiu lui Lovinescu*, publicat în revista *Capricorn* cu ocazia aniversării a 50 de ani de viață și a 30 de ani de carieră literară. Lui Tudor Vianu îi scrie emoționante rînduri de afecțiune prietenească : „[...] *numai prietenia* nu vrea să cunoască logica. De altfel, trebuie să știi că gesturile d-tale mici sau mari m-au cîștigat de mult. Sub aparențe placide și indiferente, ochiul meu a distins linia d-tale fermă și a avut marea bucurie de a găsi un caracter și o conștiință. Lucru extrem de rar !" (p. 300). Dramaturgului George Mihail Zamfirescu îi adresează prețioase îndrumări referitoare la un proiect de roman. Hortensia Papadat-Bengescu este îndemnată să-și termine romanul *Rădăcini* : „Eram să uit principalul ! Tînărul Faur a convins pe Ciornei să-ți tipărească *Rădăcinile* ; te caută de zor. Ești așteptată deci cu o lansare grozavă. Pune-te pe scris, scumpă prietenă" (p. 244).

Din cuprinsul epistolarului lovinescian se degajă marea grijă pe care criticul patriot și omul de mare cultură și rafinament a purtat-o viitorului literelor române, marea sa dragoste și încredere arătate tinerilor scriitori. Iată-l dialogînd în scrisori cu Mihail Șerban, Bogdan Amaru, Celia Serghi, D. Fara, Venera Negru etc., încurajîndu-le generos încercările și girîndu-le cu responsabili-

tate și conștiință profesională drumul în literatură. Pentru viitorul exeget al *Sburătorului*, paginile de corespondență lovinesciană cu Felix Aderca, Pompiliu Constantinescu, Virgiliu Monda, Elena Farago și cu numeroși alții reprezintă nu numai o importantă sursă de informații, ci și documente psihologice revelatoare.

În altă secțiune a volumului se prezintă materiale inedite referitoare la studii, perioada de profesorat universitar, desfășurată vremelnic la Iași și București, și activitatea de la Casa Școalelor. Un capitol final, *Addenda*, cuprinde cîteva dintre prefețele mai puțin cunoscute ale lui Eugen Lovinescu, însemnări de album și autografe inedite date unor contemporani, o catagrafie a manuscriselor lovinesciene și o listă a cărților cu autografe din biblioteca lui E. Lovinescu.

Cultul muncii oneste, înalta etică profesională, grija deosebită față de tinerele generații de scriitori, respectul și prețuirea adevărurilor transante, încrederea în valorile morale superioare ale omului, cultul prieteniei, iată cîteva din coordonatele personalității criticului, relevate cu pregnanță de ediția de *Scrisori și documente* întocmită de Nicolae Scurtu, util instrument de lucru cercetătorului și istoricului literar dator încă prezentului cu o ediție critică amplă a scrierilor lovinesciene și cu o monografie științifică dedicată personalității celui care a însemnat o epocă în evoluția literaturii române din prima jumătate a acestui veac.

MARIUS POP

Curier

În rîndurile următoare încercăm să răspundem unui număr de aproape o sută scrisori primite la redacție pînă la 1 februarie a.c. Ca de obicei, ne vom apleca mai asupra scrisorilor care cuprind versuri interesante, după părerea noastră, pe alte urmînd să le grupăm în rubricile „Nu încă" sau „Nu".

Ioan Apetroai : sînteți ún poet cu un univers liric ce se anunță serios și profund, care meditația filozofică își caută locul ei, firesc și convingător. Gravitatea poemului e însă uneori compromisă de rime forțate sau banale, precum și de imagini artificial construite (cf. strofa a doua din *Glas de seară*, primul vers din *Segment I*, în timp ce versul „și glasuri se-ndreaptă spre el ca un val" este foarte frumos ; versul „sacrificați în plîns greu de glorii" sună greoi, în ciuda aliterației, iar adjectivul „greieric", de producție proprie, nu slujește nici el contextului în care se află). Vă urăm succes în continuare.

Camelia Crișan : o poezie care începe cu „dacă aș fi" sau cu „vreau să fiu" este, de regulă, de la bun început sortită eșecului. Poezia creează lumi posibile, pe care le oferă drept reale sau drept alternative ale realității ; or, dacă ea însăși își trădează irealitatea, cum mai poate să aibă un impact puternic asupra psihicului unui cititor ? Poezia *este*, nu vrea să fie, *acționează*, nu visează să acționeze, *creează*, nu exprimă intenții. În poeziile următoare feriți-vă și de prea multele gerunzii, prea multele subordonate cauzale... Sperăm ca în scrisorile viitoare înțelesul frumoasei metafore „curcubeul meditației veșnice" să strălucească în deplinătatea forțelor sale sugestive.

Anița Stoica : prea multe combinații savante și prețioase de cuvinte, care întunecă emoția și o ascund, în loc s-o potențeze. O poezie începe așa : „Al pulberii inel timpul ni-l nimicește / în timpul în care umbra stelelor crește" (sic) ; cum să mai ai încredere în versul, altfel curat și bogat în semnificații, care urmează : „Sărutul zilei strivește sclipitoarea corolă" ? Mai multă grijă față de expresie, față de *forma poeziei* ar da, sîntem siguri, rezultate superioare.

Mircea Țicudean : versificați cu multă îndemînare și poemele dumneavoastră oferă adesea părți minuțios lucrate ale unei posibile bijuterii. Cea mai bună dintre poemele primite este *Mică Odisee :* „Și-am plecat la glasul humii / Pîn' la marginile lumii / Unde-n marea de nefire / Lumea stă să se răsfire. / Mă durea cu foc în suflet / Setea ce-o aveam în umblet, / Mă ardea cu foc și pară / Înlăuntru și-n afară. / Și-mprejur era ceva / Și-mi părea că nu era... / Și mergeam, mergeam nainte / Pe căluțu-mi de cuvinte. / Eu simțeam, știam că este / Înainte-mi o poveste, / Însă nu vedeam în față / De adînca, rece ceață. / Mă izbeau mereu în frunte / Triste păsări, păsări mute, / Mă dureau albastru-n minte / Nerostitele cuvinte. / Pînă la cristalul vers / Cît mai am, mai am, de mers ?" (Ne-am permis o mică, aproape neînsemnată, intervenție). Mai trimiteți ; poate încercați, între timp, să folosiți și alte picioare metrice și tipuri de rimă, eventual și versuri albe.

Diana Dicu : expresia poetică este admirabil condusă, astfel încît patetismul poeziei nu cade în ridicol (cu rare excepții, de exemplu versurile „I-aș fi făcut opincă pentru drumuri, / — prea umblă mereu desculțe"), afirmîndu-se continuu ca o formă a gravității și a profunzimii meditației poetice. Scrieți o poezie adevărată, viabilă, tonică. Poate ar trebui încă puțină concentrare, eliminarea oricărui cuvînt de prisos și mai ales a multor conjuncții ce introduc propoziții subordonate.

Dragoș-Valentin Neacșu : o poezie care acum se formează, dar se anunță sigură și profundă, cu toată... timiditatea ei. Încă rece și aspră, netrasă la rindea, cade uneori în banal (de exemplu, poezia *Și Pace*). Sînteți pe un drum bun și se simte că în curînd veți fi chiar pe un drum al dumneavoastră. Am vrea să vă citim din nou atunci.

Mirela Sandu : scrieți bine, numai că, de multe ori, sînt prea multe cuvinte care susțin aceeași idee, dezlănțuite de aceeași nuanță de emoție... Va trebui să

învățați (și o veți face încetul cu încetul) să supuneți limba, nu să vă lăsați fura[t] ea, să vă concentrați mesajul în expresii bine alese și armonios îmbinate într-u[n] plin de viață. Lectură, cît mai multă lectură și cît mai mult exercițiu, iată [ce] poate ajuta. În privința cenaclului literar, puteți să frecventați Cenaclul „[Lu]cătorul", condus de profesorul Tudor Opriș, la Casa personalului didactic.

Spațiul nu ne permite să ne ocupăm mai îndeaproape de *Todiruț To[ma]* Suceava, *Crina Drăghici* din Valul lui Traian, județul Constanța, *Carol Br[ad]* Curtea de Argeș, *Neculai Enache* din Iași, *„Luluța"* (vă rugăm să vă alegeți un p[se]nim mai... omenesc !) din Bacău, *Mioara Circel* din Vaslui, *Elvira Cselenschi* din Sig[het] Marmației, *Lenuța Șișu* din Vînju-Mare, jud. Mehedinți, *Anca Mareș* din Tîrgoviș[te], *Cornelia Ghiță* din Craiova, *Filofteia Manea* din Constanța, *Antonia Petriș* din Iaș[i], *Daniela Damian* din Tulcea, *Luiza Argeșanu* din Constanța, *Rodica Manuela Badi[u]* din Brăila, *Eugenia Groșan* din Arad și *Nicolae Grecu din Deda*, județul Mureș, pe care îi considerăm un pic mai talentați decît cei numiți mai jos. Îi așteptăm cu poezii noi, încă mai convingătoare.

Ne-au trimis poezii încă neînchegate, unele simple exerciții de versificare, altele, cel puțin în intenție, mai „serioase", dar fără a ne asigura deocamdată că ne-am afla în fața unei înzestrări ieșite din comun, următorii prieteni ai revistei noastre : *Irina Girjoliu* din Buzău, *Cedomir Voinov* din Craiova, *Liviu Toader* din Galați, *Mihaela Jurca* din Gheorghe Gheorghiu-Dej, *Adriana Paraschiv* din Ploiești, *Doina Savischi* din Rădăuți, județul Suceava, *Corneliu Bisog* din Răducăneni, județul Iași, *Rodica Nițu* din Comani, județul Olt, *Liliana T. Mihai* din Suceava, *Nina Nicoleta Dinu* din Măldăeni, județul Teleorman, *Doina V. Tuceari* din Suceava, *Tania Racu* din Constanța, *Catia-Gabriela Mercaș* din Moțea, județul Iași, *Mihaela Anghel* din Țînțăreni, județul Gorj, *Rozalia Bitan* din Fetești, județul Ialomița, *Florentina Alexandrescu*, din Brebina, județul Teleorman, *Catrina I.* din Turda, *Isabela Narcisa Dumitrescu* din Tulcea, *Cecilia Sîrbu* din Moinești, județul Bacău, *Gabriela Stoian* din Videle, *Radu Ciobanu* din Drăgoești, județul Suceava. *Adriana Angheluș* din Botoșani, *Dorina Nistor* din Moinești, județul Bacău, *Silvia Badea* din Țînțăreni, jud. Gorj, *Dorina Palade* din Bacău, *Cornelia Luca* din Galați, *Marcel Olaru* din Rișnov, județul Brașov, *Ana Istudora* din Țînțăreni, jud. Gorj, *Aureliana Bălașa* din Craiova, *Cristina Ciurea* din Nădrag, județul Timiș, *Denisia Apetrei* din comuna Ion Creangă, județul Neamț, *Margareta Spiridon* din Rîmnicu Vîlcea, *Alina Buzuleac* din Nădrag, județul Timiș, *Marinela Vîlcea* din Brăila (mai bine de data aceasta !), *Gina Bigu* din Bîrlad, județul Vaslui, *Daniela Nedelcu* din Petroșani, județul Hunedoara, *Mihai Tolbași* din Constanța, *Elena Vișan* din Buhuși, județul Bacău. *Luminița Jalbă* din Galați, *Mălina Sintimbrean* din Brașov, *Constantin Iftimie* din Podu Turcului, județul Bacău, *Constantin Andriescu* din Fîntîna Mare, județul Suceava, *Laura Florescu* din Moinești, județul Bacău, *Elena B.* din Călărași, *Nicolae Goșa* din Caransebeș, *Lavinia-Georgeta Fritea* din Baia Mare, *Lăcrămioara Eșanu* din Iași, *Nicolae Caliop* din Galați și *Lilian Bobea* din comuna Horia, județul Constanța. Așteptăm vești noi, dar numai după ce mai înnegriți cîte 5—6 caiete de versuri.

Încercări mult inferioare ne-au trimis *Constantin Tunseanu* din Țicleni, județul Gorj, *Ioan Hodadea* din Zalău, *Steliana Lăcraru* din Costești, județul Vîlcea, *Denisa Valeria Tomici* din Constanța, *Gabriela Popa* din Poduri, județul Bacău, *Pandele Popa* din Umbrărești, județul Galați, *Loredana Anușca* din Gura Humorului, *Iulia Mihăiță* din Constanța, *Emilia Pufu* din Săceni-Ciurari, județul Teleorman, *Elefteria Zozu* din Rotunda, județul Olt, și *Alexandru Tătar* din Dej, județul Cluj.

Ne-au trimis nuvele, schițe sau mici descrieri *Mirella Tonenchi* din Arad, *Cătălina Smaranda* din București, *Dan Marinescu* (foarte talentat !) din Galați, *Camelia Stănculescu* din Slatina. Toți au ceva de spus și dau semne că odată și odată vor și putea spune, dar le lipsește îndelungatul și de-minuni-făcătorul *exercițiu* al scrierii.

VASILE POENARU

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

Din analizele publicate

A. Gh. Olteanu — *Mănăstirea Argeşului*, vol. I, 1972.
Gheorghe Şovu — Costache Negruzzi : *Sobieţki şi românii*, vol. II, 1973.
Nicolae I. Nicolae — Mihail Sadoveanu : *Hanu Ancuţei*, vol. II, 1973.
Ion Vasile Şerban — Octavian Goga : *Rugăciune*, vol. III, 1973.
G. G. Ursu — Mihai Eminescu : *Floare albastră*, vol. IV, 1973.
Mircea Anghelescu — Nicolae Filimon : *Ciocoii vechi şi noi*, vol. III, 1974.
Mădălina Dumitrescu — Mihail Sadoveanu : *Lupta de la Vaslui*, vol. III, 1974.
Roxana Sorescu — Ştefan Augustin Doinaş : *Mistreţul cu colţi de argint*, vol. III, 1974.
Nicolae I. Nicolae — Nicolae Labiş : *Moartea căprioarei*, vol. IV, 1974.
Cornel Moraru — Ion Agârbiceanu : *Fefeleaga*, 1, 1975.
Al. Tudorică — C. Negruzzi : *Alexandru Lăpuşneanul* (I), 2, 1975 ; (II), 3, 1975.
Pompiliu Marcea — Ioan Slavici : *Moara cu noroc*, 2, 1975.
Mihai Bujeniţă — Barbu Ştefănescu-Delavrancea : *Hagi Tudose*, 2, 1975.
C. Otobâcu — Marin Preda : *Moromeţii*, 2, 1975.
Gheorghe Codreanu — Tudor Arghezi : *Testament*, 4, 1975.
Neacşu Alexe — Geo Dumitrescu : *Problema spinoasă a nopţilor*, 1, 1976.
Mircea Gheorghe — Alexandru Vlahuţă : *În Vrancea*, 2, 1976.
Augustin Macarie — Nichita Stănescu : *Noi*, 2, 1976.
Nina Preda — Şt. O. Iosif : *Cîntec sfînt*, 3, 1976.
Iordache Diaconiţă — Vasile Alecsandri : *Miezul iernei*, 4, 1976.
Florica Mitu — Gala Galaction : *La Vulturi !*, 4, 1976.
Rodica Negoescu — Al. Davila : *Vlaicu-Vodă*, 1, 1977.
Gheorghe Şovu — Marin Sorescu : *Astfel*, 1, 1977.
Ileana Oancea — Lucian Blaga : *Izvorul nopţii*, 2, 1977.
A. Gh. Olteanu — Barbu Ştefănescu-Delavrancea : *Apus de soare*, 3, 1977.
Neacşu Alexe — Tudor Arghezi : *De ce-aş fi trist ?*, 4, 1977.
Stanca Chesaru — Nicolae Labiş : *Comunistului*, 4, 1977.
Stanca Chesaru — D. R. Popescu : *Mări sub pustiuri*, 2, 1978.
Mircea Gheorghe — Eugen Jebeleanu : *Stăpînul*, 3, 1978.
Roxana Sorescu — Tudor Arghezi : *Bună dimineaţa, primăvară !*, 4, 1978.
Magda Ursache — Nichita Stănescu : *Un pămînt numit România*, 4, 1978.
Cornel Moraru, Gabriel Angelescu — Mihail Sadoveanu : *Neamul Şoimăreştilor*, 1, 1979.
Liviu Grăsoiu — Vasile Voiculescu : *Imn muncii*, 1, 1979.
Valeria Mihai Ştefan — Zaharia Stancu : *Patria*, 2, 1979.
Roxana Sorescu — M. Sadoveanu : *Taine*, 3, 1979.
Ana Dumitrescu — Liviu Rebreanu : *Răscoala*, 4, 1979.
Teofil Răchiţeanu — Mihai Eminescu : *Sara pe deal*, 1, 1980.
Liviu Grăsoiu — Marin Sorescu : *Muzeul satului*, 2, 1980.
Victor Vişinescu — Geo Bogza : *Rarăul*, 3, 1980.
Mircea Gheorghe — Marin Preda : *O oră din august*, 4, 1980.

SOCIETATEA DE ŞTIINŢE FILOLOGICE DIN R. S. ROMÂNIA
editează în anul 1982 :

PENTRU ELEVI

1. **Limba şi literatura română,** 4 nr., 5 lei nr., 20 de lei abonamentul anual ; diferenţa de preţ la abonamentul anual : 4 lei ;

2. **Ortografie, ortoepie şi punctuaţie** de G. Beldescu, supliment al revistei pentru elevi **Limba şi literatura română,** 15 lei ex.

PENTRU PROFESORI

3. **Limbă şi literatură,** 4 vol., 15 lei volumul, 60 lei abonamentul anual ; diferenţa de preţ la abonamentul anual : 5 lei la vol., 20 de lei 4 vol. ;

4. **Limbile moderne în şcoală,** 2 vol., 17,50 lei volumul, 35 de lei 2 vol. ; diferenţa de preţ la abonamentul anual : 11 lei ;

5. **Buletinul S.S.F. pe anul 1982,** 1 vol. ; se difuzează gratuit membrilor cotizanţi în anul 1981 prin filiale şi subfiliale pe baza copiilor din borderourile de încasare a cotizaţiilor trimise S.S.F. de către comitete.

ANUNŢ IMPORTANT

Profesorii care s-au abonat direct la S.S.F. sînt rugaţi să trimită *diferenţele de preţuri* la abonamentele anuale pînă la *15 iunie a.c.* în vederea asigurării comenzilor.

Pînă la *15 iunie a.c.* se primesc *abonamente colective* (cel puţin 20 ex. şi cel mult 200 ex.), titular de abonament fiind un profesor, la *Ortografie, ortoepie şi punctuaţie,* 15 lei ex.

Diferenţele de preţuri la abonamentele încasate şi sumele pentru îndreptarul de ortografie, ortoepie şi punctuaţie se depun în contul S.S.F. nr. 45.11.09.5 la C.E.C., Filiala sectorului 5, Bucureşti, Calea Victoriei, nr. 7. În fişa de comandă, trimisă pe adresa : *Societatea de ştiinţe filologice, str. Spiru Haret, nr. 12, cod. 79664, sectorul 1, Bucureşti,* se menţionează numărul actului prin care s-au depus diferenţele de preţ sau abonamentele pentru îndreptar (mandat poştal sau aviz de creditare) şi adresa la care urmează să fie expediate comenzile (coletele conţinînd îndreptarul).

Abonamente individuale se fac în continuare prin factorii poştali.

S.S.F. primeşte numai abonamente colective (minimum 5 exemplare) la culegerile *Limbă şi literatură* (vol. II, III, IV, 1982) şi *Limbile moderne în şcoală* (vol. II, 1982).

Societatea de științe filologice

LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ

3

1982

REVISTĂ TRIMESTRIALĂ PENTRU ELEVI

Anul XI, nr. 3 (iulie-septembrie), București, 1982

COLEGIUL DE REDACȚIE :

GHEORGHE ANTONESCU (Slobozia), NAE ANTONESCU (Terebești, jud. Satu Mare), CONSTANȚA BĂRBOI, G. BELDESCU, ION BUZAȘI (Blaj), VLADIMIR DOGARU, ȘTEFAN AUGUSTIN DOINAȘ, AUGUSTIN MACARIE, AURELIA MARINESCU, DORINA MĂRGINEANȚU (Timișoara), IULIU PĂRVU (Cluj-Napoca), NICOLAE I. NICOLAE, LAURENȚIU NICULESCU, ILEANA OANCEA (Timișoara), TUDOR OPRIȘ, GABRIELA PANĂ DINDELEGAN, MARIAN PAPAHAGI (Cluj-Napoca), VASILE POENARU, STERIE RĂDOI (Iași), GEORGE ȘOVU, AL. TUDORICĂ

REDACȚIA :

MARICA ANGHELESCU, MIRCEA FRÎNCULESCU — redactori
ION HANGIU — redactor-șef

Revista LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ este editată de Societatea de științe filologice, cod 848 866. Redacția și administrația : str. Spiru Haret, nr. 12, sector I, București, cod 79 664, tel. 15.17.92, cont C.E.C. nr. 45.11.09.5, Filiala sector V, Calea Victoriei, nr. 7, București.

Taxele poștale achitate conform aprobării D.G.P.Tc. nr. 137/3683/1981.

Tiparul executat la Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii", București

BIBLIOTECA „ASTRA"

LIMBA ŞI LITERATURA ROMÂNĂ

REVISTĂ TRIMESTRIALĂ PENTRU ELEVI

ANUL XI, NR. 3 (IULIE — SEPTEMBRIE), BUCUREŞTI, 1982

Lipsă 14-19

Sumar

Gramatică, vocabular

CONSTANTIN OTOBÂCU — Continuitatea şi unitatea limbii române . . . 3
MIOARA AVRAM — Despre acordul predicatului cu subiectul 5
MATILDA CARAGIU MARIOŢEANU — Coerent şi incoerent în exprimare . 8

Stil, compoziţie

CEZAR TABARCEA — Moduri de expunere 11

Analize, sinteze

PAUL CORNEA — Trecut şi prezent în operele scriitorilor de la 1848 . . . 13
CĂLIN MIHĂILESCU — Ion Heliade Rădulescu : „Zburătorul" 16
ELENA VLAD — Alexandru Vlahuţă : „Ţara. Poporul" 18

Miscellanea

MIRCEA POPA — La centenarul lui Ion Agârbiceanu 20
PETRU BACIU — Aurel Vlaicu în conştiinţa scriitorilor 22
ANTON ILICA — Sextil Puşcariu şi tînărul Blaga 25
ION DODU BĂLAN — Educarea gustului literar prin lectură (II) 28
ION DRAGOMIR — Fişele de lectură 31

Concursuri, examene

Activităţi în cadrul Festivalului naţional „Cîntarea României" : Concursul de literatură „M. Eminescu", ediţia a XXV-a ; concursurile interjudeţene de limbi materne (maghiară şi germană), ediţia a XII-a (Botoşani, 5—11 aprilie 1982)
ION HANGIU — Un sfert de veac 34
AUGUSTIN STOENESCU — La vîrsta pătrarului de veac 37
Preşedinţii celor zece ediţii Eminescu 40
Componenţa comisiei centrale din 1982 40
DUMITRU RADU POPESCU — Tînărul Eminescu 42
GH. EMINESCU — O pagină din volumul de amintiri 42

Festivitatea de deschidere
HARALAMBIE ALEXA — Bun venit ! 43
ZOE DUMITRESCU-BUȘULENGA — Olimpiadele și rezultatele lor . . . 44
MIHAI MATEI — Succes ! 45
ILIE GEANTĂ — Vrancea transmite trofeul olimpic Botoșanilor 46
ANTOANETA FOLEA — Cuvînt de salut din partea elevilor participanți . . 46
Subiectele celei de-a XXV-a ediții 47
Festivitatea de premiere
CONSTANȚA BĂRBOI — Bilanțul ediției jubiliare 48
GAVRIL SCRIDON — Eminescu veșnic tînăr... 49
ELENA GRAUR — Cuvînt din partea organelor județene 52
Premianții etapei finale 52

Debut

ILEANA PATRIȚIL — Țara 58
ALEXANDRA AFANASE — Pentru pace 58

De la corespondenții noștri 59

Însemnări pe marginea cărților

G. GRUIȚĂ, *Acordul în limba română* (Dumitru Gherghina) 61
VASILE POENARU — Curier 63

Continuitatea și unitatea limbii române

CONSTANTIN OTOBACU

Continuitatea și unitatea limbii române constituie o temă ale cărei numeroase aspecte și semnificații au fost îndelung cercetate și subliniate. După cum se știe, limba română are o existență milenară și o continuitate neîntreruptă pe vatra strămoșească, o veche și solidă bază a unității sale de structură. Continuitatea și unitatea unui fenomen nu rezidă însă numai în constantele, ci și în variabilele lui, în metamorfozele pe care le suferă în timp. Conținutul noțiunilor de continuitate și unitate a limbii române nu poate fi redus, așadar, la elemente devenite atemporale, care și-au pierdut orice legătură cu epoca nașterii lor. Gîndind astfel, ar însemna că toate celelalte elemente lingvistice ulterioare nu ar fi altceva decît un simplu și insignifiant omagiu al mișcării continue, adus imobilității și rezistenței în timp a unor elemente ; ar însemna să lăsăm în afara noțiunii de continuitate tocmai procesele vii, active, ale acestui fenomen. Elementele durabile ale unei limbi nu constituie însă un sector privilegiat dintr-un ansamblu, în care restul este lipsit de semnificație. Ele nu au valoare prin rezistența lor imuabilă, ci prin aceea că fac posibilă o dezvoltare, o evoluție în timp.

A vorbi despre continuitatea limbii înseamnă, în primul rînd, a dezvălui *structura dinamică a existenței sale*, a-i reflecta coerența istorică în mișcarea ei originală, și nu latura imobilă în fața timpului. Continuitatea limbii are specificul ei. Ea rezidă esențial în dezvoltare, în acumularea de noi elemente, în perfecționarea structurilor : *fonetică, morfologică, sintactică, lexicală, semantică*, și nu în supraviețuirea unor elemente care fac legătura cu un trecut îndepărtat.

Constantele unei limbi, e adevărat, sînt scări valorice, dar ele sînt semnificative numai în măsura în care constituie o bază a dezvoltării, a evoluției limbii. De aceea continuitatea unei limbi reflectă nu atît constantele, cît metamorfozele ei. Logic vorbind, schimbările, dezvoltările, nu numai că nu se opun continuității, ci, dimpotrivă, constituie latura ei vie, dinamică.

Continuitatea și unitatea limbii nu pot fi reduse la elemente vechi, după cum continuitatea și unitatea culturii și a civilizației unui popor nu înseamnă închistare în valorile culturii și civilizației vechi, perpetuarea lor neschimbată în timp.

Să nu luăm ca argument esențial al continuității și unității limbii ierarhia valorică a diverselor ei elemente, faptul că unele se transformă mai greu decît altele, că au o rezistență în timp mai mare. Continuitatea și unitatea unei limbi nu schimbă cu nimic caracterul acestor elemente, ci, dimpotrivă, îl susțin. Și unele și altele asigură continuitatea și unita-

tea : unele prin caracterul lor mai stabil, celelalte, tocmai prin caracterul lor schimbător.

Continuitatea limbii nu poate fi identificată nici cu elementele cele mai vechi, nici cu structurile cele mai rezistente, care, fără îndoială, au însemnătatea lor în acest proces, dar sînt departe de a constitui totul. Continuitatea şi unitatea limbii sînt rezultatul unor procese dinamice şi foarte complexe, a căror evoluţie are multe elemente imprevizibile.

Este cert că orice limbaj constituie o forţă care izvorăşte din viaţa unui popor, se hrăneşte din experienţele lui trecute, prezente şi din tendinţele viitorului. Limbajul nu reflectă din afară, pasiv, schimbările vieţii. El este implicat, participă la ele. Continuitatea limbii asigură continuitatea existenţei poporului. Aceste două continuităţi interdependente sînt posibile pentru că şi poporul şi limba conţin în ele, pe lîngă forţa fondatoare, constitutivă, şi o forţă transformatoare, evolutivă.

Continuitatea înseamnă traversarea timpurilor, a epocilor istorice. Or, aceasta nu se face fără schimbări. Iar schimbările lingvistice alcătuiesc laolaltă cea mai amplă şi mai dialectică operă de referinţă a continuităţii, expresia cea mai deplină a experienţei originale trăite de popor. Continuitatea unei limbi este o rezultantă a istoriei poporului şi se alcătuieşte din acele elemente lingvistice pe care experienţa socială le selecţionează de fiecare dată ca necesare.

Este adevărat că orice continuitate presupune o anterioritate, dar este tot atît de adevărat că ea nu poate fi nici redusă la aceasta, nici identificată cu aceasta. Anterioritatea este doar sămînţa sau rădăcina. Numai dezvoltarea este aceea care adaugă fondului anterior elemente şi chiar dimensiuni noi. Astfel, spre exemplu, limba română, rezultată din fuziunea limbii latine populare cu cea a geto-dacilor, a asimilat în epoca conviеţuirii autohtonilor cu slavii, în special în masa vocabularului, numeroase elemente slavone. Dar aceasta nu a dus la schimbarea caracterului, a originii latine a limbii şi a poporului român.

Dovada continuităţii este mai grăitoare în perfecţionarea structurii fonetice, morfologice, sintactice şi lexicale, decît în perpetuarea unor particularităţi structurale de limbă veche. Unitatea limbii române cunoaşte însă gradul cel mai ridicat nu în unitatea aproximativă a graiurilor, ci în formarea limbii literare naţionale, aceeaşi pe tot cuprinsul patriei şi pentru toţi vorbitorii.

În prima jumătate a secolului al XIX-lea, trecerea de la limba literară veche la limba literară modernă, avînd ca efect eliminarea majorităţii elementelor turceşti şi neogreceşti pătrunse în cursul secolelor anterioare şi introducerea unui mare număr de neologisme din limbile romanice occidentale, legate de progresele culturii, ştiinţei şi civilizaţiei, reprezintă un nou şi important moment în istoria continuităţii şi a dezvoltării unităţii limbii române.

Continuitatea limbii este adesea un drum spre necunoscut, spre o depăşire imprevizibilă, şi nu o relicvă care îşi prelungeşte neschimbată existenţa pînă în prezent. Ideea testamentară a lui Ienăchiţă Văcărescu („Creşterea limbii româneşti / Ş-a patriei cinstire") nu reprezintă o imagine poetică, ci o formulă de perspectivă a continuităţii. Gîndind la viitorul limbii, poetul nu face apel la conservarea elementelor străvechi, ci la dezvoltarea, la îmbogăţirea mijloacelor de comunicare, pentru a satisface necesităţile sociale la nivele din ce în ce mai ridicate.

Continuitatea și unitatea limbii române nu sînt numai probleme ale trecutului. Ele sînt în aceeași măsură probleme ale prezentului și chiar ale viitorului. Cuvintele și expresiile noi, care denumesc aspecte ale construcției socialiste, ilustrează aceeași capacitate a limbii noastre de a-și făuri în fiecare epocă mijloacele de comunicare cele mai adecvate.

Ca procese complexe, ce se desfășoară în forme specifice diverselor epoci, continuitatea și unitatea limbii române și-au menținut, de-a lungul timpului, aceleași caracteristici esențiale : *lipsa de conservatorism rigid, păstrarea structurilor de bază, împrospătarea materialului lexical.*

„Cum se formează o limbă, ea crește și se mărește cu cît mai mult se cultivă într-însele artele și științele. Limba întregită și cultivată reprezintă bărbăție, unitate, independența unei națiuni."

(Ion Heliade Rădulescu)

Despre acordul predicatului cu subiectul

MIOARA AVRAM
Institutul de Lingvistică, București

Regula acordului dintre predicat și subiect pare simplă în formularea ei generală și categorică (predicatul se acordă cu subiectul în număr, persoană, gen și caz), dar respectarea ei presupune corectitudine atît în analiza sintactică a propoziției, pentru identificarea exactă a subiectului, cît și în analiza morfologică a cuvîntului prin care este exprimat el, în vederea potrivirii formale a cuvîntului de acordat, și în însăși cunoașterea formelor flexionare ale limbii literare actuale, în condițiile existenței unor variante regionale sau învechite. Prin acordul predicatului cu subiectul se verifică așadar gradul de stăpînire a sintaxei propoziției și a morfologiei.

Acordul ridică numeroase probleme pentru că situațiile în care se găsesc subiectul și predicatul, cuvintele prin care sînt exprimate, cuvintele care le determină, cuvintele apropiate de ele etc. sînt foarte variate și complexe, iar regulile acordului sînt pentru unele situații categorice, pentru altele mai largi, permițînd două sau chiar mai multe posibilități, în sensul că există excepții admise sau variante numai tolerate de limba literară alături de un model recomandat.

Principalii factori care influențează negativ realizarea normală și unitară a acordului sînt :

— greșita interpretare a subiectului, prin confuzie cu grupul în care apare, în special în situațiile în care subiectul are un determinant de alt număr, gen sau de altă persoană *(Nici unul dintre ei nu fac* — în loc de *face* — *excepție ; Restul pedepsei va fi executată* în loc de *executat* ; *Fiecare dintre noi muncim* în loc de *muncește* ș.a.) ;

— greșita interpretare a felului verbului-predicat, prin considerarea verbelor reflexive cu valoare pasivă drept impersonale fără subiect *(Se construiește* — în loc de *se construiesc* — *blocuri* ; *Listele se va afișa* — în loc de *se vor afișa* — *din timp)* ;

— contradicția dintre forma și înțelesul cuvîntului sau cuvintelor prin care e exprimat subiectul (cuvinte cu formă de singular și înțeles de plural: *Echipajul s-au pregătit* în loc de *s-a pregătit*, respectiv cu formă de un gen și înțeles de alt gen : *Dintre aceștia vor fi selecționați* — în loc de *selecționate — cadrele)* ;

— atracția exercitată de un cuvînt mai apropiat de predicat decît subiectul *(Vizitarea muzeelor prilejuiesc* — în loc de *prilejuiește — multe comentarii)* ori, pur și simplu, plasat înaintea predicatului cu un subiect postpus *(Nu le-au reușit* — în loc de *a reușit — operația)* sau atracția exercitată de un singur element al subiectului multiplu distanțat ori postpus ;

— existența unor formule simțite drept fixe din cauza frecvenței lor în anumite forme gramaticale *(E interzis* — în loc de *interzisă — staționarea)* ;

— deprinderi regionale care țin de particularități morfologice ale verbelor (există graiuri care au mult mai multe omonimii decît limba literară între persoana a 3-a plural și a 3-a singular : în graiurile de tip muntenesc se spune nu numai *ei cîntă*, ci și *ei cade, ei zice, ei vorbește, ei a făcut* sau *ei va face* ; în graiul moldovenesc în această situație sînt verbe izolate ca *ei iese* și auxiliarul de perfect compus *o)* ;

— modele învechite care țin fie tot de flexiunea verbală (forme ca *ei mînca* sau *el s-au dus*, întîlnite în texte din secolul trecut și chiar în graiuri actuale mai arhaice), fie de evoluția unor reguli ale acordului (în sensul respingerii unor construcții permise în trecut sau al acceptării altora considerate mai demult neliterare).

Dacă neatenția este sursa multor dezacorduri care nu-și pot găsi nici o explicație (decît, cel mult, în unele cazuri, depărtarea dintre subiect și predicat), alteori tocmai sentimentul puternic al necesității acordului duce la formulări incorecte prin exagerarea „corectitudinii" : în această situație este, de exemplu, acordul la feminin cu un subiect pronominal feminin care are înțeles de neutru (*Asta este știută* — în loc de *știut* — sau *ceea ce era considerată* în loc de *considerat)*, acordul în număr al predicatului unei regente cu subiectul propoziției subiective *(Nu prea se văd ce amenințări serioase ar pluti)* sau transformarea unor verbe impersonale în verbe cu forme personale (tipul *eram să cad, erai să cazi* în loc de *era să cad, să cazi* etc.).

Ca în diverse alte limbi, există în limba română trei tipuri de acord, care au rezultat, în parte, și din unele exemple date mai înainte : *(a)* acord strict gramatical sau formal (singurul care corespunde, de fapt, definiției acordului : potrivire de formă, în ce privește categoriile gramaticale comune, între predicat și subiectul său ; de exemplu, *majoritatea* — sau *majoritatea elevilor — a venit)* ; *(b)* acord după înțeles, semantic sau logic (în situațiile în care, existînd o contradicție între forma și înțelesul subiectului, se dă prioritate înțelesului ; de exemplu, *majoritatea au venit)* și *(c)* acord prin atracție (cu cuvîntul cel mai apropiat, care se impune cel mai mult atenției ; de exemplu, *gălăgia copiilor m-au trezit*, desigur în loc de *m-a trezit)* ; ultimele două tipuri de acord pot apărea adesea combinate într-un tip mixt, după înțeles și prin atracție în același timp (de exemplu, *majoritatea elevilor au venit).* În fața acestei diversități a felurilor de acord, opoziția corect/incorect sau literar/neliterar nu este tot-

deauna ușor de rezolvat. Acordul după înțeles și acordul prin atracție sînt tratate de obicei în cadrul abaterilor de la regulile acordului și condamnate în bloc la un nivel elementar de înțelegere a gramaticii ; în realitate, aceste acorduri se pot găsi în situații foarte diferite : pe lîngă fapte care reprezintă abateri incontestabile, respinse de normele limbii literare, există fapte de acord după înțeles sau prin atracție care sînt cel puțin tolerate de limba literară, dacă nu constituie chiar norma într-o construcție dată.

De exemplu, din categoria acordului după înțeles, limba literară respinge acest fel de acord în număr al predicatului cu un subiect colectiv (tipul *Echipajul s-au pregătit),* dar tolerează într-o oarecare măsură acordul după înțeles la predicatul cu un subiect singular care exprimă o cantitate (tipul *Au venit o mulțime, Majoritatea vor pleca),* iar cînd un astfel de subiect are un atribut la plural, acordul după înțeles, combinat de astă dată cu acordul prin atracție (tipul *O mulțime de copii au venit, Majoritatea elevilor vor pleca),* se răspîndește tot mai mult, avînd perspectiva să devină chiar normă ; de altfel acordul pur după înțeles reprezintă strict norma la acordul în gen și număr cu un subiect singular ca sens exprimat printr-un pronume de politețe la plural (tipul *Dumneavoastră sînteți modest,* respectiv *modestă)* sau la acordul în gen cînd subiectul pronominal are formă de feminin cu înțeles de neutru (tipul *Asta-i frumos din partea ta* sau *ceea ce e mai important)* și tinde să devină normă la acordul în număr cu un subiect multiplu ale cărui elemente se confundă ca înțeles în unul singur (tipul *Nimeni și nimic nu mă poate abate).* Tot astfel, acordul prin atracție este respins la acordul în număr al predicatului pus la plural după atributul unui subiect care nu are nici un înțeles de plural (tipul *Vizitarea muzeelor ne prilejuiesc..., Un transport de aparate au și sosit)* sau la acordul în număr al predicatului cu un complement apropiat (tipul *Ce-s cu astea ?* sau *în ce privesc lecțiile),* dar este admis și folosit chiar de marii scriitori la acordul în număr al predicatului cu un subiect multiplu postpus (tipul *A fost odată un moș și o babă, Pretutindeni domnește voia bună, cîntecul și dansul).*

În condițiile existenței unor variante de acord, o cerință minimală a corectitudinii lingvistice este consecvența în una și aceeași frază, deci folosirea tipului de acord adoptat inițial. Din păcate, sînt frecvente construcțiile în care coexistă variante diferite, cum ar fi acordul formal și cel după înțeles în exemple ca : *Jumătate, dacă nu mai mult, din populația marilor orașe a trecut prin internatele școlilor profesionale și ale liceelor, au învățat alfabetul vieții citadine și apoi au rămas pentru totdeauna în orașe* (în care același subiect, *jumătate,* are un predicat la singular și două la plural) sau *A apărută în 1867, 1 martie, „Convorbirile literare" pot fi considerate un izvor bogat...* (unde substantivul propriu *Convorbiri literare* are predicatul la plural, dar atributul la singular), respectiv *Stăpînită cînd de Imperiul otoman, cînd de Imperiul habsburgic, Ada-Kale era socotit...* (unde substantivul propriu *Ada-Kale* are predicatul la masculin-neutru, dar atributul la feminin) ; supărătoare este nu atît folosirea unui anumit tip de acord, cît oscilația între

două tipuri, concretizată în oscilația între singular și plural sau între masculin și feminin.

Cele spuse aici despre complexitatea normelor și problemelor acordului în limba română nu au intenția de a speria pe cei care aspiră la o exprimare corectă, ci urmăresc să invite la mai multă grijă în însușirea exactă a normelor acordului, cu toate detaliile și nuanțele lor.

În sprijinul acestei recomandări poate fi invocată autoritatea lui Eminescu, a cărui operă oferă nu numai modele de limbă, ci și modele de atitudine în apărarea limbii corecte. Publicistica lui Eminescu atestă atenția pe care o dădea marele nostru poet respectării acordului : recenziile sale semnalează și comentează cu adevărată violență abaterile întîlnite în lucrările unor contemporani. Iată un pasaj din recenzia făcută, în 1876, unui manual de economie politică al cărui autor avea titlul de doctor în două specialități : „Doctorul în medicină, doctorul în drept a uitat se vede a învăța acea ramură a filozofiei de stat care în limba vulgară se numește gramatică, pentru care pricină îl sfătuim să mai între în clasa a doua a universității din Hîrlău ca să studieze profunda teorie despre acordarea subiectului cu predicatul și adiectivelor și verbilor cu substantivele la care se referă. Cum că această prețioasă teorie îi lipsește dovedim prin următoarele citate : Pag. 1 Este cinci ani de cînd... Pag. 4 Vitele cornute discreşte la noi...", citat la care Eminescu face adnotarea malițioasă „Susținem că ele discreşte pentru că se face doctori". E de reținut din acest pasaj că Eminescu, care fusese revizor școlar, știa că acordul predicatului se poate învăța în clasa a doua. Să încercăm deci să facem în așa fel, încît el să fie învățat cum trebuie măcar la sfîrșitul școlii generale !

Coerent și incoerent în exprimare

MATILDA CARAGIU MARIOȚEANU
Universitatea din București

Orice comunicare complexă (care depășește structura „subiect + predicat" sau sintagme de tipul „substantiv + atribut, verb + complement" etc.: *elevul scrie, carte frumoasă, merg cu trenul* etc.) presupune din partea vorbitorului sporirea atenției pentru respectarea regulilor gramaticale și semantice ale limbii. Încălcarea acestora (poate) duce la modificarea sensului comunicării. În acest caz vorbim de „incoerență", de lipsă de „legătură" între ideile noastre (se spune adesea că unii oameni vorbesc „fără legătură", „amestecat").

O exprimare coerentă, logică înseamnă capacitatea de a stabili raporturi corecte între cuvinte (în cadrul propoziției) și între propoziții (în cadrul frazei). Incapacitatea de a exprima aceste raporturi este, uneori, rezultatul unei incoerențe în planul gîndirii : o idee care este clară în mintea noastră rareori nu-și găsește forma în exprimare, așa cum, invers, o idee insuficient elaborată, organizată în mintea noastră, rareori, și numai în aparență, poate fi exprimată corect, coerent.

Incoerența în vorbire nu este legată însă numai de neclarități în planul gîndirii, o serie de alți factori alimentînd-o sau chiar generînd-o :

graba, oboseala, neatenția, unele particularități psiho-lingvistice ale vorbitorilor, dorința de a se exprima altfel („mai frumos") etc.

Termenul „incoerență" este folosit aici în sens foarte larg, de la incompatibilitate logică totală (= confuzie totală), la nivelul frazei sau al propoziției, pînă la echivocul acceptabil, în ultimă instanță.

Să analizăm cîteva situații de incoerență.

1. *„De asemenea nici informația că Dick Donnelly a trecut în lungime peste riviera de 11,10 m. nu corespunde adevărului, întrucît acest călăreț nu-și pregătea calul pentru săritură în lungime"* (revista *Magazin*, 30 ianuarie 1982, p. 8). Raportul este fals : cauza presupusă de autorul articolului nu explică *neparticiparea* călărețului la săritura în lungime, deci nu anulează *informația* formulată.

2. *„Cu toată nepotrivirea granițelor statale antice și moderne, la noi s-a putut realiza un c o r p u s epigrafic unitar și integral pentru o provincie antică ce nu se află între granițele unei singure țări moderne : D a c i a, din care colțul sud-vestic este în Iugoslavia, dar, printr-o corectă și fructuoasă colaborare cu epigrafiștii din Belgrad [...], s-a realizat un volum [...] cuprinzînd materialul epigrafic al teritoriului dintre Dunăre, Tisa și Mureș, asigurînd un c o r p u s unitar care, începînd din Pancevo urmează să continue pînă la Argeș, Oituz..."* (*Studii și cercetări de istorie și arheologie*, Tom. 32, 1981, p. 11). Fraza este în întregime greșit construită : propoziția introdusă prin *dar* ar fi trebuit să înceapă, ca propoziție principală, după punct (pentru că ea reia, de fapt, ideea exprimată anterior prin „s-a putut realiza", *dar* nefiind, deci, justificat) ; pronumele relativ *care* creează o situație echivocă : acest pronume ține locul substantivului *corpus*, or, prin ceea ce urmează, acesta capătă sensul de „teritoriu" de pe care se va aduna un material epigrafic ce va constitui un corpus ! Corect ar fi fost, deci :... *un corpus* care va cuprinde material epigrafic *de la... pînă la...* etc.".

3. *„Poetul este cel care percepe mesajul secret al naturii ; creat de ea, recreează frumosul numai sub lumina mirabilă a elogiului, într-o stare de beatitudine continuă"* (*România literară*, nr. 6, 1982, p. 11). Este firesc să ne întrebăm : cine este „creat de ea", poetul sau mesajul secret ? Fraza este confuză, chiar dacă intuim sensul real.

4. Alteori lipsa de „legătură" înseamnă dezacord în sens larg : *„«Descurajarea», teorie și practică a sfîrșitului de lume, este dușmanul cel mai înverșunat, mai tenace și mai scrupulos din cîte s-au inventat"*. La prima vedere ar părea un acord prin atracție... la distanță ! (acord cu *teorie și practică*, incorect, de altfel) ; fraza imediat următoare spulberă însă orice justificare de acest fel : *„Altul* mai perfecționat nu se va mai inventa niciodată, pentru că nu va mai fi necesar..." (*Flacăra*, 12 februarie 1982, p. 22 ; sublinierile ne aparțin).

Următoarele dezacorduri sînt frecvente mai ales în exprimarea orală, cînd vorbitorul nu mai are posibilitatea să revină asupra spuselor sale, uită de unde a plecat și construiește altfel decît a gîndit la început :

„C e r i n ț e l e pentru plantarea cartofului... e s t e..." (t.v., I, ora 8,30, 14 februarie 1982, sfaturi date de o specialistă în agricultură).

5. *„Întîlnirile dintre actori și regizori... este una dintre cele mai...“* (t.v., I, ora 17,20 februarie 1982, o discuție cu o regizoare de film și cu cîțiva actori) ; *„M-a cucerit și m-a fascinat... adîncurile...“* (aceeași sursă). Astfel de greșeli apar rareori și în scris.

In exemplul care urmează, dezacordul este rezultatul altui fel de contaminare (confuzie între două structuri) :

6. *„Plantarea poate să se facă mecanizată sau semi-mecanizată“* (aceeași specialistă în agricultură, menționată mai înainte) : avem a face cu confuzia dintre „poate să fie mecanizată“ și „poate să se facă mecanizat“, repetată de două ori de vorbitoare (deci cu șanse de fixare, ceea ce nu este de dorit, construcția fiind greșită).

La limita dintre corect și incorect se situează unele anacoluturi * (altele fiind considerate, fără nici un dubiu, greșeli) ; cele mai frecvente situații le oferă construcțiile de tipul *mi-e foame, mi-e dor*, sau *îmi place, îmi convine* etc., în care subiectul logic nu coincide cu cel gramatical și, în consecință, vorbitorii au tendința de a face acordul... logic : de pildă, în textul, foarte cunoscut, din *Amintiri din copilărie* de Ion Creangă : „Nu știu alții cum sînt, dar *eu*, cînd mă gîndesc..., parcă-mi *saltă* și acum *inima* de bucurie“ (corect ar fi fost : „dar mie... parcă-mi saltă... inima“).

Alt exemplu : într-un interviu luat la televiziune unei mari cîntărețe, aceasta spunea : [pe tinerii interpreți au să-i răsplătească]... dragii mei spectatori, *pe care*, mărturisesc, *le* duc dorul teribil“ (t.v., I, ora 12, 14 februarie 1982). Observăm că se începe cu o construcție în acuzativ și se continuă cu alta în dativ (corect : „spectatori, *cărora*, ..., *le duc* dorul“ sau „spectatori *de care*, ..., *mi-este dor*“).

7. Topica greșită poate duce uneori la adevărați „monștri“ lingvistici, dintre care voi enumera : *„Vindem scaun de mîncat copil“ (!) ; „Avem ciorapi de femei lungi“* (ambele situații sînt semnalate în revista *Săptămîna* din 12 februarie 1982, la rubrica „Pe scurt“) ; *„Școala de copii mici de stat“* (notată într-un sat din Banat) ; *„Confecționăm pantofi din piele de femei“* (la un atelier din București).

*

Consider că exemplele analizate pot constitui o pledoarie pentru învățarea, cu seriozitate, a gramaticii în școală, și, mai ales, a sintaxei ; analiza gramaticală a raporturilor sintactice, ordonarea lor logică, desprinderea, deci, a sensurilor celor mai intime ale cuvintelor în contexte date, efectuarea de scheme (nu mecanic, ci din nevoia de claritate și concretitudine în exprimarea unităților sintactice și a relațiilor dintre ele) — toate acestea sînt absolut necesare celui ce dorește să vorbească și să scrie corect limba română.

---

* Anacolut = discontinuitate sau ruptură logico-sintactică în interiorul unei propoziții sau fraze.

Moduri de expunere

CEZAR TABARCEA
Universitatea din București

A expune un subiect, o idee, un raționament înseamnă la modul cel mai general a prezenta în cuvinte, a vorbi organizat și logic despre ceva. Nu orice „vorbire" este și o „expunere", căci dacă ne propunem de exemplu să povestim unui prieten o întîmplare din timpul unei excursii facem mai curînd o „relatare", pentru că ne referim la un anume eveniment — sau la o înlănțuire de evenimente — cu o desfășurare independentă de noi, în care nu a intervenit o logică impusă de noi.

Cuvîntul „a expune" are la bază un etimon latinesc, *expono, -ere* și sugerează prin însăși alcătuirea sa, cu prefixul *ex-*, că este vorba despre prezentarea, scoaterea la iveală a ceva existent ; de asemenea e ușor de observat înrudirea cu *a compune* (= a pune împreună), mai ales atunci cînd le întrebuințăm pe amîndouă cu referire la manifestări verbale.

Care ar fi deci diferența dintre *a compune* și *a expune* ? În vreme ce, în primul caz, intervenția noastră ca vorbitori constă în a da o ordine unor idei, sentimente, în cel de-al doilea caz pornim de la ceva existent care trebuie prezentat, ceea ce, firește, nu exclude o anume organizare pe care tot vorbitorul o impune. Sensurile acestea sînt foarte bine reprezentate în uzul curent al limbii române : *„a alcătui* o compunere", la școală bunăoară, presupune invenția și originalitatea vorbitorului, pe cînd „a face o *expunere*" a unor evenimente, *„a expune* un punct de vedere", *„a expune* o teorie" etc. înseamnă a prezenta o temă sau un șir de idei anterioare, eventual aparținînd altcuiva, într-o formă cît mai coerentă.

Referindu-ne acum numai la expunerea verbală, cu ajutorul limbii române, nu este greu să ne dăm seama că există diferite moduri de expunere care presupun mijloace lingvistice diferite.

În primul rînd, trebuie să facem o deosebire între expunerea *orală* și cea *scrisă*. Expunerea orală se desfășoară în fața unui auditoriu într-o comunicare directă cu acesta și de aceea cel care o face poate să-și adapteze discursul în funcție de reacțiile ascultătorilor. Revenirile explicative, intercalările marcate prin intonații specifice, parantezele în desfășurarea expunerii, adesea chiar tonurile vocii și gesturile sînt mijloace obișnuite care ajută la captivarea auditoriului atunci cînd sînt folosite și dozate cu pricepere. În expunerea orală avem dreptul să utilizăm forme și expresii ale limbii vorbite care dau impresia de spontaneitate și vervă, contribuind de asemenea la convingerea auditoriului. Arta expunerii orale a fost la mare cinste în antichitate și a dus la alcătuirea tratatelor de retorică cu scopul de a forma oratori desăvîrșiți.

Expunerea scrisă presupune din partea celui care o alcătuiește o mai mare atenție acordată elaborării, prin care trebuie să înțelegem logica și claritatea discursului, organizarea ideilor și exprimarea lor într-o formă corectă. Dacă, vorbind, se poate întîmpla să facem o greșeală, ne putem opri și o putem corecta imediat ; în scris nu este permis să greșim în varianta definitivă a expunerii noastre (dictonul latin „Verba volant, scripta manent" — Vorba zboară, se duce, scrisul rămîne — ne atrage atenția

și asupra acestui fapt). Desigur, și expunerea scrisă poate urmări convingerea și captarea publicului către care este adresată și atunci o putem nuanța, conferindu-i o anumită eleganță prin alegerea cu grijă a cuvintelor, prin evitarea repetițiilor, prin frumusețea limbajului. Claritatea, corectitudinea gramaticală și expresivitatea sînt trăsăturile de bază ale expunerii scrise.

Expunerile pot fi diferențiate și în funcție de cantitate. De pildă, la școală se poate cere să povestim conținutul unei lecturi literare pentru a se verifica dacă aceasta a fost citită și înțeleasă. Expunerea noastră, în cazul acesta cît mai amănunțită, este de fapt o *descriere* a unui obiect care este opera literară. Exact la fel cum descriem un peisaj enumerîndu-i componentele, descriem și conținutul unei nuvele sau al unui roman. Deosebirea constă în faptul că, dacă descriind un peisaj ordonarea elementelor sale depinde de voința noastră, atunci cînd descriem o nuvelă trebuie să urmărim ordinea faptelor dată de autor. Schimbînd această ordine și începînd bunăoară cu ceea ce ni s-a părut nouă mai interesant în respectivul text nu mai facem o expunere, ci o analiză critică, un comentariu al operei.

Altădată însă ni se poate cere să facem numai un *rezumat* al celor citite. Alcătuirea unui rezumat cere o mare capacitate de analiză. Dacă, de exemplu, descrierea unui peisaj în care se petrece o acțiune nu are o valoare deosebită pentru datele acțiunii ca atare, ea nu trebuie să figureze neapărat în rezumat, dar dacă, dimpotrivă, acțiunea care se petrece pe un cîmp sau într-o pădure determină comportamente specifice ale personajelor, acest lucru trebuie precizat în rezumat.

Un mod de expunere este și desprinderea *ideilor principale* ale unui text, fie el literar sau de altă natură. Față de rezumat, gradul de generalizare al judecăților noastre este în cazul acesta și mai înalt. Greșeala cea mai mare care ne pîndește este să considerăm drept „idee principală" un element secundar, nesemnificativ, al textului sau un element aparținînd nu logicii ideilor, ci logicii faptelor. Am făcut această precizare, deoarece în expunerea unor idei principale ale unui text narativ în proză, de exemplu, se poate întîmpla ca acțiunea în sine să nu fie relevantă.

Desigur, toate constatările de mai sus au prin forța lucrurilor un caracter general, chiar dacă ne-am referit cu precădere la textele literare. Modurile și formele expunerilor se adaptează caracterului particular al obiectului care trebuie expus — în cazul nostru, textul. Descriem în mod diferit conținutul unei opere literare sau al unui text științific, după cum descriem în mod diferit conținutul unui text de fizică sau al unuia de biologie. Dar, dincolo de aceste diferențe, ni se pare că există un punct comun extrem de important: oricare ar fi caracterul textului descris, rezumat sau prezentat în principalele sale idei, actul care duce la expunerea lui (actul propriu-zis al lecturii și, respectiv, al înțelegerii) este unul lingvistic, ca și actul în sine al expunerii. Probabil că acesta este cel mai convingător argument că formarea deprinderilor de exprimare corectă, învățarea limbii materne, stăpînirea „secretelor" sale este la fel de importantă pentru orice direcție de activitate. Nimeni nu poate spune că nu-l interesează gramatica limbii române, pentru că el se pregătește să devină agronom, economist sau inginer, muncitor sau tehnician. În oricare din aceste domenii va fi nevoit la un moment dat să „expună" ceva. Or, după cum s-a văzut, aceasta nu se poate face fără cunoștințe de limbă maternă.

Trecut şi prezent în operele scriitorilor de la 1848

PAUL CORNEA
Universitatea din Bucureşti

Programul *Daciei literare* prin care, la 1840, paşoptismul îşi afirmă conştiinţa de sine, îi orienta în mod ferm pe scriitori către două surse de inspiraţie : exploatarea trecutului şi zugrăvirea prezentului. Ambele îndrumări concretizau de fapt, pe laturi complementare, un acelaşi obiectiv fundamental : *transformarea literaturii într-o expresie nemijlocită a vieţii naţionale.*

Dacă aceste recomandări atît de binevenite ar fi rămas numai în stadiu programatic, fără ca exemple palpabile şi convingătoare să le ilustreze rodnicia, e probabil că ecoul lor ar fi fost cu mult mai redus, iar faza găsirii de sine a literaturii moderne ar fi întîrziat cu unul sau mai multe decenii. E însă o mare şansă a culturii noastre că admirabila generaţie de la 1840, care a ştiut să evalueze atît de lucid calea înfăptuirii Unirii şi a cuceririi independenţei naţionale, a dat din rîndurile ei nu numai constructori plini de elan şi nu numai eroi cu verb patetic, ci şi scriitori de netăgăduit talent. Îndemnurile au putut fi astfel valorificate, ideile s-au încorporat în opere, iar programul *Daciei literare* a devenit, într-un moment de răspîntie a culturii noastre moderne, cînd totul trebuia urnit din loc, baza însăşi a eforturilor creatoare.

Întoarcerea spre trecut nu constituia desigur o surpriză în veacul romantic, atît de ispitit să evadeze din banalitatea cotidianului, atît de sensibil la pitoresc şi mister. Dar, coborînd în istorie, paşoptiştii nu caută doar spectacolul, ci şi lecţia : ei vor să pună în lumină ideea de continuitate naţională, să legitimeze dreptul poporului român la o existenţă de sine stătătoare, să ofere prezentului umilit exemplul curajului civic şi al bărbăţiei militare a înaintaşilor.

Deschizîndu-şi cursul la Academia Mihăileană, în 1843, Mihail Kogălniceanu definea istoria drept „testamentul lăsat de către strămoşi strănepoţilor, ca să le slujească de tălmăcire vremei de faţă şi de povăţuire vremei viitoare... Ea ne arată întîmplările, faptele strămoşilor noştri, care prin moştenire sunt şi a noastre. Inima mi se bate cînd aud rostind numele lui Alexandru cel Bun, lui Ştefan cel Mare, lui Mihai Viteazul ; da, domnilor mei ! Şi nu mă ruşinez a vă zice că aceşti bărbaţi pentru mine sunt mai mult decît Alexandru cel Mare, decît Anibal, decît Cezar ; aceştia sunt eroii lumei, în loc că cei dîntîi sunt eroii patriei mele".

Acest trecut, interpretat ca descoperire de sine şi integrare în comunitatea naţiunii, apare literar sub forme diverse. Una dintre cele mai frecvente o constituie meditaţia pe ruine, pe care o întîlnim la Vasile Cîrlova :

> O ziduri întristate ! O monoment slăvit !
> În ce mărime-naltă şi voi aţi strălucit,
> Pe cînd un soare dulce şi mult mai fericit
> Îşi răsărea lumina p-acest pămînt robit !,

la Ion Heliade **Rădulescu** :

O ziduri ! rămăşiţă din slava strămoşească,
O turn ! de unde ochiul de mii de ori văzu
Biruinţa să zboare p-oştirea românească, —
În muta voastră şoaptă cîte-mi vorbiţi acu !,

la Grigore Alexandrescu, Hrisoverghi, Negruzzi şi mulţi alţii încă, pînă la Nicolae Bălcescu. În faţa zidurilor ciopîrţite de vreme ale Curţii domneşti din Tîrgovişte, autorul *Românilor supt Mihai Voevod Viteazul* avea viziunea marilor voievozi ieşiţi parcă aievea din negurile trecutului : „Umbrele acestor eroici războinici parcă le vezi înălţîndu-se singuratice şi tăcute împrejurul acestei ruine ; adierea vîntului ce suflă din Carpaţi, şuierînd în pustiul turn ne pomeneşte numele lor şi undele măreţe ale Ialomiţei par a cînta necontenit un cîntec de mărire la gloria lor. Astfel i se năluceşte oricărui român cu inima simţitoare cînd cată la această mult elocuentă ruină, şi el nu se poate opri d-a simţi durere amară şi d-a ofta după vremea trecută".

Desigur, în baza principiului romantic al antitezei, paşoptiştii au tendinţa să transforme figurile marilor voievozi şi căpitani de oaste în imagini mitice ; Grigore Alexandrescu scrie :

Noi citim luptele voastre, cum privim vechea armură
Ce un uriaş odată în războaie a purtat ;
Greutatea ei ne-apasă, trece slaba-ne măsură,
Ne-ndoim dac-aşa oameni întru adevăr au stat.

Dacă proporţiile sînt exagerate, conform cerinţelor epicii eroice, adevărul nu e totuşi ocolit nici atunci cînd e defavorabil. Nemărginita admiraţie pentru Mihai nu-l împiedică pe Bălcescu să-l condamne pe viteazul domnitor pentru că a cedat boierilor, legîndu-i pe ţărani de pămînt. Iar Bolintineanu se opreşte adesea la evocarea ceasurilor de frămîntare şi nesiguranţă din ajunul bătăliilor, ori chiar la clipele de restrişte ale unui eşec vremelnic.

Trecutul vorbeşte prezentului nu numai prin înălţime morală şi patriotism, ci şi prin tendinţele sale democratice. Istoria demonstrează pentru paşoptişti ceea ce Bălcescu denumeşte „înălţarea plebeianismului la putere", lupta maselor împotriva politicii asupritoare a boierimii.

Lecţia istoriei se înscrie astfel în spiritul celor două revendicări majore ale paşoptismului : *realizarea democraţiei* şi *unitatea naţională*. Dar dacă evocarea trecutului e călăuzită de nevoile şi interesele prezentului, reciproca e tot atît de adevărată : tabloul de moravuri contemporan pune totdeauna în valoare rolul tradiţiei şi accentuează elementele de continuitate. Scriitorii au acelaşi unghi de privire, aceleaşi preocupări, în ultimă instanţă — aceleaşi obiective. Tematica le impune însă un mod diferit de abordare : trecutul era, îndeosebi, o sursă de exaltare, prezentul e, mai ales, un prilej de critică.

Ideea cardinală care străbate literatura paşoptistă dedicată actualităţii e, în adevăr, protestul împotriva înapoierii sociale, economice şi culturale, avînd drept consecinţă ostilitatea faţă de rînduielile feudalo-iobăgiste. Formaţi sub influenţa ideilor înaintate ale epocii, paşoptiştii supun realităţile din Ţările Române unei analize severe. Iată în ce termeni compară unul dintre eroii lui Alecsandri (în care îl recunoaştem lesne pe scriitorul însuşi) ţările civilizate în care învăţase, cu situaţia mizeră a

Ilustrînd un anume tip de reportaj, *Țara. Poporul* se deosebește atît de memorialele de călătorii ale predecesorilor (Grigore Alexandrescu, Dinicu Golescu, Vasile Alecsandri), cît și de cele ale urmașilor (dintre care unul, Geo Bogza, figurează în același manual : *Dobrogea ! Dobrogea !*). Istoria elaborării *României pitorești* este într-un fel deosebită, întrucît ideea de a alcătui această operă aparține marelui cărturar Spiru Haret.

Desigur, Vlahuță nu și-a propus să scrie o lucrare teoretică, rodul documentării sale nefiind un inventar de informații revelatoare ; în fragmentul pe care îl comentăm „excursia de studii" nici nu-și face simțită prezența. Cu toate acestea, aparent, compoziția și mijloacele de exprimare sînt cele ale descrierii științifice. Expunerea este în genere obiectivă, forța de invenție personală — abia perceptibilă. *Țara* și *poporul* trăiesc prin date de ordin istoric, geografic, urbanistic ; frazele sînt simple, construite cu determinări puține ; este folosită tehnica citatului, reproducîndu-se „cuvintele mîndre" ale lui Ștefan cel Mare dintr-un testament apocrif (neautentic)[1], o reflecție a lui Jules Michelet, versuri și expresii populare. Concură la crearea aceleiași impresii caracterizările adjectivale abstracte sau fără relief stilistic (*„vajnice* lupte" ; „popoare *mari*" ; „[și-au dat] o moarte așa de *măreață* și de *tragică*" ; rîuri *frumoase, dătătoare de viață*" ; „cărări *de argint*" ; *„scunde* și *sărăcăcioase* chilii"), comparații împrumutate („Ca trestia ne-am îndoit sub vînt — dar nu ne-am rupt"), construcții retorice (*„scump* tuturor românilor, — *scump* pentru frumusețile și bogățiile lui, *scump* pentru faptele măreție"), acestea fiind specifice și stilului istoric mai vechi (exemple concludente pot fi întîlnite la Bălcescu, dintre români, și la Edgar Quinet și Jules Michelet, dintre istoricii străini cu largă audiență la noi).

În același timp, observăm că incursiunea în trecut ori descrierile de natură nu constituie o lecție de istorie sau de geografie, ci reprezintă reflecții personale pornind de la teme cunoscute, cu rolul de a sensibiliza conștiința cititorului. Transferarea însușirilor omenești asupra lucrurilor neînsufletite („pîraie *se despletesc*" ; „dealurile *blînde*" ; „cîmpia... *tăcută*" ; „ostrov *însetat*" ; *„doarme...* deșertul" ; „Dîmbovița *se minunează*"), accentuarea și prin topică a cuvintelor cu încărcătură emoțională, unele cu parfum arhaic (*„multe războaie* am avut" ; *„multe nenorociri* ne-au călcat" ; *„odihnească-se în pace* gloriosul Ștefan") sînt procedee specifice artei literare. Meșteșugul scriitorului se relevă cu deosebire în pasajul consacrat alcătuirii spirituale a românului. Asemenea concluziilor dintr-o expunere științifică, finalul fragmentului echivalează cu o formulă sintetică. Însă Vlahuță o face în felul lui. El reține ceea ce nu putem găsi într-un studiu etnografic sau folcloric ; el nu demonstrează, dar reușește să ne convingă de adevărul intuiției că formele de relief, „soarta aprigă și zbuciumată" au modelat caracterul dîrz, neînfricat și demn al trăitorilor în aceste locuri.

[1] Fragmentul prezintă asemănări cu discursul fictiv din *Descrierea cadrului al doilea din istoria Moldovii, înfățoșător pe Ștefan cel Mare cuvîntînd al său testament politicesc*, publicat de Gh. Asachi în broșură la 1834 și reluat de publicațiile vremii (*Spicuitorul moldoromân, Foaie pentru minte, inimă și literatură, Almanah de învățătură și petrecere* etc.). Se cunosc și alte producții de acest fel, printre care *Cuvînt de înmormîntare vechiului Ștefan VV, domnul Moldaviei, ce s-au numit mare pentru marele vredniții și veteții ale sale...*, atribuit de Mihail Kogălniceanu, redactorul *Arhivei românești*, lui Vartolomei Măzăreanu. Expresia „Domnul părinților voștri (noștri)" devenise un cliseu al discursurilor parlamentare în a doua jumătate a secolului trecut, satirizat ca atare de Iacob Negruzzi (*Vorbe parlamentare*).

La centenarul lui Ion Agârbiceanu

MIRCEA POPA
Institutul de lingvistică și istorie literară, Cluj-Napoca

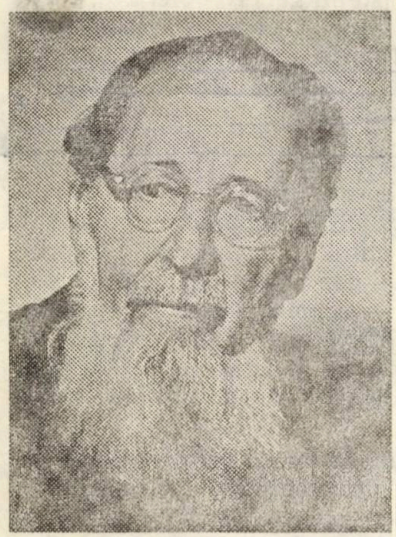

Se împlinesc la 12 septembrie 1982 o sută de ani de la nașterea scriitorului Ion Agârbiceanu, unul dintre marii ctitori de proză realistă, fecund creator de tipuri și de lumi de la începutul veacului nostru. Născut în Transilvania, la Cenade, într-un sat din apropierea Blajului, scriitorul va debuta la o vîrstă destul de timpurie, ca elev în ultimul an de liceu, la revista *Unirea* de la Blaj, foaie patronată de profesorii ilustrului liceu. Adevărata vocație creatoare și-o descoperă însă în timpul studiilor de la Budapesta, pe cînd frecventa cercul revistei *Luceafărul*, unde, alături de O. Goga, O. C. Tăslăuanu, Al. Ciura și alții, a simțit nevoia unui contact mai strîns cu lumea țărănească, de care se simțea strîns legat prin origine, aspirații și mod de gîndire. Pentru cunoașterea ei a acceptat un post umil de preot la Bucium Șașa în Munții Apuseni, unde a avut ocazia să observe și să pătrundă zi de zi în universul fascinant al unei lumi de piatră și de mizerie cu totul deosebite. Evocînd-o în termeni duri, cruzi, brutali, de un realism reportericesc nefalsificat, el își făcea dintr-o dată intrarea în literatura română cu un volum care îl va reprezenta și astăzi. Debutînd în 1906 cu volumul de schițe și povestiri *De la țară*, volum revendicat imediat de cercurile sămănătoriste, scriitorul își încercase talentul publicînd masiv în reviste ca *Răvașul*, *Gazeta Transilvaniei*, *Ramuri*, *Tribuna*, *Drapelul*, *Revista politică și literară*, *Lupta*, *Neamul românesc*, *Cosînzeana* etc., după care publică în 1910 volumul *În întuneric*, anunțînd umanitatea nouă scoasă de el la lumină din tainițele întunecate ale Munților Apuseni, în rîndul căreia se așază fără îndoială chipurile memorabile ale babei Mîia din *Luminița* și a Măriei Dinului din *Fefeleaga*, cele două povestiri exemplare, considerate încă de atunci de E. Lovinescu drept „strajele înalte" ale literaturii lui. Propunîndu-și să prospecteze o materie epică cu totul deosebită : lumea băieșilor, „holoangărilor", a zilerilor, pădurarilor sau proprietarilor de mine din Munții Apuseni, cu întreg lumpenproletariatul care mișuna în jurul lor, prozatorul ne-a oferit o galerie zguduitoare de chinuiți și estropiați ai vieții, de adevărați „viermi ai pămîntului", aflați în lupta acerbă pentru existență, într-o încleștare feroce, devoratoare, de iad dantesc. Imaginea aceasta terifiantă, demoralizatoare, este luminată din cînd în cînd de sclipirea

unei iubiri meteorice, răscolitoare, ca în *Comoara*, *Valea dracului*, *Vîlva băilor*, *Frăsinica*, *La o nuntă*, și care, alături de „portretele în cărbune" din *Ghiuțu*, *Miluc*, *Teleguț*, *Prăginel*, *Fișpanul*, *Copilul Chivei*, *Vîrvoara*, *Nica*, *Sănduța*, *Angheluș* etc., reprezintă icoana reală a unei umanități exemplare, devastate de asuprire și de suferință.

Această galerie originală de tipuri este reluată și adîncită în parte și în volumele de schițe și povestiri următoare, cum ar fi: *Tușa Oana* (1910), *Prăpastia* (1910), *Schițe și povestiri* (1912), *Datoria* (1914), *Luncușoara din Paresemi* (1920), *Trăsurica verde* (1921), *Chipuri de ceară* (1921), *Ceasuri de seară* (1921), *Spaima* (1922), *Dezamăgire* (1924), *Singurătate* (1924) etc., care fac din el unul dintre cei mai robuști, mai diverși și mai profunzi povestitori din cîți avem, comparabil cu Mihail Sadoveanu ca valoare și mod de a scrie. Observația atentă a mediului, structura psihologică a tipurilor descrise, ingenioasa împletire a discursurilor narative îl fac apt și pentru roman, domeniu în care Agârbiceanu a adus literaturii noastre o contribuție dintre cele mai considerabile. Desigur, „școala privirii", a observației directe și a cópiilor de pe natură, care derivă direct din experiența naturalistă, este depășită aici în sensul amploarei arhitectonice, al adîncimilor psihologice și al dezbaterilor problematice. Așa, de exemplu, romanul *Arhanghelii* (1914), cu care se deschide practic această serie, deși mai poartă adînc imprimate în carnea sa urmele experienței de viață acumulate de prozator în Munții Apuseni, marchează tipologic și tematic un adevărat salt calitativ în istoria genului la noi, prin noutatea frapantă a subiectului tratat și prin modernitatea mijloacelor de expresie. Reluînd experiența lui I. Slavici în această direcție, Agârbiceanu realizează o scriere etajată, polifonică, cu o mare bogăție de personaje, cu o stratificare socială caracteristică, cu linii de evoluție neprevăzute, sinuoase. Pe lîngă faptul că este primul roman cu o temă legată de industrie din întreaga literatură română, *Arhanghelii* pun în valoare un personaj dintre cele mai viabile și mai bine conturate ale romanului nostru, pe Iosif Rodean, de o grandoare și o vanitate cu adevărat balzaciene. Alături de el trăiesc și complotează acționarii Cornean, Ungureanu și Pruncul, avocații Crăciun și Stoica, doctorul Prințu și alții, atrași de clinchetul plăcut al metalului care se vîntură prin mîinile risipitoare ale lui Rodean, tagmă de parveniți în totală opoziție cu „partida" morală reprezentată de tînărul teolog Vasile Mureșanu, de logodnica lui Elenuța Rodean și de fratele ei, Ghiță, care propun cititorului alt mod de existență decît acel al necinstei, dezonoarei și cupidității.

Îndreptîndu-și atenția asupra problemelor „clasei culte" (tematică anunțată încă din 1909 cu volumul *Din clasa cultă*), Agârbiceanu va realiza în continuare o suită de romane psihologice de o factură cu totul aparte. Aș spune că trăsătura caracteristică a scrisului său din această perioadă este scrutarea psihologiilor tulburi, stranii, a unor destine contorsionate, învăluite într-un aer de legendă și mit (*Stana*, *Biruința*, *Popa Man*, *Dolor*, *Jandarmul*, *Domnișoara Ana*, *Păscălierul*), care au în vedere dezbaterea unor cazuri morale și propunerea unor norme și conduite de viață viabile. Dincolo de aspectul exterior al lucrurilor, prozatorul accentuează latura de mister a sufletului uman, legitățile lui interioare neprevăzute, cu o artă discretă, subtilă și într-un stil neostentativ, perfect adecvat discursului narativ și mesajului pe care el îl are de transmis, așa cum de altfel remarca și G. Călinescu în *Istoria* sa : „Stilul e potrivit materiei, fără culoare lexicală deosebită, curent și din ce în ce mai îndemînatec. La Agârbiceanu discutarea problemelor morale formează ținta nuvelei și a romanului și dacă ceva merită aprobarea nesovăitoare este tactul desăvîrșit cu care

acest preot știe să facă operă educativă ocolind anosta predică. Teza morală e absorbită de fapte, obiectivată, și singura atitudine pe care și-o îngăduie autorul e de a face simpatică virtutea". Pornind de la acest deziderat, el realizează două romane tandem *Legea trupului* (1926) și *Legea minții* (1927) în care eroii devin entități morale, principii, care urmăresc scoaterea în lumină a rigorismului moral, necesitatea educării și formării omului în acord deplin cu legile vieții și ale societății, cum de altfel romane ale formării și ale păsirii în viață *(Bildungsromane)* sînt și cele intitulate *În pragul vieții* sau *Licean... odinioară*, ultimul dintre ele fructificînd și experiența sa autobiografică de școlar la gimnaziul din Blaj.

Un atare filon liric-evocator se desprinde și din paginile unor scrieri poematice, precum *Ceasuri de seară* (1921) și *Amintirile* (1940), în care evocarea melancolic-nostalgică a anilor tinereții și copilăriei se îmbină în mod armonios cu meditația asupra rostului omului și a menirii lui, alături de elogiul necenzurat al naturii și al vieții. Operă-sumă a creației lui Agârbiceanu sub raport artistic și ideatic, *Amintirile* anunță în mod pregnant preocuparea sa din anii din urmă de a se dedica scrierilor pentru tineret și copii din volume ca *Din copilărie* (1956), *Din munți și din cîmpii* (1957), *File din cartea naturii* (1959), *Fricosul* (1960), *Povestirile lui Mărunțelu* (1956), *Din pragul marii treceri* (1979), în care elogiul vîrstei fericite a copilăriei și adolescenței se face prin intermediul unor întîmplări și anecdote luate nemijlocit din cîmpul universului lor de viață și de preocupări.

Mare maestru al punerii în scenă a unor fapte de vînătoare, din viața animalelor sau copiilor, Agârbiceanu deschide la noi o perspectivă nouă scrisului dedicat copiilor printr-o densificare mereu sporită a mijloacelor de expresie, a gamei de modalități epice întrebuințate, printr-o discretă infuzie de poezie în scenele-pastel dedicate ocupațiilor oamenilor, muncilor cîmpului și ciclurilor naturii. El e un scriitor robust, cu putere organică și originală de creație, anunțîndu-l în mod nedezmințit pe L. Rebreanu sau pe Pavel Dan, așa cum frumos o spune într-o pagină criticul Ion Negoițescu : „Mai fin decît Slavici, mai poet decît Rebreanu, mult mai inventiv decît ei, cu o prodigioasă fantezie epică, Agârbiceanu ne-a dat o întinsă galerie de portrete rurale, care, prin varietatea și prin interesul ei uman, nu are egal în literatura noastră...".

Aurel Vlaicu în conștiința scriitorilor

Prof. PETRU BACIU
Liceul Industrial „Aurel Vlaicu", Orăștie

Pe valea Mureșului, în satul Binținți de lîngă Orăștie, s-a născut la 6 noiembrie 1882, dintr-o familie de țărani, Aurel Vlaicu, cel ce avea să devină, alături de Traian Vuia și Henri Coandă, pionier al aviației românești. Aurel Vlaicu a urmat școala primară în satul natal, liceul la Orăștie și și Sibiu, politehnica la Budapesta și la München.

Dovedind în timpul studiilor aptitudini pentru creație științifică și tehnică, Aurel Vlaicu a construit mai multe aparate de zbor, fiind considerat inventatorul primului avion de construcție metalică din lume.

În realizarea planurilor sale, Aurel Vlaicu a fost ajutat şi încurajat de scriitori şi oameni de cultură ai timpului, între care trebuie menţionaţi Octavian Goga, Al. Vlahuţă, I.L. Caragiale şi Nicolae Iorga.

Aurel Vlaicu şi Oct. Goga

Pe poetul Octavian Goga Vlaicu l-a cunoscut la Sibiu. Cei doi prieteni s-au reîntîlnit la Budapesta, activînd în cadrul Societăţii „Petru Maior". În anii primelor sale încercări de a pune în practică planurile de construire a unui aparat de zbor, Goga l-a vizitat la Binţinţi. După trei săptămîni au trecut Carpaţii împreună. Octavian Goga l-a recomandat pe Aurel Vlaicu guvernului român, l-a introdus în societatea bucureşteană şi i-a creat popularitate în rîndul cărturarilor.

Cînd Vlaicu a sosit la Bucureşti, vineri, 16 octombrie 1909, a fost aşteptat, printre alţii de Şt. O. Iosif, Ilarie Chendi, de actorul Petre Liciu, de Emil Gârleanu, de ziaristul I. Rusu-Abrudeanu. Între cei care asistau la probele pe care le făcea Vlaicu în parcul Filaret, cu aparatul său minuscul, era şi Alexandru Vlahuţă. Împreună cu Şt. O. Iosif şi Ilarie Chendi, Vlahuţă a stăruit pe lîngă autorităţile timpului pentru aprobarea sumelor necesare construirii avionului Vlaicu I.

Cu ocazia serbărilor jubiliare ale *Astrei* de la Blaj, Vlaicu zboară în ziua de 27 august 1911 deasupra Cîmpiei Libertăţii, unde se aflau peste 20.000 de participanţi, printre care mai mulţi scriitori români. Nu lipseau Octavian Goga, Ion Agârbiceanu, Al. Ciura, Octavian Tăslăuanu şi I. L. Caragiale, venit special de la Berlin pentru a participa la serbările organizate de *Astra* cu prilejul împlinirii unei jumătăţi de veac de la înfiinţare. În timpul zborului de la Blaj, Caragiale se afla lîngă Ion Agârbiceanu: „Caragiale mi-a luat mîna şi mi-a dus-o la piept să văd cum îi bate inima. Dar ochii nu şi-i lua de la avionul din văzduh" (dintr-o scrisoare adresată autorului) [1]. Entuziasmat, Caragiale se adresa celor din jur : „Aşa aş vrea să plece lumea de la teatru cum plec eu de aici. Vlaicu ăsta e un artist. Ce n-aş da să fie artiştii mei ca el. Să zguduie pe spectatori, să-i ameţească, să-i farmece" [2].

Pe obrajii autorului *Scrisorii pierdute* puteau fi observate lacrimi. Întrebat de ce plînge, Caragiale răspunde : „Plîng pentru că simţesc că acest geniu al nostru va trebui să moară ca gloria ce o revarsă asupra neamului românesc să fie desăvîrşită. Plîng fiindcă va trebui să moară ca jertfa lui să fie o pecetluire a legăturii noastre cu viitorul strălucit pe care ni-l promite geniul românesc" [3].

Caragiale i-a dăruit lui Aurel Vlaicu o fotografie cu dedicaţia : „Trăiască Vlaicu ! şi sus ! tot mai sus ! 1911, Caragiale".

În septembrie 1913 s-au organizat la Orăştie serbările *Astrei*, la care au participat, între alţii, Andrei Bârseanu şi Barbu Ştefănescu Delavrancea. Aurel Vlaicu intenţiona să vină la Orăştie, trecînd în zbor peste graniţa ce despărţea România de Transilvania. Dar vulturul Carpaţilor şi-a frînt

[1] Sergiu Milorian, *Aurel Vlaicu*, Bucureşti, Editura tineretului, p. 188.
[2] Ibidem, p. 189.
[3] *Luceafărul*, an. XII, 1913, nr. 18—19, p. 572.

aripile, ca și *Meșterul Manole*, prăbușindu-se cu avionul la Bănești-Cîmpina, județul Prahova. Moartea sa a căzut ca un trăsnet pretutindeni unde pulsa suflet românesc. Evenimentul este astfel înregistrat în presa vremii : „Cu lacrimi în ochi ascultă toți glasul înecat al președintelui Andrei Bârseanu care anunță, după deschiderea adunării generale, marea pierdere. Cu lacrimi în ochi îl îmbrățișează maestrul Delavrancea pe căruntul părinte al lui Vlaicu, cu lacrimi în ochi privesc toți la acești doi bătrîni care își strîng mîna și nu găsesc un singur cuvînt care să tălmăcească durerea lor și a noastră, a tuturor"[4].

Octavian Goga se afla într-o călătorie, departe de țară, în Sevilla Spaniei. Ajuns la Paris și aflînd tragica veste, el caracterizează, într-un articol pe care-l trimite în țară, chipul prietenului său : „Vlaicu a fost un temperament pasionat. Tot ce făcea pornea din convingerea și devotamentul unui suflet cu alvia adîncă. Munca lui era determinată de o necesitate organică și n-avea nici o legătură cu micile trebuințe ale vieții de toate zilele. Mergea înainte, stăpînit de nevroză, cu mintea chinuită de neastîmpărul creațiunii. Aveai în față chipul simpatic al țăranului nostru. Păstra în suflet, nestinsă, toată comoara din bătrîni. Cînd arunca bereta de aviator și părăsea problemele tehnice, nu mai era decît băiatul fruntașului Dumitru Vlaicu din Binținți. Vorbea valea Mureșului prin rostul lui. De acolo veneau cîntecele pe care le cînta din gură și din vioară, de acolo veneau poveștile, principiile de viață, superstițiile, dragostea lui de sunete sau culori"[5].

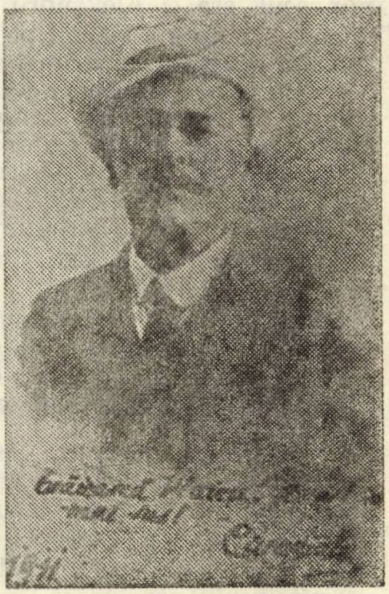

Vestea morții lui Vlaicu l-a înfiorat adînc pe bardul din Rășinari, iar revenirea în țară îi aducea aminte de pierderea, în același an, a încă doi prieteni ardeleni, Șt. O. Iosif și Ilarie Chendi.

În 1920, cînd imaginea lui Vlaicu era întipărită adînc în sufletele acelora care i-au admirat cutezanța, apărea la Orăștie *Albumul Vlaicu*, o carte pe cît de valoroasă, pe atît de accesibilă publicului larg. O copertă simbolică cu un peisaj carpatin, mioritic, un cioban cu glugă și căciulă lată, scos din liniștea lui de aeroplanul din văzduh de care se miră, întinzîndu-și admirativ mîinile, iar jos, în dreapta, parcă crescut din pășunile Carpaților, medalionul Vlaicu. Albumul conține 28 de fotografii și 57 de facsimile, intercalate în text. Cuvîntul înainte, semnat de Al. Ciura, motivează apariția cărții : „Cartea de față s-a scris fără pretenții, cu gîndul curat de a aduna într-un mănunchi mai multe articole inedite, precum și o spicuire printre cele apărute pînă acum, împrospătînd amintirea lui Vlaicu, în grai și icoane, — și contribuind, cu profitul ei curat, la ridicarea unui monument cît mai vrednic de pomenirea lui".

În sumar figurează peste 70 de articole și poezii semnate de personalități ale vremii : prozatori, poeți, cărturari, specialiști în tehnică și aviație, colaboratori apropiați, colegi.

[4] *Luceafărul*, an. XII, 1913, nr. 18—19, p. 571.
[5] *Luceafărul*, an. XII, 1913, nr. 18—19, p. 556—558.

Primele articole aparţin scriitorilor prieteni ai lui Vlaicu : Nicolae Iorga, Octavian Goga, Maria Cunţan, Vasile Goldiş, Sextil Puşcariu, I. Agârbiceanu, O.C. Tăslăuanu, Gavril Todica, I. Mureşianu.

Andrei Bârseanu îl caracterizează pe Vlaicu ca pe „...unul dintre puţinii bărbaţi geniali, cari străbat cu puterea sufletului lor spaţiile şi timpurile, cari luminează cu lumina minţii lor negurile prejudiţiilor, cari nu se îngrozesc nici de înălţimile văzduhurilor, nici de adîncimea mărilor, ci pătrund mereu înainte, dezlegînd tainele firii, uşurînd greutăţile vieţii, înălţînd omenirea, înfrăţind-o şi făcînd-o tot mai vrednică şi mai bună“ [6].

Vasile Goldiş, conducătorul ziarului *Românul* din Arad, îl considera pe Vlaicu „martirul unei naţiuni şi martirii nu mor ca să fie plînşi, ci mor pentru învierea noastră“ [7].

Al doilea grupaj de articole se intitulează *Încercări de aripi*, printre colaboratori numărîndu-se O. Goga, Zaharia Bîrsan, Emil Gârleanu, I. Rusu-Abrudeanu. Poetul Octavian Goga consemna : „...puteai înţelege că la temeiul acestei linişti este o ştiinţă a omului în curat cu socotelile lui, că după aceşti ochi neodihniţi şi cercetători, se zbuciumă o inteligenţă vie, care lucrează cu cumpăt şi răceală“ (p. 8).

Inventatorul primului avion de construcţie metalică din lume scria în 1910 : „M-aş socoti răsplătit cu prisosinţă pentru cei paisprezece ani de muncă, de teamă şi de speranţă chinuitoare, dacă aş şti că am făcut ceva, cît de puţin, pentru progresul ştiinţei şi pentru fericirea oamenilor“ [8]. Într-un articol consacrat actului temerar al lui Vlaicu de a trece Carpaţii pentru a participa la serbările „Astrei“ de la Orăştie la 13 septembrie 1913, N. Iorga îşi exprima încrederea în victoria geniului poporului român : „Oricînd îndrăzneala omenească va zmulge aiurea succese strălucite naturii învinse, nu vom privi cu invidie pe acel învingător, ci vom zice cu mîndrie : şi noi am avut pe Vlaicu“ [9].

Sextil Puşcariu şi tînărul Blaga

Prof. ANTON ILICA
Liceul „Ioan Slavici“, Arad

Lucian Blaga a debutat în poezie în 1910, cu versurile *Pe ţărm*, şi în filozofie în 1914, cu eseul *Reflexii asupra intuiţiei lui Bergson* [1]. Prezenţa în presă a foiletoanelor filozofice, a cugetărilor şi aforismelor a avut oarecare periodicitate, indicînd formaţia intelectuală, lecturile şi interesul pentru metafizică ale viitorului autor al *Trilogiilor* [2]. Dar poetul „tace“ pînă în 1919, cînd Sextil Puşcariu, personalitate ştiinţifică şi culturală de prestigiu, va publica în săptămînalul *Glasul Bucovinei*,

[6] *Albumul Vlaicu*, Tipografia „Libertatea“, Orăştie, 1920, p. 12.
[7] Ibidem, p. 18.
[8] *Luceafărul*, an. XII, 1913, 18—19, p. 574.
[9] Ibidem, p. 587.
[1] Iulian Negrilă, *Lucian Blaga — debutul poetic şi filozofic*, în *Limba şi literatura română*, 1979, nr. 1, p. 35. Precizăm că titlul corect al articolului de debut este cel înregistrat mai sus, şi nu *Despre intuiţie în filozofia lui Bergson*, cum se afirmă în articolul citat.
[2] Vezi Lucian Blaga, *Încercări filosofice*, Ediţie îngrijită de Anton Ilica, Timişoara, Editura „Facla“, 1977.

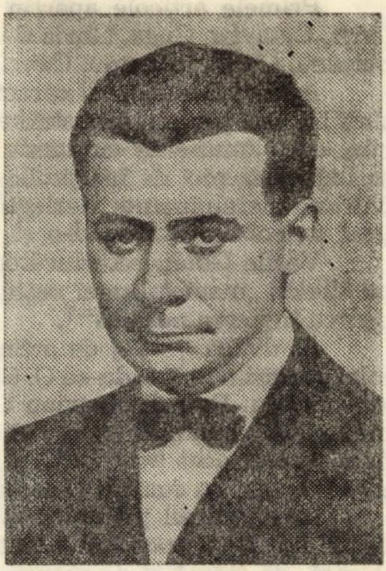

pe care îl conducea, unele poezii cuprinse ulterior în volumul *Poemele luminii*. Cum ajunge caietul manuscris la Cernăuți, ce relații puteau exista între academicianul de 42 de ani și tînărul de 24 de ani sînt chestiuni la care vom încerca să răspundem în continuare. Atît Lucian Blaga[3], cît și Sextil Pușcariu [4] au ținut să dea importanță relațiilor reciproce, să confere o atenție specială împrejurărilor în care s-au cunoscut.

Legătura dintre cei doi se realizează prin domnișoara Cornelia Brediceanu, viitoarea soție a poetului, care îl cunoaște pe Sextil Pușcariu grație prieteniei existente între cele două familii din perioada cînd ambele se aflau la Brașov.

La mijlocul lunii octombrie 1916, Blaga o (re)întîlnește în biblioteca Universității vieneze pe Cornelia, „ghiocelul negru", fostă colegă la Liceul „Andrei Șaguna" din Brașov. Ambii au venit să se înscrie la Universitate, ea la Facultatea de medicină, el la Facultatea de filozofie. Acum „Domnișoara Cornelia nu mai era fetișcana subțire, ce refuza cu dispreț băieților împlinirile. Făptura, de contururi înmuiate în nuanțe de catifea, făcuse concesii feminității" [5].

Întîlnirile zilnice, discuțiile prelungite despre poezie, artă, prelungite plimbări pe străzile Vienei duc la o înflăcărare tinerească, apoi la sentimente statornice, ce urmau să fie împărtășite familiilor. Proaspătul teolog (la 18 mai 1917 absolvă Institutul pedagogic-teologic din Oradea) face o vizită familiei Corneliei la Lugoj „ca să ne cunoaștem", dar „impresia ce-o lăsasem în Banat fusese... mai prejos de orice așteptări" [6], căci mama Corneliei îi pretindea să curme corespondența (și relațiile), al căror rost nu putea duce la „planuri realizabile". Apoi „vreo cîteva săptămîni n-am mai scris Corneliei nici o scrisoare. Cineva în mine începuse să cînte. Și însemnam cuvintele cîntate pe hîrtie. N-am mai scris Corneliei nici un răvaș. Dar într-o zi i-am trimis toate poeziile, așa ca ale unui au-

[3] *Hronicul și cîntecul vîrstelor*, București, Editura tineretului, 1965.
[4] *Memorii*, București, Editura Minerva, 1978.
[5] Lucian Blaga, *Hronicul...*, p. 186.
[6] *Ibidem*, p. 204.

tor oarecare“ [7]. Acestora se alătură altele, compuse după întîlnirea lor în Biblioteca Universității, astfel că încropesc un volum cu 45 de poeme, căruia Lucian Blaga îi dă titlul *Poemele luminii* și dedicația „Corneliei“.

Bazîndu-se pe relația amintită, fiind prietenă cu Dora, sora mai mică a lui Pușcariu, Cornelia, acum studentă la medicină, îi trimite acestuia, din Viena, manuscrisul, însoțit de o scrisoare în care îl ruga „să citească versurile trimise, făcute de un tînăr student în litere care lua doctoratul în capitala Austriei și pe care ea îl prețuia foarte mult“ [8]. Era la începutul lunii octombrie 1918, cînd țara trăia momentul premergător reîntregirii naționale : „De versurile unui obscur îndrăgostit îmi ardea mie cînd evenimentele ce se precipitau mă cereau întreg ?“ [9]. Dar după cîteva zile, într-o seară, Sextil Pușcariu, obosit, citește „mai mult mecanic prima poezie“ (era vorba de poemul *Eu nu strivesc corola de minuni a lumii*), „care cuprinde niște versuri neobișnuite, cu idei bizare“. Trecînd la poeziile următoare, Pușcariu nu se poate abține să nu exclame : „Stai, frate, omul ăsta are talent“ [10].

Academicianul, care era și critic literar, parcurge volumul în întregime și apoi trimite „frumoasei bănățene“ o scrisoare încurajatoare : „Poeziile trimise sunt frumoase și autorul lor e un talent cu scînteie divină... Mi-au plăcut îndeosebi, în afară de limba frumoasă, imaginile originale și cu adevărat poetice. Unele dintre ele sunt adevărate comori. Natura ce-o privește deșteaptă în acest creier disciplinat de gîndire filosofică idei atît de originale, iar dragostea deșteaptă în inima sa, capabilă de sentimente pline de pasiune, note atît de personale“ [11]. Apoi, printr-o scrisoare din 28 octombrie 1918, Lucian mulțumește academicianului pentru aprecieri, dîndu-și consimțămîntul ca poeziile să fie publicate în *Glasul Bucovinei* [12].

Numărul 1 din 1919 al *Glasului Bucovinei* apare pe prima pagină cu articolul *Un poet : Lucian Blaga*, urmat de poemul *Eu nu strivesc corola de minuni a lumii* [13], iar celelalte numere vor da la iveală, pînă în numărul din 18 iunie 1919, alte 32 de poezii. Blaga se afla la Sebeș-Alba (între timp familia se mutase din Lancrăm) cînd află despre actul de încredere, despre elogiile încurajatoare ale lui Sextil Pușcariu : „Articolul îmi săltase juvenila conștiință mai mult decît se cuvenea și luai hotărîrea de a tipări volumașele (se referă și la aforismele *Pietre pentru templul meu*, n.n.) de îndată ce voi fi descoperit undeva hîrtia necesară“ [14]. În aprilie 1919 volumul *Poemele luminii* apare la Biroul de imprimate „Cosînzeana“ din Sibiu, iar la sfîrșitul lunii Nicolae Iorga salută pe tînărul talent ardelean în ziarul *Neamul românesc* [15]. Apariția volumelor și gestul lui Iorga îl măgulesc pe Sextil Pușcariu, acesta bucurîndu-se că și alți critici recunosc în Blaga „talentul mare pe care mi s-a părut că-l descopăr în versurile lui astă-toamnă“ [16].

[7] *Ibidem*, p. 205.
[8] Sextil Pușcariu, *op. cit.*, p. 326.
[9] *Ibidem*.
[10] *Ibidem*, p. 327.
[11] Bazil Gruia, *Blaga inedit : Amintiri și documente*, Cluj-Napoca, Editura „Dacia“, 1974, p. 14.
[12] Dorli Blaga, *Poemele debutului*, în *Manuscriptum*, V, nr. 1, 1974, p. 25.
[13] *Glasul Bucovinei*, nr. 49, 3/16 ianuarie 1918, p. 1.
[14] Lucian Blaga, *Hronicul...*, p. 234 și urm.
[15] Nicolae Iorga, *Rînduri pentru un tînăr*, în *Neamul românesc*, XIV, nr. 88, 30 aprilie 1919, p. 1.
[16] Sextil Pușcariu, *op. cit.*, p. 442.

Peste o lună, Liciniu, fratele său din București, îl duce pe Lucian Blaga la Academia Română cu intenția de a-l prezenta profesorului care-l lansase și-l încurajase, dar pe care încă nu-l cunoscuse personal. Prilejul este oferit de discursul de recepție al lui Ovid Densusianu din 31 mai 1919, cînd Pușcariu, fără a-i întinde mîna, îl prezintă lui Nicolae Iorga. În septembrie 1919, Sextil Pușcariu se mută la Cluj ca rector al Universității ; își amintește că la 3 iulie 1920 l-a văzut pe Blaga (evident uitase întîlnirea de la Academie), dar situația îndrăgostiților i se pare incertă : „Oare Cornelia Brediceanu, frumoasa sa logodnică, muza sa, va fi într-adevăr în stare să țină pînă la sfîrșit la acest tînăr slăbuț, cu mîinile asudate și cu privirea de om nesănătos, fără o situație socială ?“ [17]. În același an poetul își ia doctoratul în filozofie cu lucrarea *Cultură și cunoștință*, se căsătorește cu Cornelia Brediceanu și se stabilește la Cluj cu intenția de a ocupa o catedră universitară. Aici se bucură de sprijinul efectiv al decanului, însă va fi respins de la examenul de docență în vederea ocupării unui post universitar datorită împotrivirii foarte hotărîte a lui Bogdan-Duică și Mihail Dragomirescu. Sextil Pușcariu notează laconic : „Universitatea noastră a pățit rușinea de a respinge pe singurul cap filozofic între tinerii noștri ardeleni“ [18]. Blaga și Pușcariu vor fi colegi la Universitate abia în 1938, prin numirea poetului la catedra de filozofie a culturii.

Blaga îi va dedica drama *Meșterul Manole* ca omagiu adus celui care a crezut în talentul său, în ciuda atacurilor frecvente ale lui Iorga, Goga, Bogdan-Duică, Dragomirescu. Sextil Pușcariu a fost pentru Blaga un părinte spiritual, așa cum Maiorescu a fost pentru Mihai Eminescu.

Educarea gustului literar prin lectură (II)

ION DODU BĂLAN
Universitatea din București

Eroii cărților citite în copilăria mea, omenia, spiritul de dreptate, dragostea de muncă și de adevăr mi-au fost pilde de conduită pentru toată viața. O carte adevărată poate înrîuri fundamental formarea unor caractere, a unor idealuri, a unor personalități. Puterea ei de influențare se exercită, însă, în mod deosebit asupra generațiilor tinere, dornice de cunoaștere, de comunicare și de împlinire. De aici obligația unei griji speciale din partea părinților, profesorilor, educatorilor și scriitorilor pentru lectura celor mici. Orice carte implică o atitudine responsabilă din partea creatorului ei, cu atît mai mult cartea pentru copii presupune o responsabilitate înzecită, atît în privința conținutului, cît și a realizării ei artistice. Eroii unor asemenea cărți trebuie să fie modele demne de urmat în viață.

Cartea pentru copii se cade să împletească, în gradul cel mai înalt, plăcutul cu utilul. Ea are datoria expresă *de a instrui*, lărgind orizontul

[17] *Ibidem*, p 509.
[18] Ibidem, p. 742.

de cunoaștere al copiilor, și *de a educa* gustul estetic, de a sădi în conștiințele tinere idealurile de frumos și de adevăr, respectul pentru om și dragostea de muncă și acțiune, care fac parte organică din sistemul de valori etice și estetice ale poporului român.

Asemenea cărți — prieten și călăuză, dascăl și sfătuitor, confident al idealurilor noastre de viață — merită nu numai să fie citite, ci și *recitite*, discutate cu părinții și colegii, cu profesorii și educatorii în cercurile de lectură, în clasă, în alte împrejurări, pentru a le pătrunde cît mai adînc înțelesurile.

Cartea, bine aleasă și serios citită, este unul dintre cei mai buni prieteni și sfetnici ai tînărului în procesul de formare a personalității. Prin carte tînărul stă de vorbă cu marile spirite creatoare ale tuturor timpurilor, fără ca să se simtă stingherit de bogatele lor cunoștințe și de gloria lor strălucitoare. Deschide cartea, citește și, dacă nu înțelege dintru început gîndurile, revine asupra lor și nimeni nu va zîmbi dacă n-a priceput totul de la prima lectură. Cartea e bună, discretă și răbdătoare. Lectura asiduă, făcută după reguli științifice și călăuzită de scopuri clare, este o condiție esențială în efortul de însușire a științei și culturii, de formare a personalității tînărului. Vine o vîrstă, iubiți. cititori, și voi sînteți pe crestele ei, cînd lectura nu mai poate fi o simplă delectare sau o îndeletnicire întîmplătoare. O vîrstă la care trebuie *să alegi* cu grijă ceea ce citești în funcție de anumite scopuri și interese, fiindcă nimeni nu poate citi toate cărțile care s-au scris.

Tînărul e dator să extragă din gîndirea umană, exprimată în cărțile pe care le citește, teorii generale, să găsească sensuri și interpretări noi, ascunse de obicei în miezul lucrurilor, și să le stabilească utilitatea în funcție de nevoile sale, de interesele societății, ale neamului său și ale omenirii, în genere. Cultura activă, vie, trebuie să fie *intensivă* și *extensivă*. Mai bine să studiezi un an o carte fundamentală (poeziile lui Eminescu, Goga, Blaga, Arghezi, romanele lui Rebreanu, Sadoveanu, Camil Petrescu sau Hortensia Papadat-Bengescu), decît să frunzărești la întîmplare o sută de cărți nesemnificative. Lectura trebuie să ne ajute să gîndim cu mintea proprie, să deliberăm cu îndrăzneală și cu răspundere în orice împrejurare a vieții. Cultura formată prin lecturi nu e o modă ușoară și nici snobism. E rodul unei stăruințe și al unei munci asidue. Tînărul cu adevărat cultivat este acela care poate privi realitatea dintr-un mare număr de puncte de vedere. Tînărul cultivat cu ajutorul lecturilor e acela care știe *multe*, dar e și capabil să înțeleagă, să judece singur, să discearnă valoarea de nonvaloare. Interesat de mișcarea ideilor din cultura universală, tînărul va urmări cu predilecție cunoașterea temeinică a domeniilor în care dorește să devină un specialist. Timpul de lectură de specialitate va fi și mai minuțios și mai susținut și mai bine organizat, folosindu-se notele, fișele, caietele de însemnări. Tînărul trebuie să învețe nu numai *ce* să citească, ci și *cum*, să citească pentru a folosi, pentru a reuși să gîndească profund și să se exprime corect și frumos. Cultura formată prin lectură presupune seriozitate, trudă, jertfă de sine. E o jertfă nobilă care compensează absența oricărei distracții. Prin lectură tînărul devine cu fiecare zi tot mai stăpîn pe sine și pe legile naturii întregi. În acest efort tînărul trebuie ajutat și îndrumat de profesori, de părinți și de oamenii de specialitate, pentru că lectura nu e o chestiune facultativă, ci una vitală pentru formarea lui ca tînăr cu temeinice convingeri și cunoștințe.

Încă din copilărie vom alege pentru lectură cărțile fundamentale pentru cultura unui om tînăr, care mai tîrziu se va întîlni tot mai des cu arta și cultura universală. Trebuie să cunoaștem bine, la această vîrstă, marile mitologii ale popoarelor antice ale căror mituri au înrîurit puternic culturile europene și au intrat organic — de-a lungul istoriei — în esența multor creații literare, plastice sau muzicale. Vei intra într-un muzeu de artă sau vei deschide un album și vei vedea celebrul tablou al lui Breughel *Căderea lui Icar* și nu-l vei înțelege bine dacă nu cunoști mitul fiului lui Dedal din legenda greacă sau din *Metamorfozele* poetului latin Ovidiu. Trebuie citite încă din școală lucrările de bază ale literaturii greco-romane pentru bogăția lor intrinsecă de gînduri și simțiri, dar și pentru ecoul pe care l-au avut în cultura mondială de mai tîrziu. Vei vedea într-o seară la operă sau vei asculta pe disc *Oedip*, geniala creație a lui George Enescu, și o vei înțelege mai puțin dacă nu cunoști mitul lui Oedip din marea poezie a tragicilor greci. Se cer cunoscute, apoi, la această vîrstă cîteva dintre marile epopei ale omenirii, precum *Odiseea* și *Iliada* lui Homer, *Eneida* lui Vergiliu sau *Țiganiada* lui Ion Budai-Deleanu. Este indispensabilă, de asemenea, cunoașterea cîtorva opere din toate marile curente artistice care au ilustrat evoluția artelor și a literaturii universale. Numai astfel vom putea înțelege stilurile artistice, vom putea ști ce e un scriitor sau un artist al barocului, al clasicismului, romantismului, simbolismului etc.

Concomitent cu lectura acestor cărți vom privi și într-un manual de istorie, de istorie a artei sau a literaturii, pentru a profita de ajutorul oferit de oamenii de specialitate care au studiat amănunțit opera, scriitorul, epoca sau curentul respectiv. Lucrurile citite nu trebuie rînduite în memoria noastră ca niște obiecte într-o magazie. Vom încerca să le discutăm cu prietenii, colegii și profesorii noștri ; să le încorporăm în activitatea de fiecare zi. Cultura nu trebuie să fie numai o înmagazinare mecanică de informații și fapte. Capul unui tînăr citit nu poate să fie un muzeu de idei fosile, ci un fantastic laborator, cu realități vii, active, care se implică dinamic și creator în procesul de înțelegere complexă a lumii și vieții. Mai mult ca oricînd, școala noastră nu formează „papagali", „tocilari", ci ființe gînditoare și personalități armonioase, creatoare, proces în care aportul literaturii este esențial și definitoriu.

„Civilizația adevărată a unui popor consistă nu în adoptarea cu deridicata de legi, forme, instituții, etichete, haine streine. Ea consistă în dezvoltarea naturală, organică, a propriilor puteri, a propriilor facultăți ale sale".

(M. Eminescu)

Fişele de lectură

ION DRAGOMIR
Editura didactică şi pedagogică

Lectura, această iscusită îndeletnicire despre care Miron Costin spunea că : *„nu este alta şi mai frumoasă şi mai de folos în toată viaţa omului zăbavă decît cetitul cărţilor...“*, presupune, pe lîngă plăcerea de moment, şi utilitatea ei ; o lectură temeinică duce la formarea unei culturi solide, îşi pune amprenta pe personalitatea celui ce efectuează acest act.

De un real folos în organizarea cititului sînt fişele de lectură. Ele reprezintă, în ultimă instanţă, instrumente de lucru pentru oricare cititor ordonat şi, în acelaşi timp, un ajutor de neprețuit atunci cînd situaţiile de fapt o cer.

După modul de întocmire şi folosire al lor, fişele de lectură sînt de mai multe feluri : *de extrase* sau *citate*, de *trimitere*, de *adnotare*, de *portret* etc. şi ele intră în cadrul larg al categoriei de *fişe bibliografice*. Acestea conţin datele principale, caracteristice ale unei cărţi sau publicaţii : numele autorului, titlul, localitatea, editura, anul de apariţie, numărul de pagini, iar în cazul ziarelor şi revistelor se menţionează numărul, data şi anul de periodicitate.

Pentru întocmirea unei fişe bibliografice corecte, cînd începem lectura unei cărţi, folosim $^1/_2$ sau $^1/_4$ dintr-o coală de hîrtie şi notăm elementele necesare identificării cărţii respective, de exemplu :

Preda, Marin
Marele singuratic.
Bucureşti, Editura Cartea românească, 1972, 432 p.

Aceste elemente sînt obligatorii, iar aşezarea lor în fişă se face după reguli stabilite, ceea ce permite o înlesnire a mînuirii lor.

Uneori, din neglijenţa editorului, anul de apariţie nu este trecut pe foaia de titlu şi în această situaţie el se poate lua din caseta tehnică, aşezată, de obicei, la sfîrşitul cărţii.

Alte reguli care trebuie respectate : sublinierea numelui autorului, precum şi a titlului ; între numele şi prenumele autorului se pune întotdeauna virgulă ; aceasta este necesară după fiecare element caracteristic al cărţii.

De menţionat că atunci cînd întocmim o astfel de fişă, prescurtările (abrevierile) nu sînt indicate, deoarece ele ar putea să ducă la interpretări nedorite. În cazul numelui Petrescu nu putem şti dacă iniţiala C. înseamnă Camil sau Cezar. În asemenea situaţii trebuie să scriem prenumele întreg.

Un gen de fişă de lectură des utilizată este cea de citate sau extrase, adică aceea care reproduce un fragment sau un pasaj dintr-o carte ori publicaţie, care ne interesează şi pe care vrem să-l folosim într-o lucrare.

O fișă de extras arată astfel :

Preda, Marin — Fișă de extras
Portret

Marele singuratic, București, Editura Cartea românească, 1972, 432 p.
„Palidă ca o moartă, cu buzele vinete, cu pleoapele enorme, cu genele arcuite și cu pupilele dilatate, părea că se ridicase atunci din sicriu și o pornise pe drum nici ea nu știa încotro. Castaniul-deschis atît de limpede și inocent al ochilor ei îi aminti horticultorului de cineva care îi semăna, și pe chipul lui apăru o expresie de uluire". (p. 90)

Observăm de la început că în dreapta sus s-a menționat felul fișei și conținutul citatului ; în cazul de față este vorba despre portretul eroinei Simina Golea din romanul lui Marin Preda.

Și acest tip de fișă de lectură impune anumite reguli : transcrierea exactă a textului, cu respectarea ortografiei și punctuației ; la începutul pasajului extras punem ghilimele și încheiem cînd se termină citatul tot cu același semn, după care trecem numărul paginii.

Uneori, citatul care ne interesează este reprodus dintr-o frază, fără începutul și sfîrșitul acesteia. În asemenea situații folosim ghilimelele și trei puncte de suspensie, de exemplu :

Preda, Marin — Fișă de extras
Portret

Marele singuratic, București, Editura Cartea românească, 1972, 432 p.
„...cu buzele vinete, cu pleoapele enorme, cu genele arcuite și cu pupilele dilatate, părea că se ridicase atunci din sicriu..." (p. 90)

Indicarea paginii, precum și a datelor editoriale ale cărții, în special ediția, sînt importante, deoarece atunci cînd dorim să controlăm sau să reluăm citatul respectiv, trebuie să știm unde le găsim cu ușurință.

În afară de fișele de extrase sau citate pe care le-am prezentat, se pot folosi fișele de trimitere și de adnotare. Acestea au scopul de a indica exact anumite elemente esențiale din tematica lucrării și, respectiv, de a caracteriza pe scurt o carte, conținutul ei.

Fișa de trimitere este o completare la fișa bibliografică a cărții. În cuprinsul ei găsim numai numele și prenumele autorului și titlul lucrării, pentru că celelalte elemente se cunosc din fișa bibliografică. O fișă de trimitere se prezintă astfel :

Sadoveanu, Mihail — Fișă de trimitere
Frații Jderi
p. 20 = Portretul lui Ionuț Jder
p. 23 = Portretul lui Ștefan cel Mare
p. 86 = Descriere a naturii

Fișa de adnotare, la fel ca aceea de trimitere, menționează și ea numele autorului și titlul cărții. Scopul ei este de a nota pe scurt subiectul lucrării ; de exemplu :

Sadoveanu, Mihail	**Fișă de adnotare**
Frații Jderi	
Roman istoric. Acțiunea se desfășoară în Moldova, în timpul lui **Ștefan** cel Mare. Sînt prezentate actele de vitejie ale lui Ionuț Jder etc.	

Fișele de lectură se folosesc atît pentru operele literare, cît și pentru cărțile de matematică, fizică, chimie etc. Acestea conțin de obicei legi, formule, postulate, teoreme și definiții cu care operăm și pe care dorim să le avem la îndemînă. Utilitatea fișelor de lectură constă, așadar, în ușurarea și organizarea studiului în orice disciplină, fie ea umanistă sau științifică și tehnică.

„Studiați, lucrați, produceți, fără de a pierde un minut din vedere nici sentimentul frumosului, nici conștiința patriei, și atunci veți fi avut nemuritoarea glorie de a dezvolta nobilele instincte ce stau latente în poporul român și care uneori, în trecut, s-a destăinuit prin producții demne de admirațiune".

(Al. Odobescu)

„Nu cunosc altă libertate pentru oameni și popoare decît cultura. Nici libertatea de a trăi în prejudecăți și în privilegii, nici libertatea de a te folosi de munca altora, nici libertatea de a nu face nimic, nici libertatea de abuzuri lîngă suferința obștească nu le socotesc libertăți".

(M. Sadoveanu)

„E mai presus de orișice îndoială că educațiunea întreagă se face în toate amănuntele ei în vederea vieții practice, dar tocmai de aceea idealul educatorului e să creeze oameni care sînt buni de orișice. Va fi adeseori peste putință lucrul acesta, dar totdeauna spre el avem să năzuim".

(I. Slavici)

Activităţi în cadrul Festivalului naţional „Cîntarea României": Concursul de literatură „M. Eminescu", ediţia a XXV-a; concursurile interjudeţene de limbi materne (maghiară şi germană), ediţia a XII-a (Botoşani, 5-11 aprilie 1982)

Un sfert de veac

I. HANGIU

La un sfert de veac de la reluarea tradiţiei concursurilor iniţiate de Societatea „Tinerimea română" şi la un deceniu de la atribuirea numelui celui mai mare poet al românilor concursului de limba şi literatura română, se cuvine să evocăm cîteva momente din istoricul acestor manifestări ale generaţiilor care s-au succedat de-a lungul unui secol.

Societatea „Tinerimea română" a luat fiinţă în anul 1877, în timpul războiului pentru cucerirea independenţei de stat a României, bazele ei fiind puse de un grup de elevi de la Liceul „Matei Basarab" din Bucureşti. În 1880, Societatea a adoptat primul statut care prevedea, între altele, organizarea unor concursuri anuale ce „se împart în superioare şi inferioare". La propunerea lui Ion Zalomit, rectorul Universităţii din Bucureşti, Societatea organizează, în mai 1884, primele concursuri pentru elevii şcolilor primare. Concursurile se încheiau în prezenţa oficialităţilor. În anul 1885 distribuirea premiilor s-a făcut de către Iacob Negruzzi, membru onorific al Societăţii, iar în anul 1890, de către G. Sion, participant la revoluţia de la 1848. În anul 1894, Societatea iniţiază un concurs de lucru manual pentru elevii cursului primar urban şi rural, stimulînd, în felul acesta, activităţile practice din şcoli, simţul gospodăresc al elevilor. După modelul acestui concurs, ministrul Spiru Haret introduce în programa de învăţămînt lucrul manual ca obiect obligatoriu.

Începînd cu anul 1896, „Tinerimea română" organizează concursuri pe obiecte (limba şi literatura română, istorie şi geografie, ştiinţele naturii, lucrul manual etc.) pentru elevii gimnaziilor şi liceelor din întreaga ţară. *Revista Societăţii „Tinerimea română"*, apărută la Bucureşti între anii 1882—1943, consemnează în paginile ei sau în suplimente activitatea desfăşurată de-a lungul celor peste şase decenii. Preşedintele Societăţii a fost vreme de aproape patru decenii prof. Nae S. Dumitrescu. Din revistă aflăm că membrii Societăţii au participat la dezvelirea statuilor lui I. H. Rădulescu şi Gh. Lazăr din Bucureşti, au instituit o listă

de subscripție pentru statuia lui Andrei Mureșanu, s-au solidarizat în 1894 cu acțiunile memorandiștilor transilvăneni.

O manifestare de interes național a avut loc în ziua de 24 ianuarie 1915 la *Ateneul român* din Capitală, cu care prilej B. Șt. Delavrancea a rostit cunoscutul discurs despre *Patrie și patriotism*, Octavian Goga a recitat versuri din opera sa, iar G. Enescu a dirijat orchestra Ministerului Instrucțiunii, care a interpretat partea a II-a a *Poemei române*.

În deceniile al treilea și al patrulea ale secolului nostru, „Tinerimea română" desfășoară, alături de școală, o activitate meritorie, organizînd concursuri urmate de excursii la monumente istorice din țară. La excursii participau cîștigătorii concursurilor pe obiecte. Cîți dintre oamenii de știință și cultură ai zilelor noastre nu-și amintesc de amploarea acestor concursuri, dar mai ales de excursiile „Tinerimii române" la Mărăști și Mărășești, la Suceava și la Putna, la Șelimbăr și la Gorăslău, la Adamclisi sau la Turnu-Severin ?

Aceste tradiții au fost reluate în anul 1957 de către Societatea de Științe Filologice, care, la recomandarea Ministerului Învățămîntului, a organizat la București prima ediție a concursului de limba și literatura română pentru elevii școlilor medii. Cele 15 ediții ulterioare ale concursului s-au ținut la București, cu excepția ediției din 1965, care a avut loc la Craiova. Arhiva Societății noastre păstrează puține documente privind conținutul și rezultatele concursurilor în anii 1957—1971 : scurte dări de seamă, mici note de ziar. De aceea, ne-am adresat profesorilor și elevilor participanți să ne trimită materiale de evocare a concursurilor.

În ultimul deceniu, concursul de limba și literatura română și concursurile de limbi materne (maghiară și germană) au fost integrate în Festivalul național „Cîntarea României". Societatea noastră a realizat, între altele, o revistă cu conținut legat de concursuri și de activitățile practice din școli. În primul volum al culegerii de articole *Limba și literatura română* din 1972, am propus ca edițiile viitoare ale concursului să se desfășoare sub patronajul celui mai mare poet al românilor, M. Eminescu.

Cea de-a XVI-a ediție din 1973 s-a ținut la Iași, veche cetate de cultură românească, unde și-a început poetul activitatea în cadrul Societății „Junimea". De la Iași am trecut la Timișoara și Craiova. La Tg. Mureș, în 1976, finaliștii concursului de literatură română s-au întîlnit cu elevi maghiari și germani într-un program de activități comune. Au îndeplinit funcția de președinte al Comisiei centrale academicienii : Șerban Cioculescu și I. Coteanu, profesorii universitari: Zoe Dumitrescu-Bușulenga, Const. Ciopraga, D. Păcurariu, Al. Piru, Eugen Todoran și I. Vlad, reprezentînd universitățile din București, Iași, Cluj-Napoca, Craiova și Timișoara. Participanții etapelor finale de la Iași (1973) și Tîrgoviște (1979) au ascultat cu interes și îndreptățită emoție cuvintele ultimului nepot în viață al poetului, colonelul Gh. Eminescu. În 1980, colonelul Eminescu îmi oferea un album de familie cu următorul autograf : „...prof. I.H., în amintirea neuitatelor peregrinări consacrate memoriei lui Mihai Eminescu, cu o caldă prietenie și deosebită prețuire, îi ofer acest album care închide în imagini trei sferturi de veac din viața ultimului nepot al nefericitului poet".

Era firesc ca cea de-a XXV-a ediţie a concursului ce poartă numele lui Eminescu să se desfăşoare la Botoşani. Să ne amintim că în acest colţ de ţară s-au născut Eminescu şi Enescu, genii ale poeziei şi muzicii naţionale şi universale, Dimitrie Brîndză, Nicolae Iorga, Elie Radu, Dimitrie Pompei, savanţi de renume mondial, Gh. Asachi, Ştefan Luchian, Vasile Pogor, Sofia Nădejde, Demostene Botez, Păstorel Teodoreanu, Artur Enăşescu şi Ion Pincio, pictori şi scriitori cunoscuţi.

Elevii participanţi la această ediţie au avut astfel posibilitatea să vadă locuri cu semnificaţie istorică, să cunoască oameni şi fapte. Suplimentul revistei noastre, apărut la Botoşani, s-a intitulat *La Eminescu*, pentru a marca locul şi importanţa acestei ediţii jubiliare. Cine ar putea să uite spectacolul de sunet şi lumină de la Ipoteşti, susţinut de Teatrul „M. Eminescu" din Botoşani sau excursiile documentare la Liveni şi Dorohoi ? Elevii şi profesorii participanţi la ediţia jubiliară au citit cuvintele înscrise în cartea de onoare a Muzeului memorial „M. Eminescu" din Ipoteşti, în 1968, de către tovarăşul *Nicolae Ceauşescu*, secretarul general al Partidului Comunist Român :

„Aici, la Ipoteşti, unde s-a înălţat în strălucire universală luceafărul geniului poetic naţional, cinstim cu emoţie memoria nepieritoare a celui mai iubit poet al poporului nostru — Mihai Eminescu.

Visul lui de dreptate, de libertate şi de înălţare a României cîntată în vers de aur îşi află împliniri în strălucirea vremurilor noastre cînd întregul popor, deplin stăpîn pe propria-i soartă, construieşte o viaţă nouă — socialismul".

La Botoşani am sărbătorit un sfert de veac dintr-o veşnicie eminesciană.

Liceul „M. Eminescu" din Botoşani.

La vîrsta pătrarului de veac

Prof. AUGUSTIN STOENESCU
Secretarul filialei Pitești a S.S.F.

„Vechile olimpiade grecești erau dedicate zeilor ; noi am dedicat olimpiadele noastre patriei socialiste".
(Din cuvîntul prof. univ. dr. doc. Al. Dima, la ediția finală a concursului din anul 1969)

Am ajuns la a 25-a ediție a etapei finale a Concursului de literatură română ! Primele 15 au fost găzduite — cu excepția celei din anul 1965 — de București, ultimele 10 s-au desfășurat în alte orașe din țară, și, datorită, în mare măsură, revistei *Limba și literatura română*, sînt foarte bine cunoscute. În cele ce urmează, voi încerca să evoc cîteva aspecte referitoare la edițiile bucureștene — din anii 1957, 1967—1969 și ediția craioveană din 1965, toate acestea fiind mai puțin cunoscute.

Începînd cu anul 1957, etapele finale din Capitală erau organizate la liceele „N. Bălcescu", „M. Basarab" și „M. Viteazul". Cea desfășurată cu 25 de ani în urmă (la etapa locală participaseră 20.000 de elevi) a stîrnit un interes deosebit, întrucît era prima ; dar nu numai atît, ea continua o frumoasă tradiție — în noile condiții sociale din țara noastră —, statornicită de „Tinerimea română", care organizase concursuri „cu elevii școlilor secundare", încă din anul 1896.

Subiectele propuse la ediția inaugurală din 1957 solicitau mai mult informarea istorico-literară (de exemplu, „Cum au evocat scriitorii noștri răscoala din 1907 ?"), concurenții ajungeau mai greu la formularea și susținerea părerilor și concluziilor personale, abundau exprimările stereotipe, rodul gîndirii personale era luat de date și denumiri memorate. Dar orice început e greu. Totuși, cei mai buni dintre cei mai buni au fost Anca Rizescu și Cornel Ionescu din București, Valeriu Andreescu din Cîmpulung. Adaug faptul că Bucureștiul a fost, ca și la edițiile ulterioare, o gazdă primitoare.

S-au mai remarcat, la edițiile următoare, Maria Cîmpeanu de la Liceul „Petru Maior" din Gherla (dragi participanți ai ediției botoșănene 1982, vă puteți închipui entuziasmul stîrnit de aducerea unui premiu republican în Gherla anului 1950 ?), Augusta Manuela Tătaru — Brașov, Adriana Rujan — Cîmpulung, Maria Mocănași — Galați, Monica Dumitrescu — Craiova, Rodica Popescu — Buzău, Ion Peleanu, Irinel Caprini, Șerban Cristovici și Cornel Simiu din București.

Îmi amintesc că la finala din 1960 regretatul prof. univ. Tudor Vianu le-a vorbit participanților despre „Importanța studierii literaturii române". Ce momente înălțătoare ! Concurenții erau profund impresionați de cele aflate din cuvîntul marelui nostru om de litere, de prestigiu european.

Viața trepidantă specifică oricărei capitale estompa, acoperea, totuși, cît de cît, desfășurarea și ecourile acestor concursuri.

În iulie (a fost prima și ultima dată cînd concursul s-a ținut în vacanța mare) 1965, etapa finală a avut loc în orașul Băniei. Prima ediție craioveană a fost interesantă, oferind aspecte pozitive, dar și nedorite (organizarea estivală a făcut să absenteze mulți finaliști, termometrul cocheta implacabil cu 40°C). Deci, Craiova a fost primul oraș din provincie care a găzduit o etapă finală. Dar recunoaștem că Iașul

(organizator în anii 1973 și 1977) a dat adevărată strălucire etapelor finale ale Concursului „M. Eminescu".

Ediția craioveană a dovedit și destule îmbunătățiri ale lucrărilor (o lucrare excepțională a realizat Elena Tănase din Cîmpulung) : creșterea nivelului de cultură generală, o capacitate sporită de analiză-sinteză, cu orientarea în contextul epocii căreia îi aparțineau operele literare.

Dintre etapele finale bucureștene m-au impresionat cele din anii 1967—1969. Ediția din 1967 a avut 156 de finaliști și s-a ținut la începutul lunii mai. Elevii au fost mișcați de faptul că poetul Mihai Beniuc a venit să-i felicite, că poetul Tudor Arghezi le-a trimis o scrisoare-mesaj, în care arăta printre altele : „...scrie, dragul meu, fără teamă și lasă-te citit. Limba românească și geniul ei te așteaptă la treabă frumoasă". S-au acordat 19 premii, cea mai bună lucrare a fost a lui Ion Pânzaru din Focșani.

Cum în acel an se împlinea un deceniu de la inaugurarea acestor concursuri, li s-a promis finaliștilor o tabără experimentală care a fost organizată la Năsăud, în luna august (mi-amintesc că în tabără se afla și eleva Daniela Caurea din Tg. Ocna ; peste încă zece ani, Daniela pierea în seismul de la 4 martie, ca și Corneliu M. Popescu din București sau Anca Bena din Craiova).

Finala din 1968 a acordat zece premii și un premiu I cu distincție, despre care *Scînteia tineretului* scria : „...o mențiune specială pentru Ion Pânzaru, deținător al Premiului I cu distincție, „recidivist" în ceea ce privește obținerea premiului I la Concursul de literatură română : premiul I în cl. a IX-a, premiul I în cl. a X-a, premiul I în cl. a XI-a...". Dintre premianți am mai reținut în mod deosebit și pe eleva Adriana Stoichițoiu din București.

Ediția finală din 1969 a fost una dintre cele mai bine organizate, bucurîndu-se de o largă participare, de prezența a numeroși oameni de litere, de un larg ecou în presă. În alocuțiunea — din care s-a citat la început — adresată participanților, regretatul prof. univ. Al. Dima a subliniat caracterul educativ al acestor concursuri. Au participat 240 de elevi, s-au acordat multe premii și mențiuni, s-au distins în mod deosebit Neguța Lia Coțiu — Cluj („sînt atît de emoționată încît îmi vine să plîng"), Robert Păiușanu — București („...ceea ce e sigur e că am primit confirmarea valorii mele...") și Andrei Hoisie — Iași. După concurs, redactorul Lucreția Lustig a publicat în *Scînteia tineretului* un grupaj referitor la acest concurs.

Anii au trecut. În ultimul deceniu, organizarea și desfășurarea acestor concursuri au fost mult îmbunătățite : au căpătat cu adevărat caracter de masă (localități și școli din toate colțurile țării obțin premii), crește calitatea lucrărilor, acestea dovedesc o mare arie informațională, comentariul și părerile personale ale candidaților ocupă un loc preponderent, aceștia ilustrează afirmațiile cu exemple și argumente, dovedesc profunzime în gîndire, își ordonează stilul, se obișnuiesc cu efortul intelectual susținut, studiază literatura cu multă exigență și pasiune.

*
* *

Consemnez, pentru ediția jubiliară de la Botoșani, cîteva gînduri despre trei olimpici dispăruți în seismul din 1977, pentru a nu acoperi cu uitarea chipul lor drag. Ei se numeau *Daniela*, *Corneliu* și *Anca*. Pe Daniela am cunoscut-o cu 15 ani în urmă în tabăra de la Năsăud. La 2 august 1967, coborau în gara Năsăud 156 de finaliști însoțiți de 5 profesori. O gară mică. Dar am fost profund impresionați cînd ne-am gîndit că, aici, cu 58 de ani în urmă, Liviu Rebreanu, înainte de a trece

munții, fusese îmbrățișat de tatăl său cu cuvintele : „Doresc să-ți ajute Dumnezeu să ajungi cît Coșbuc de mare".

În tabără se afla și eleva *Daniela Caurea* din Tg. Ocna. Am cunoscut-o foarte bine. Avea vocea caldă, natura îi împodobise inima cu darul de a iubi tot ce-i frumos, delicat, sublim, înălțător ; iubea florile, iarba (o vedeam de multe ori în curtea Liceului „George Coșbuc" căutînd „noroace" — trifoi cu patru foi), soarele, poezia, cerul albastru. Era plină de grație și melancolie. O impresiona orice. Mi-amintesc că atunci cînd am coborît în satul Hordou, pe „cărările ce duc la moară", a cuprins-o o melancolie puternică și a început să plîngă. A mai plîns mult atunci cînd distinsul profesor Augustin Z. N. Pop ne-a evocat tragicul sfîrșit al lui Eminescu. Împreună cu eleva Camelia Dumitrescu din Curtea de Argeș a mers la tribună, ambele eleve i-au mulțumit profesorului, oferindu-i buchete de trandafiri ; acesta, cu delicatețea-i cunoscută, le-a scris pe o carte : „Mulțumesc pentru flori, dar și mai mult pentru lacrimi". Daniela Caurea era în fruntea tuturor acțiunilor din tabără. De exemplu, organiza la masa de prînz sărbătorirea celor care împlineau o vîrstă oarecare (mai toți aveau 16—18 ani, Daniela împlinise 16), ținîndu-le cîte un mic — dar emoționant — discurs (mi-amintesc că în 13 august eleva Cristina Fați de la Liceul „Mircea cel Bătrîn" din Constanța împlinea 16 ani și Daniela ne-a impresionat pe toți prin micul său discurs ocazional). Aceasta era Daniela. Cine vrea să cunoască mai multe despre această minunată făptură să-i citească volumele de versuri *Primejdii lirice* și *Cartea anotimpurilor* și volumul *9 pentru eternitate.*

Seismul din 4 martie 1977 a frînt zborul Danielei, silind-o să apuce pe drumul fără întoarcere, ca și pe Corneliu M. Popescu de la Liceul „N. Bălcescu" din București.

Pe Corneliu nu l-am cunoscut personal. Dar articolul *Omagiu* semnat de prof. dr. Constanța Bărboi în nr. 4/1981 al revistei *Limba și literatura română* mi-a format pe deplin convingerea că literele românești au pierdut prin acest autentic talent un geniu al traducerii, căruia i-a fost acordat post-mortem premiul Academiei, pentru realizarea excepțională a versiunii engleze a poemelor lui Mihai Eminescu. Ce tragic sfîrșit a avut acest excepțional elev ! Elanul lui tineresc a fost frînt și cufundat în noaptea adîncă și fără de sfîrșit a neființei.

Necruțătorul seism a smuls-o din mijlocul nostru și pe Anca Bena de la Liceul de filologie-istorie din Craiova. Am cunoscut-o bine ; ea a obținut multe premii la concursurile de literatură. Avea o nemărginită sete de literatură și scria poezii excepționale. Exprima numai sentimente alese și avea o privire blîndă. Era optimistă, dar, se pare că, atunci cînd a scris poezia *Așa cum se duc elefanții*, presimțea tragedia vieții ei : „Așa cum se duc elefanții / în cimitirul lor ascuns / în căușul palmelor de munți / ...voi pleca la plimbare în pădure, / dar nu aici, în Lunca Jiului, / ci departe, / mult dincolo de linia orizontului, / și voi o să mă căutați zile în șir, alergînd, / dar n-o să mă găsiți nicăieri..." M-au impresionat profund articolele apărute în revista liceului sub titlul *In memoriam* și în mod deosebit cuvintele profesoarei Elena Trăilă : „Totdeauna, în mai, de cîte ori o generație de noi absolvenți ai liceului nostru își va lua zborul din acest cuib al părinților lor spirituali, trandafirul galben, și macul, și caprifoiul din fața școlii îmi vor aminti de cea mai dragă serie de elevi, numită a Ancăi Bena". Am revăzut trandafirul galben la puțin timp după moartea Ancăi. Plîngea cu petale moi și triste. Și macul. Și caprifoiul.

Daniela, Corneliu, Anca. Au fost și ei la olimpiade. Și erau tineri... Și entuziaști... Și zborul le-a fost frînt. Înveliți cu grijă și pioșenie numele și amintirea lor într-o năframă a unui colțișor de cer albastru.

Să nu le uităm chipul lor drag !

Președinții celor zece ediții Eminescu

1973, Iași : prof. univ. dr. doc. Dimitrie Păcurariu, București
1974, Timișoara : prof. univ. dr. doc. Dimitrie Păcurariu, București
1975, Craiova ; prof. univ. dr. doc. Al. Piru, București
1976, Tg. Mureș : prof. univ. dr. Ion Vlad, Cluj-Napoca
1977, Iași : prof. univ. dr. doc. Const. Ciopraga, Iași
1978, Arad : prof. univ. dr. doc. Eugen Todoran, Timișoara
1979, Tîrgoviște : acad. Șerban Cioculescu, București
1980, Satu Mare : acad. I. Coteanu, București
1981, Focșani : prof. univ. dr. doc. Zoe Dumitrescu-Bușulenga, București
1982, Botoșani : prof. univ. dr. doc. Zoe Dumitrescu-Bușulenga, București
În anii 1980—1982 vicepreședinte al comisiilor centrale de concurs : prof. univ. dr. Gavril Scridon.

Componența comisiei centrale din 1982

Concursul de limba și literatura română „Mihai Eminescu"

Președinte : ZOE DUMITRESCU-BUȘULENGA, prof. univ. dr. doc., membru corespondent al Academiei R.S. România,

Vicepreședinte : GAVRIL SCRIDON, prof. univ. dr., Universitatea „Babeș Bolyai", Cluj-Napoca, președintele Filialei Cluj-Napoca a Societății de Științe Filologice

Membri : CONSTANȚA BĂRBOI, prof. dr., inspector general M.E.I. ; ION HANGIU, prof. dr., secretarul Societății de Științe Filologice ; DUMITRU SĂVULESCU, prof. inspector general M.E.I. ; LAURENȚIU ROTUNDU, prof. inspector de specialitate, Botoșani ; GEORGETA VASILE, prof. inspector de specialitate, București ; GHEORGHE PIȚIGOI, prof. inspector de specialitate, Vîlcea ; ȘTEFAN NEAGU, prof. inspector de specialitate, Vrancea ; DUMITRU STAN, prof. inspector de specialitate, Tulcea ; MARICA ANGHELESCU, prof. redactor pr., revista *Limba și literatura română ;* EMIL ALEXANDRESCU, prof., Iași ; ANTON BUTA, prof., Bistrița ; CONSTANTIN CLEMENTE, prof., Deva ; MIOARA GAFENCU, prof., Fălticeni ; ION IVAN, prof., Buhuși ; DORINA MĂRGINEANȚU, prof., Timișoara ; DOINA MOIGRĂDEANU, prof., Cluj-Napoca ; DUMITRU RĂDUCANU, prof. Craiova ; VALERIA ȘTEFAN, prof. Cîmpulung Muscel ; ELENA VLAD, prof., București.

Concursul interjudețean de limba și literatura maghiară

Președinte : KOZMA DEZSÖ, conf. univ. dr., Universitatea „Babeș Bolyai", Cluj-Napoca.

Secretar : MURVAI LÁSZLÓ, prof. inspector pr. M.E.I.

Membri : ALBERT ERNEST, prof. Sf. Gheorghe ; PAPP BÉLA, prof. Șimleul Silvaniei ; SZÉKELY JANOS, prof. Cluj-Napoca ; KONCZ EVA, prof. Tg. Mureș ; CSUTAK JUDIT, prof. Miercurea-Ciuc ; MARKOS ERICA, prof. Brașov.

Concursul interjudețean de limba și literatura germană

Președinte : MICHAEL MARKEL, conf. univ. dr. Universitatea „Babeș-Bolyai", Cluj-Napoca

Secretar : NIKOLAUS KLEININGER, prof. inspector pr. M.E.I.

Membri : MARINA LUPAN, prof., inspector școlar Brașov ; GUDRUN SCHUSTER, prof. Brașov ; INGE SOMMER, prof. Sibiu ; REIBNAGL ELISABETA prof., Arad ; IOAN CSENGERI, prof., București.

Prof. univ. dr. doc.
DIMITRIE PĂCURARIU

Prof. univ. dr. doc.
AL. PIRU

Prof. univ. dr.
ION VLAD

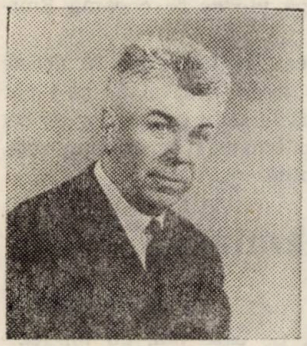

Prof. univ. dr. doc.
CONST. CIOPRAGA

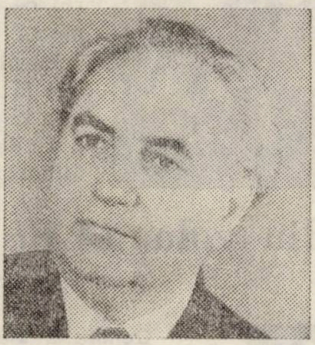

Prof. univ. dr. doc.
EUGEN TODORAN

Acad.
ŞERBAN CIOCULESCU

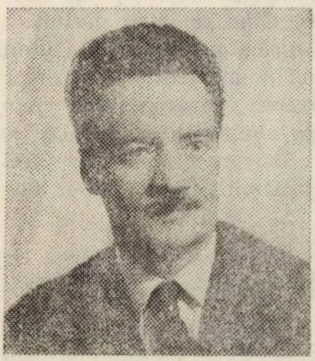

Acad.
I. COTEANU

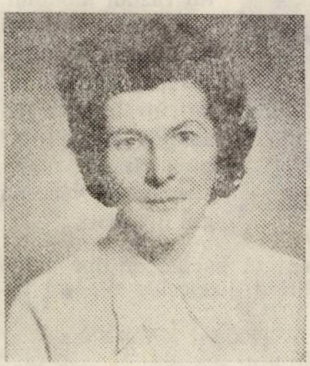

Prof. univ. dr. doc.
ZOE DUMITRESCU-
BUŞULENGA

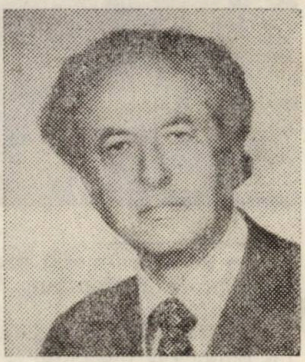

Prof. univ dr.
GAVRIL SCRIDON

Tînărul Eminescu*

DUMITRU RADU POPESCU
Președintele Uniunii Scriitorilor din R.S. România

Cum stăm noi în secolul nostru bătrîn sau destul de bătrîn (secol care a împlinit optzeci și unu de ani și a pornit de peste trei luni pe al optzeci și doilea an), băgăm de seamă privind în sus pe harta țării, spre Botoșani, mai precis spre Ipotești, că tînărul poet Eminescu, învesmîntat într-o mantă, nu vrea și nu poate să intre în jocul exact al calendarului, nu vrea și nu poate să îmbătrînească, el n-a rămas în secolul său, el vine cu noi, tutelar, viu ca însăși limba română, fără moarte.

Cine trece prin Ipotești, aude izvorul de apă vie ce se cheamă Eminescu.

Elevii ce se întrunesc în aceste zile la Botoșani sînt sigur că-l vor visa în visele și în scrisul lor pe cel lipsit de bătrînețe și lipsit de moarte, Mihai Eminescu...

O pagină din volumul de amintiri**

GH. EMINESCU

Generația mea, pe care noi, cu un legitim orgoliu, am numit-o „Generația de la 1916", și-a trăit copilăria și adolescența în liniștea care a caracterizat epoca dintre 1878 și 1916, epoca dintre Plevna și Mărășești.

Ne-am început tinerețea în furtuna primului război mondial și ne-am terminat-o în viforul celui de-al doilea. Cînd crainicii posturilor de Radio au anunțat în cele patru părți ale lumii sfîrșitul războiului, noi ne-am trezit din coșmar bătrîni înainte de vreme, deoarece, așa cum spunea Napoleon, „pe cîmpurile de bătălie se îmbătrînește repede". În scurgerea a peste trei sferturi de veac am trăit cît generații de-a lungul în secole...

* Scrisoare-mesaj prezentată participanților la festivitatea de deschidere de către prof. dr. Constanța Bărboi, inspector general în Ministerul Educației și Învățămîntului.

** Reproduc cu prilejul celei de-a XXV-a ediții a concursului ce poartă numele lui Eminescu, începutul și sfîrșitul textului care încheie albumul de familie oferit de ultimul nepot în viață al poetului, adresîndu-i și pe această cale cele mai sincere mulțumiri, însoțite de urări de sănătate și putere de muncă în realizarea volumului de amintiri. — I. H.

Noi lăsăm moștenire generațiilor chemate să făurească o nouă lume acea iubire pentru pămîntul strămoșesc care ne-a însuflețit în războiul de la 1916—1918 și acel spirit de sacrificiu pentru care stau mărturie mormanele de oseminte din criptele de la Mărăști și Mărășești.

Dacă în viața unui popor continuitatea politică poate fi grăbită ori de cîte ori au loc revoluții urmate de mari răsturnări sociale, continuitatea istorică nu se întrerupe decît odată cu dispariția acelui popor. Acest adevăr ne obligă să nu dăm uitării nici secolele care au precedat 23 August 1944, nici deceniile care i-au urmat. Istoria este întreagă în fiecare din noi.

Festivitatea de deschidere

Bun venit!

HARALAMBIE ALEXA
membru al C.C. al P.C.R.,
prim-secretar al Comitetului
județean de partid Botoșani

Îngăduiți-mi ca, din toată inima și cu cea mai aleasă căldură, să adresez participanților la Concursul național de limbă și literatură română „Mihai Eminescu" și la concursurile interjudețene de limbă și literatură maghiară și germană, dv. — elevilor, cadrelor didactice, tuturor celorlalți oaspeți — un salut din partea biroului Comitetului județean de partid și a Comitetului executiv al Consiliului popular județean, urări de bun venit la Botoșani.

E cu atît mai mare cinstea și plăcerea județului nostru de a asigura organizarea și găzduirea unei astfel de manifestări, cu cît ea are în vedere în primul rînd un concurs național de limbă și literatură română, o disciplină de învățămînt de cea mai mare însemnătate pe planul educării patriotice a tinerei generații, al formării conștiinței și conduitei lor de cetățeni ai patriei străbune. A învăța tot mai mult și tot mai bine minunatul nostru grai românesc, ce s-a constituit ca un tezaur de cel mai mare preț de-a lungul veacurilor, prin contribuția a zeci și zeci de generații, a-ți însuși în permanență operele nemuritoare ale corifeilor literaturii noastre înseamnă, în bună măsură, a te forma ca patriot, ca cetățean de nădejde, hotărît să-ți închini întreaga muncă și viață slujirii cu credință a partidului și poporului nostru.

Asocierea acestui concurs național cu cele interjudețene de limbă și literatură maghiară și germană este o expresie a politicii înțelepte și consecvente a partidului nostru în problema națională.

Eminescu este, înainte de toate, al țării întregi, al lumii întregi. Așa cum spunea un renumit om de cultură, Eminescu este astăzi o instituție națională ; el nu mai este un simplu nume, el este mărturia supremă a existenței noastre ideale, este una dintre marile justificări ale existenței de român.

Pentru noi, cei ce trăim și muncim la Botoșani, Eminescu este și va rămîne în același timp și pentru totdeauna și al nostru un fiu de mare preț al acestor plaiuri străbune, pe care-l cinstim și-l iubim din toată ființa noastră.

Sînt multe și însemnate dovezile de cinstire pe care noi le facem Luceafărului. Dar credem că cea mai înaltă cinstire pe care i-o aducem odată cu țara întreagă este aceea că înfăptuim cu succes, an de an, sarcinile politicii partidului nostru de dezvoltare economică, socială și culturală, de ridicare a nivelului de trai material și cultural al tuturor celor ce muncesc.

Înfăptuind sarcinile noastre în opera de edificare a socialismului, ne facem nu numai o datorie de onoare, ne exprimăm atașamentul nostru nețărmurit față de

partid și popor, de secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, dar contribuim și la ceea ce Eminescu dorea din toată inima patriei sale, dulcii Românii : „la trecutu-ți mare, mare viitor".

Așa cum vă este cunoscut, Partidul Comunist Român, întregul nostru popor au trăit în aceste zile momente de aleasă semnificație, generate de desfășurarea Plenarei C.C. al P.C.R. și a Sesiunii Marii Adunări Naționale, de conținutul documentelor elaborate, de importanta cuvîntare rostită la plenară de către secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, îndrumar teoretic și practic pentru întreaga noastră activitate de viitor.

Sîntem în aceste zile pe deplin mobilizați la înfăptuirea sarcinilor ce ne revin din documentele Plenarei C.C. al P.C.R. din 31 martie 1982. La fel ca toate organizațiile de partid din județele de unde veniți, vom face totul pentru traducerea lor în viață.

Ne-am străduit să creăm condițiile pentru ca să vă petreceți timpul cît mai bine, să puteți cunoaște cît mai mult, să vă fie totul cît mai folositor. Vă adresez încă o dată bun venit la Botoșani, împreună cu urarea de succes deplin la Concursul național de limbă și literatură română „Mihai Eminescu" și la concursurile interjudețene de limbă maghiară și limbă germană.

Olimpiadele și rezultatele lor

Prof. univ. dr. doc. ZOE DUMITRESCU-BUȘULENGA
Membru corespondent al Academiei R.S. România
Președintele comisiei centrale de concurs

M-am bucurat de deosebita cinste de a prezida cele mai recente Olimpiade de limbă și literatură, din anii 1981 (Vrancea) și 1982 (Botoșani). Dar mai cu seamă am avut prilejul unor experiențe extrem de interesante intrînd în substanța însăși a acestor manifestări devenite acum tradiționale și puse sub magnificul patronaj al poetului național Mihai Eminescu, care conferă întregului concurs un orizont dintre cele mai înalte. Zile întregi am stat între elevi, profesori și inspectori, urmărindu-i pe toți cu o atenție curioasă, de natură în primul rînd profesională, dar și psihologică și sociologică în general. Momentele competiției ne-au oferit un material de studiu și reflecție de un interes major din toate punctele de vedere, căci opiniile se schimbau direct, cu multă franchețe, atît între cadrele didactice, cît și între elevi și profesori. Și ne-a plăcut mai cu seamă acordul care a domnit cu privire la calitatea organizării propriu-zise a concursurilor de către inspectoratele locale, ale județelor Vrancea și Botoșani, către care ne întoarcem din nou cu mulțumirile noastre, ale tuturor. Am înțeles toți cîte eforturi se făcuseră de către toate forurile pentru ca acele concursuri să curgă, așa cum au decurs, fără nici un cusur, spre admirația participanților recunoscători.

Profesional, socotim cele două concursuri ultime drept notabili pași înainte în modernizarea acestui fel de competiție. Modul în care subiectele au fost gîndite și alese, în scopul punerii în valoare a cunoștințelor candidaților, dar și al stîrnirii puterii lor imaginative, ni s-a părut a fi în concordanță cu cerințele unui învățămînt modern. A-i face pe elevi să gîndească liber în cadrul bine stabilit al programei înseamnă a-i călăuzi cu mînă sigură înspre o echilibrată folosire a facultăților intelectuale. De aceea am apreciat micile compuneri pe citate din Bălcescu, Eminescu, Iorga, Blaga, ele făcînd dovada suficientei informații, dar mai ales a necesarei formații în

spiritul umanismului românesc, al patriotismului luminat de acele „faruri" ale poporului nostru.

Tot în aceeași măsură am apreciat și introducerea textelor de analizat în subiectele de concurs, fiindcă adesea profesorii de română neglijează această latură atît de importantă a filologiei, iar elevii au pierdut, în linii mari, bunul obicei al analizelor, al contactului cu textul. Și aci aș vrea să marchez o deosebire între Vrancea și Botoșani, în favoarea acestui din urmă loc. Într-un singur an deci s-a produs o vizibilă îmbunătățire în domeniul analizei de text, după cum a reieșit din rezultatele pe ani. Am avut plăcerea unor descoperiri de adevărate talente critice și chiar în rîndurile unor elevi de la fizică-matematică. Și, firește, bucuria noastră de a descoperi iubitori de literatură, pricepuți întru ale resorturilor poeziei printre elevii care se pregătesc pentru științele exacte n-a fost mică. Este pentru noi o probă în plus a nevoii de umanistică resimțite tot mai acut în veacul acesta tehnicizat.

Am descoperit apoi valori reale între profesorii și inspectorii tineri, aflați mai toți la curent cu metodologiile moderne ale istoriei și criticii literare, plini toți de o mare rîvnă pentru științele umane pe care le slujesc. Între ei și elevii lor, o intensă comunicare intelectuală, evident benefică. Un dialog de cultură îi lega laolaltă împreună se bucurau de laurii cîștigați, de victoriile intelectului. Și tot la Botoșani am perceput un plus de respect pentru cultură și umanism la elevii veniți din toate colțurile țării, care au trăit alături de noi momentele emoționante ale întîlnirii cu Ipotești sau cu Livenii.

Să fi fost vorba oare de un progres atît de rapid în răstimpul unui singur an ? Sau va fi operat mai riguros selecția valorilor la ultima Olimpiadă ?

Oricum, rămîne deschisă făgăduința depășirii nivelurilor de la an la an și pentru viitoarea întrecere din aprilie 1983.

Succes!

Prof. MIHAI MATEI
Inspector școlar general
Inspectoratul școlar al jud. Botoșani

Anul acesta Concursul de literatură „Mihai Eminescu" are loc odată cu împlinirea a 25 de ani de la reluarea tradiției concursurilor școlare naționale și 10 ani de la înscrierea concursului sub auspiciile Luceafărului.

Sărbătorirea are loc la Botoșani și Ipotești, unde pămîntul este plin de poezie, de istorie, culoare și muzică, unde prezentul tumultuos duce cu temei mai departe și mai sus tradiția.

Căldura sufletească a oamenilor acestor locuri, ospitalitatea moldovenească, emanație perenă a oamenilor și secolelor de luptă pentru păstrarea ființei naționale, o veți regăsi prezentă peste tot : de la muncitorii care dau țării aparatură, utilaje complicate, pînză și fire de calitate, la țărani și intelectuali. Toți, într-un însuflețit și armonios efort, dau strălucire nouă pămîntului numit Botoșani și contribuie la progresul țării.

Cu gîndul că sîntem prezenți la o întrecere a puterii creatoare și a imaginației, cu gîndul la faptul că prietenia și înțelegerea vor fi notele dominante ale întrecerii, că vă veți simți bine aici, urez succes deplin tuturor participanților și doresc ca timpul petrecut la Botoșani să însemne cunoașterea valorilor materiale și spirituale ale acestor locuri.

Vrancea transmite trofeul olimpic Botoşanilor

Prof. ILIE GEANTA
Inspector şcolar general adjunct
Inspectoratul şcolar al jud. Vrancea

Păşind cu emoţie pe aceste meleaguri, în care istoria românilor consemnează naşterea poetului nostru nepereche, vă rog să-mi permiteţi să transmit, din partea Consiliului Educaţiei şi Învăţământului al judeţului Vrancea, sentimentele noastre de aleasă preţuire şi cinstire forurilor de partid şi de stat ale judeţului Botoşani, personal tovarăşului prim-secretar Haralambie Alexa, Ministerului Educaţiei şi Învăţământului, Societăţii de Ştiinţe Filologice, Inspectoratului şcolar Botoşani, pentru organizarea ediţiei jubiliare a Concursului naţional „Mihai Eminescu" aici la Botoşani, iar participanţilor — elevi şi profesori — să le dorim succes.

Fericită alegere ! La 25 de ani de la reluarea tradiţiei concursurilor şcolare, cele mai tinere condeie se întîlnesc în acest colţ de străveche vatră dacică, slăvind numele poetului nostru naţional.

Venim fără grăbire, „de la Milcov", din oraşul primei noastre uniri statornice, pentru a vă aduce omagiul urmaşilor celor care au creat *Moriţa* şi al eroilor care, în urmă cu 65 de ani, au făcut zid de netrecut pentru duşmani, la Mărăşeşti şi Mărăşti, punînd, prin jertfa lor de sînge, temelii trainice la edificarea Marii Uniri.

Ca semn al preţuirii lui Mihai Eminescu, colegii de la Satu Mare au realizat un trofeu olimpic (bustul poetului, aşezat pe un soclu de stejar, avînd gravate numele oraşelor în care s-au ţinut cele 24 de ediţii).

Ne revine cinstea deosebită ca, în calitate de organizatori ai ediţiei de la Focşani şi primii cărora li s-a înmînat cu emoţie acest simbol de înaltă preţuire, să-l transmitem organizatorilor celei de a XXV-a ediţii jubiliare. Însoţesc gestul meu cu urarea de succes deplin elevilor participanţi la concurs, speranţele noastre de mîine, purtătorii celor mai frumoase şi mai alese simţiri pentru graiul românesc şi pentru „a patriei cinstire".

Cuvînt de salut din partea elevilor participanţi

ANTOANETA FOLEA,
Liceul „N. Bălcescu", Bucureşti

Ediţia a XXV-a, jubiliară, a Concursului de literatură „Mihai Eminescu", găzduită cu generozitate de oficialităţile judeţului şi ale municipiului Botoşani, înseamnă pentru noi o sărbătoare a muncii şi a tinereţii, a dăruirii şi a elanului creator.

Cu greu găsim azi cuvinte de adîncă recunoştinţă pentru cei care, an de an, ca o expresie a grijii părinteşti a partidului şi statului nostru, organizează Concursul de literatură „Mihai Eminescu" — mijloc de îndrumare a încercărilor noastre creatoare, de recunoaştere şi afirmare a celor mai buni dintre noi, poate poeţii sau prozatorii de mîine.

Ne exprimăm convingerea că şi la această ediţie a concursului ne vom întrece tinereşte şi colegial, că cei mai talentaţi vor obţine premii şi menţiuni, dar cîştigul cel mai mare va fi cel al unei mai bune cunoaşteri, al înfiripării unor prietenii adevărate şi trainice şi mai ales cel al statornicirii unor legături spirituale dintre cele mai durabile cu aceste plaiuri româneşti, în veci lăudate.

Dorim ca actuala ediţie a concursurilor de limba şi literatura română, maghiară şi germană, să adauge noi contribuţii, noi dăruiri creatoare spre bucuria dascălilor şi părinţilor noştri, a ţării întregi care ne ocroteşte şi ne încurajează visurile şi idealurile adolescenţei spre împliniri cutezătoare.

Subiectele celei de-a XXV-a ediții

CLASA A IX-A

1. Pornind de la cuvintele lui Nicolae Bălcescu : „Deschid sfînta carte unde se află înscrisă gloria României, ca să pun înaintea ochilor fiilor ei cîteva pagini din viața eroică a părinților lor", arătați cum au fost evocate artistic personalități și momente importante din istoria poporului nostru.

2. Comentați poezia *Balta* de V. Alecsandri.

CLASA A X-A

1. Contribuția lui Mihail Sadoveanu și Liviu Rebreanu la dezvoltarea prozei românești.

2. Comentați versurile de la „Viața asta-i bun pierdut" pînă la „Ori cîne-nlănțuit" din poezia *Decebal către popor* de G. Coșbuc.

CLASA A XI-A

1. „Opera literară a lui M. Eminescu crește cu toate rădăcinile în cea mai plină tradiție și este o exponență deplină, cu toate aspectele romantice, a spiritului autohton" — G. Călinescu.

2. Comentați poezia *Coborîrea apelor* de Mihai Eminescu.

CLASA A XII-A

1. Contribuția marilor clasici la formarea profilului original al literaturii române.

2. Comentați poezia *Ex libris* de Tudor Arghezi.

Profilurile : filologie-istorie și pedagogic

CLASA A IX-A

1. Valoarea artistică a literaturii generației de la 1848 și rolul ei în deșteptarea conștiinței naționale.

2. Comentați poezia *Dimineața* de V. Alecsandri.

CLASA A X-A

1. Hora — imagine plastică a vitalității poporului român (Se pot face referiri și la alte arte).

2 Comentați poezia *Cîntec* de George Coșbuc.

CLASA A XI-A

1. Susțineți afirmația lui Lucian Blaga : „Toți românii anonimi care de-a lungul secolelor noastre primordiale au creat limba românească au colaborat cu poezia lui Eminescu".

2. Comentați poezia *Odă (în metru antic)* de Mihai Eminescu.

CLASA A XII-A

1. Mari creatori de limbă literară românească.

2. Comentați poezia *Întoarcerea la brazdă* de Tudor Arghezi.

Festivitatea de premiere

Bilanțul ediției jubiliare

Prof. dr. CONSTANȚA BĂRBOI
Inspector general în Ministerul
Educației și Învățământului

Minunat prilej de confruntare a elevilor de liceu, aflați la vîrsta maximei receptivități, Concursul național de limba și literatura română „Mihai Eminescu" și concursurile interjudețene de limbi materne (maghiară și germană), în organizarea Ministerului Educației și Învățămîntului, a Societății de Științe Filologice și a Comitetului Central al Uniunii Tineretului Comunist, reprezintă un moment important în evaluarea eforturilor pe care dascălii le fac pentru cultivarea la elevi a dragostei și răspunderii pentru păstrarea și dezvoltarea patrimoniului literar și lingvistic românesc.

Și nu întîmplător a fost proiectată la Botoșani cea de a XXV-a ediție a concursului ! Era firesc să-i dăm cinstirea cuvenită Luceafărului, cinstire care se potrivește cel mai bine în locurile ce l-au dat pe „Marele poet Eminescu",

Încrederea pe care au dat-o aceste locuri pline de încărcătură patriotică tinerilor noștri elevi ne-a asigurat bucuria succeselor calitativ superioare, care să răspundă pe deplin muncii și dăruirii lor.

Emoțiile celor peste 500 de elevi finaliști, selecționați din circa 33.500 de participanți la etapele pe școală și județ, aflați în sălile concursurilor la limba și literatura română, maghiară, germană, au fost susținute în acele zile de cele ale dascălilor care i-au pregătit pe băncile liceelor, ale părinților, și nu în ultimul rînd, de cele ale organizatorilor actualei ediții.

Bilanțul ediției jubiliare este rodnic : din cei 328 elevi participanți la concursul de limba și literatura română, 186 elevi au primit premii și mențiuni, ceea ce reprezintă peste 50%. Nici un elev prezent în concurs nu a obținut nota sub 6, media generală a concursului fiind de 7,75. În acest context, opt județe s-au plasat în frunte, cu medii între 8,96 și 8 : Brașov, 8,96, Tulcea, 8,81, București, 8,77, Timiș, 8,33, Botoșani, 8,22, Dolj, 8,20, Buzău, 8,07, Cluj, 8,00 ; 12 județe cu medii între 7,86 și 7,50 : Neamț, Vîlcea, Constanța, Sibiu, Gorj, Vrancea, Bistrița-Năsăud, Mureș, Maramureș, Argeș, Galați, Ialomița : 19 județe cu medii între 7,47 și 7 și numai 2 județe cu medii sub 7 (6,82 și respectiv 6,81). Din totalul notelor acordate, 4 elevi au obținut nota 10 ; 11 elevi între 9,99—9,10 ; 19 elevi între 9,49—9,00 ; 45 elevi între 8,99—8,50 ; 107 elevi între 8,49—8,00 ; 82 elevi între 7,99 și 7 și 50 elevi între 6,99 și 6.

Pe profiluri, se evidențiază rezultatele obținute de elevii participanți la secțiunea filologie-istorie și pedagogic, secțiune la care media generală este de 8,20, față de 7,50 media secțiunii la celelalte profiluri.

Demn de reținut este și faptul că la această ediție au fost eliminate greșelile de ortografie și punctuație, lucrările avînd un aspect îngrijit.

Se constată stăpînirea de către elevi a limbii literare, integrarea corectă în subiect, ordonarea sistematică a ideilor într-o logică a expunerii și o proporționare corespunzătoare a părților în întregul compunerii. Subliniem modul în care elevii au realizat comentariul literar, dovedind în acest fel că au formate deprinderile de a lucra cu textul. Ei au încadrat textul în genul și în specia literară, în contextul evoluției creației literare a scriitorului.

Pe lîngă activitatea de concurs propriu-zisă, menționăm participarea elevilor și a cadrelor didactice la colocviul despre : *Locul și rolul creației marelui poet Mihai Eminescu, în formarea profilului etic și estetic al elevilor din învățămîntul liceal.*

Rezultatele concursului sînt pe măsura condițiilor pe care gazdele botoșenene, cu sensibilitatea caracteristică, le-au conceput într-un program cu multiple valențe educativ-patriotice.

În lumina bunei colaborări a Comisiei de limba și literatura română de pe lîngă Ministerul Educației și Învățămîntului cu Uniunea Scriitorilor, pentru prima dată, în cadrul actualei ediții jubiliare, ne-am bucurat de prezența activă a uniunii prin cuvintele calde și pline de semnificație transmise de scriitorul D.R. Popescu — președintele Uniunii Scriitorilor, precum și de participarea la unele activități și la festivitatea de premiere a scriitorului Ion Hobana — secretar al Uniunii Scriitorilor.

Rezultatele bune obținute de elevi au fost răsplătite de premii acordate de Ministerul Educației și Învățămîntului, Societatea de Științe Filologice, Comitetul Central al Uniunii Tineretului Comunist, Uniunea Scriitorilor, inspectoratele școlare județene, unități de învățămînt liceal din Ipotești și Botoșani, din alte județe, întreprinderi și instituții culturale.

În numele tuturor participanților, elevi și cadre didactice, al comisiei centrale de concurs, adresăm mulțumiri organelor județene de partid, celor municipale și orășenești de la Botoșani și Dorohoi. Păstrăm cele mai vii amintiri pentru ceea ce reprezintă Ipoteștiul lui Eminescu, Livenii lui G. Enescu și Casa memorială a lui Nicolae Iorga în spiritualitatea românească — respectul pentru oamenii de școală, cadrele didactice ale celor două licee „Mihai Eminescu" și „A.T. Laurian", a celorlalte cadre didactice și a elevilor care au asigurat desfășurarea, în condiții excelente, a programului propus. Spectacolul de sunet și lumină dat de Teatrul „Mihai Eminescu" din Botoșani la Ipotești, ca și spectacolul organizat de Direcția regională de cinematografie, întîlnirea de o rară sensibilitate cu actrița Silvia Popovici — toate aceste manifestări au sporit valoarea educativă a programului ediției jubiliare.

Cum era și firesc, organizarea exemplară s-a datorat Inspectoratului școlar județean sub directa îndrumare a Comitetului județean de partid, cu sprijinul direct al primului secretar și al secretarului cu propaganda.

Cea de a XXV-a ediție a concursului „Mihai Eminescu" s-a constituit într-un omagiu adus conducerii partidului, tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretarul general, care a acordat tineretului țării, cu prilejul aniversărilor jubiliare ale organizațiilor de tineret, înalta distincție de „Erou al muncii socialiste".

Eminescu veșnic tînăr...

Prof. univ. dr. GAVRIL SCRIDON
Vicepreședinte al Comisei centrale

Noi, cei care am avut fericirea să poposim șapte zile aici, la izvorul de aur al poeziei române, ne putem considera binecuvîntați de soartă. Poetul nu se putea naște în alt univers geografic, istoric și de suflet decît aici. Dulceața dealurilor, cu largi deschideri de orizonturi spre imensitate și infinit, cu adîncimea cerurilor într-o hartă siderală de amețitoare cuprindere, cu oglinzile apelor, luminișurile și întunecimile codrilor, cu sufletul blînd și aplecat spre visare și cîntec al moldoveanului, într-o armonie din care nu lipsește nici vigoarea, nici vitejia, iată doar cîteva din prefețele și fețele care l-au pregătit și învățat pe Poet.

La Ipoteşti, seara, altarul uriaş din templul copilăriei a fost străjuit de focuri pe dealuri (refăcînd parcă mesaje ale mobilizărilor istorice) şi fermecat de o lună unică, plutind aşa sfîntă şi clară prin risipirea norilor şi aşternînd argint peste ape şi aur în aer. Pentru o astfel de noapte bogată cine nu şi-ar da viaţa lui toată ! De undeva, de dincolo de vremuri şi hotare, sufletul naţiei călătorea spre noi, în reculegerea de la Mecca poeziei noastre, binecuvîntînd peregrinii. Parcă duhul Poetului stăruia în aer, cutremurîndu-se în închinarea noastră. Ne-am rugat Luceafărului mărilor ! Niciodată n-am simţit mai acut sentimentul şi convingerea că Eminescu este tînăr şi că întinereşte cu fiecare scuturare de clipe.

Eminescu e tînăr, mereu tînăr, şi-l întineresc mereu aceşti minunaţi şcolari, care, an de an, de pretutindeni, într-o selecţie care sporeşte în calitate, aduc ofranda lor la cultul pentru care oficiază, în fapt, în fiecare zi. Dragostea, pasiunea şi dăruirea lor se realizează într-un ritual care ne trimite cu gîndul la cartea *Vedelor*, nemurirea lui Eminescu.

A spune că Eminescu e tînăr e ca şi cum ai glăsui că eternitatea e tînără ; pentru că cel mai mare poet al neamului nostru este însăşi eternitatea şi, prin opera lui, am devenit noi înşine nemuritori, adică poporul român. Opera lui Eminescu a convertit trecătorul în veşnic şi clipa de faţă ce ni s-a dat a umplut-o cu sensurile profunde ale trăirii în tinereţe. Eminescu a trăit puţin şi s-a stins din viaţă la vîrsta tînără ; elanul său creator se potolise, ca la Bălcescu, în anii 33 ai existenţei, prelungind agonia suferinţei pentru a se purifica şi a dobîndi Nirvana, după o îndelungată şi tragică experienţă concretă ; din durerile lui şi ale naţiei sale — dureri care au ars într-o intensitate cutremurătoare — s-a născut ceea ce are mai măreţ, mai durabil şi mai strălucit spiritul nostru. Eminescu este chintesenţa istoriei noastre, a vremilor trecute şi a celor viitoare ; este expresia unei conştiinţe a demnităţii naţionale la tensiunea cea mai de sus, la temperatura care transformă cărbunele banal în diamant strălucitor ; pentru această operaţie chimică e nevoie de milioane de ani şi de uriaşe, fantastice încordări ale scoarţei pămîntului, cuprinsă în durerile facerii unei planete, Pămîntul, desprinsă din haosul genezei. Eminescu este şi un exemplu de bărbăţie, fără să fi fost un luptător pe cîmpiile Bulgariei la 1877—1878 ; un luptător curajos şi onest, de o onestitate fără pereche şi neconceput în alte vremuri ; spiritul său descătuşat, responsabil pînă la jertfă, a ars neîncetat, de la anii cînd visa în academii, pînă la sfîrşit, cu intensitate egală şi exemplară, luminînd veacul şi veacurile, nepereche. Unicul, înainte şi după el, pînă în zilele noastre şi de acum înainte, cît va fiinţa neamul nostru pe Terra.

Eminescu nu are vîrstă ; el este ca voinicul din tinereţe fără bătrîneţe, veşnic tînăr, veşnic îndurerat, grav ca un profet veghind la porţile ferecate ale inimii neamului.

Eminescu nu are vîrstă şi e, totuşi, cel mai bătrîn dintre toţi rapsozii noştri ; cel mai bătrîn pentru că însumează şi adună în albia măreaţă a scrisului său toată istoria acestui neam chinuit, umilit, minţit şi trădat. Eminescu e cel mai bătrîn şi cel mai înţelept, un exemplu de cumînţenie care e a acestui pămînt a acestui neam atît de încercat de istorie. Eminescu, geniu reprezentativ al civilizaţiei noastre, sinteză a acestei civilizaţii, este deasupra timpului, ca un zeu care reprezintă însăşi veşnicia. Tocmai de aceea el este şi foarte tînăr, şi foarte român, al nostru, şi al lumii în acelaşi timp.

Un poet ca Eminescu nu moare şi nu poate muri chiar dacă el ar dori-o, chiar dacă am dori-o noi toţi sau lumea întreagă. Atunci cînd el glorifică martiriul propriu, declară, încrezător în sine :

„Nu credeam să-nvăţ a muri vrodată ;
Pururi tînăr, înfăşurat în manta-mi,
Ochii mei nălţam visători la steaua
Singurătăţii"!

El se pregătea să se ardă, jertfă neegalată, pe altarul suferinței, stingîndu-se, dar conștient că va reînvia ca pasărea Phoenix. Moartea lui s-a convertit în nemurire și Eminescu a început să trăiască abia după ce ochii lui mari purtători de pace s-au închis și lumea pe care o reprezenta conștiința sa a încetat să mai existe pentru el. Din suferința dureros de dulce a propriei existențe ca om, adunată cu cea largă a neamului său, trecute prin focul mistuitor al metamorfozei poetice, s-a realizat expresia supremă a artei noastre naționale. Și asta începînd cu anii săi cei mai tineri, cînd peregrina descătușat peste plaiurile ținuturilor românești, și, asemeni lui Anteu, săruta pămîntul și-l măsura cu picioarele, într-o cuminecare amețitoare și dătătoare de eternitate. Și în anii săi de mai tîrziu, cînd a trebuit să suporte, cu stoicism, umilințele șomajului, convins că soarta lui este asemănătoare cu cea a lucrătorilor de rînd din fabrici. El, patriarhul poeziei române, slujea la altarul cu foc nestins al devenirii noastre ; el se dăruia pe sine, exemplar, celor mulți și umili, cu deosebire țăranilor, pe care-i considera singura clasă productivă a țării ; el, zeul suprem, se închina poporului din care se ridicase, se închina truditorilor și eroilor care au căzut apărînd pămîntul străbun, lui Zamolxe, lui Ștefan, crăișorului Horea. Ale tale dintre ale tale. Dar, de cînd Eminescu a murit înviind pentru totdeauna, steaua lui strălucește într-o constelație unică, alături de înălțimile lui Hyperion, alături de ființa cea dintîi, de însăși făuritorii mitologici ai universului. Prin strălucirea lui, noi românii ne-am cîștigat un drum deschis către căile lactee ale demnității și purității, ale omeniei, ale unei conștiințe universale integratoare. Pentru că tînărul, mereu tînărul Eminescu, este prezent și aici, și acum cu mesajul său de pace, cu îndemnurile sale la înțelegere, cu recomandarea tratativelor și a constituirii unui tribunal al popoarelor care să rezolve diferendele dintre popoare, condamnînd popoarele care asupresc alte popoare. Mesajul de pace al veșnic tînărului Eminescu se înscrie în eforturile de menținere a păcii în ceasurile de față, eforturi în care România se așază la loc de frunte.

Eminescu e tînăr, pentru că se adresează tinerilor, îndemnîndu-i să-și trăiască în iubire clipa cea repede ce li s-a dat. Eminescu e tînăr, pentru că îndeamnă la dragoste de patrie, de neam, ne învață să prețuim frumusețile produse de spiritul național, să iubim și să cultivăm limba română, acest fagure de miere, în care el a turnat înțelepciunea și fiorul adunate din toate prisăcile veacurilor ființării noastre. Eminescu e tînăr, pentru că ne învață să fim noi înșine, să ne apărăm sărăcia și nevoile și neamul, ne învață ce e cîntecul apelor, lumina lunii, luminișul codrilor, imensitatea cerurilor și a pămînturilor, a universului. Eminescu ne învață să iubim ce e veșnicia, Biblia lui fiind literatura noastră populară, legendele, miturile noastre, istoria noastră toată, de la zămislirea noastră ca români și chiar din mai îndepărtate vremuri și civilizații. Eminescu este tînăr, pentru că, fără de el, nu ne putem închipui ființa, perspectivele, creșterea, maturizarea noastră. Eminescu e tînăr, pentru că, prin opera lui, ne blestemă neamul dacă-l trădăm, dacă nu veghem la destinele și libertatea lui. Eminescu e tînăr, pentru că este însuși poporul nostru, natura patriei noastre, dincolo de timpuri trecătoare și spații eterne. Eminescu e al nostru ; și noi sîntem ai lui Eminescu. Să rămînem tineri și înnobilați de narcoza seducătoare și salvatoare a mesajului său genial. Eminescu nu cunoaște moartea, s-a ridicat deasupra morții și sălășluiește în eternitate ; această eternitate se numește, în două cuvinte : *națiа română*. Să ne închinăm ei, acum și totdeauna, cu smerenie și umilință, aprinzînd luminile sufletului pentru a-i lumina cărările eternității !

Cuvînt din partea organelor judeţene

ELENA GRAUR
Secretar al Comitetului judeţean P.C.R., Botoşani

După cele şase zile petrecute împreună la Botoşani şi Ipoteşti, la Liveni şi Dorohoi, ne aflăm într-un moment de bilanţ al decernării premiilor şi menţiunilor unui număr de 186 de elevi din cei 328 de participanţi la ediţia a XXV-a a Concursului de literatură română „M. Eminescu" şi la a XII-a ediţie a Concursului de literatură maghiară şi germană.

Pentru noi, care trăim şi muncim pe aceste meleaguri, de unde au pornit unii dintre cei mai mari oameni de ştiinţă, artă şi cultură — M. Eminescu, G. Enescu, N. Iorga, Dimitrie Pompei şi alţii — organizarea şi desfăşurarea ediţiei jubiliare la Botoşani reprezintă un eveniment cu o semnificaţie deosebită.

În ceea ce ne priveşte, ne-am străduit să asigurăm condiţii optime elevilor şi profesorilor, să le oferim posibilitatea cunoaşterii locurilor şi a oamenilor din judeţul Botoşani.

Cum este şi firesc, în asemenea împrejurări, juriul va decerna premiile şi menţiunile stabilite de comisia centrală. De aceea, vă rog să-mi îngăduiţi ca, în numele Comitetului judeţean de partid şi al Consiliului popular judeţean să adresez organelor centrale (M.E.I., S.S.F. şi C.C. al U.T.C.) cele mai calde mulţumiri pentru programarea celei de-a XXV-a ediţii a Concursului naţional „Mihai Eminescu" la Botoşani, iar tinerilor participanţi, cele mai sincere felicitări pentru rezultatele obţinute. Vă urez tuturor multă sănătate, fericire şi succese în activitatea viitoare.

Premianţii etapei finale

Limba şi literatura română

Licee de filologie-istorie şi pedagogice

CLASA a IX-a

Premiul I : *Daniela Popa*, Liceul „M. Eminescu", Buzău (prof. Doina Mănoiu).

Premiul II : *Luiza Marinescu*, Liceul pedagogic, Bucureşti (prof. Cornelia Stoica).

Premiul III : *Ioana Neagu*, Liceul „Zoia Kosmodemianskaia", Bucureşti (prof. Georgeta Vasile).

Premiul special al C.C. al U.T.C. : *Viorica Constantinescu*, Liceul „M. Eminescu", Buzău (prof. Doina Mănoiu).

Premiul special al revistei *Limba şi literatura română* : *Virginia Grădinaru*, Liceul de filologie-istorie, Galaţi (prof. Constanţa Vlasie).

Premiul special al Consiliului judeţean al organizaţiei de pionieri Botoşani : *Marcela Mira*, Liceul „I. Creangă", Bucureşti (prof. Didina Drăghici).

Premiul special al Liceului pedagogic, Baia Mare : *Gabriela Vilara*, Liceul de filologie-istorie, Craiova (prof. Magdalena Dumitru).

Premiul special al Consiliului judeţean al organizaţiei de femei Botoşani : *Andreea Bratu*, Liceul de filologie-istorie, Craiova (prof. Magdalena Dumitru).

Premiul special al ziarului *Előre : Mădălina Donose*, Liceul pedagogic, Galați (prof. Argentina Răpițeanu). Premiul special al Liceului „Al. I. Cuza", Focșani : *Maria Ster*, Liceul de filologie-istorie, Satu Mare (prof. Miriana Giurgea).

Mențiune : *Adriana Neagu*, Sibiu.

CLASA a X-a

Premiul I : *Laura Bișoc*, Liceul pedagogic, Botoșani (prof. Paraschiva Dănilă).

Premiul II : *Cristina Puha*, Liceul pedagogic, Tulcea (prof. Ana-Maria Galbur).

Premiul III : *Georgiana Răducan*, Liceul pedagogic, Tîrgu Jiu (prof. Eugenia Velican).

Premiul special al C.C. al U.T.C. : *Ion Buzera*, Liceul pedagogic, Tîrgu Jiu (prof. Eugenia Velican).

Premiul special al revistei *Limba și literatura română* : *Gabriela Moise*, Liceul pedagogic, Slobozia (prof. Elvira Fotache).

Premiul special al CEC, Botoșani : *Mirela Radu*, Liceul de filologie-istorie, Timișoara (prof. Mihai Gafencu). Premiul special al Întreprinderii de confecții Botoșani : *Carmen Pavel*, Liceul pedagogic, Baia Mare (prof. Ioan Moldovan). Premiul special al Liceului de filologie-istorie, Sf. Gheorghe, Covasna : *Maria Subi*, Liceul de filologie-istorie, Timișoara (prof. Mihai Gafencu).

Mențiuni : *Ecaterina Alexandru*, Constanța ; *Carmina Corbeanu*, Focșani ; *Camelia Pohoață*, Suceava ; *Aura Taras*, București.

CLASA a XI-a

Premiul I : *Carmen Matei*, Liceul „I. Creangă", Botoșani (prof. Ioana Ioniță).

Premiul II : *Aurelian Pavelescu*, Liceul „I. Creangă", București (prof. Ioana Ioniță).

Premiul III : *Constanța Burcea*, Liceul de filologie-istorie nr. 1, București (prof. Astrid Rodinciuc).

Premiul special al C.C. al U.T.C. : *Eugen Vulpe*, Liceul „Ady-Șincai", Cluj-Napoca (prof. Ionel Roman).

Premii speciale ale revistei *Limba și literatura română* : *Elena Dănilă*, Liceul pedagogic, Botoșani (prof. Paraschiva Dănilă) ; *Simona Popescu*, Liceul „Unirea", Brașov (prof. Cornelia Bularca) ; *Mariana Ruști*, Liceul „Calistrat Hogaș", Piatra Neamț (prof. Emil Leahu).

Premiul special al Inspectoratului școlar județean Botoșani : *Florica Cuc*, Liceul pedagogic, Timișoara (prof. Doina Iliescu). Premiul special al revistei *Orizont* : *Cornelia Mihai*, Liceul „Unirea", Brașov (prof. Cornelia Bularca). Premiul special al Liceului de filologie-istorie, Timișoara ; *Carmen Caragiu*, Liceul „C. D. Gherea", Ploiești (prof. Elena Buzețeanu). Premiul special al ziarului *Előre* : *Rodica Sorociuc*, Liceul pedagogic, Botoșani (prof. Paraschiva Dănilă).

Mențiuni : *Claudia Balla*, Timișoara ; *Monica Barlabaș*, Arad ; *Marcela Băilă*, Odorheiu Secuiesc ; *A. Boatcă*, Bacău ; *Anda Buică*, Rîmnicu Vîlcea ; *Ofelia Burtea*, Craiova ; *Doina Chirilă*, Suceava ; *Aurica Drețcanu*, Caransebeș ; *Florin Druhora*, Cluj-Napoca ; *Elena Jifcov*, Timișoara ; *Gyöngyvér Kulcsár*, Tîrgu Mureș ; *Maria Marin*, Sf. Gheorghe, Covasna ; *Mariana Mihail*, Focșani ; *Livia Nagy*, Sf. Gheorghe, Covasna ; *Emilia Stanciu*, Slatina ; *Daniela Topală*, Oradea ; *Cezarina Udrescu*, Cîmpulung Muscel ; *Micaela Vartolomei*, Buzău ; *Tudor Zach*, Cluj-Napoca.

CLASA a XII-a

Premiul I : *Ioana Both*, Liceul „Ady-Şincai", Cluj-Napoca (prof. M. Onojescu).

Premiul II : *Floarea Vişan*, Liceul de filologie-istorie, Craiova (prof. E. Gheorghiu).

Premiul III : *Maricica Babiş*, Liceul pedagogic, Focşani (prof. Gh. Zaharia).

Premiul special al C.C. al U.T.C. : *Mihaela Pascu*, Liceul pedagogic Baia Mare (prof. C. Brîndău).

Premiul special al Uniunii Scriitorilor : *Lăcrămioara Dincă*, Liceul „M. Eminescu", Iaşi (prof. V. Boiciuc).

Premii speciale ale revistei *Limba şi literatura română* : *Claudiu Arieşan*, *Manuela Bugariu*, Liceul de filologie-istorie, Timişoara (prof. Mihai Gafencu) ; *Ioana Carabăţ*, Liceul „Zoia Kosmodemianskaia", Bucureşti (prof. Ana Dumitrescu) ; *Iuliana Dincă*, Liceul pedagogic, Bucureşti (prof. Eugenia Vasilescu) ; *Andreea Ghiţă*, Liceul de filologie-istorie nr. 1, Bucureşti (prof. Astrid Rodinciuc) ; *Violeta Vîlcu*, Liceul „M. Eminescu", Buzău (prof. Nicolae Catrina).

Premiul special al I.M.A.I.A. Botoşani : *Ana Magdalena Mîţan*, Liceul „C. Hogaş", Piatra Neamţ (prof. Mihai Mancaş). Premiul special al Comitetului judeţean U.T.C. Botoşani : *Angela Ristoiu*, Liceul pedagogic, Rîmnicu Vîlcea (prof. Elena Ionescu). Premiul special al Întreprinderii de şuruburi Botoşani : *Pompiliu Crăciunescu*, Liceul pedagogic Drobeta-Turnu Severin (prof. Aneta Ţucă). Premiul special al Institutului de învăţămînt superior Baia Mare : *Lavinia Gămănescu*, Liceul pedagogic, Tulcea (prof. Ioana Borzea). Premiul special al filialei S.S.F. Rîmnicu Vîlcea : *Olguţa Preda*, Liceul pedagogic, Focşani (prof. Gh. Zaharia). Premiul special al Întreprinderii „Integrata", Botoşani : *Ioana Stan*, Liceul de filologie-istorie, Timişoara (prof. Mihai Gafencu). Premii speciale ale întreprinderii „Electrocontact", Botoşani : *Gabriela Ciobanu*, Liceul de filologie-istorie Gh. Gheorghiu-Dej, Bacău (prof. Valeria Şoncaliuc) ; *Ioana Oprişiu*, Liceul „O. Goga", Sibiu (prof. Virgil Beu). Premiul special al filialei S.S.F., Focşani : *Monica Bănescu*, Liceul pedagogic, Rîmnicu Vîlcea (prof. Elena Ionescu).

Menţiuni : *Lucia Bibarţ*, Şimleu Silvaniei ; *Oniţa Bondoc*, Slatina ; *Mariana Brîndeu*, Tîrgu Jiu ; *Delia Cantor*, Oradea ; *Delia Dorcea*, Satu Mare ; *George Iancu*, Turnu Măgurele ; *Flavia Ionescu*, Cluj-Napoca ; *Horaţiu Lascu*, Iaşi ; *Mariana Mihart*, Reşiţa ; *Carmen Müller*, Odorheiu Secuiesc ; *Daniela Neagu*, Bucureşti ; *Carmen Pop*, Bistriţa ; *Valentina Popescu*, Slobozia ; *C. Stănoiu*, Cîmpulung Muscel ; *Neacşa Subţirică*, Brăila.

Licee de matematică-fizică, industriale şi alte profiluri

CLASA a IX-a

Premiul I : *Gabriela Dinu*, Liceul „A. Şaguna", Braşov (prof. Constantin Cuza).

Premiul II : *Marina Radu*, Liceul „A. Şaguna", Braşov (prof. Constantin Cuza).

Premiul III : *Mona Grădescu*, Liceul de matematică-fizică nr. 1, Bucureşti (prof. Olga Buliga).

Premiul special al C.C. al U.T.C. : *Adriana Chirvasă*, Liceul „Al. Vlahuţă", Bîrlad (prof. Jana Popa).

Premii speciale ale revistei *Limba şi literatura română* : *Petronela Moldovan*, Liceul „M. Eminescu", Botoşani (prof. Dorin Popa) ; *Aura Timen*, Liceul de ştiinţele naturii, Cluj-Napoca (prof. Florica Şerb).

Premiul special al ziarului *Pentru socialism*, Baia Mare : *Lăcrămioara Lazăr*, Liceul „L. Pătrăşcanu", Bacău (prof. Silvia Armaşu).

Menţiuni : *Florin Andrei*, Timişoara ; *Raluca Boşnigeanu*, Călăraşi ; *Carmen Caragea*, Tulcea ; *Luminiţa Costea*, Curtea de Argeş ; *Constantin Cotiugă*, Craiova ; *Gabriela Deaconu*, Ploieşti ; *Violeta Durlan*, Botoşani ; *Gabriela Gherga*, Timişoara ; *Anca Grîu*, Botoşani ; *Cristina Ionescu*, Timişoara ; *Ştefania Merluşcă*, Focşani ; *Liliana Mihai*, Sighetu Marmaţiei ; *Mihaela Mihai*, Constanţa ; *Mihnea Motoc*, Bucureşti ; *Adriana Năstoiu*, Rîmnicu Vîlcea ; *Simona Sora*, Hunedoara ; *Cerasela Sprîncenatu*, Călăraşi ; *Marilena Stana*, Cluj-Napoca ; *Corina Ureche*, Tîrgu Neamţ ; *Ioana Zimnicaru*, Bucureşti.

CLASA a X-a

Premiul I : *Caius Dobrescu*, Liceul „A. Şaguna", Braşov (prof. Constantin Cuza).

Premiul II : *Monica Tudorache*, Liceul „M. Viteazul", Bucureşti (prof. Gh. Burcescu).

Premiul III : *Doina Rău*, Liceul „Independenţa", Sibiu (prof. Victoria Bucur).

Premiul special al C.C. al U.T.C. : *Antoaneta Folea*, Liceul „N. Bălcescu", Bucureşti (prof. dr. Maria Pavnotescu).

Premiul special al Uniunii Scriitorilor : *Lidia Creţu*, Liceul „M. Eminescu", Botoşani (prof. Maria Tiperciuc).

Premiul special al comunei M. Eminescu : *Mircea Ţicudean*, Liceul agroindustrial Sărmaşu, jud. Mureş (prof. Liviu Rusu). Premiul special al Consiliului judeţean al sindicatelor Botoşani : *Corina Constantin*, Liceul „*I. Văcărescu*", Tîrgovişte (prof. Iuliana Mihai). Premiul special al Liceului „C.D. Loga", Timişoara: *Corina Pincu-Ifrim*, Liceul „Zinca Golescu", Piteşti (prof. Elena Stancu). Premiul special al filialei S.Ş.F., Botoşani : *Aitana Albanezu*, Liceul „N. Bălcescu", Craiova (prof. Viorica Ioviţă). Premiul special al ziarului *Clopotul*, Botoşani : *Daniela Mustăţea*, Liceul „Avram Iancu", Brad, jud. Hunedoara (prof. Felicia Neag). Premiul special al Liceului „M. Eminescu", Botoşani : *Tudor Iosifaru*, Liceul „V. Roaită", Rîmnicu Vîlcea (prof. Constantin Dafincescu).

Menţiuni : *Gianina Agache*, Botoşani : *Crina Bădulescu*, Ploieşti ; *Liliana Bica*, Moreni, jud. Dîmboviţa ; *Mihaela Bucă*, Braşov ; *Elena Ciobanu*, Botoşani ; *Carmen Cucu*, Bacău ; *Aurora Dorogan*, Craiova ; *Dacia Grenczner*, Oradea ; *Daniela Jora*, Fălticeni ; *Silviu Lupaşcu*, Galaţi ; *Ionela Mircea*, Cugir, jud. Alba ; *Camelia Monoranu*, Tîrgu Mureş ; *Cristina Müller*, Hunedoara ; *Cristina Negoiţă*, Bucureşti ; *Olguţa Procopovici*, Iaşi : *Mariana Scripcaru*, Bucecea, jud. Botoşani ; *Emilian Taşcă*, Cîmpulung Moldovenesc ; *Claudia Tiţa*, Piteşti ; *Corina Vasile*, Timişoara ; *Cristina Vasilescu*, Bucureşti ; *Doina Vertic*, Năsăud.

CLASA a XI-a

Premiul I : *Vlad-Tudor Alexandrescu*, Liceul „I.L. Caragiale", Bucureşti (prof. Graziella Ştefan).

Premiul II : *Ioan Marian Augustin*, Liceul „Spiru Haret", Tulcea (prof. Gh. Bucur).

Premiul III : *Carmen Dăncescu*, Liceul industrial „Terapia", Cluj-Napoca (prof. Ioana Arnăut).

Premiul special al C.C. al U.T.C. : *Iana Popa*, Liceul industrial nr. 6, Constanţa (prof. Nicolae Rotund).

Premiul special al revistei *Limba şi literatura română* : *Georgeta Răduică*, Liceul „Fraţii Buzeşti", Craiova (prof. I. Istodorescu).

Premiul special al publicaţiei *Revista noastră*, Focşani : *Violeta Călian*, Liceul „N. Bălcescu", Craiova (prof. Eugenia Cîmpeanu). Premiul special al revistei *Argeş* : *Marelena Neagu*, Liceul de informatică, Iaşi (prof. Tudoriţa Beldie). Premiul special

al Liceului „Ady Șincai", Cluj-Napoca : *Gabriela Barbă*, Liceul „M. Eminescu", Botoșani (prof. Ștefan Constantin). Premiul special al C.J.E.F.S., Botoșani : *Lăcrămioara Iancu*, Liceul „Gh. Șincai", Baia Mare (prof. Livia Felecan). Premiul special al Comitetului sindical învățămînt Botoșani : *Marișka Bota*, Liceul industrial nr. 3, Bistrița (prof. Elisabeta Frențiu). Premiul special al întreprinderii „Moldova", Botoșani : *Cristina Tabacariu*, Liceul „Roman-Vodă", Roman (prof. S. Bajura).

Mențiuni : *Septimiu Ardelean*, Sebeș, jud. Alba ; *Daniela Ban*, Sibiu ; *Violeta Bufu*, Mediaș ; *Manuela Coman*, Tîrgoviște ; *Ioana Dănilă*, Sadu, jud. Gorj ; *Adrian Lungu*, Constanța ; *Octavian Macuc*, Botoșani ; *Mihaela Măstăcăneanu*, Brad, jud. Hunedoara ; *Mihaela Nanu, Drobeta* Turnu-Severin ; *Dorina Nicolae*, Ploiești ; *Nicoleta Puiu*, Turda ; *Gheorghe Tibil*, Alba Iulia ; *Adela Țicudean*, Tîrgu Mureș.

CLASA a XII-a

Premiul I : *Carmen Ion*, Liceul industrial nr. 6, Constanța (prof. Nicolae Rotund).

Premiul II : *Ioana Grigore*, Liceul de matematică-fizică nr. 2, București, (prof. Felicia Hagiac).

Premiul III : Anca Bizo, Liceul *„N. Bălcescu", Cluj-Napoca* (prof. Lucian Bogdan).

Premiul special al C.C. al U.T.C. : *Iulian Georgescu*, Liceul „I. Văcărescu", Tîrgoviște (prof. Brîndușa Ștefan).

Premiul special al revistei *Limba și literatura română : Claudia Vornicu*, Liceul „Nicu Gane", Fălticeni (prof. Mioara Gafencu).

Premiul special al Teatrului „M. Eminescu", Botoșani : *Virgil Dumitrescu*, Liceul industrial nr. 2, Pitești (prof. Elena Popa). Premiul special al Inspectoratului școlar județean Maramureș : *Luminița Dimitriu, Liceul* „M. Eminescu", Botoșani (prof. Dorin Popa). Premiul special al revistei *Cronica*, Iași : *Mugur Burcescu*, Liceul „I. Maiorescu", Giurgiu (prof. Vincențiu Georgescu).

Mențiuni : *Mihaela Gheorghe*, Ploiești ; *Marinela Gheorghiță*, București, *Dan Manole*, Galați ; *Simona Martin*, Sibiu ; *Mariana Pamblică*, Constanța ; *Carmen Pantiru*, Botoșani ; *Eugenia Sandor*, Oradea.

Limba și literatura maghiară

CLASA a IX-a

Premiul I și premiul special al ziarului *Elöre : Bálint Fazakas Krisztina*, Liceul de matematică-fizică nr. 3, Cluj-Napoca.

Premiul II și premiul special al revistei *Utunk : Daróczi Enikö*, Liceul „Al. Papiu Ilarian", Tîrgu Mureș.

Premiul III și premiul special al revistei *Igaz Szó : Adél Hodor*, Liceul de matematică-fizică, Sfîntu Gheorghe, Covasna.

Premiul special al C.C. al U.T.C. și premiul special al Uniunii Scriitorilor : *Makfalvi Ildikó*, Liceul de matematică-fizică, Miercurea-Ciuc. Premiul special al editurii „Kriterion" : *Hatházi András Attila*, Liceul de matematică-fizică, Sfîntu Gheorghe, Covasna. Premiul special al editurii „Dacia" : *Kovács Éva Ildikó*, Liceul de matematică-fizică, Zalău. Premiul special *Ilfúmunkás* și mențiune : *Jánosi Tünde*, Liceul de matematică-fizică, București.

Mențiune : *Erika Horvát*, Oradea.

CLASA a X-a

Premiul I și premiul special al revistei *Utunk : Bozó Katalin*, Liceul de filologie-istorie, Oradea.

Premiul II și premiul special *Ifjúmunkás : Szöcs Eva*, Liceul industrial Covasna.

Premiul III şi premiul special al revistei *Limba şi literatura română : Kékesi Ildikó*, Liceul industrial Cristuru Secuiesc.

Premiul special al C.C. al U.T.C. şi premiul special al revistei *Igaz Szó : Gergely Emese*, Liceul „Unirea", Braşov. Premiul special al editurii „Kriterion" : *Seres Matild*, Liceul de matematică-fizică, Zalău. Premiul special al editurii „Dacia" : *Dudás Magdolna*, Liceul de matematică-fizică nr. 1, Baia Mare. Premiul special „Echinox" : *Török Réka*, Liceul industrial Covasna. Premiul special al ziarului *Előre* şi menţiune : *Bréda Anna*, Liceul de matematică-fizică nr. 3, Cluj-Napoca.

Menţiune : *Szabó Enikő*, Arad.

CLASA a XI-a

Premiul I şi premiul special al librăriei „M. Eminescu", Botoşani : *Halász Miklós Adám*, Liceul de matematică-fizică nr. 5, Bucureşti.

Premiul II şi premiul special al ziarului *Előre : Csata Emese*, Liceul de matematică-fizică, Miercurea Ciuc.

Premiul III : *Orosz Irma*, Liceul industrial Şimleu Silvaniei.

Premiul special al C.C. al U.T.C. şi premiul special al revistei *Utunk : Sylvester Anna*, Liceul de filologie-istorie, Sfîntu Gheorghe, Covasna. Premiul special al editurii „Dacia" : *Schreiner Barják*, Liceul „I. Slavici", Arad. Premiul special „Juventus" : *Máté Imola*, Liceul „Gh. Şincai", Baia Mare. Premiul special al editurii „Kriterion". *Czilli Judit*, Liceul nr. 5, Satu Mare. Premiul special al revistei *Igaz-Szó : Pálffi Zoltán*, Liceul de matematică-fizică, Miercurea Ciuc.

Menţiuni : *Dénes Klára*, Oradea ; *Joó Attila*, Timişoara.

CLASA a XII-a

Premiul I şi premiul special al revistei *Limba şi literatura română : Dobra Judit*, Liceul de matematică-fizică, Sfîntu Gheorghe, Covasna.

Premiul II şi premiul special „A Hét" ; *Kádár Szidónia*, Liceul „Unirea", Braşov.

Premiul III : *Nagy István Otto*, Liceul de matematică-fizică nr. 3, Cluj-Napoca.

Premiul special al C.C. al U.T.C. : *Györbiró Gabriela*, Liceul de matematică-fizică, Miercurea Ciuc. Premiul special al revistei *Igaz Szó : Géczi Éva*, Liceul agroindustrial Covasna. Premiul special al editurii „Dacia" : *Kardos Irén*, Liceul de matematică-fizică nr. 2, Timişoara. Premiul special al editurii „Kriterion" : *Jeney Éva*, Liceul de matematică-fizică, Sfîntu Gheorghe, Covasna. Premiul special „Korunk" : *Novák Ildikó*, Liceul agroindustrial, Miercurea Nirajului. Premiul special „Utunk", premiul special *Előre* şi menţiune : *Gábor Csilla*, Liceul de matematică-fizică nr. 3, Cluj-Napoca.

Menţiune : *Pápai Zsuzsánna*, Tîrgu Mureş.

Limba şi literatura germană

CLASA a IX-a

Premiul I : *Susanne Schuller*, Liceul „J. Honterus", Braşov.

Premiul II şi premiul special al Uniunii Scriitorilor : *Eva Herbert László*, Liceul „G. Coşbuc", Cluj-Napoca.

Premiul III : *Elfriede Mayer*, Liceul „I. Slavici", Arad.

Premiul special al C.C. al U.T.C. : *Edda Müller*, Liceul „N. Lenau", Timişoara.

Menţiuni : *Udo Benkö*, Sibiu ; *Liane Irimia*, Bucureşti ; *Klaus Litschel*, Mediaş.

CLASA a X-a

Premiul I : *Annemone Fredel*, Liceul „J. Honterus", Braşov.
Premiul II : *Holger Lux*, Liceul „Axente Sever", Mediaş.
Premiul III : *Marianne Klein*, Liceul pedagogic, Sibiu.
Menţiuni : *Rotraut Ludwig*, Sighişoara ; *Cristian Fabini*, Sibiu.

CLASA a XI-a

Premiul I : *Alida Schullerus*, Liceul de matematică-fizică nr. 1, Sibiu.
Premiul II : *Sunnhild Player*, Liceul „J. Honterus", Braşov.
Premiul III : *Karl-Heinz Gierling*, Liceul „A. Sever", Mediaş.
Menţiuni : *Erich Mallinger*, Timişoara ; *Hedwig Straub*, Arad.

CLASA a XII-a

Premiul I : *Uwe Lang*, Liceul de matematică-fizică, nr. 1, Sibiu.
Premiul II : *Cristine Teşilă*, Liceul de matematică-fizică nr. 6, Bucureşti.
Premiul III : *Harald Dasinger*, Liceul „N. Lenau", Timişoara.
Premiul special al C.C. al U.T.C. : *Brigit Hellmann*, Liceul „J. Honterus", Braşov.
Menţiuni : *Wilhelm Biesselt*, Sighişoara ; *Theodor Herbert*, Bucureşti, *Hartrun Willwerth*, Timişoara.

DEBUT

Ţara

ILEANA PATRIŢIL
Şcoala generală, Sadu, jud. Gorj

Mi-am potolit setea la izvorul dătător de sevă.
Plăsmuitor de doruri, de unde se naşte,
Cerul albastru, senin şi infinit.
Am vrut să cuceresc lumina pură a infinitului
Şi-am scotocit cotloanele obscure
Din sufletul pămîntului
În căutarea păsării care ţine în cioc semnul viitorului.
Am căutat sîmburele adevărului
În toate fructele poleite.
Cu aurul lunii pline,
Am săpat la rădăcina
Arborelui ce zămisleşte pura
Şi nevinovata dragoste,
Şi-n toate te-am regăsit,
Cu ochi surîzător, pe tine, ţară !

Pentru pace

ALEXANDRA AFANASE
Liceul pedagogic Tulcea

Oameni !
Opriţi furtuna abătută peste Pămînt !
Opriţi uciderea propriilor copii
Şi lăsaţi-i să cînte.
Lăsaţi porumbeii să zboare,
Norii să se-mprăştie,
Şi soarele să răsară.
Aprindeţi stele de argint
Triumf al păcii.

DE LA CORESPONDENȚII NOȘTRI

BOBOTA, SĂLAJ

Nutrim sentimente de aleasă prețuire față de revista pentru elevi *Limba și literatura română*, care constituie pentru noi o călăuză în munca de organizare a unui cenaclu literar în școala noastră. Cenaclul nostru poartă numele marelui cărturar „Gheorghe Șincai", ale cărui oseminte zac în pămîntul acestui sat. De numele lui se leagă și înființarea școlii din Bobota, în anul 1786.

Am organizat în memoria precursorului redeșteptării naționale un colț muzeistic cu documente ce atestă moartea lui Șincai la Bobota. Deși școala noastră e mică — are doar opt clase — numărul abonamentelor anuale la *Limba și literatura română* este mare.

Citim cu pasiune materialele publicate în revistă și le dezbatem în ședințele cenaclului.

Eleva FELICIA CIOCIAN

HOTĂRANI, OLT

Membrii cercului literar din Școala generală (cu clasele I—VIII) au realizat o instructivă și educativă excursie la Craiova.

Obiectivele excursiei au fost : cunoașterea de către elevi a valorilor culturale, a trecutului istoric, a realizărilor artistice contemporane, educarea gustului artistic, cultivarea dragostei și respectului față de cei care s-au sacrificat pentru un viitor mai bun, formarea deprinderilor de comportare civilizată în condițiile unui oraș aglomerat.

Am sosit cu trenul la Craiova, străvechi oraș și principalul centru cultural al Olteniei, duminică, 14 februarie 1982. Elevii aveau asupra lor un carnețel în care să-și noteze denumirea clădirilor mai importante : universitatea, teatrul, filarmonica, fîntîna Purcarului, Biblioteca județeană, numele unor străzi principale : Calea Unirii, realizare arhitectonică deosebită, refăcută în urma cutremurului din 1977, Calea Severinului, Calea București etc.

Primul obiectiv vizitat a fost Muzeul de artă, în care am văzut interesante reproduceri după Theodor Aman, Nicolae Grigorescu, Ion Andreescu, Ștefan Luchian, Nicolae Tonitza, Theodor Pallady, Ion Țuculescu, sculpturi de Constantin Brâncuși, Gheorghe Anghel ș.a. Excursioniștii s-au fotografiat în fața monumentalului palat care adăpostește muzeul.

Am vizitat apoi cea mai mare librărie craioveană, „Casa cărții" de pe Calea Unirii. Am admirat noile blocuri cu simetrii neașteptate, fîntînile arteziene și lampioanele de pe această minunată realizare a arhitecților.

În clădirea unde se află Casa memorială „Traian Demetrescu" am vizitat expoziția tînărului pictor Horațiu Buzatu, deschisă sub egida Casei de cultură municipale și a Cenaclului de artă plastică „Constantin Brâncuși", expoziție interesantă prin efectul perspectivei dublată de culoare.

Următorul obiectiv a fost Muzeul Olteniei. Secția de etnografie de la Casa Băniei cuprinde exponate de gospodărie populară (coșuri împletite, vase cu diferite destinații, plase de pescuit, instrumente, storcătoare, rîșnițe etc.), hărți, tablouri și multe altele. La secția de istorie sînt exponate foarte valoroase privind dezvoltarea societății omenești pe aceste meleaguri, din cele mai vechi timpuri pînă azi. Cu mîndrie elevii au observat pe mai toate hărțile istorice localitățile Hotărani și Romula, de unde am venit. Menționăm, între multe obiective descoperite în locali-

tatea noastră și expuse la Muzeul Olteniei, o frumoasă fructieră, datînd aproximativ din 3500 î.e.n., aparținînd culturii Vădastra (înfățișată și în ghidul muzeului, p. 8). Vizitarea secției „Procesul luptătorilor ceferiști și petroliști de la Craiova, iunie-iulie 1934" — în preajma aniversării acestui eveniment — a oferit participanților posibilitatea de a se afla chiar în sala unde s-a judecat procesul militanților muncitorimii.

Impresiile culese din această excursie, ghidurile, pliantele și ilustratele procurate de toți membrii grupului nostru vor contribui la îmbogățirea cunoștințelor de cultură generală, la nuanțarea vocabularului, la cultivarea limbii literare.

În cadrul cercului literar „Muguri" al elevilor școlii noastre vom organiza concursul „Cea mai bună compoziție despre excursie", iar în numărul 3 al revistei școlare excursia va beneficia de un spațiu corespunzător.

Doresc să subliniez, în încheiere, contribuția deosebită la reușita acestei excursii a profesorilor Teodora Mateescu, Vasile Berche, Alexandra Măceșanu și Marieta Butănescu.

Prof. CORNELIU VASILE
Școala generală Hotărani, Olt

SLOBOZIA

Cenaclul nostru împlinește șase ani. Cenaclul „Rază de luceafăr" al Școlii generale nr. 2 își are sediul la bibliotecă. Ca modalitate principală de stimulare a creativității, „ședința" de lucru are un caracter aproape individual ; astfel, fiecare dintre elevii care scriu înțelege limitele cuvîntului scris și întrezărește posibilitatea depășirii zonei prozaice.

Cenaclul se întrunește în „plen" lunar, cu prilejul unor evenimente : omagierea unor scriitori, sărbătorirea unor evenimente de seamă din viața patriei și a partidului.

Principala manifestare anuală a cenaclului este *Eminesciana*. La 15 ianuarie, invitați de prestigiu — profesori, poeți și ziariști — se constituie într-un juriu ce omologhează înscrierea noilor membri ai cenaclului, premiază pe cei mai buni recitatori ai poeziilor lui Eminescu, acordă premii speciale celor ce recită integral poemul *Luceafărul* etc.

Dintre realizările cenaclului, notăm apariția unor izbutite creații în *Cutezătorii*, *Luminița*, *Limba și literatura română*, *Suplimentul literar-artistic „Scînteia tineretului"*, în culegerile selective ale Consiliului Național al Organizației Pionierilor, în ziarul județean *Tribuna Ialomiței*, precum și participarea la concursurile interjudețene și la taberele de creație.

Trofeul *Florile Independenței* se acordă anual de către Consiliul județean al Organizației Pionierilor Dolj, celor mai buni creatori și interpreți de poezie patriotică și revoluționară. La ediția 1981 — acest trofeu a fost adus în județul Ialomița de elevele : Liliana Ganea, Nineta Stanciu și Iuliana Sibiceanu. Anul acesta, la Bacău (14—15 mai), Iuliana Sibiceanu a obținut trofeul *George Bacovia*.

Participanții la aceste două concursuri au stat de vorbă cu personalități din Craiova și Bacău. Astfel, Ilarie Hinoveanu, directorul Editurii „Scrisul Românesc", a transformat discuțiile cu reprezentanții județelor participante la concurs în lecții de patriotism de cea mai înaltă ținută, iar la Bacău, poeții Ovidiu Genaru și Octavian Voicu au pus în evidență fenomenul literar contemporan.

AUREL SEFCIUC
profesor-îndrumător al Cenaclului
Rază de luceafăr, Școala generală nr. 2
Slobozia, Ialomița

G. GRUIȚĂ

Acordul în limba română

București, Editura științifică și enciclopedică, 1981, 202 p.

Una dintre cele mai spinoase probleme ale limbii române este, fără îndoială, aceea a acordului. Despre acord s-a scris enorm (bibliografia întocmită de autor cuprinde 221 de studii, articole și gramatici).

Lucrarea lui G. Gruiță este concepută, însă, ca o monografie a acordului în limba română, pe care îl consideră „unul dintre cele mai importante mijloace de realizare a coeziunii intrapropoziționale" (*Prefață*, p. 5).

Cercetătorul folosește o metodologie adecvată, adoptînd mai ales următoarele principii de abordare : analiza unui număr corespunzător de fapte lingvistice (textele supuse investigației acoperă toate cele cinci secole de limbă română scrisă — sec. XVI—XX) și degajarea regulilor de acord numai pe baza acestei analize ; reducerea la minimum a observațiilor bazate pe idiolectul autorului ; limitarea considerațiilor cu caracter normativ.

Lista *izvoarelor* cuprinde volume reprezentînd stilurile beletristic, științific, administrativ și publicistic. De reținut este faptul că autorul apelează și la texte populare și dialectale.

Lucrarea este structurată pe părți, capitole și subcapitole.

În prima parte (circa 30 p.), care reprezintă demersul teoretic și practic — *Considerații generale* —, se discută conceptul și tipurile de acord, iar în partea a doua (*Reguli de acord*, p. 143—161) se elucidează problema acordului cînd : termenul *B* este un verb (*A* = monomembru), termenul B este un verb (*A* = plurimembru) și termenul *B* este un adjectiv. Autorul caracterizează acordul drept un produs al sintaxei „apărut ulterior flexiunii și pe baza ei, pe o anumită treaptă de dezvoltare a capacității omului de abstractizare". Se face precizarea că acordul „a contribuit la transformarea propoziției într-o unitate centralizată în jurul *numelui*, prin raportarea categoriilor gramaticale ale acestuia la alte cuvinte din enunț" (p. 11).

După opinia autorului, există categorii gramaticale *deictice* (cu caracter lexico-gramatical) și *anaforice* (cu caracter, pur formal, gramatical). Pe cînd substantivul are numai categorii deictice, adjectivul și verbul au atît categorii deictice (modul, timpul, diateza, în unele limbi aspectul — la verb ; comparația — la adjectiv), cît și categorii anaforice, produse ale sintaxei (genul, numărul și cazul — la adjectiv ; numărul și persoana — la verb).

Este subliniată ideea că substantivul este singurul cu care se face acordul și care nu se acordă niciodată.

Se precizează că acordul presupune existența obligatorie a doi termeni : *A* — reprezentat totdeauna de părți de vorbire care au categorii gramaticale *deictice* (deci de substantiv) — și *B* — aparținînd unei clase care are categorii anaforice (adjectiv, verb). „*B* poate avea și categorii *deictice*, dar se acordă numai în acele categorii care pentru clasa de cuvinte la care aparține sînt *anaforice*" (p. 15).

După ce vorbește despre acordul sintagmatic și paradigmatic, autorul ajunge la următoarea definiție a acordului : „un mijloc de sudare a unităților enunțului prin repetarea unor categorii gramaticale, avînd în subsidiar și rolul implicit de conservare a informației" (p. 24).

Se reține tipurile de acord : cel mai frecvent — *acordul gramatical* (propriu-zis sau după formă), *acordul nongramatical* (după înțeles și prin atracție).

Este definit și fenomenul numit *dezacord* : „cînd *A* nu controlează forma lui *B* în nici un fel (gramatical sau prin conținut) și nici un alt constituent al enunțului nu exercită acest control" (p. 31). Cu alte cuvinte, în prima parte este elucidată accepțiunea termenilor cu care se operează pe parcursul lucrării și se stabilește un inventar tipologic preliminar.

Partea a doua a lucrării *(Reguli de acord)* este, indubitabil, esențială. Această parte are trei capitole. Remarcăm capacitatea autorului de a interpreta un material divers, de a-și organiza riguros expunerea, tratarea sistematică decurgînd din însăși alcătuirea internă a fenomenului descris : „La primul nivel, ordonarea materialului reflectă dubla posibilitate de actualizare a termenului acordat *(B)* în enunț : Cap. I—II : termenul *B* este verb ; termenul *B* este adjectiv (sau altă parte de vorbire asimilată acestuia)" (p. 6).

Cu minuțiozitate, autorul ilustrează regulile acordului cînd termenul iradiant, variabil *(A)*, este monomembru, reprezentat de subclase diferite de substantive sau pronume (*A* este termen „inclusiv", un substantiv colectiv, un nume propriu, un termen de reverență, un pronume nehotărît care exprimă prin parte totalitatea, un pronume interogativ, un pronume relativ, termenul *A* este format din inițiale etc.).

La p. 74 autorul face o confuzie trecînd în rîndul pronumelui nehotărît care exprimă prin parte totalitatea și cuvintele *(nici unul, nici una)*, care sînt pronume negative.

Referitor la acordul termenului *B* cu termenul *A — nici unul și nici una* (pronume negative) urmate de un atribut partitiv la plural — autorul susține că „preferința vorbitorilor din zilele noastre se îndreaptă spre forma cu pluralul" *nici unul dintre copii nu au bani*, dar că nu este exclus acordul strict gramatical al predicatului, la persoana a III-a singular (p. 76). Noi acceptăm numai acest acord : *Nici unul dintre copii nu are bani* (sună mai bine așa) sau recurgem la exprimarea mai simplă și mai sigură ; *Nici un copil nu are bani* (fostul atribut partitiv, de această dată la singular, *copil*, devine subiect gramatical al enunțului, iar *nici un (nici o)* apare ca atribut adjectival al subiectului).

Autorul discută un caz de dezacord respins categoric de normele limbii literare : *S-a comunicat rezultatele examenului* în loc de *S-au comunicat rezultatele examenului*. Termenul *A*, la plural (subiectul) este precedat de un *B* actualizat printr-un verb la reflexivul pasiv (predicatul). Chiar dacă reflexivul pasiv ca subiect la singular (ex. : *Se cunoaște procedura ; Nu s-a înțeles problema ; Nu se știe carte* etc.) este utilizat mai frecvent, trebuie să facem acordul gramatical corect cînd subiectul este la plural, adică să punem la plural și verbul reflexiv cu sens pasiv, care îndeplinește funcția de predicat al propoziției.

Autorul grupează regulile acordului cu un termen *A* plurimembru după factorii care determină caracterul acestor norme (raportul dintre constituenții lui *A* din punct de vedere semantic, raportul dintre acești constituenți din punctul de vedere al acțiunii exprimate de *B*, poziția lui *B* în enunț etc.).

În capitolul al III-lea e urmărită realizarea acordului cînd termenul B este un adjectiv (propriu-zis, pronominal, cantitativ și verbal) — după criteriul categoriilor gramaticale implicate în acest acord (acordul în caz și acordul în gen și număr).

În comportamentul adjectivului ca termen *B* se produc modificări în funcție de natura adjectivului și de rolul lui sintactic (atribut, nume predicativ, element predicativ suplimentar, complement). În prezentarea acordului dintre termenii *A* și *B* sînt luate în considerație aceste elemente „ca subcriterii de nuanțare a regulilor generale".

Deși după fiecare capitol și subcapitol se fac observații și comentarii pertinente, autorul înfățișează în capitolul final al lucrării cîteva concluzii cu caracter mai general.

Desigur, în limba română actuală, se constată o tendință de simplificare prin renunțare la acord, în unele situații, date fiind dificultățile acestui procedeu. Considerăm, ca și autorul, că trebuie să se respecte norma. E firesc să acționăm, concomitent cu creșterea nivelului cultural al vorbitorilor de limbă română, în direcția consolidării acestei autorități a normei.

Lucrarea lui G. Gruiță se remarcă, după părerea noastră, prin bogăția faptelor de limbă comentate, prin concluziile la care ajunge autorul.

DUMITRU GHERGHINA

Curier

Răspundem în acest număr scrisorilor primite la redacție pînă la data de 30 aprilie 1982 ; scrisori redactate mult mai îngrijit, oferind mai rare surprize... ortografice decît ne sînt oferite de obicei. Și totuși, dorința noastră este să nu mai întîlnim chiar nici o greșeală de ortografie sau de exprimare în textele celor ce vor să devină scriitori sau poeți...

Alina Farkaș, elevă în clasa a VIII-a la Școala generală nr. 1 din Aiud, județul Alba : poezia *Joc astronomic* se ridică valoric mult peste celelalte și contrastează din acest punct de vedere cu ele. Aici ideea fundamentală a fost productivă și s-a lăsat exprimată într-o suită de procedee stilistice ivite firesc, necăutate. Trebuie să urmărești același lucru și în celelalte poezii.

Adrian Leonard Popa, Bacău : poeziile trimise recent sînt inegale : *Vară* este prea sentențioasă, *Rugăciunea lui Narcis* este neconvingătoare, *Toamnă* este inconsistentă, în timp ce *Giordano Bruno*, *They shoot horses, don't they*, *Portret fără vîrstă* sînt comparativ mult mai bune. Iată cum ar arăta poezia *Giordano Bruno* după ce aș opera în ea cîteva mici modificări (în esență, tăieturi) : „mi-s gîndurile focuri de abis / poate că nu sînt eu cel trimis / / din arterele mele poate / niciodată flăcări nu vor țîșni / ori am ars prea mult / nechibzuit de mult / printre idei / ori numai din obișnuință — / tăciune / rătăcit pe un rug / de cuvinte". Compară cu ce era înainte poezia, și poate îmi vei da dreptate.

Viorel Dogaru, Filiași, județul Dolj : cea mai realizată este *Mit românesc* : „Tot ce-au avut mai scump au dăruit : / istorii cu columne de mătase, / eternitate-n suflet românesc, / și-n fructele iubirilor spumoase / un miez mai dulce și mai omenesc. / Ne-au dăruit pămînt de rod bogat / și-un anotimp de umbre și nînsori ; / tîrziu, pe-acest pămînt au înstelat / neasemuitul grai, privighetori". Celorlalte de multe ori retorismul și folosirea multor cuvinte abstracte nu le prieșc.

Livia Petrea, Botoșani : încercînd să scrii o poezie a intelectului, în care jocul ideilor pure rămîne un spectacol în sine, ajungi la un ermetism care nu convinge. Ar fi de dorit să cultivi imaginea palpabilă și sugestivă, cuvinte și expresii cu un conținut mai concret decît : „reprezintă", „realitatea schițată echilibrat", „multiplu analizat în context", „atitudine poetică", „antiteza timpului dezgolit de idei" etc. Iată ce cuvinte greoaie îmbracă — sau mai bine zis ascund — această idee, care ar putea altminteri să fie nucleul unei poezii interesante : „Timpul e-o întrebare / a legii / torturii esenței..." ; propoziția cuprinde cinci substantive și un singur verb (și acela de stare !) ; toate substantivele sînt abstracte, neavînd prin urmare nici o înrîurire directă asupra sensibilității cititorului ; pe deasupra, ultimele trei substantive sînt o înșiruire de genitive — poezia abia admite *două* genitive unul după altul, și aceasta numai în situații excepționale și numai puternic motivat de conținut.

Mircea Țicudean, Sărmașu, județul Mureș : poemul intitulat *Lennon* nu se susține în întregime prin dramatismul său interior ; mai multă concentrare ar duce poate la rezultate superioare. Dintre celelalte, reținem *Noapte* : „Dacă taci, auzi acuma / Cum se-nalță-n arbori huma / Slobozind tăcut delir. / Noaptea asta e un fir / Legînd nopțile din veci. / Și pe-ascunsele poteci / Trec sfioase căprioare. / Noaptea asta timpul moare. / / S-au trezit în valul spumei / Toți bărbații duși ai lumii / Și privesc tăcuți spre noi / Cu ochi mari, amari și goi. / Timpul lor ce-a fost ucis / Plînge-n floarea de cais. / Dacă taci, auzi acuma / Cum se-nalță-n arbori huma, / În pereții mari de cer / Morții încă-o dată pier". Se remarcă prospețimea imaginilor și sonoritatea versurilor.

Mircea Diaconu : flux de imagini — unele interesante, altele prea căutate, forțate ; încearcă să urmărești o idee, pentru a da textului concentrare, coerență și o mai mare forță de sugestie.

Liliana Lăcrămioara Oltean, Tecuci, județul Galați și *Alice Balmuș* din Cîmpina : poeziile dovedesc că aveți vocație, dublată de o mare sensibilitate. Trebuie însă să faceți mult exercițiu în continuare.

Liliana Beatrice Cimpoeru, Craiova : ești într-un evident progres. Ne-a plăcut îndeosebi poezia *Primăvara* (asupra căreia se mai poate însă lucra mult) : „Bobocii plesneau / Deschizîndu-și / Petalele cărților lor, / Frunzele adăposteau / Seva condeiului / Din roua lor. / Polenuri fierbinți / De soare plăpînd / Învăluie / Cu-o diademă / Cuvintele și rimele / Purtate de vînt / Din floare în floare / Spre infinit. / Ninsoare albă / Albă de nea / Se-nalță spre soare / În mii de slove". Pentru că scrii „cu idei", nu-ți mai rămîne decît să te concentrezi și asupra formei.

Poezii interesante, dar încă nepublicabile, dovedind totuși aptitudini pentru scris au mai trimis și *Mihaela Mirea* din Tîrgu Jiu, *Dana Mocanu* din Cluj-Napoca, *Ștefan Ciprian* din Rîmnicu-Vîlcea, *Daniel Lucian Lucaci* din Gheorghe Gheorghiu-Dej, județul Bacău, *Pavel Cristian* din Galați, *Marinela-Magdalena Băjănescu* din Tîrgoviște, *Monica Oprescu* din Tîrgoviște, *G. Suceveanu* din Galați, *Vali Araminu-Pătrășescu* din comuna Clănița, județul Teleorman, *Iona Theo* din Constanța, *Adriana Tudorache* din Pitești, *Irina Grigore* din Videle, județul Teleorman, *Edith Stănescu* din Cîmpina, *Laurențiu Budău* din Galați, *Diana Mareș* din Timișoara, *Nectara Marin* din Constanța, *Adina Gherase* din satul Țuțcani, județul Vaslui, *Daniela Bejan* din Piatra Neamț, *Marin Bălan* din comuna Borcea, județul Călărași, *Iosefina Corina Soare* din comuna Găujani, județul Giurgiu, *Daniela Olaru* din Gheorghe Gheorghiu-Dej, județul Bacău, *Alin-Liviu Cristache* din Ploiești, *Claudia Rusu* din satul Vlaici, comuna Colonești, județul Olt, *Florin Voicu* din comuna Ciumbrud, județul Alba, *Lenuța Șișu* din comuna Rogova, județul Mehedinți, *Daniela Matei* din Scăieni, *Adriana G.*, din Turda, județul Cluj, *Elena Cristina Popescu* din Pitești, *Dan Mălin* din Cîmpina, *Gabriela Ivan* din București, *Liliana Bara* din Oradea, *Gheorghe Silea* din Gura-Humorului, județul Suceava, *Vera Grosu* din Craiova, *Liliana Otobic* din Pitești, *Corina Florea* din Cîmpina, *Lidia Savin* din Rădăuți, județul Suceava.

Mai puțin interesante mi s-au părut poeziile trimise de *Damiana Enache* din satul Dobrușa, comuna Ștefănești, județul Vîlcea, *Constantin Savu* din satul Hurjuieni, comuna Gălănești, județul Suceava, *Alexandra Iseru* din Orbeasca de Sus, județul Teleorman, *Angela Hălău* din comuna Singureni, județul Giurgiu, *Marius Cloțan* din Copșa Mică, județul Sibiu, *Irina Grigore* din Videle, județul Teleorman, *Lăcrămioara Cujbă* din satul Protopopești, comuna Tăcuta, județul Vaslui, *Marioara Plimbătoiu* din satul Zorleasca, județul Olt, *Liliana Florea* din Măneciu Pămînteni, județul Prahova, *Adrian Șeica* din Bacău, *Dumitru Mischie* din Baia de Aramă, județul Mehedinți, *Ileana Abagiu* din satul Zorleasca, comuna Valea Mare, județul Olt, *Elena Șt. Gîrd* din comuna Rotunda, județul Olt, *Simona Ilina* din comuna Cetățeni, județul Argeș, *Carmen Dumitru* din Constanța, *Monique Boisnard* din București, *Elena Florea* din Măneciu, județul Prahova, *Florentina Alexandrescu* din satul Brebina, comuna Scrioaștea, județul Teleorman, *Liviu Țiplica* din Cîmpulung Moldovenesc, *Dana Sabău* din Cluj-Napoca, *Carmen* Florea din Cîmpulung Muscel, *Eugenia Dumitrache* din Urziceni, județul Ialomița, *Mihaela Nadia Constantinescu* din Orșova, județul Mehedinți, *Pandele Popa* din Tîrgu Bujor, județul Galați, *Daniela Gorea* din Deva, județul Hunedoara, *Dana Ecaterina Ozunu* din comuna Rotunda, județul Olt, *Doina P.* din Galați, *Anila* din Rîmnicu Vîlcea, Anca Migea din Turnu Măgurele, *Emil Liviu Georgescu* din Botoșani, *Isabela Feneș* din Deva, județul Hunedoara, *Mariana Ilie* din comuna Ianca, județul Olt, *Adriana Agafiței* din Vaslui, și altora care ne-au scris le recomand să citească și să scrie foarte mult, pentru ca talentul să poată într-adevăr ieși la lumină — dacă există.

VASILE POENARU

SOCIETATEA DE ŞTIINŢE FILOLOGICE cod 79664
Str. Spiru Haret nr. 12, sect. 1, Bucureşti, tel. 15.17.92

ÎN ATENŢIA PROFESORILOR ŞI A ELEVILOR

Pentru a contribui la perfecţionarea învăţământului filologic de toate gradele, S.S.F. va edita în anul 1983 :

1. *Limba şi literatura română* (4 numere, 20 de lei abonamentul); revista publică articole în legătură cu procesul instructiv-educativ ;

2. *Limbă şi literatură* (4 volume, 60 de lei abonamentul) ; culegere de articole (limbă şi stil, istorie şi critică literară, analize de text, didactică modernă, perfecţionare, grade etc.) ;

3. *Limbile moderne în şcoală* (2 volume, 35 de lei abonamentul); culegere de articole (unele în limbile engleză, franceză, germană şi rusă), privind didactica modernă a limbilor.

4. *Buletinul S.S.F. pe anul 1983* (1 vol.) ; se difuzează gratuit membrilor S.S.F. şi profesorilor titulari de comandă care realizează direct la S.S.F. abonamente colective.

Comenzile *(abonamentele colective)* — de la 20 de abonamente la revista *Limba şi literatura română* şi cel puţin 5 abonamente la culegerile *Limbă şi literatură* şi *Limbile moderne în şcoală* se difuzează de către S.S.F. direct abonaţilor. Se consideră abonaţi pentru anul 1983 profesorii care vor trimite (expedia), pînă la 31 decembrie 1982, cv. publicaţiilor dorite (prin mandat poştal sau aviz de creditare în contul S.S.F. nr. 45.11.09.5, la CEC, Filiala sector 5, Calea Victoriei, nr. 7, Bucureşti) şi cîte o *fişă de comandă pentru fiecare titlu de publicaţie*, conform modelului de mai jos, într-un singur plic închis pe adresa S.S.F., str. Spiru Haret, nr. 12, sector 1, cod 79664, of. PTTR 1, Bucureşti.

Abonamentele individuale la revista elevilor şi la culegerile pentru profesori *se fac numai prin factorii poştali*, conform *Catalogului presei.*

Model

FIŞĂ DE COMANDĂ

Subsemnatul(a) ..... instituţia (şcoala, liceul) ..... din ..... am expediat prin mandat poştal sau aviz de creditare nr. ..... suma de ..... lei, reprezentînd cv. abonamentelor pentru anul 1983. (Se completează titlul publicaţiei şi numărul abonamentelor.) .....

Abonamentele (volumele) se trimit la adresa (se completează cu majuscule adresa ; orice schimbare de adresă se comunică în scris S.S.F.).

.....

.....

Data ..... Semnătura .....

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

Laureaţi ai Concursului de literatură „M. Eminescu“

ediţia a XXV-a, jubiliară (Botoşani, 1982).

Laura Bişoc,
Botoşani

Gabriela Dinu,
Braşov

Elena Dănilă,
Botoşani

Luminiţa Moldovan,
Botoşani

Georgeta Răduică,
Craiova

Virginia Grădinaru,
Galaţi

Gabriela Moise,
Slobozia

Carmen Ion,
Constanţa

Claudiu Teodor
Arieşan,
Timişoara

Lei 5

Societatea de științe filologice

LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ

4
1982

REVISTĂ TRIMESTRIALĂ PENTRU ELEVI
Anul XI, nr. 4 (octombrie-decembrie), București, 1982

COLEGIUL DE REDACȚIE :

GHEORGHE ANTONESCU (Slobozia), NAE ANTONESCU (Terebești, jud. Satu Mare), CONSTANȚA BĂRBOI, G. BELDESCU, ION BUZAȘI (Blaj), VLADIMIR DOGARU, ȘTEFAN AUGUSTIN DOINAȘ, AUGUSTIN MACARIE, AURELIA MARINESCU, DORINA MĂRGINEANȚU (Timișoara), IULIU PÂRVU (Cluj-Napoca), NICOLAE I. NICOLAE, LAURENȚIU NICULESCU, ILEANA OANCEA (Timișoara), TUDOR OPRIȘ, GABRIELA PANĂ DINDELEGAN, MARIAN PAPAHAGI (Cluj-Napoca), VASILE POENARU, STERIE RĂDOI (Iași), GEORGE ȘOVU, AL. TUDORICĂ

REDACȚIA :

MARICA ANGHELESCU, MIRCEA FRÎNCULESCU — redactori
ION HANGIU — redactor-șef

Revista LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ este editată de Societatea de științe filologice, cod 848 866. Redacția și administrația : str. Spiru Haret, nr. 12, sector I, București, cod 79 664, tel. 15.17.92, cont C.E.C. nr. 45.11.09.5, Filiala sector V, Calea Victoriei, nr. 7, București.

Tiparul executat la Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii", București

BIBLIOTECA „ASTRA"
SIBIU

LIMBA ŞI LITERATURA ROMÂNĂ

REVISTĂ TRIMESTRIALĂ PENTRU ELEVI

ANUL XI, NR. 4 (OCTOMBRIE — DECEMBRIE), BUCUREŞTI, 1982

Sumar

Gramatică, vocabular

B. CAZACU — Cultivarea limbii : instrucţie şi educaţie 3

MELANIA FLOREA — Noţiunea de morfosintaxă 5

IOANA VINTILĂ RĂDULESCU — Precizări privind utilizarea articolului hotărît proclitic „lui" 8

LAURENŢIU NICULESCU — Alcătuirea unor propoziţii (fraze) după o schemă dată (I) 10

Stil, compoziţie

ADRIANA NICULIU — Naraţiunea (cu aplicaţie la „Puiul" de I. Al. Brătescu-Voineşti şi „Nopţi înfrigurate" de Aurel Mihale) 13

FLORIN D. POPESCU — Alegoria 16

Analize, sinteze

D. MICU — Tipuri de roman în perioada interbelică 17

PAUL MAGHERU — „Miorița" 20

VASILE POENARU — George Coşbuc : „Vara" 22

Miscellanea

POMPILIU MARCEA — Şerban Cioculescu la 80 de ani 26

NICOLAE MECU — Iacob Negruzzi (140 de ani de la naştere) 28

ION DODU BĂLAN — Educarea gustului literar prin lectură (III) 31

GHEORGHE STERPU — Expresii latineşti 33

CONSTANTIN GHEORGHE — O epocă, un domnitor : Matei Basarab (350 de ani de la urcarea sa în scaunul Ţării Româneşti) 35

Convorbiri cu scriitorii

Mihai Beniuc la 75 de ani (interviu consemnat de TUDOR OPRIŞ) 38

Concursuri, examene

Activităţi în cadrul Festivalului Naţional „Cîntarea României"

Sesiunea naţională de referate şi comunicări ştiinţifice ale elevilor, ediţia a XI-a (Craiova, 26 august—4 septembrie 1982) 40

ION TEOREANU — Cuvînt de deschidere 40
Premii acordate 42
CONSTANȚA BĂRBOI — Concursul „Mihai Eminescu" (Ediția a XXVI-a, 1983, Bistrița) 43

Cenacluri, reviste

ANATOL PAVLOVSCHI — Cenaclul în tradiția liceului nostru 44
TUDOR OPRIȘ — Un cenaclu original 45
GH. BÎRLEA — Tabăra de la Moroeni, jud. Dîmbovița 46
GEORGE ȘOVU — Cronica revistelor școlare 47

De la corespondenții noștri 49

Tinere talente

MONICA ROȘ — Hiroshima 53
GEORGIANA MIREA — Diamante 54
LIDIA ELCU — Planeta Eminescu 54

Debut

ADINA NIȚULESCU — Cunună 55
EUGENIA GROȘAN — Aici 55
GABRIELA CHIRIȚESCU — Vis 55
MARIA I. ZLEI — În satul Luceafărului 56

Însemnări pe marginea cărților

ION COTEANU, *Gramatica de bază a limbii române* (Florin Lazăr Ionilă); G. CĂLINESCU, *Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent.* Ediție și prefață de AL. PIRU (Mircea Martin); ȘERBAN CIOCULESCU, *Poeți români* (Toma Grigorie); *Pasionați ai literaturii și istoriei* (Laurențiu Niculescu). 56

VASILE POENARU — Curier 62

Cultivarea limbii: instrucţie şi educaţie

B. CAZACU
Universitatea din Bucureşti

Progresele înregistrate, în ultimul timp, de cercetările în domeniul lingvisticii teoretice şi aplicate şi al pedagogiei au deschis noi perspective didacticii lingvistice, în general, şi predării/însuşirii limbii române, în special.

Caracterul general formativ şi prestigiul limbii române în învăţămînt au fost subliniate cu pregnanţă la recentul Congres al Educaţiei Politice şi Culturii Socialiste. Studiul limbii şi educaţia tineretului apar într-o viziune interdisciplinară, menită să reînnoiască metodologia didactică şi pedagogică : învăţarea diverselor aspecte ale limbii materne reprezintă o finalitate a procesului de învăţămînt, iar limba devine un mijloc al procesului educativ.

Care este raportul între c u l t i v a r e a l i m b i i în învăţămînt, i n s t r u c ţ i e şi e d u c a ţ i e ?

Se impune, mai întîi, o incursiune preliminară de natură pedagogică, în legătură cu termenii i n s t r u c ţ i e şi e d u c a ţ i e (vezi o prezentare mai amănunţită în *Dicţionar de pedagogie*, Bucureşti, 1979, s.v. *educaţie* şi *instrucţie*).

A i n s t r u i (pe cineva) „a învăţa (ceva pe cineva)" este o noţiune în corelaţie cu a e d u c a. Procesul de învăţămînt se realizează prin instrucţie, care transmite cunoştinţe din diverse domenii. Însuşirea sistematică, în mod ştiinţific, a cunoştinţelor de limba română şi punerea lor în aplicare constituie obiectul de predare al disciplinei „limba română" în învăţămînt. Această sarcină aparţine, în primul rînd, şcolii, în timp ce educaţia revine — după cum se ştie — nu numai şcolii, ci şi familiei, societăţii în general.

E d u c a ţ i a, la rîndul ei — concepută de unii ca „o tehnică", de alţii ca o „artă" —, vizînd toate componentele fiinţei umane, rezultă din interacţiunea mai multor factori, presupunînd un ansamblu de acţiuni în vederea formării deprinderilor (de muncă, de viaţă, de comportare), conform unui model social. În concepţia marxistă, educaţia reprezintă un proces social-istoric (el se desfăşoară într-o anumită colectivitate, într-un anumit loc şi timp), în care societatea are un rol hotărîtor.

Obiectivul final al instrucţiei şi educaţiei este, aşadar, pregătirea individului în vederea intrării lui în viaţa socială. Unitatea dintre instrucţie şi educaţie este un principiu general al pedagogiei : în orice acţiune pedagogică, instrucţia şi educaţia constituie un proces dialectic.

Atît în pregătirea cadrelor didactice, cît şi în procesul de învăţămînt, în şcoală, aspectele instructive trebuie să se îmbine armonios cu cele educative. C u l t i v a r e a l i m b i i r o m â n e intră în această constelaţie interdisciplinară ; ea urmăreşte, în general, viaţa limbii, diversele forme de existenţă (literară, regională, familiară etc.) ale acesteia, stabilind normele — ortoepice, ortografice, morfosintactice şi lexico-frazeologice — ale utilizării ei în diverse domenii ale vieţii sociale. Apărută în

viața socială, din necesitățile comunicării interumane, limba s-a dezvoltat pentru a răspunde acestor necesități.

În acest scop, în cadrul cultivării limbii, se pot desprinde tendințele de dezvoltare ale unui idiom și, prin instrumente de codificare (gramatici, dicționare, îndreptare), se poate acționa, într-o anumită măsură, asupra modalităților de realizare (scrisă sau orală) a *comunicării lingvistice* în diverse medii sociale, ceea ce reprezintă, de fapt, precizarea direcțiilor de instrucție și educație lingvistică a vorbitorilor (vezi și Mioara Avram, *Limbajul și educația,* în *Limba română,* XXVII, 1978, nr. 1, p. 83 și urm.).

Diversitatea formelor de existență a limbii implică folosirea adecvată a diferitelor repertorii lingvistice, orientarea vorbitorului în raport cu anumite norme sociale. Procesul instructiv-educativ este complex și realizarea lui prespune o ierarhizare a cunoștințelor care urmează a fi transmise tinerilor de-a lungul anilor de studiu (programele și manualele școlare dau indicații în acest sens) și o orientare a acestora în vederea integrării lor sociale. În această perspectivă, apare clar primatul *formativului* asupra *informativului ;* profesorul de limba română trebuie să îmbine, în predare, datele despre structura și funcțiile limbii cu educația, în speță cu problemele de *cultivare a limbii,* care reprezintă — așa cum am arătat — atît *un scop,* cît și *un mijloc* al educației.

În procesul de învățămînt elevii trebuie să ajungă nu numai la o stăpînire a diverselor aspecte ale limbii române ci, în același timp, ei trebuie să o și respecte, s-o iubească, s-o cultive ; această atitudine trebuie să pornească nu numai din mintea, ci și din inima tinerei generații.

Noile orizonturi ale procesului instructiv-educativ pun în centrul predării/însușirii limbii c o m u n i c a r e a l i n g v i s t i c ă. Noțiunea de „situație" socială în raporturile dintre interlocutori (profesori-elevi, părinți-copii, bătrîni-tineri etc.) joacă, în acest context, un rol deosebit de important.

Nu numai elevii, ci și vorbitorii sînt, în general, mai atenți la conținutul comunicării (c e au de exprimat), decît la forma ei (c u m trebuie să se exprime). Învățămîntul trebuie să-l deprindă, să-l educe pe viitorul cetățean în vederea utilizării, în diverse împrejurări, a diferitelor registre ale limbii române, acest vehicul al bunurilor spirituale ale comunității noastre naționale. Cultivarea mijloacelor de exprimare contribuie astfel la eficiența comunicării lingvistice.

Respectarea normelor lingvistice, utilizarea adecvată a mijloacelor verbale (în funcție de mediu, de temă, de interlocutor etc.) au profunde implicații socio-culturale : însușirea lor trebuie să permită tineretului să dispună de o optimă „strategie verbală", să poată să se exprime corect și nuanțat (conform formulei din latină : *recte et bene loquendi/scribendi).*

Selectarea cuvintelor, în vederea redării exacte a comunicării (*proprietatea* termenilor), exprimarea accesibilă nivelului interlocutorilor (*claritatea* enunțurilor), ca și evitarea imixtiunilor din alte registre ale limbii (*puritatea* stilului), sînt cerințe minimale ale cultivării limbii materne.

În concluzie, cultivarea limbii implică atît instrucție, cît și educație ; este vorba de un proces unic, strîns legat de viața societății, important în formarea viitorului cetățean. După atitudinea vorbitorului față de limba română putem aprecia nu numai nivelul său cultural, ci și — într-o anumită măsură — conduita sa civică.

Noţiunea de morfosintaxă

MELANIA FLOREA
Universitatea din Bucureşti

O foarte veche tradiţie a menţinut studierea gramaticii în două compartimente separate, morfologie şi sintaxă. „Morfologia cuprinde regulile privitoare la forma cuvintelor şi la modificările formale ale cuvintelor studiate pe părţi de vorbire ; sintaxa cuprinde regulile privitoare la îmbinarea cuvintelor în propoziţii şi fraze." [1]

Cînd formulează un enunţ, vorbitorii sînt obligaţi să aleagă din paradigma * unui cuvînt numai o singură unitate. Spre deosebire de morfologie, unde limba cunoaşte o organizare paradigmatică, tradusă prin selecţie (relaţia *sau ...sau*), în sintaxă este vorba de o organizare sintagmatică, aranjarea unităţilor într-o anumită succesiune (relaţia *şi ...şi*).

Deşi studiate separat, morfologia şi sintaxa nu au putut fi niciodată delimitate complet, deoarece între ele există o strînsă legătură :

(a) studiul formelor cuvintelor nu se poate realiza fără apelul la sintaxă : de exemplu, declinarea substantivelor nu poate fi concepută fără a se avea în vedere valoarea sintactică a cazurilor ; două părţi de vorbire, prepoziţia sau conjuncţia, sînt definite ca elemente de relaţie, deci prin funcţia lor sintactică ;

(b) relaţiile sintactice se realizează adesea prin flexiune cazuală sau apelînd la unele părţi de vorbire : prepoziţia, conjuncţia, pronumele relative sau adverbele relative ; unele părţi de propoziţie se definesc prin referirea la partea de vorbire pe care o determină : atributul determină un substantiv sau un substitut al acestuia, complementul determină un verb, un adjectiv sau un adverb.

În vechile programe şcolare, interdependenţa dintre morfologie şi sintaxă se limita însă la aceste aspecte.

Noua programă de limba română [2], ţinînd cont în mai mare măsură de importanţa aşezării formelor morfologice într-o structură, adică de relaţiile în care intră acestea cu unităţile învecinate, introduce conceptul de morfosintaxă în gramatica ce se predă în învăţămîntul gimnazial, acţiune cu real folos, atît pentru înţelegerea mecanismelor limbii, cît şi pentru formarea unor deprinderi corecte de construire a enunţurilor şi de scriere corectă.

Programa adaptează termenul de morfosintaxă la necesităţile didactice, evidenţiind posibilităţile combinatorii ale părţilor de vorbire, punînd accentul pe funcţiile lor sintactice şi subliniind rolul topicii. Fără răsturnări spectaculoase şi fără a impune în întregime o terminologie nouă, sînt introduse treptat şi într-un limbaj explicit elemente de lingvistică modernă, spre realul folos al elevilor.

Departe de a se mai mulţumi cu o simplă descriere a formelor, abordarea din perspectivă morfosintactică îi ajută pe elevi să stabilească în ce condiţii apar aceste forme, fapt cu consecinţe pozitive în capacitatea lor

[1] *Gramatica limbii române*, vol. I, Bucureşti, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1966, p. 11.

* Paradigmă = ansamblul formelor pe care le ia un substantiv, un adjectiv, un pronume sau un numeral în cursul declinării, ori un verb în cursul conjugării.

[2] Ministerul Educaţiei şi Învăţămîntului, *Programa de limba română (gramatică, vocabular, fonetică, ortografie, ortoepie, punctuaţie) pentru clasele V—VIII*, Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică, 1982.

de a formula corect propoziții și fraze. În cele ce urmează ne propunem să prezentăm cîteva exemple :

1. Cînd se predă cazul acuzativ, reținem că acesta este omonim cu nominativul. Introducînd substantivul în acuzativ într-o relație sintactică cu verbul, se pot stabili mai multe structuri :

(a) verb + substantiv articulat : *aștept tramvaiul, aștept doctorul.* Este o structură valabilă pentru toate substantivele în acuzativ și singura posibilă dacă substantivul nu desemnează persoane ;

(b) pronume personal în acuzativ, forma neaccentuată + verb + *pe* (marcă a genului personal) + substantiv nearticulat : *îl aștept pe doctor.* Este structura cea mai frecventă pentru substantivele care desemnează persoane. În cazul ființelor unice ea prezintă varianta :

(c) pronume personal în acuzativ, forma neaccentuată + verb + *pe* + substantiv articulat cu articol hotărît : *îl aștept pe tata.* În cazul cînd substantivele reprezintă alte grade de rudenie decît ființe unice, el rămîne articulat, dar este urmat de un adjectiv posesiv : *îl aștept pe unchiul meu.*

2. Dacă analizăm declinarea substantivelor însoțite de adjective, apelul la poziția acestora face mai clară flexiunea adjectivului decît studierea lui separată : într-un grup format din substantiv și adjectiv se declină întotdeauna prima unitate, indiferent că este substantiv sau adjectiv *(noul dicționar, noului dicționar ; dicționarul nou, dicționarului nou).* La substantivele feminine însoțite de adjective, prima unitate se declină, în timp ce a doua își schimbă forma, devenind omonimă cu pluralul *(noua vacanță, noii vacanțe ; vacanța nouă, vacanței noi).* În cazul femininelor, stabilirea unor astfel de reguli are și implicații ortografice. Știind că genitivul majorității femininelor se formează adăugînd *-i* la forma de plural, pentru substantivele și adjectivele feminine terminate la plural în *-i*, acesta se va scrie cu doi *i : școlii noi, noii școli.* De la această regulă se exceptează substantivele terminate în *-ie* în hiat, deci în silabe diferite : *co-fe-tă-ri-e, florărie, galanterie* (cu ultima silabă pronunțată diftongat : *co-fe-tă-ri-ḭe*), unde genitivul nu va fi **cofetăriii*, ci *cofetăriei* (deci se formează prin adăugarea lui *-i* la forma de nominativ singular).

3. În funcție de poziția față de substantiv, adjectivul la gradul superlativ relativ se combină cu un substantiv articulat hotărît cînd este plasat după acesta, ori cu un substantiv nearticulat, cînd este așezat înaintea lui : *elevul cel mai bun, cel mai bun elev.*

4. Legătura dintre morfologie și sintaxă este și mai importantă cînd studiem pronumele, caracterizat printr-o flexiune foarte bogată, cu forme accentuate și neaccentuate pentru cazurile oblice (genitivul și dativul), diferitele forme cazuale apărînd în anumite condiții sintactice.

(a) Formele accentuate ale pronumelor personale caracterizează structurile prepoziționale *(lîngă mine, cu tine, contra lui, datorită ție),* sau sînt folosite cînd apar independent, ca răspuns la o întrebare : *Pe cine așteaptă ? P e t i n e ; Cui îi trebuie un stilou ? M i e.*

(b) Formele neaccentuate au o prezență obligatorie în structuri cu verbul : *mă întreabă* (și nu **întreabă mine), îți place* etc. Formele accentuate apar în acest caz facultativ și numai alături de cele neaccentuate, ca indice al emfazei (acordîndu-i-se unui cuvînt o importanță mai deosebită, este subliniat printr-o intonație specială). Dacă însă cele două forme (accentuată și neaccentuată) sînt alăturate fără intenția de a insista asupra persoanei respective, faptul devine supărător. Adesea în emisiunile

de radio și televiziune copiii intervievați se prezintă astfel : *pe mine mă cheamă* ..., în loc de *mă cheamă* ..., *mă numesc* ..., numai pentru că au învățat cele două forme împreună, le-au exersat în corelație și nu li s-a atras atenția că nu este bine să abuzeze de acest procedeu.

Bogăția formelor neaccentuate în dativ face ca și ele să fie selectate diferit în combinație cu diverse moduri și timpuri ale verbului : *îmi dă, îmi va da, mi-a dat, să-mi dea, dă-mi, mi-ar da.* Pentru ca elevii să-și însușească o scriere corectă a formelor respective, devine clar cît de importantă este cunoașterea regulilor de combinare a acestor pronume cu verbele.

Cînd apar în structură două pronume (obligatorii rămînînd tot formele neaccentuate), topica este fixă : obiect indirect (exprimat prin pronume în dativ) + obiect direct (exprimat prin pronume în acuzativ). Pronumele în dativ ia în acest caz formele : *mi, ți, i, ni, vi, li : mi se spune, ți-l dă, i-l trimite, ni le oferă* etc. Excepția de la regulă apare în cazul în care pronumele în acuzativ este *o*, precedat de formele în dativ *mi, ți, i, ne, vă, le.* Atenție deci ; se va scrie și se va pronunța *ne-o dă, v-o oferă, le-o trimite* și nu **ni-o dă, * vi-o oferă, * li-o trimite.*

Includerea pronumelor în structuri cu verbul va ajuta, fără îndoială, și la o mai bună însușire a unei scrieri corecte a formelor neaccentuate.

5. La o recapitulare a părților de vorbire, abordarea lor din perspectiva morfosintaxei ajută și la o definire mai completă a acestora. Pe lîngă componenta obișnuită, semantică (substantivul denumește ființe, lucruri, noțiuni abstracte ; adjectivul arată însușirile sau proprietățile obiectelor, culori, forme, dimensiuni și alte particularități caracteristice ; verbul exprimă acțiuni, stări, calități, privite ca procese etc.), definiția părților de vorbire mai cuprinde atît o componentă morfologică (substantivul are o flexiune variabilă de caz și număr, dar invariabilă în gen ; verbul exprimă în paradigma sa categoriile gramaticale ale timpului și modului, asociate în cele mai multe cazuri cu cele ale numărului și persoanei etc.), cît și o componentă sintactică, prin care se arată funcțiile sintactice îndeplinite de fiecare parte de vorbire.

Morfosintaxa introduce deci părțile de vorbire în contextele în care acestea sînt folosite în exprimare, fapt de o certă utilitate : devin mai clare structurile firești și corecte ale limbii, ceea ce duce la o mai bună educație lingvistică a elevilor și are consecințe favorabile pentru intensul proces de cultivare a limbii, de exprimare și de scriere corectă.

Noua programă de limba română răspunde astfel mai bine cerințelor școlii și sarcinilor învățării limbii române în gimnaziu.

„Ocupați-vă, vorbiți și scrieți, junilor, în limba națională ; ocupați-vă a o studia, a o cultiva — și a cultiva o limbă va să zică a scrie într-însa despre toate științele și artele, despre toate epocele și toți popolii. Limba singură unește, întărește și definește națiunea ; ocupați-vă de dînsa mai înainte de toate și veți face prin aceasta cea mai fundamentală politică, veți pune fundamentele naționalității."

(ION HELIADE RĂDULESCU)

Precizări privind utilizarea articolului hotărît proclitic „lui"

IOANA VINTILĂ RĂDULESCU
Institutul de Lingvistică, Bucureşti

Este ştiut că la numele proprii de persoane de genul masculin genitivul şi dativul singular se formează cu ajutorul articolului hotărît *l u i* aşezat înaintea substantivului. Aceasta nu este însă singura situaţie în care articolul *l u i* apare în poziţie proclitică. În legătură cu acest lucru, în manualul de *Limba română. Gramatică şi noţiuni de fonetică şi de vocabular,* pentru clasa a VII-a, de Ion Popescu, la p. 38, se face următoarea *o b s e r v a ţ i e :* „La genitiv şi dativ singular articolul hotărît *l u i* se aşază înaintea substantivelor comune care arată grade de rudenie *(l u i tata),* precum şi înaintea numelor proprii derivate cu un sufix masculin *(l u i Catrinel)* sau a numelor proprii de origine străină *(l u i Mimi)*". Această observaţie este precedată de precizarea — valabilă într-adevăr pentru cele mai multe situaţii — că „substantivele articulate cu articol hotărît îşi păstrează în declinare formele nearticulate, declinîndu-se numai articolul" ; printre exemplele date figurează şi *Ana este nepoata l u i tata.*

În legătură cu utilizarea articolului hotărît proclitic *l u i* trebuie făcute următoarele precizări :

1. Din punctul de vedere discutat aici, au acelaşi tratament ca şi numele de persoane şi numele proprii date animalelor — domestice sau domesticite *(l u i Grivei, l u i Pusi).*

2. Articolul hotărît *l u i* poate apărea şi înaintea altor clase de substantive comune, nu numai înaintea celor care desemnează grade de rudenie, şi anume :

a. o serie de substantive folosite numai sau şi ca termen de adresare, cum ar fi *bade, bădiţă, bădie, nene* (deci şi cînd nu înseamnă „unchi"), *nea* (urmat totdeauna de un nume propriu bărbătesc), *taică, tataie* (şi cu sensul „moş") ş.a. ;

b. substantivele derivate cu sufixe ca *-ea, -ilă, -ală, -ică, -ulică, -uţă (prîslea, flămînzilă, păcală, ţăndărică, mutulică, aghiuţă)* sau compuse ca *ucigă-l-toaca* ş.a., situate, ca porecle, la limita dintre numele proprii şi numele comune ;

c. substantive împrumutate neflexibile *(papá) ;*

d. substantive (adjective substantivizate) folosite cu un sens apropiat de al numelor proprii (cf. : *Asta să i-o spui lui mutu',* în care *lui mutu'* are o valoare diferită faţă de *mutului*) ;

e. unele substantive care denumesc funcţii, grade, ocupaţii ş.a. cînd desemnează o persoană individualizată sau cînd sînt urmate de nume proprii *(l u i moş Ion Roată, l u i popa Duhu).* Toate aceste substantive sînt masculine ;

f. substantivul feminin nume de rudenie nedeclinabil *tanti ;*

g. dintre substantivele desemnînd obiecte neînsufleţite primesc articolul *l u i* numele lunilor anului *(luna lui august, idele lui martie).*

3. În limba literară, articolul *l u i* nu apare înaintea tuturor numelor de rudenie, şi anume nu este admis înaintea acelora care permit flexiunea normală pentru substantivele masculine (*bunic, cumătru, cuscru, frate, moş, nepot, socru, unchi, văr* ş.a.), cu excepţia situaţiilor în care acestea formează o unitate împreună cu un adjectiv posesiv postpus (*l u i*

bunicu-meu, frate-tău, unchiu-său ș.a.). Numele de rudenie și termenii de adresare care primesc articolul proclitic *l u i* fac parte dintr-o clasă restrînsă de substantive masculine care au la nominativ-acuzativ singular desinența *-ă* (proprie genului feminin) sau care, deși au desinența *-e* (care apare și la alte substantive masculine, articulate însă cu *-le*), primesc articolul hotărît *-a*, de asemenea propriu femininelor [1].

4. Substantivul *tată* comportă o discuție mai largă. El poate primi la n.-ac. sing. atît articolul hotărît *-l* (forma *tatăl* apărînd numai urmată de un atribut, iar singură avînd sensul „Dumnezeu", cu n.-dat. *tatălui*), cît și articolul *-a* [2] *(tata* însemnînd „tatăl meu" sau „tatăl tău"). Gen.-dat. sing. de la *tata* este *tatei (tatii)* sau *lui tata ;* ultima formă, condamnată categoric pînă nu de mult de lucrările normative [3], a fost admisă ca a doua variantă literară liberă, alături de *tatei,* de către cea mai recentă lucrare normativă apărută sub egida Academiei Republicii Socialiste România și elaborată de Institutul de Lingvistică al Universității din București : *Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române* (DOOM) [4], în care varianta recomandată este însă *tatei.* Mai vechiul gen.-dat. *tătîne,* care continuă forma latinească corespunzătoare, a căpătat independență ca nominativ-acuzativ (urmat de un adjectiv posesiv).

5. În ce privește apariția articolului *l u i* „înaintea numelor proprii derivate cu un sufix masculin", trebuie precizat că este vorba de nume de persoane femeiești, în general diminutive, derivate cu un sufix de formă masculină (pentru numele de persoane bărbătești derivate cu astfel de sufixe — cum ar fi *Ionel* —, această construcție este cea normală).

6. Cît despre „numele proprii de origine străină", este vorba tot de nume de persoane femeiești ; decisivă aici este nu originea străină mai mult sau mai puțin evidentă, ci forma acestor nume, care nu permite flexiunea lor după modelul general al substantivelor feminine.

7. Așa cum s-a văzut deja, antepunerea articolului *l u i* reprezintă la unele clase de substantive singura modalitate de formare a gen.-dat. sing., în timp ce la altele constituie numai una din posibilități. Astfel, construcția cu *l u i* proclitic este singura posibilă la numele de rudenie compuse *(tata-mare),* la cele care formează o unitate sintactică cu adiectivul posesiv postpus *(bunicu-meu),* la cele urmate de nume proprii *(l u i mos Gheorghe),* la substantivele *nea, nene, vodă,* la unele substantive discutate sub *2.b.* Admit atît gen.-dat. sintetic, cît și cel cu *l u i* substantive ca *bade, bădiță, taică, tataie, tătucă, tete ;* pentru *bădie,* prima formă indicată în DOOM este cea precedată de *l u i,* după care se dă și forma *bădiei.*

8. În ce privește apariția articolului *l u i* numai înaintea unor substantive nearticulate, această afirmație nu este valabilă pentru substantivele terminate în *-ă* și în *-e,* deci nici pentru substantivul *tată,* la care articolul *l u i* precedă formele articulate și cu articol hotărît de n.-ac. postpus, tocmai individualizarea pe care o exprimă acest din urmă articol,

[1] Menționăm că o parte din aceste substantive au uneori un tratament deosebit și la vocativ, pe lîngă forma în *-e (-ă)* putînd apărea și forma în *-o (badeo, bădio, gîdeo, muceo, pîrleo, prîsleo, starosteo, Tomo).*

[2] O posibilitate dublă de articulare admite și substantivul *gîde,* însă fără diferențiere semantică : *gîdea* și *gîdele,* cărora le corespund formele de gen.-dat. *gîdei (gîzii)* și respectiv *gîdelui.*

[3] Cum ar fi „Gramatica Academiei" — *Gramatica limbii române,* București, Editura Academiei R.S.R., ed. a II-a, revizuită și adăugită, 1966.

[4] [București], Editura Academiei R.S.R., 1982.

și care apropie substantivele în cauză de numele proprii, fiind unul din factorii care explică extinderea gen.-dat. cu *l u i*, specific numelor proprii, la unele substantive comune [5].

9. În limba veche, și numele proprii de persoane bărbătești, fie ele terminate în *-ă, -a, -ea* sau în *-ul*, aveau gen.-dat. sintetic în *-i (-ăi, -ei) (Lucăi, Tomei, Pepelei)*, respectiv în *-lui (Lăpușneanului)*, forme înlocuite treptat de construcția cu *l u i* proclitic.

10. Norma literară condamnă tendința actuală din vorbirea familiară, neîngrijită, de a forma gen.-dat. cu *l u i* la numele proprii de persoană femeiești flexibile *(l u i Ramona* în loc de *Ramonei)*, la substantivele comune masculine cu flexiune normală *(l u i bunicu(l)* în loc de *bunicului)* și la cele feminine *(l u i mama* în loc de *mamei, l u i soră-mea* în loc de *soră-mii* etc.). Aceste construcții trebuie evitate.

11. În pronunțarea neîngrijită, *l u i* se rostește *lu*, formă ce trebuie, evident, evitată.

Alcătuirea unor propoziții (fraze) după o schemă dată (I)

Prof. LAURENȚIU NICULESCU
Școala generală nr. 110, București

În mod tradițional, principalul exercițiu pe care elevii îl au de rezolvat pentru a-și demonstra cunoștințele gramaticale este analiza sintactică. În acest tip de exercițiu se pleacă de la un text și se cere să se ajungă la un inventar de funcții sintactice legate între ele prin raporturi de coordonare sau de subordonare, ceea ce se numește de obicei *schemă gramaticală*. Analiza sintactică este trecerea de la o propoziție (frază) la o *schemă gramaticală*, trecere care presupune rezolvarea a două sarcini : *(a)* recunoașterea funcțiilor sintactice și *(b)* așezarea lor într-o ierarhie (stabilirea raportului dintre elementele regente și cele subordonate).

Spre deosebire de analiza gramaticală, exercițiul de compunere de propoziții (fraze) după o schemă dată poate fi comparat cu un exercițiu de sinteză gramaticală, pentru că presupune trecerea inversă, de la un inventar de funcții sintactice așezate într-o ierarhie la o propoziție (frază) din limba obișnuită. Pentru examene este uneori preferat exercițiul de sinteză gramaticală, deoarece acesta arată atît abilitatea elevului de a recunoaște funcții sintactice și raporturi sintactice, cît și felul în care este capabil să construiască o propoziție sau frază în limba română, pentru că ultimul scop al gramaticii nu este de a ne familiariza cu un limbaj complicat, ci să ne facă să folosim mai bine limba pe care o vorbim.

Ne propunem în continuare să arătăm care sînt etapele de parcurs pentru a rezolva cît mai bine exercițiile de sinteză gramaticală.

În exercițiul de compunere de propoziții (fraze) după o schemă, se dă o mulțime de termeni gramaticali (nume de funcții sintactice) și se cere una dintre propozițiile (frazele) care ar putea fi analizate în felul dat.

[5] Apariția formelor discutate de gen.-dat. cu *l u i* s-ar putea explica și prin tendința de a marca mai puternic genul lor masculin, în pofida tipului de declinare căruia îi aparțin, precum și prin dificultățile ridicate de tipul lor particular de flexiune. Tot aceasta a dus probabil și la căutarea altei soluții, cum ar fi apariția formelor regularizate de tipul *babacul, badiul, tatul*. La toate acestea se adaugă desigur și tendința generală a limbii spre economie, realizată prin generalizarea unui tip mai răspîndit și prin invariabilitate flexionară.

Rezolvarea exercițiului începe cu partea cea mai importantă din ierarhie, în speță cu funcția sintactică cea mai importantă. Experiența ne arată că *predicatul este cea mai importantă funcție sintactică a propoziției.*

Să presupunem că avem de rezolvat exercițiul de compunere cel mai simplu — să construim o propoziție simplă. Cea mai importantă problemă, așa cum am arătat, este găsirea corectă a verbului predicat. Trebuie așadar să găsim un verb care să aibă un sens „complet", adică un sens care să nu ceară completarea prin alte cuvinte (care ar îndeplini alte funcții sintactice). De exemplu, dacă am ales *a binevoi, a certa, a cîntări, a se comporta, a plăcea, a rezulta, a trebui* etc. nu vom putea rezolva corect exercițiul. Dacă alegem însă unul dintre așa-numitele „verbe meteorologice" : *a ninge, a ploua, a bura* etc., vom putea ușor construi o propoziție simplă. Tot atît de potrivit ar fi să alegem verbe predicat precum : *a alerga, a cădea, a citi, a scrie, a vorbi etc.* Am mai putea alege și verbe copulative : *a ajunge, a deveni, a fi, a însemna* etc. Înainte de a arăta cum procedăm după ce am ales verbul predicat facem o scurtă paranteză asupra unor tipuri de alegere care ne pot induce în eroare. Să presupunem că am ales verbul *a ajunge* pentru a-l pune în funcția de predicat în propoziția noastră. Observăm că verbul *a ajunge* poate să fie predicat în două feluri de propoziții : *Ion a ajuns tîrziu la școală* și *Ion a ajuns inginer.* În primul exemplu verbul *a ajunge* apare într-o propoziție avînd pe lîngă el subiectul, complementul circumstanțial de timp și complementul circumstanțial de loc. În al doilea exemplu, *a ajunge* apare alături de subiect și de numele predicativ. Pe de altă parte, în primul exemplu *a ajunge* înseamnă „a se afla într-un loc după parcurgerea unui drum" (DEX), iar în al doilea exemplu înseamnă „a deveni". Există așadar două verbe *a ajunge* în limba română, unul cu un sens care „cere" să fie îndeplinite anumite funcții sintactice (subiect, complement circumstanțial de timp sau de loc) și altul care este verb copulativ (deci „cere" prezența alături de el a numelui predicativ și a subiectului, ca marea majoritate a verbelor românești). Un mai vechi cunoscut din acest punct de vedere este *a fi.* Cînd *a fi* apare alături de circumstanțial (de loc sau de timp) are un sens, acela de „a se afla", „a se găsi", „a exista", iar cînd apare alături de numele predicativ sensul este mult mai vag, mai greu de precizat. Un sens este evidențiat de exemplul *Ion este acasă* și un altul de exemplul *Ion este elev.* Concluzia acestei paranteze este că trebuie să ținem seamă în alegerea verbului predicat de funcțiile diferite pe care le poate „cere", după cum are un sens sau altul. Desigur, între *A venit Ion (pe la noi)* și *I-a venit să plîngă,* între *Ion răspunde de prezență* și *Ion răspunde la lecție* sînt mari deosebiri de structură sintactică, deosebiri datorate sensurilor diferite ale verbului predicat.

Revenind la rezolvarea exercițiului propus mai sus, acum este evident că dintre verbele pe care le avem la dispoziție trebuie să alegem un omonim în așa fel încît el să poată primi subiect (și, eventual, nume predicativ). După alegerea verbului predicat completăm propoziția cu funcția de subiect (dacă nu am ales un „verb meteorologic") și cu cea de nume predicativ (dacă am ales un verb copulativ). Am ajuns în acest fel la una dintre propozițiile care ar putea fi numite simple, una dintre multele (dacă nu în număr infinit) propoziții simple din limba română. Desigur, propoziție simplă este și *Mama spală* și *Ion aleargă* și *E cineva medic ?* și *A putea înseamnă a voi,* dar oricine își poate da seama cîtă experiență de

analiză sintactică are cel care dă ultimele două soluții, cîtă atenție acordă el limbii vorbite în jurul lui și că reflectă la felul cum se exprimă și în afara orelor de limba română.

Să luăm un exercițiu care cere construirea unei propoziții după schema subiect, predicat, complement direct. Ca mai sus, începem cu alegerea verbului predicat. Condiția pe care trebuie să o îndeplinească de această dată este să fie tranzitiv. Cea mai simplă definiție a tranzitivității verbului este că poate să apară în contextul „...ceva", „...pe cineva", „...ceva, pe cineva". Această definiție simplă arată în primul rînd că nu toate verbele tranzitive sînt potrivite pentru a construi schema dată, deoarece, după cum se știe, dacă un complement direct denumește o ființă umană, este obligatoriu să fie anticipat sau reluat *(L-am întrebat pe Ion, Pe Ion l-au apărat, Îl ascult pe Ion* etc.). Pentru a ne feri de orice greșeală, vom alege verbe predicat din prima categorie : *a avea, a citi, a construi, a scrie, a ști etc.* Odată ales verbul și pus la un mod predicativ (la forma negativă sau pozitivă), adăugăm complementul direct și apoi subiectul (... *n-a știut...*), (... *n-a știut lecția*), *(Ion n-a știut lecția).*

Complementul indirect se construiește într-un fel asemănător. Dacă avem de construit o propoziție după schema subiect, predicat, complement indirect, trebuie să ne folosim de o definiție asemănătoare cu aceea dată pentru complementul direct. Complementul indirect este complementul care apare în contextul „...cuiva", „...cu cineva (ceva)", „...cu ceva" etc. Și complementul indirect trebuie reluat sau anticipat dacă denumește o persoană, așadar este bine să apelăm la categoriile celelalte (complement indirect exprimat prin nume de obiect), deși în *Mi-a scris Ion, Nu-mi spune / (dacă nu vrei) /* condiția dată în schemă este îndeplinită. Mai simplu este să alegem verbe de tipul *lucrează, scrie*, care nu cer neapărat complement indirect, dar sînt compatibile cu el. Procedura este asemănătoare. În urma ei obținem propoziții ca *Lucrează cu ciocanul, Scrieți cu cerneală.*

În ceea ce privește construirea unei propoziții după schema subiect, atribut, predicat, începem rezolvarea tot cu alegerea verbului predicat, verb care trebuie să îndeplinească aceleași condiții ca și pentru construirea propoziției simple. În schimb, elementul regent (subiectul) trebuie să fie neapărat exprimat prin substantiv sau pronume, pentru că altfel nu ar putea primi atribut. Alegem așadar verbe precum *a alerga, a citi, a învăța, a fugi.* Punem verbele la un mod personal, dar nu la conjunctiv, deoarece, după cum știm, conjunctivul apare de obicei în propoziții subordonate *(aleargă, citește, învață, fuge)*, adăugăm subiectul exprimat prin substantiv sau pronume împreună cu atributul *(Prietenul meu alerga, Omul acela citește, Vecinul meu învață, Cineva cu pălărie fugea).* După aceste principii putem construi și exemple mai complicate.

Exercițiul de construire de propoziții după o schemă dată poate fi enunțat în mai multe feluri. Amintim două dintre ele : *(a)* „să se construiască o propoziție după schema..." ; *(b)* „să se construiască o propoziție în care să figureze...". Este evident că primul tip de exercițiu cere un efort mai mare ; al doilea tip de exercițiu este mai ușor de rezolvat, deoarece mai pot apărea și alte funcții sintactice decît cele cerute. Vom vedea în a doua parte a acestui articol cît este de importantă cunoașterea particularităților de construcție ale verbelor.

Narațiunea

(cu aplicație la „Puiul" de I. AL. Brătescu-Voinești și „Nopți înfrigurate" de Aurel Mihale)

Prof. ADRIANA NICULIU

Narațiunea (din latinescul *narratio)* înseamnă *istorisire, povestire* a faptelor, într-o succesiune a momentelor, caracteristică genului epic, spre deosebire de *descriere* (din latinescul *describere)* care înseamnă *zugrăvire* a unui tablou static în spațiu, simultan, fiind o modalitate utilizată în special în genul liric. Prin caracterul ei dinamic, narațiunea stabilește o comuniune strînsă între scriitor și cititor.

Două exemple de narațiuni : *Puiul* de I. Al. Brătescu-Voinești și un fragment din *Nopți înfrigurate* de Aurel Mihale, prevăzute de programa de învățămînt — 1982 — pentru clasa a V-a, fac posibilă ilustrarea acestei noțiuni :

În povestirea *Puiul*, I. Al. Brătescu-Voinești a înfățișat o întîmplare posibilă în realitate : un pui de prepeliță, neținînd seama de sfatul mamei de a nu se mișca la venirea vînătorului, este împușcat în aripă și nu mai poate zbura spre țările calde, odată cu venirea toamnei.

Raportul realitate-ficțiune e doar punctul de plecare. Ceea ce poate fi găsit în cărțile de științele naturii despre viața păsărilor călătoare : școala de zbor a puilor, cîmpul cu roadele, suita anotimpurilor devin doar fundalul realizat artistic pentru momentul culminant al narațiunii și mai ales pentru mesajul dorit de scriitor.

Narațiunea este o alegorie, adică o transpunere în lumea animalelor a unor atitudini omenești, fiind deci bazată pe o comparație subînțeleasă, extinsă la întregul text. Viața păsărilor cu incidentul tragic reprezintă mesajul adresat de scriitor copiilor, care au datoria să asculte pe părinți. Narațiunea are un moto elocvent : „Sandi, să asculți de mămica." Acest precept moral ar rămîne literă moartă dacă n-ar urma demonstrația artistică a efectului încălcării lui.

Narațiunea devine clasică prin conciziune și caracter etic, o fabulă cu morala implicită. În desfășurarea momentelor, scriitorul introduce și descrieri de natură : lanul verde de grîu, unde s-a așezat într-o primăvară prepeliță ; seceratul, ridicarea snopilor, mulțimea boabelor căzute, roua de pe firele de iarbă ; aratul miriștii, culesul porumbului ; bruma, rărirea lăstarului ; pîlcurile de păsări călătoare.

Fiecare tablou static se înscrie într-o suită a dinamicii naturii. Tot o descriere, integrată armonios narațiunii, realizează scriitorul în portretizarea puilor : „Pui drăguți, nu goi ca puii de vrabie, îmbrăcați cu puf galben ca puii de găină, dar mici, parcă erau șapte gogoși de mătase".

De asemenea, dialogul dintre prepeliță și pui face transparentă alegoria și intensifică drama puiului neascultător : „Mamă, nu e așa că o să mă fac bine ? Nu e așa că o să merg și eu să-mi arăți cetăți mari și rîuri și marea ?" „Da, mamă, răspundea prepelița, silindu-se să nu plîngă."

Narațiunea se desfășoară în timp spre un moment culminant și un deznodămînt.

Faptele se determină, pot fi urmărite logic pe două planuri : acțiunile exterioare și efectele determinate în viața interioară a prepeliței și a puiului rănit, după cum urmează :

(1) într-o primăvară, o prepeliță sosită din Africa și-a făcut cuibul la marginea unui lăstar, „într-un lan verde de grîu" ;

(2) șapte zile a ouat șapte ouă mici „ca niște cofeturi", pe care le-a clocit trei săptămîni, neclintită ;

(3) puii mici, galbeni, erau hrăniți de mama lor cu cîte o furnică, o lăcustă ;

(4) fiindcă un pui neascultător n-a alergat la chemarea prepeliței, cînd au venit la seceriș țăranii, un flăcău l-a prins sub călcîi : ...„îi bătea inima ca ceasornicul meu din buzunar" ;

(5) puiul scăpă de primejdie la rugămintea unui bătrîn, care l-a rugat pe flăcău să-l lase, că abia „e cît luleaua" ;

(6) puiul înspăimîntat e mîngîiat de prepeliță, dar și avertizat : „vezi ce va să zică să nu mă asculți ?" ;

(7) viața continuă liniștită cu hrana asigurată de boabele scuturate din snopii de grîu, cu roua firelor de iarbă, cu umbra lăstarelor la amiază, cu aripile prepeliței ocrotitoare ca „sub un cort" în răcoarea nopților ;

(8) cînd puful s-a schimbat în pene, puii, învățați de prepeliță, au început să zboare, la răsăritul soarelui și în amurg ;

(9) zborul era o adevărată școală a disciplinei și ordinii în vederea călătoriei lungi ;

(10) la sfîrșitul lui august, cînd puii se jucau în miriște, apare o căruță cu un vînător și un cîine ;

(11) prepelița le-a făcut semn să se ascundă „lipiți cu pămîntul" ;

(12) la apropierea cîinelui Nero, prepelița zbură pe lîngă botul cîinelui, împiedicînd astfel pe vînător să tragă și prefăcîndu-se rănită ; apoi își continuă zborul repede spre lăstar ;

(13) puiul cel mai mare nu ascultă de sfatul mamei și zboară, dar e lovit de un glonț în aripă ; ajuns la lăstar, osul plesnit se rupe, aripa îi cade ;

(14) vînătorul se îndepărtează ; la lăsarea serii, prepelița observă că unul din puii săi lipsește ;

(15) prepelița își găsește puiul cu aripa ruptă și înțelege că e pierdut ;

(16) puiul îndurerat privește zborul celorlalți, așteptînd de la mamă o încurajare ;

(17) prepelița amîna plecarea, mutîndu-și mereu puii pînă la marginea lăstarului ;

(18) sosise toamna, cădea bruma, păsările plecau pîlcuri, pîlcuri ;

(19) durerea prepeliței este mare ; nu știe ce să facă ; să plece cu puii sănătoși, amenințați de frigul toamnei, sau să rămînă cu puiul neputincios ;

(20) suflarea crivățului curmă conflictul interior, prepelița hotărîndu-se să plece cu puii sănătoși ;

(21) după trei zile, cînd iarna a venit cu ger, puiul, suferind cumplit, are piroteala plăcută a înghețului ; îl copleșesc imaginile trecutului și pică mort „cu degetele ghearei împreunate ca pentru închinăciune".

Ultimul gest al personajului narațiunii șterge granița dintre realitate și alegorie, transmițînd copiilor mesajul scriitorului : să asculte de părinți, de profesori, de cei mai mari.

Narațiunea are o desfășurare clasică, evenimentele curgînd în mod normal către un punct culminant și un deznodămînt.

Narațiunea *Puiul* din volumul *În lumea dreptății* este o sinteză a universului artistic umanist al scriitorului, militant pentru biruința valorilor morale, pentru păstrarea legăturii dintre generații și pentru respectarea naturii și a legilor ei. Dinamica narațiunii se convertește în semnificații etice, vizînd permanența specificului uman.

Alt exemplu de narațiune îl oferă scriitorul Aurel Mihale în romanul *Nopți înfrigurate*, cronică a unei etape a celui de al doilea război mondial, trăită de scriitor, combatant pe frontul antifascist.

Fragmentul reprodus în manualul de limba română pentru clasa a V-a se referă la lupta unor unități de grăniceri împotriva hitleriștilor alungați din țară după 23 August 1944. Textul demonstrează caracterul temporal și spațial al narațiunii. Faptele sînt povestite în succesiunea lor, ca într-un scenariu cinematografic, și cuprind spații largi, totul concentrîndu-se în conștiința scriitorului povestitor.

Momentele acțiunii se desfășoară astfel :

(1) grănicerii luptă pentru a prinde bandele de nemți înarmați care voiau să fugă spre Bulgaria ;

(2) ofițerul (care se identifică cu naratorul), îngrijorat, intensifică paza, dublînd numărul patrulelor ;

(3) pe patul rece și tare, ofițerul nu-și putea găsi odihna ;

(4) povestitorul amintește un moment anterior, din noaptea trecută, cînd un camion cu nemți fugiți de la Calafat a nimerit la colibele pescarilor ;

(5) are loc o luptă crîncenă în apă, între hitleriștii care s-au năpustit asupra bărcilor și pescarii care au ieșit din colibe înarmați cu cuțite și lopeți ;

(6) un neamț îngrozit a tras un foc, alarmînd astfel patrulele, posturile, pichetul ;

(7) din acest moment, povestirea trecută devine prezentă ; ofițerul intră el însuși în luptă ;

(8) povestitorul înfățișează imaginea frontului : cîțiva nemți scăpaseră cu o barcă fără lopeți, dusă de Dunăre la vale ; cîțiva se agățaseră de camerele de cauciuc ; mulți, secerați de mitralierele grănicerilor, au fost înghițiți de apă ; șapte s-au predat ;

(9) a doua zi au năvălit alți nemți cu o șalupă, repezindu-se ca lupii asupra oilor din pădure ;

(10) la strigătele ciobanilor au venit grănicerii, dar era prea tîrziu, nemții fugiseră cu șalupa ;

(11) grănicerii au rămas toată ziua sub stare de alarmă ;

(12) seara au sosit întăriri, 30 de oameni de la regiment, un ofițer și comandantul regimentului, cu noi ordine.

Aceste momente ale acțiunii anticipează luptele viitoare, narațiunea amplificîndu-se într-un roman de război. Mesajul patriotic e sugerat și prin spațiul în care se desfășoară acțiunea, granița fiind un simbol al țării apărate și de natura care ne este prietenă nouă și potrivnică dușmanilor.

Alegoria

FLORIN D. POPESCU
Universitatea din Bucureşti

Alegoria (din fr. *allégorie,* lat. *allegoria)* este o figură de stil care constă în prezentarea unei idei abstracte prin mijloace concrete.

Structura alegoriei. Ca figură de stil, alegoria este o metaforă narativă sau un grup de metafore narative tinzînd spre personificare. Ea poate fi alcătuită dintr-un grup de cuvinte, o propoziţie, una sau mai multe fraze. Alegoria poate deveni o figură de compoziţie realizabilă printr-o întreagă poezie sau chiar roman, ca de exemplu : *Luceafărul* de M. Eminescu, *Noapte de decemvrie* de Al. Macedonski, *Istoria ieroglifică* de Dimitrie Cantemir şi mai ales fabulele.

Asocieri semantice. La alegorie găsim aceleaşi asocieri semantice ca la metaforă, dar alegoria este o metaforă dinamică. Aşa, bunăoară, ideea îndoielii în dragoste a fost exprimată sugestiv de către Ienăchiţă Văcărescu în poezia *Într-o grădină :* „Într-o grădină, / Lîng-o tulpină, / Zării o floare, ca o lumină. // S-o tai, se strică ! / S-o las, mi-e frică / Că vine altul şi mi-o ridică", unde în jurul metaforei *fată-floare* se organizează o mică naraţiune.

Funcţia alegoriei. Funcţia cea mai importantă a alegoriei este cea de concretizare. Alegoria presupune mutarea unor stări de lucruri de pe un plan al existenţei pe altul. De pildă, în poezia lui V. Alecsandri, *Dragoş,* întemeierea Moldovei este explicată prin căsătoria întemeietorului ţării cu o fată foarte frumoasă pe care o cheamă Moldova : „O, Moldovo-ncîntătoare, /Gingaşă, fărmecătoare / [...] Să-mpletim cununi voioase, / Una ţie, una mie / Pentru-a noastră cununie !"

În pastelul *Concertul în luncă,* V. Alecsandri înfăţişează în mod alegoric o lume pe care a cunoscut-o în capitalele muzicale europene. Lunca este prezentată ca o sală de concert cu melomani care au venit să asculte „o cîntăreaţă revenită-n primăvară / Din străinătatea neagră, unde-i viaţa mult amară". Reacţiile vieţuitoarelor pădurii sînt omeneşti : „Iată-n urmă şi albina aducînd în gură miere... / Zburătorii gustă-n grabă dulcele rod cu plăcere, / Apoi sorb limpidea rouă din a florilor potire, / Şoptind florilor în taină blînde şoapte de iubire. // Dar, tăcere !... Sus pe-un frasin un lin freamăt se aude !... / Toţi rămîn în aşteptare. Cîntăreaţa-ncet prelude".

La Eminescu, nunta din lumea oamenilor este coborîtă la scara micilor vieţuitoare ale pădurii : „Iată vine nunta-ntreagă — vornicel e-un grierel, / Îi sar purici înainte cu potcoave de oţel ; [...] O cojiţă de alună trag locuste, podu-l scutur, / Cu musteaţa răsucită şede-n ea un mire flutur" *(Călin — File din poveste).*

Alegoriile care intră în alcătuirea fabulelor exprimă stări de lucruri, idei etc. transpuse de cele mai multe ori în lumea animalelor sau a obiectelor. Dintre fabuliştii noştri din secolul trecut, Gr. Alexandrescu a ştiut mai bine ca oricine să pună în scenă o lume care se caracterizează prin gesturi, atitudini, vorbire : „Oare-o să vă-ndreptaţi ? / Îi întrebă atunci înălţimea-mblănită, / Ce purta o manta de oaie jupuită. / Spuneţi, o să schimbaţi purtarea-vă cea proastă ? / — Să trăiţi la mulţi ani, dobitocia voastră, / Răspunse un vulpoi, în slujbe lăudat ; / Ne poate fi iertat / Să vă-ntrebăm smerit, de vreţi a ne-arăta, / De unde-aţi cumpărat postavul de manta ?" *(Lupul moralist).*

Tipuri de roman în perioada interbelică

D. MICU
Universitatea din București

Deceniile interbelice înscriu în evoluția prozei narative românești perioada maximei dezvoltări a romanului. Dacă pînă la apariția lui *Ion* particularitățile creației epice în proză pot fi stabilite îndeosebi pe temeiul nuvelei, povestirii și schiței, începînd din 1920, cînd vorbim de proza românească, ne referim în special la roman, întrucît el domină teritoriul epic și caracteristicile acestuia sînt sintetizate în el.

Situat prin realizările superioare la nivelul valoric al creației de rezonanță universală, romanul românesc din perioada interbelică se integrează efectiv în configurația tipologică mondială a prozei epice prin structurile sale interne : structuri pentru a căror definire trebuie invocate nume și titluri-model din marile literaturi. Clasificația operată prin raportarea producției autohtone la modalități artistice din afară nu implică recunoașterea unei dependențe subordonatoare, servile, față de literaturile străine. Romanele românești de diferite tipuri nu sînt produse ale imitației ; sînt creații independente, de facturi analoage, prin forța lucrurilor, celor realizate în alte țări exemplar într-o formulă sau alta, dintre acele ce aveau să prolifereze în lumea întreagă, cu alte cuvinte clasificarea urmează principiul analogiei ; ea indică asemănări, nicidecum raporturi ierarhice ; semnalează nu atribute ale valorii, ci particularități structurale.

În ediția din 1926—1929 a *Istoriei literaturii române contemporane*, mai precis în al patrulea volum (1928) al ei, E. Lovinescu e de părere că *Ion* se înscrie în „formula epicii tolstoiene", prin aceasta înțelegînd „formula ciclică a zugrăvirii", zugrăvire „care ne dă impresia vieții în toate dimensiunile ei, nu izolată pe planșe anatomice de studiu, ci curgătoare și naturală" : „vast panou curgător de fapte învălmășite, ce se perindă aproape fără început și sfîrșit". Aplicată întregului epos al lui Rebreanu, aserțiunea criticului nu numai că își păstrează întreaga validitate, dar dobîndește un suport mult mai larg și mai solid. Marile romane ale lui Liviu Rebreanu compun, împreună, un amplu tot epopeic, un veritabil *Război și pace* românesc. Lumea românească e înfățișată, în aceste romane, străbătînd un timp de pace *(Ion)* și un timp de război *(Pădurea spînzuraților)*, un timp de relativă pace (acalmie) socială *(Ion, Ciuleandra)* și unul de război social *(Răscoala)*, în secolul nostru și într-un alt veac *(Crăișorul)*. Un roman epopeic, încadrabil și el în „formula epicii tolstoiene" a scris, în deceniul al patrulea, cu mijloace total diferite, Sadoveanu *(Frații Jderi)* și de altfel întreaga proză sadoveniană este o vastă epopee a vieții poporului român de-a lungul secolelor. De același tip e romanul ciclic în opt volume al lui C. Stere, *În preajma revoluției*.

Formula tolstoiană e concurată, din primul deceniu interbelic, de o alta, al cărei *pattern* este literatura lui Emile Zola. Modalitatea românească a zugrăvirii de tip zolist s-a concretizat în cronică și frescă. În intenția lui Cezar Petrescu, romanele sale compun, împreună cu nuvelele, o

„cronică românească a veacului XX", avînd ca model *Comedia umană* a lui Balzac, însă, în realitate, asemănîndu-se structural mult mai mult cu proza lui Zola. Spre deosebire de Balzac, scriitorul nostru nu e un mare creator de oameni, dar, asemenea lui Zola, a pictat cu iscusință o diversitate de medii. Grupate pe cicluri, romanele lui Cezar Petrescu zugrăvesc, sub genericul *Rodul pămîntului*, lumea rurală, scoasă din făgașele ei prin expansiunea devastatoare a lumii capitaliste (*Comoara regelui Dromichet, Aurul negru, Apostol*), sub genericul *Război și pace* (incluzînd *Întunecare, Plecat fără adresă, Ochii strigoiului, Războiul lui Ion Săracu*), diferite medii urbane și rurale în preajma, în timpul și imediat după cele două războaie mondiale, sub alte generice (*Tîrgurile unde se moare, Capitala care ucide* etc.), respectiv viața urbană provincială (*La paradis general, Oraș patriarhal*), lumea bucureșteană interbelică (*Calea Victoriei, Dumineca orbului, Cheia visurilor, Carlton, Adăpostul Sobolia*), precum și felurite ambianțe mai mult sau mai puțin stranii : artistice, cosmopolite (*Baletul mecanic, Greta Garbo* ș.a.). Un ciclu dezgroapă *Rădăcinile din celălalt veac* ale culturii românești (*Luceafărul, Nirvana, Carmen Saeculare*). O seamă de prozatori s-au specializat în pictarea umanității din cartiere bucureștene periferice, de la marginea tîrgurilor și din diverse alte spații ale mizeriei. Pictori neîntrecuți ai mahalalei bucureștene sînt George Mihail Zamfirescu și Sărmanul Klopstock (Petre Mihăescu), primul în *Maidanul cu dragoste, Sfînta mare neruşinare, Cîntecul destinelor*, al doilea în cele trei volume ale romanului *Nenea Tache Vameşul*. I. Peltz (*Calea Văcărești, Foc în hanul cu tei* ș.a.) și Ury Benador (*Ghetto veac XX* ș.a.) s-au impus îndeosebi ca pictori ai lumii sărace evreiești. Tot astfel Ion Călugăru, cu deosebirea că romanele sale *Copilăria unui netrebnic* și *Lumina primăverii* nu înfățișează evreimea săracă din Capitală, ci ulița evreiască dintr-un prăpădit tîrg moldovenesc. Cu Carol Ardeleanu traversăm toate domeniile tragicului cotidian ; coborîm, situație singulară în epocă, chiar într-o lume subpămînteană, aceea a minei de la Anina, adică în infern (*Viermii pămîntului*).

Romanul de tip balzacian, instalat în literatura noastră încă în secolul trecut, de către Nicolae Filimon, rămîne o prezență izolată, pînă tocmai în 1938, cînd, prin *Enigma Otiliei* de G. Călinescu, se reintroduce, viguros, cu o putere fascinatorie sporită și prin constituenți de altă natură, mai modernă, încorporați formulei definitorii. În stare pură, modalitatea balzaciană se va realiza în cel dintîi roman al lui Ion Marin Sadoveanu, *Sfîrșit de veac în București* (1944).

Formulele menționate (tolstoiană, zolistă, balzaciană) sînt proprii toate prozei comportamentiste, bazate, adică, pe acțiunea personajelor și mai puțin pe viața lor interioară, aceleia pe care, în studiul *Creație și analiză*, G. Ibrăileanu o desemnează prin termenul generic „creație". Paralel, în epocă, s-a dezvoltat proza de tip opus, cea pe care Ibrăileanu a numit-o „analitică". Romanul psihologic de tip modern, constituit fie prin analize propriu-zise de stări și procese sufletești, fie pe alte căi, s-a materializat, la noi, în perioada dintre războaie, în patru modalități principale.

Cea dintîi modalitate, impusă de Hortensia Papadat-Bengescu, prin *Fecioarele despletite, Concert din muzică de Bach, Drumul ascuns, Rădăcini*, și preluată, total sau parțial, de către F. Aderca, Ticu Archip, Henriette Yvonne Stahl, Ioana Postelnicu, Sanda Movilă, Dan Petrașincu, Ieronim Șerbu, Mihai Șerban, la unii conjugată cu alte formule, își are modelul în ciclul *În căutarea timpului pierdut* al lui Proust și utilizează ca instrument

mului, ale mișcării. Intensitatea acestei trăiri are aceeași înrîurire asupra sensibilității poetului ca și sublimul cosmic al primei strofe. Legați prin nevăzutele fire ale dansului, *spicele, feciori și fete, miei albi, grauri suri* alcătuiesc o admirabilă unitate în diversitate, un simbol al celuilalt fel de infinit și eternitate, cel interior, propriu vieții, propriu spațiului pămîntesc.

Între cele două planuri există elemente care le asigură coeziunea, în ciuda opoziției fundamentale dintre ele. Unul dintre aceste elemente de legătură este Ceahlăul, văzut de poet ca o axă a lumii, „un uriaș" ale cărui înălțimi se pierd în profunzimile cerești, asigurînd în același timp stabilitate și echilibru pămîntului :

Vedeam Ceahlăul [illegible] sus,
Departe-n zări [illegible] dus,
Un uriaș cu fruntea-n soare.
De pază țării noastre pus.

Tocmai această proiecție a masivului Ceahlău pe spații nemărginite subliniază măreția cosmică.

Alte elemente care asigură comunicarea dintre cele două spații sînt „Un nor cu muntele vecin" și văzduhul „plin de cîntece ciripitoare" ; norul și păsările sînt elemente cu dublu statut — ele aparțin în același timp ambelor lumi.

În final, poetul se îndepărtează de simplul peisaj și trece din contemplativ și concret în conceptual, în lumea considerațiilor filozofice. Poetul trăiește ~~plenar~~ sentimentul unei profunde comuniuni cu natura :

Cît de frumoasă te-ai gătit,
Naturo, tu ! Ca o virgină
Cu umblet drag, cu chip iubit !
Aș vrea să plîng de fericit,
Că simt suflarea ta divină,
Că pot să văd ce-ai plăsmuit !

Deplinul acord între sufletul poetului și frumusețea universală nu este numai o strălucire momentană. În fața diversității și bogăției naturii, poetul aduce comorile sale culturale și istorice. Comuniunea cu natura este o stare permanentă a întregului popor român, prelungindu-se și dincolo de moartea fiecărui individ în parte. Ca și în *Miorița*, natura mijlocește individului uman integrarea în armonia, calmul, stabilitatea eternă a universului. Prin aceasta se asigură întregii creații sociale — deci culturii umane, rezultat al evoluției istorice — același statut de permanență. De aceea, *marea de lacrimi*, care simbolizează continua jertfă a omului de-a lungul istoriei sale pentru creație, devine prin mijlocirea receptacolului ei — natura — o mare de lumină. Integrat în natură, sufletul uman însetat de perfecțiune își realizează aspirațiile sale, intrînd în armonie cu sine, cu strămoșii (deci cu toată comunitatea umană, așa cum este ea dispusă în spațiu și timp), cu universul întreg :

Mi-e inima de lacrimi plină,
Că-n ea s-au îngropat mereu
Ai mei și-o să mă-ngrop și eu !
O mare e, dar mare lină —
Natură, în mormîntul meu
E totul cald, că e lumină !

Aceste versuri sînt însoțite de demnitatea, seninătatea superioară și tonică ale ciobanului din *Miorița* în fața morții.

Sobrietatea și simplitatea formei sporesc măreția și profunzimea celor exprimate: Cel mai des întîlnită figură de stil este cea mai puțin pretențioasă — epitetul. Folosit cu zgîrcenie în prima strofă, unde simpla numire a elementelor masive, aparținătoare cosmosului, impresionează, el este apoi, în strofa a doua, pus să creeze în fața ochilor noștri spectacolul diversității lumii pămîntene mereu în mișcare. Astfel, față de epitetele „sălbatică splendoare", „un uriaș *cu fruntea-n soare*", „Un nor *cu muntele vecin*", „*imens* senin", de natură să creeze imaginea infinitului prin dilatarea nesfîrșită a dimensiunilor, epitetele strofei a doua — „privirile *de farmec bete*", „*vesel* cînt", „*blonde* plete", „*largul* lor vestmînt", „miei *albi*", „grauri *suri*" — fac să vibreze o altă coardă, mai apropiată sufletului uman, relevînd totodată varietatea formelor de existență de pe pămînt ; de asemenea, prin folosirea, alături de aceste epitete, a verbelor de mișcare, se creează sentimentul că pămîntul este un caleidoscop în rotire neîntreruptă, arătînd mereu o altă imagine compusă dintr-un număr infinit de elemente (a se observa aici și faptul că elementele numite în strofa a doua sînt colectivități, grupuri — *spicele, copilele, feciori și fete* cîntînd *în cor, miei, grauri* — un fapt care sporește efectul epitetelor amintite și al verbelor de mișcare). În strofa a treia însă, epitetele, în mod firesc, au o puternică coloratură afectivă, psihologică, pentru că acum contează interrelația om-natură, atitudinea poetului față de cele văzute : „Cît de *frumoasă* te-ai gătit, / Naturo, tu !", „umblet *drag*", „chip *iubit*", „suflarea ta *divină*", „inima *de lacrimi plină*", „mare *lină*", „e totul *cald*"... Folosirea unui singur mijloc stilistic pentru producerea atîtor efecte diferite subliniază mesajul central al poemului, care este descoperirea unicității universale în spatele infinitelor modalități de manifestare a acesteia.

Cu o frecvență mult mai mică decît epitetul apare un alt procedeu des întîlnit în poezia lui Coșbuc, comparația. Există cîte o comparație în fiecare strofă : „*ca o taină călătoare* / Un nor [...] / Plutea [...]", „spicele jucau în vînt / *Ca-n horă* dup-un vesel cînt / *Copilele* cu blonde plete" și „te-ai gătit / Naturo, tu ! *Ca o virgină* / *Cu umblet drag, cu chip iubit*". Acestea corespund celor trei ipostaze ale poemului : receptarea măreției cosmice — o *taină* ce stă gata să se dezvăluie, dar care dispare (fiind *călătoare)* din fața ochilor omului (pentru că omul nu e totdeauna pregătit s-o primească) ; *hora* neîntreruptă a vieții pămîntești ; și, în fine, revelarea *tainei,* prin participarea egală la *horă* a sufletului uman și a frumuseții lumii înconjurătoare : natura este o *fecioară* de care omul este veșnic îndrăgostit. Termenii de comparat sînt și ei semnificativi : *norul* (element ceresc), *spicele* (elemente telurice), *natura* (sinteza lor).

Ultima comparație, cea mai importantă, este totodată și o personificare (pentru că termenul cu care se compară denumește o ființă umană), implicîndu-se prin aceasta și ideea că în sinteza amintită (dintre ceresc și pămîntesc) intră și omul, socialul. Oare este întîmplător că forma de exprimare a sintezei între toate elementele universului este ea însăși o sinteză între mijloace stilistice diferite ? Evident, nu. Măiestria poetului își găsește aici o formă convingătoare de manifestare.

Metafora apare în două momente de mare importanță pentru mesaj. O dată cînd se caută liantul dintre planul ceresc și cel pămîntesc — liant descoperit în „Ceahlăul [...] / Un uriaș cu fruntea-n soare (...)" și a

doua oară cînd se descoperă liantul dintre entitatea cer-pămînt și sufletul uman ; acest liant este „inima" — „o mare" „de lacrimi plină", adică străduința și suferința umană îndreptată către căldură și lumină, către armonia absolută a lumii.

Poetul alege iambul, o structură ritmică de natură să se muleze pe o gamă extrem de variată de sentimente și idei. Astfel, poetului i se oferă încă o dată ocazia de a exemplifica descoperirea unității în diversitate : solemnitate (prima strofă), exuberanță (a doua strofă) și meditație gravă asupra condiției umane (a treia strofă) fuzionează perfect în țesătura delicată, dar solidă, a iambului. Pe deasupra, poetul știe, cînd este nevoie, să se îndepărteze de la schema abstractă a iambului în realizările lui concrete. Un singur exemplu. Schema ritmică a fiecărui vers din *Vara* este alcătuită din patru iambi (uneori cinci, al cincilea fiind însă incomplet) ; ne așteptăm deci de fiecare dată la patru accente, patru „bătăi". Iată însă că în primul vers al poeziei bătaia a doua se anulează, pentru că în primul rînd locul în care cade accentul în cuvînt (este vorba de cuvîntul *fără*) nu coincide cu piciorul metric (piciorul metric este accentuat pe a doua silabă, în timp ce cuvîntul *fără* poartă accentul pe prima), pe de altă parte avem a face cu o prepoziție care rămîne oricum neaccentuată în fluxul vorbirii. Urmarea este că silabele prepoziției *fără* se pronunță egal, anulîndu-se accentul, ca două silabe neaccentuate. De ce are nevoie poetul să amuțească a doua pulsație a versului ? Pentru a ne spune că el însuși este „amuțit", impresionat de frumusețea peisajului pe care tocmai îl contemplă. Poezia cuprinde mai multe „îndepărtări de la normă" de acest fel, pentru a se pune cît mai bine de acord ritmul poemului cu ce are el de exprimat.

Cîteva cuvinte despre sistemul rimelor. Schema lui este pentru fiecare dintre cele trei strofe : *a b a a b a b c c b c b*, adică *aba, aba, bcc, bcb*, sugerînd un complex de relații nu străin de ideea nenumăratelor fire care unesc între ele existențele particulare, creînd entitatea universală — și iată cum redescoperim, și prin rime, ideea centrală a poemului.

Toate acestea ne pun în fața unui text foarte bogat în semnificații și cu o expresie măiestrit închegată. Legătura foarte strînsă dintre formă și conținut contribuie, precum am văzut cînd am analizat mijloacele de realizare a poeziei, la întărirea convingerii că *Vara* este o capodoperă a creației lui Coșbuc, în care esența gîndirii și simțirii autorului se vede atît de fericit scoasă la lumină.

Cugetări

„Caracterul spiritelor mari este de a expune lucruri multe în cuvinte puține. Spiritele mici, din contră, au darul de a vorbi mult și de a nu spune nimic". (LA ROCHEFOUCAULD)

„Mai bine caractere fără cultură, decît cultură fără caractere". (REMBRANDT)

„Răzbunarea omului nobil este iertarea și uitarea". (SCHILLER)

„Este mai puternic acela care se învinge pe sine, decît acela care cucerește o cetate". (SCHILLER)

(Culese din ziarul *Oltul*, 1928)

Şerban Cioculescu la 80 de ani

POMPILIU MARCEA
Universitatea din Bucureşti

Şerban Cioculescu este primul mare clasic al criticii literare româneşti care atinge, în plină vitalitate creatoare, vîrsta de 80 de ani. Prezent cu regularitate de metronom în *România literară* şi *Ramuri*, colaborînd în acelaşi timp la alte publicaţii literare (a deţinut pînă de curînd rubrici şi la *Flacăra* şi *Luceafărul*) ori cotidiene, studiind zilnic în Biblioteca Academiei, criticul octogenar este un strălucit exemplu de muncă şi disciplină pentru întreaga breaslă a confraţilor. Opera sa, impunătoare şi de o calitate superioară, este, în egală măsură, rezultatul talentului şi al unei conştiinţe pilduitoare.

S-a născut la 7 septembrie 1902 în Bucureşti, din părinţi olteni : tatăl, inginerul Nicolae Cioculescu, era fiu de ţărani din Bălţaţii de Jos, Mehedinţi, iar mama, Constanţa Milloteanu, era din Floreştii Doljului. Rămas orfan de ambii părinţi cînd n-avea nici 12 ani, copilul este luat de bunicii dinspre mamă şi-şi petrece adolescenţa şi tinereţea la Turnu-Severin, unde absolvă şi prestigiosul liceu „Traian", punînd bazele unei pregătiri intelectuale temeinice şi riguroase. În remarcabilele *Amintiri* criticul evocă cu înaltă preţuire şi cu multă dragoste universul Severinului de altădată, amintindu-şi cu devotament de atîţia străluciţi profesori şi colegi, mulţi deveniţi de notorietate naţională. Facultatea de Litere şi Filozofie o face la Bucureşti, devenind profesor de franceză, cîţiva ani, la Găeşti. Ceva mai tîrziu se specializează la Paris. Debutează ca tînăr student la *Facla literară* condusă de N.D. Cocea, care-i încredinţează cronica literară. Avea doar 21 de ani, dar se impune repede ca unul dintre cei mai redutabili, mai exigenţi comentatori de literatură. Şi-a dorit, de la început, să fie un critic independent, neafiliat, spre a-şi exprima, în deplină libertate a conştiinţei, opiniile. A rămas mereu, spre onoarea sa, „nealiniat". Era considerat, cum ni se destăinuie, un critic „periculos", căci alerga să-şi procure cărţile spre a-şi întocmi recenziile înainte de a le primi de la autori (cu dedicaţia de rigoare, desigur), spre a nu-şi crea obligaţii. Astfel scrie, cu o exigenţă devenită notorie, rămasă astfel în permanenţă, despre principalii scriitori ai epocii interbelice, despre care formulează judecăţi de valoare mai totdeauna exacte, cele mai multe dintre ele rezistînd pînă astăzi. Este sigur că nimeni nu va putea ignora textele critice despre Tudor Arghezi, Lucian Blaga, Ion Barbu, G. Bacovia, I. Vinea, Al. A. Philippide, M. Sadoveanu, Liviu Rebreanu, Camil Petrescu, Cezar Petrescu, Hortensia Papadat-Bengescu, Gib Mihăescu, Nicolae Iorga, Mircea Eliade, G. Ibrăileanu, E. Lovinescu, G. Călinescu, Tudor Vianu, Eugen Ionescu, Vladimir Streinu, Pompiliu Constantinescu, Perpessicius etc. publicate în unele din principalele reviste literare ale epocii : *Facla literară, Săptămîna muncii intelectuale şi artistice, Viaţa literară, Vremea, Kalende, Ade-*

vărul, *Adevărul literar și artistic*, *Revista fundațiilor*, *Tribuna poporului* ș.a. Numai între 1923—1947, rezultă dintr-o bibliografie alcătuită de prof. Sevastia Bălășescu din Turnu-Severin (ca un omagiu adus de severineni ilustrului concetățean cu prilejul împlinirii vîrstei de 75 de ani) — Șerban Cioculescu a publicat peste o mie de recenzii, cronici, articole, eseuri. Nu știm foarte exact, dar dintr-un calcul estimativ, după 1956 pînă astăzi (între 1947 și 1956 a fost, din nefericire pentru cultura noastră, în situația de a nu putea publica), criticul și-a adăugat la bibliografie o producție triplă.

Timp de circa patru decenii, Șerban Cioculescu a tipărit un important număr de cărți, pe care le putem considera, fără rezerve, de referință: *Viața lui I.L. Caragiale* (1940, o biografie rămasă, pînă astăzi, etalon al genului), *Aspecte lirice contemporane* (1942, care conține studiile despre poeți publicate în *Revista fundațiilor*) ; *Istoria literaturii române moderne* (1944, în colaborare cu Tudor Vianu și Vladimir Streinu, în care Cioculescu se ocupă de pașoptiști și postpașoptiști) ; *Dimitrie Anghel — Viața și opera* (1945, teză de doctorat în litere) ; *Introducere în poezia lui Tudor Arghezi* (1946, cu analize subtile ale poemelor argheziene, neegalată încă ; în 1975 i-a adăugat un capitol despre poezia nouă a lui Arghezi) ; *Varietăți critice* (1966) ; *I.L. Caragiale* (1967, o sinteză a vieții și operei marelui autor satiric, reluată în germană : *I.L. Caragiale : Leben und Werke*, în 1971) ; *Medalioane franceze* (1971, remarcabile exegeze despre scriitori clasici și contemporani francezi) ; *Aspecte literare contemporane* (1972, în care adaugă, la cartea despre poeți din 1942, aspecte epice și aspecte critice) ; *Itinerar critic* (vol. I, 1973 ; II, 1976 ; III, 1979) ; *Amintiri* (1974, reluate cu importante adaosuri în 1981) ; *Caragealiana* (1975, conținînd studii despre viața și opera celor doi principali reprezentanți ai „dinastiei literare Caragiale" : Ion Luca și Matei) ; *Prozatori români. De la Mihail Kogălniceanu la Mihail Sadoveanu* (1979), *Poeți români* (1982).

Parcurgînd, fie și sumar, ceea ce a scris criticul, ajungem ușor la constatarea că, fără să fi alcătuit în mod premeditat o istorie a literaturii române, în realitate o asemenea carte poate fi oricînd alcătuită, căci nu există scriitor român important, începînd cu cei vechi (a scris pagini rezistente despre Ion Neculce, Gr. Ureche, Miron Costin, D. Cantemir ș.a.) și terminînd cu contemporanii, despre care să nu fi scris. Iar ceea ce a scris Șerban Cioculescu poartă însemnele durabilității, pentru că exegetul este un cititor extrem de atent, respectă cu strictețe realitatea textului, nu „inventează" opera, ci se mulțumește să-i constate existența, să-i fixeze diagnosticul și s-o califice axiologic. Exeget aplicat și raționalist, el respinge stilul sibilinic și calofilia critică, ridiculizînd narcisismul unor confrați care se ambiționează să strălucească și nu să afle adevărul cu privire la scrierile analizate. Ca și marele său înaintaș, Titu Maiorescu, Șerban Cioculescu unește limpezimea și logica naturală cu maliția subtilă, cu ironia detașată. Polemist dintre cei mai redutabili, căci se întemeiază în primul rînd pe fapte indubitabile, pe un larg orizont de cultură, în care alături de literatură se situează istoria și filozofia, exegetul lui Caragiale a redus la tăcere atîția adversari, provenind mai ales din tabăra iraționaliștilor gălăgioși și aroganți, detectîndu-le totdeauna „călcîiul vulnerabil" sau, cum ar fi zis Caragiale, „sucitura". Mecanismul polemicilor lui Cioculescu este tipic maiorescian : adversarul e „suprimat" de propriile-i vanități exhibate și care, devenite derizorii prin contondența argumentelor, duc la un fel de involuntară sinucidere intelectuală sau estetică.

Este prilejul să ne preocupe, de asemenea, alte laturi ale personalității criticului. În primul rînd profesorul (de liceu și apoi universitar : la Iași, Pitești, București), care impune prin prestanța și abundența informației ; academicianul (membru corespondent din 1966 și titular din 1974) și „omul de știință emerit" (din 1968), directorul Bibliotecii Academiei Republicii Socialiste România, editorul operei lui I.L. Caragiale, redactorul-șef al revistei *Viața românească*, conducătorul adulat de public al *Rotondelor* de la Muzeul Literaturii Române etc. Peste tot pe unde a trecut, Șerban Cioculescu a lăsat și continuă să ofere exemplul unui intelectual superior și al unui om devotat cetății, al unui maestru demn de cea mai înaltă prețuire.

Iacob Negruzzi

(140 de ani de la naștere)

NICOLAE MECU
Institutul de istorie și teorie literară „G. Călinescu", București

La 31 decembrie 1982 s-au împlinit 140 de ani de la nașterea lui Iacob Negruzzi sau, cum semna adesea, spre a-și sublinia patronimicul, Iacob C. Negruzzi. Era unul din fiii lui Costache Negruzzi, cu doi ani mai mic decît Leon, și acesta scriitor, autor al unor nuvele romantice care aveau să apară în primii ani ai revistei *Convorbiri literare*. Primii ani de viață, despre care Iacob Negruzzi a lăsat mărturie într-un mic op memorialistic intitulat *Din copilărie*, poartă amprenta puternicei înrîuriri paterne și a atmosferei de efervescentă emulație patriotică și literară din casa părintească de la Trifești, unde Vasile Alecsandri era un oaspete obișnuit. Sînt anii renașterii naționale, cînd V. Alecsandri și C. Negruzzi desfășoară o activitate susținută pentru propășirea literaturii originale și îndeosebi a teatrului, în care ambii vedeau o tribună de luptă națională și socială și o școală de îndreptare a moravurilor. Iacob, care va nutri toată viața pasiunea teatrului, nu va avea altă concepție despre rostul scenei. De altfel, pentru viitorul scriitor și animator, acești ani sînt de o importanță capitală, fiindcă în ei își au originea atîtea dintre obiectivele sale de mai tîrziu : pledoaria pentru o literatură originală, campania împotriva stricătorilor de limbă, lupta contra imitării („maimuțirii", cum se zicea în epocă) cu orice preț a străinătății.

Anii 1852—1863 Iacob Negruzzi îi petrece la Berlin, unde își desăvîrșește învățătura. *Jurnalul* [1] pe care îl ține în perioada studenției ne arată un tînăr interesat deopotrivă de literatura română și de cea europeană, de filozofie și de muzică, pe lîngă sarcinile sale de student în drept. Spre finele anului 1863, Iacob Negruzzi se întoarce în patrie cu o mare

[1] Publicat în 1980 de Dan Mănucă și Horst Fassel la Editura Dacia.

aviditate de acțiune pe tărîm cultural. Acum are loc evenimentul crucial al existenței sale și care îi va marca destinul : întîlnirea cu Titu Maiorescu, a cărei puternică personalitate, animată de o uriașă și lucidă pasiune constructivă, îl fascinează și îl cucerește definitiv. Iacob Negruzzi a intuit de la început calitățile de „spiritus rector" ale celui ce avea să devină mentorul Junimii, și întreaga sa activitate în cadrul grupării literare și al *Convorbirilor* se va plia pe programul maiorescian în așa măsură încît, cum pe drept cuvînt s-a observat, el ne apare ca un „locotenent" sau ca un „șef de stat major" al autorului *Criticelor*.

După cum se știe, I. Negruzzi se numără între fondatorii Junimii, alături de T. Maiorescu, V. Pogor, P. Carp și Th. Rosetti. Ca importanță, el este, după Maiorescu, al doilea „corifeu" al celebrei societăți literare. Însușirile sale de organizator, pasiunea și tenacitatea pe care le pune în tot ce se raportează la Junimea, sociabilitatea și bonomia sa, care l-au făcut „omul de legătură", liantul grupării, îndreptățesc opinia că fără el nici Junimea și nici *Convorbirile* nu ar fi dăinuit și nu ar fi avut înfățișarea știută. „...Rar scriitor mai dezinteresat — scrie G. Călinescu —, mai în stare de a se bucura de geniul altora și de a se eclipsa în fața lor. El iubește Junimea cu ardoare discretă ca o bătrînă slugă din alte vremuri pe stăpîn." [2] Existența grupării și a revistei „se confundă cu însăși viața și acțiunea lui Iacob Negruzzi" [3]. Porecla de „secretar perpetuu" sau aceea de „factotum" nu este cîtuși de puțin exagerată. El redactează, într-o vreme, procesele-verbale, întreține corespondența cu junimiștii aflați la studii și în genere cu toți colaboratorii, păstrează „dosarele" aniversărilor și ale „curiozităților contimporane", în care erau antologate „perle" de limbă din presă, se preocupă îndeaproape de organizarea manifestărilor publice (precum faimoasele „prelecțiuni populare") sau a banchetelor anuale (cînd trimite invitații care mai de care pline de spirit și de „corozivitate"...).

Însă numele lui Iacob Negruzzi se leagă, într-o măsură încă mai mare, de revista *Convorbiri literare*, al cărei conducător este vreme de 28 de ani (1867—1895), acoperind cea mai glorioasă epocă din îndelungata existență a celei mai importante publicații literare românești. Lui i se datorează apariția neîntreruptă a revistei, confruntată adesea cu probleme financiare și nu de puține ori (îndeosebi în primii ani, pînă la 1870—1871) aflată în dificultatea de a nu-și întregi sumarul. La toate acestea I. Negruzzi s-a referit pe larg în ale sale *Amintiri din Junimea*, cartea care, alături de *Amintirile de la Junimea din Iași* a lui Gh. Panu, și de *Dicționarul Junimii*, datorat tot „secretarului perpetuu", constituie principalele documente pe baza cărora posteritatea a putut reconstitui activitatea și viața internă a Junimii și a organului său. Pe lîngă faptul că „alimentează" revista cu producții proprii (poezie, proză, piese de teatru, articole culturale și literare), directorul întreține un dialog efectiv cu celelalte publicații ale vremii (semnînd rubrica *Revista revistelor*, cum i-am spune azi) sau cu alte societăți literare și culturale. El răspundea, în exclusivitate și suveran, de „corespondență", adică de ceea ce numim „poșta redacției", rubrică pe care Iacob Negruzzi a încetățenit-o în presa noastră literară, cu un talent unic în epocă. Spiritualele sale răspunsuri, pătrunse de criticismul și aciditatea „zeflemelei" junimiste, urmează îndeaproape, ca princi-

[2] *Istoria literaturii române...*, ediția a II-a, București, Editura Minerva, 1982, p. 434.

[3] E. Lovinescu, *T. Maiorescu și contemporanii lui*, ediția Z. Ornea, București, Editura Minerva, 1974, p. 406.

piu de selecție, concepția maioresciană despre „condițiunea ideală" și „materială" a poeziei (înțelegem, prin extensiune, a literaturii în genere).

Îndelungata și fructuoasa activitate a lui I. Negruzzi la Junimea și *Convorbiri* a trecut în umbră bogata și diversa lui creație literară. Contemporanii, ca și urmașii, au reținut în primul rînd acțiunea tenace și plină de fervoarea dăruirii a organizatorului, patosul de animator și, am zice, de activist literar. Ar fi nedrept și păgubitor însă dacă i-am trece cu vederea creația literară proprie, chiar dacă aceasta îl definește ca scriitor de „al doilea raft". O literatură nu se justifică și nu se poate explica numai prin „vîrfurile" pe care le-a produs, ci și prin ceilalți autori, care creează un climat, exersează teme și formule stilistice, netezesc terenul pe care se va înălța capodopera. Dacă poetul nu mai corespunde gustului actual (o excepție făcînd totuși cîteva dintre cele nouă *Satire*), prozatorul I. Negruzzi este interesant și încă viabil prin cartea sa *Cópii de pe natură*, culegere de proze scurte în care acuitatea observației sociale întîlnește creația de tipuri morale : snobul, ipohondrul, avarul, ipocritul, demagogul, fantele, cabotinul și pedantul, conservatorul ruginit sau, dimpotrivă, liberalul patriotard etc. Satira e deseori sfichiuitoare și caustică ; uneori — și aici întîlnim adevăratul temperament al autorului — critica este mai degajată și bonomă, profitînd de generoasele daruri ale ironistului și umoristului (în această privință, nuvela *Un drum la Cahul* este o capodoperă).

Scriitorul s-a ilustrat și în teatru (cîteva „reviste satirice" și comedii ușoare sînt scrise în colaborare, ca *Hatmanul Baltag* de pildă, compusă împreună cu I. L. Caragiale). De reținut că *O alegere la Senat*, comedie în patru acte, anticipează, prin subiect și unele tipuri, caragialiana *O scrisoare pierdută*.

Însă ceea ce a reținut atenția posterității a fost, alături de *Cópii...*, memorialistica sa, în special *Amintirile din Junimea*, în care celebra societate este văzută dinăuntru, de omul care i s-a consacrat trup și suflet și care, prin șansa de a trăi aproape 90 de ani, a văzut evoluînd și stingîndu-se pe rînd toți prietenii și colaboratorii. De aceea, relatarea sa este pătrunsă de o mișcătoare nostalgie după epoca de aur a Junimii și, totodată, de nedisimulata mîndrie a celui care a jucat un rol de seamă în închegarea și dăinuirea ei.

Un loc aparte îl ocupă scrierile lui I. Negruzzi despre limbă. Ca și Maiorescu, Alecsandri, Odobescu sau Hasdeu, fiul lui C. Negruzzi a fost un neobosit luptător pentru impunerea sistemului fonetic de scriere și nu a pierdut nici un prilej de a combate și ridiculiza exagerările etimologiste, maniile latiniste, franțuzite sau germaniste. Avea o adevărată pasiune de a colecționa ceea ce la Junimea era denumit „curiozități contimporane", adică agramatismele, ilogismele, folosirea improprie a cuvintelor, exprimarea pedantă sau snobă. Era pătruns de credința că apărarea limbii e un act patriotic, fiindcă el considera limba drept „cel mai trainic element, cea mai puternică temelie a naționalității române" și, vizînd pe stricătorii de limbă, care făceau caz de iubirea lor de țară, scria : „Este foarte trist de a vedea că mulți, tocmai din aceia ce au la nesfîrșit cuvîntul «naționalitate» în gură și se laudă cu simțirile lor naționale, ne sfărîmă limba părintească, elementul de naționalitate cel mai puternic. A nu învăța limba poporului, a nu-ți da osteneala să pătrunzi firea ei adevărată, ci a o privi ca o jucărie pe care toți au dreptul să o sfîșie după plac, este fapta unui om ce nu respectează deloc naționalitatea sa" *(Scrisoarea III)*. La o sută de ani de cînd au fost scrise, aceste rînduri își mai păstrează valoarea de îndemn. Aniversîndu-l pe neobositul redactor și pe sufletul Junimii, pe

autorul plin de vervă al *Cópiilor de pe natură* și pe evocatorul cald din *Amintiri...*, omagiem în același timp pe patriotul și militantul pentru păstrarea și creșterea nealterată a limbii române.

Educarea gustului literar prin lectură (III)

ION DODU BĂLAN
Universitatea din București

Există, fără îndoială, o știință a cititului. Alții îi spun *o artă*. Criticul francez Émile Faguet a scris o carte despre arta de *a citi*, iar marele romancier André Maurois, în cartea sa *Știința fericirii*, consacră un capitol *științei de a citi*. Nu pentru a realiza cu orice preț un compromis, nu pentru că aș crede neapărat în celebrul dicton *aurea mediocritas* (calea de aur e la mijloc) voi spune din capul locului, pe baza unei îndelungi experiențe, că lectura cu folos, și nu oricum, este în egală măsură și o știință și o artă. Știința de a citi se învață de la alții, arta de a citi și-o creează fiecare pentru el, în funcție de datele specifice ale propriei personalități. Cititul dezvoltă incontestabil memoria. De aceea, citind, vom face și exerciții de memorie. Dar această gimnastică a memoriei se exersează și conștient, nu numai întîmplător. În acest scop, vom alege pasajele care ne interesează sau ne impresionează în mod deosebit și le vom memora. În felul acesta vom lucra mult mai mult asupra propriului nostru spirit, ajungînd să realizăm o exprimare frumoasă, fluidă, coerentă. Ceea ce e interesant și frumos, dar nu poate fi memorat, va fi trecut într-un caiet de lectură, indicînd autorul, titlul cărții, editura în care a fost editată, anul în care a fost tipărită și pagina de unde am extras citatul. Cînd, peste o bucată de vreme, vom avea nevoie de citatul respectiv, nu vom mai citi întreaga carte, ci vom merge direct la caietul de însemnări. Dacă lucrarea citită este o nuvelă, o piesă de teatru sau un roman, vom rezuma succint acțiunea, vom nota personajele principale, însoțite de o scurtă caracterizare, în felul în care procedează, de pildă, Pompiliu Marcea în excelentul dicționar al personajelor lui Mihail Sadoveanu, intitulat : *Umanitatea sadoveniană de la A la Z*. Iată, de exemplu, caracterizarea personajului Ilie Turculeț, căpitanul din romanul *Zodia Cancerului* sau *Vremea Ducăi Vodă* : „Călăuza lui de Marenne la trecerea din Polonia în Moldova. Moldovean. Era oștean în slujba Ieșilor. Era om cunoscut în marginea Țării Leșești și a celei Moldovenești ; îl cunoșteau și cazacii și mai ales tătarii ; aceștia din urmă pentru multele răutăți și pagube pe care le suferiseră de la el. Nici moldovenii nu puteau spune că-l cunosc din spaima binefacerilor. Chiar și pentru cei de-un neam cu dînsul, slujba lui fusese de multe ori crudă. Era Ilie Turculeț — căpitan de steag de strînsură, slujind în amestecurile și războaiele necurmate ale acestor timpuri. Stîrnește îndată uimirea călătorului papistaș prin previziunile sale meteorologice [...], ceea ce-l face pe de Marenne să declare că va comunica aceste observații la Academia franceză. Participă la tentativa, eșuată, a răpirii ginerelui lui Duca Vodă, comandată de beizadeaua Alecu Ruset". Dacă vom întîlni cuvinte pe care nu le cunoaștem, de exemplu *beizadea*, vom consulta neapărat un dicționar. Aflînd sensul cuvîntului îl vom trece într-un vocabular de limba română pe care-l vom avea mereu cu noi în timpul lecturilor. Dacă lucrarea citită este din domeniul științelor, vom nota definițiile, concluziile, formulele-cheie, datele esențiale pentru cunoașterea unui fenomen. Din cînd în cînd, vom reveni asupra lor și vom discuta

despre ele cu prietenii și cunoscuții. În felul acesta, lecturile ni se vor fixa mai temeinic în minte.

Lectura trebuie să devină pentru orice tînăr o hrană sufletească. O hrană indispensabilă ființei sale spirituale. Așa cum nu poți trăi mai multe zile fără mîncare, fără ca organismul tău să nu sufere grave dereglări de metabolism, tot așa nu-ți poți menține la un nivel înalt activitatea intelectuală, dacă nu citești sistematic și cu o periodicitate riguroasă. Am arătat că alegerea lecturilor nu trebuie să fie întîmplătoare. Nu poate fi, de asemenea, întîmplător nici actul propriu-zis al lecturii. El presupune program disciplinat și rigoare susținută. N-are rost să citesc azi cîteva pagini dintr-o carte pe care apoi o las de-o parte și o mai reiau întîmplător peste cîteva săptămîni. E o îndeletnicire infructuoasă și descurajantă din punct de vedere al rezultatelor. Lectura presupune voință și putere de a stărui să parcurgi o carte pînă la capăt, fără întreruperi prea mari. Pentru aceasta — așa cum am mai spus — e nevoie să veghem cu exigență și zgîrcenie asupra bugetului nostru de timp. Mai întîi să nu ne furăm singuri timpul atît de prețios pentru lectură, apoi să nu îngăduim nici altora să ne irosească vremea destinată prieteniei cu cărțile. Vine colegul X sau Y și, într-un fel sau altul, ne face să pierdem timpul : sîntem datori să-l lămurim, repede și delicat, că și cartea este un bun prieten, și încă unul foarte bun, și, ca atare, nici pe ea n-o putem urgisi cu indiferența noastră. Răspunzînd solicitării unui prieten de a întrerupe lectura și a pleca la plimbare afectăm disciplina lecturii și ne facem un rău.

Nimeni nu poate da timpul înapoi. Și timpul pierdut azi e bun pierdut pentru totdeauna. Gîndește-te că în cartea pe care o părăsești sînt depuse gîndurile, sentimentele și visurile unui om care a trudit îndelung pentru ca să-ți comunice ție niște adevăruri despre om, despre lume și viață. Unui astfel de om, care poate fi Shakespeare, Balzac, Tolstoi, Rebreanu, Sadoveanu sau un altul din familia marilor spirite creatoare, i-ai dat o întîlnire programîndu-ți o lectură din opera lor și ești dator s-o onorezi. Îi acorzi o oră și apoi poți să-ți vezi de alte treburi. Pătrunde-te de ideea că astfel de oameni merită o asemenea atenție. Lectura e o hrană spirituală pe care trebuie să i-o oferim ființei noastre în formare în fiecare zi. În ziua în care te cuprinde plictiseala și nu vrei să citești nimic, gîndește-te că spiritul tău suferă, fără să strige, fără să protesteze, fără să ți-o spună. Sînt zile în care nu poți citi proză ? E posibil. Citește atunci poezie, o carte de călătorii sau de știință popularizată sau orice altceva din programul de lecturi pe care ți l-ai pregătit pentru o anume perioadă de timp. Pentru un bun cititor, care înțelege că lectura e hrana personalității sale, să nu treacă nici o zi fără citirea cîtorva pagini.

Maxime

„Mărimea unui popor nu se măsoară după număr, după cum nici mărimea unui om nu se măsoară după lungimea corpului ; unica măsură este cantitatea de inteligență și de virtute". (V. HUGO)

„Ideile nu au viață decît acolo unde oamenii sînt gata să moară pentru dînsele ; acolo, însă, unde oamenii pot cuteza să grăiască în public ori să scrie fără a fi pătrunși de ceea ce zic, acolo oamenii trăiesc și ideile pier". (M. EMINESCU)

„Viața unei națiuni nu e făcută numai din zile de sărbătoare. Toate suferințele, toate lacrimile trecutului intră și se fac una cu bucuriile triumfului în compoziția aceasta misterioasă care se cheamă sufletul unui neam. Iar sufletul acesta trebuie păzit cu sfințenie, ca să rămîie întreg. Uitarea e un început de ruine". (AL. VLAHUȚĂ)

Expresii latinești

Prof. GHEORGHE STERPU

Cunoașterea sensului exact al unor expresii latinești și folosirea lor corectă în diverse împrejurări ale vieții fac parte din cultura generală. Nu poate fi numit om cult cel care, în vorbire sau în scriere, folosește expresii din alte limbi fără a le cunoaște originea și sensul.

Reproducem cîteva expresii latinești însoțite de traducerea lor în limba română ; așteptăm propuneri de maxime și cugetări latinești, al căror sens este necunoscut sau neclar.

Ab absurdo — Prin absurd. Expresia este folosită pentru a demonstra ceva pornind de la o ipoteză absurdă, dovedind adevărul contrariului.

Ab antiquo — Din vechime (cînd se fac referințe la lucruri, întîmplări vechi).

Ab hoc et ab hac — De la acesta și de la acela (de aici, de acolo), în sensul de a vorbi cam încurcat, anapoda, fără cap și fără coadă.

Ab igne ignem — Foc din foc (sau lumină din lumină ; un vers al lui Ennius, citat de Cicero). Sensul este că fiecare are datoria de a ajuta pe altul după puterile sale. În trecut femeile de la sate își împrumutau jar una alteia ; și azi fumătorii aprind țigara unul de la altul.

Ab imo pectore — Din toată inima, cu sinceritate.

Ab initio — De la început. Cînd vrei să spui ceva clar, lămurit, o iei *ab initio* și duci lucrul la bun sfîrșit.

Ab origine — De la început, de la origine.

Ab ovo — De la ou, de la început (întrucît oul este simbolul începutului a toate). Expresia a fost folosită de Horatius în *Ars poetica*. Sensul poate fi pozitiv, adică a prezenta o problemă de la început pînă la sfîrșit, și negativ, cînd ne referim la aceia care pentru a spune ceva destul de simplu, pornesc de la lucruri îndepărtate și bat apa în piuă. Horatius îl laudă pe Homer că nu a început *Iliada* de la oul Ledei, din care s-a născut Elena.

Ab urbe condita — De la întemeierea orașului Roma, de la care romanii numărau anii. Azi ar avea și sensul : de la începutul începutului.

Abusus non tollit usum — Abuzul nu desființează (discreditează) obiceiul. Maximă de drept roman.

Acta est fabula — Piesa e jucată ; așa se anunța sfîrșitul spectacolului la teatru. Se zice că au fost și ultimele cuvinte ale împăratului Augustus. Azi ar putea avea sensul general : „cam asta a fost totul".

Acta non verba — Fapte nu vorbe. Se aplică la acei care vorbesc multe, dar de făcut fac mult mai puțin sau nimic.

Ad augusta per angusta — Pe căi înguste, grele, se poate ajunge la rezultate strălucite. Lucrurile obținute cu ușurință sînt și lipsite de valoare.

Ad calendas græcas — La calendele grecești (echivalent cu românescul „la sfîntul așteaptă", adică niciodată), deoarece grecii nu aveau calende, acestea fiind zilele de început de lună în calendarul roman.

Ad gloriam, ad honores — Pentru glorie, pentru onoare ; în sens pozitiv : a munci nu numai pentru bani sau foloase imediate, ci pentru un scop valoros ; dar și în sens negativ, a munci pe gratis în folosul altcuiva.

Ad hoc — Pentru aceasta, adică pentru un scop anumit, precis, de ex. : divanurile *ad hoc* din 1857 din Principatele Române.

Ad hominem — Cu privire la om (argumentare cu privire la activitățile, faptele omului ca persoană), în sensul că se deplasează argumentarea de la idei la atacuri personale, cum se întîmplă uneori în dispute neprincipiale și de rea-credință.

Ad rem — La obiect, precis. Argumentare bazată pe date sau fapte concrete, nu pe divagații, fapte fără legătură cu subiectul discutat.

Ad libitum — După plac, pe alese. Se folosește în diferite împrejurări pentru a marca deplina libertate de alegere oferită cuiva : unui cîntăreț de a-și alege cîntecul, unui candidat de a-și alege subiectul care îl atrage mai mult, spre a-și putea demonstra capacitatea.

Ad litteram — Vorbă cu vorbă, mai precis, literă cu literă ; în sens pozitiv : a cita ceva sau pe cineva cu precizie și onestitate ; dar și în sens negativ : a interpreta ceva într-un sens îngust, deformat, contrar sensului real.

Ad meliorem — Spre mai bine, pentru vremuri mai bune, în sensul de a munci cu rîvnă pentru un viitor mai bun, chiar dacă pentru moment munca nu este plătită cum merită (ca ucenicia) într-o specialitate. Se spune și despre amînarea unei datorii pentru vremuri mai favorabile (în sens ironic).

Ad patres — La strămoși. Se spune despre cineva care a murit.

Ad perpetuam (rei) memoriam — Spre veșnică amintire. Se scria și se scrie încă pe unele monumente ridicate pentru păstrarea în amintire a unor oameni, fapte, evenimente vrednice de laudă.

Ad usum — După obicei, conform obiceiului.

Ad vitam aeternam — Pentru o viață eternă, pentru totdeauna.

Æternum vale sau *Supremum vale* — Adio pentru totdeauna. Formulă de rămas bun de la cei morți, pe care nu-i vei mai revedea niciodată.

Alea jacta est — Zarul e aruncat. Așa scrie Suetonius că ar fi zis Cezar în anul 49 î.e.n., cînd a trecut Rubiconul și a cucerit Roma. Și azi se spune astfel despre o hotărîre importantă și plină de îndrăzneală.

Alibi — A fi în altă parte. Dovedind că a fost în altă parte, cineva scapă de o acuzare nedreaptă.

Alma mater — Mama hrănitoare. Așa numeau poeții romani patria. Azi se numesc astfel universitățile, pentru că hrănesc mințile cu învățături valoroase.

Alpha et omega — Alfa și omega, începutul și sfîrșitul, adică a fi lucrul cel mai însemnat, a fi totul (de la faptul că alfabetul grec începea cu alfa și se termina cu omega).

Alter ego — Un alt eu, al doilea eu. Așa numea filozoful Zenon pe un adevărat prieten, vrednic de toată încrederea.

Angulus ridet — Acest loc îmi zîmbește, spune Horatius și ca el oricine ajunge într-un loc plăcut, unde se simte bine.

Aperto libro — Cu cartea deschisă ; în sens pozitiv se spune spre lauda unuia care poate traduce dintr-o limbă la prima lectură ; în sens negativ se poate spune despre cineva care face pe atotștiutorul cu cartea deschisă.

A priori — A lua drept just sau adevărat ceva înainte de orice cercetare, de orice discuție.

A posteriori — A porni de la efect spre a ajunge la cauză, cum se procedează prin metoda experimentală.

Ars longa, vita brevis — Arta este lungă, viața — scurtă, a spus Hyppocrate.

Asinus asinum fricat — Un măgar laudă pe altul sau un măgar critică pe altul.

Audaces fortuna juvat — Norocul sprijină pe cei îndrăzneți.

O epocă, un domnitor: Matei Basarab

(350 de ani de la urcarea sa în scaunul Țării Românești)

CONSTANTIN GHEORGHE
Agenția Română de Presă AGERPRES

„Matei vodă, domnu muntenescu, omu fericit preste domniile aceii țări, neîndrug, blîndu, direptu om de țară, harnic la războaie, așea neînfrîntu și nespăimat, cît poți să-l asemeni cu mari oșteni ai lumii". Așa îl caracterizează cronicarul Miron Costin pe Matei Basarab, ultimul domn din generația eroică ce luase parte la măreața înfăptuire a lui Mihai Viteazul de la cumpăna veacurilor al XVI-lea și al XVII-lea. El nu a fost un „Basarab". Era fiul lui Danciul din Brîncoveni (Olt), fost mare vornic în timpul domniilor lui Ștefan Surdul (1591 — 1592) și Alexandru cel Rău (1592 — 1593) și oștean în armata lui Mihai Viteazul. Puiu, Vîlsan din Caracal, bunicul său, descindea din puternica familie a Craioveștilor, origine care i-a justificat adoptarea numelui de „Basarab" după ocuparea tronului. El a urcat pe tronul Țării Românești (la 20 sept. 1632) în urma unui act energic al țării — alungarea lui Leon Vodă, domn cu puțină tragere de inimă spre nevoile românilor — în urma căruia Poarta s-a resemnat confirmîndu-l ca domn. Astfel, după o lungă perioadă de instabilitate, scrie cronicarul Radu Popescu, a fost ales acela care „au dres țara foarte bine care-și după orînduiala lor : boiarii, slujitorii, țăranii, cît tuturor le era bine în zilele lui, precum am auzit pe bătrînii noștri mărturisind de aceasta, că țara iubea pre domn și domnul pre țară".

Domnia sa a însemnat mai întîi o politică de întărire a potențialului economic al țării, slăbit în urma certurilor dintre facțiunile boierești și din cauza influenței boierilor greci la curțile domnilor români. Acum sînt redeschise minele de aramă și fier din Oltenia (la Baia de Aramă, spun știrile vremii, extragerea minereului continua ziua și noaptea, iar arama topită curgea în forme „frumoasă și curată ca ceara"), apar „mori" de sticlă și „făcătoare de hîrtie" pentru nevoile tipografice ale timpului. Dar cea mai importantă măsură, o adevărată secularizare, este ridicarea dreptului de exploatare a mănăstirilor de la Muntele Athos asupra a cca. 30 de mănăstiri românești închinate acestora.

Epocă de pace, întreruptă doar de cîteva războaie, vremea lui Matei Basarab este una de mare efort constructiv și de înflorire culturală remar-

cabilă. Deși nu era un cărturar, ci mai degrabă un ostaș, Matei vodă, care „nu cunoștea decît limba sa cea românească" (Paul de Alep), a fost un mare slujitor al culturii. Istorici cu renume au asemuit această vreme cu epoca lui Ștefan cel Mare. „Matei vodă — scria cronicarul Radu Popescu — au înfrumusețat țara cu tot felul de zidiri : mănăstiri, biserici, case domnești care se pomenesc și pînă astăzi." S-au numărat nu mai puțin de 45 de asemenea edificii ridicate în toată țara. El a făcut numeroase construcții civile ; a refăcut cetatea Tîrgoviștei în 1654, reparîndu-i zidurile, precum și curțile domnești din același oraș, din București și din Cîmpulung ; a zidit case domnești la Caracal, la moșia sa părintească, Brîncoveni ; a construit un pod la sud de Razgrad, în localitatea Inumlari, pe drumul ce duce la Constantinopol, precum și două biserici, la Vidin și Sviștov (Bulgaria). La Fierăști, Udriște Năsturel, cărturar de întinsă cultură, și-a ridicat o splendidă curte boierească pe care călătorul sirian Paul de Alep nu se sfia să o socotească „un palat fără egal în lume".

Prosperitatea țării se reflectă și în viața spirituală înfloritoare. O școală de tip renascentist, întemeiată de Paisie Ligaridis și influențată de umanismul grec și de cultura bizantină, și alta de slavonie își deschid cursurile la Tîrgoviște. Tipografii noi se înființează la Cîmpulung — „tiparniță întru totul desăvîrșită, cu cinci feluri de litere" — și apoi la Govora, din anul 1644, aceasta mutîndu-se la mănăstirea Dealu de lîngă Tîrgoviște. După apariția a trei cărți slavone, tipografia Țării Românești a început să tipărească seria cărților românești inaugurată cu *Pravila de la Govora* (1640) și sfîrșind cu *Îndreptarea legii* (1652), numărul tipăriturilor din epoca sa ajungînd la 23. Ele simbolizau nevoia de ridicare a țării prin cultură.

Așa cum se remarca în prefețele acestor cărți, cei care pot să se cultive au „lumina în mînă", iar ceilalți „sînt ca o corabie fără cîrmă în mijlocul mării și trage încoaci și încolo, ca pre niște orbi și cia de apoi se afundă". Și la fel ca în vremea lui Coresi, efortul tipografic al țării se sprijină pe munca românilor de pe întreg teritoriul locuit de ei. În fruntea tipografiei tîrgoviștene se afla transilvăneanul Daniil Panonianul, iar Varlaam, mitropolitul Moldovei își tipărește aici una dintre lucrările sale. Aici lucrează la scoaterea cărților Meletie Macedoneanul, Radul, feciorul lui Stoica „ot grad Tîrgoviștea", Stănilă, precum și tipografi sîrbi și ucraineni. Este timpul cînd își făcea loc o nouă concepție despre rosturile cărților. În prefața *Molitvelnicului* tipărit la Cîmpulung (1635), domnitorul muntean se adresa „pravoslavnicului și binecinstitorului neam al patriei noastre Vlaho-transalpine", chemîndu-l să ia aminte asupra cărții care constituie „hrană sufletească" și căreia trebuie să i se aplice o „înmulțire diferită". În acest scop, tipografia — „bogăția mai de preț și mai cinstită decît toate bogățiile pămîntești", care „scoate rod iscusit" — trebuie „păstrată [...] în întreținerea nepieritoare".

Se știe că multe dintre cărțile tipărite în slavonă la Tîrgoviște erau destinate nu numai țărilor române, ci și popoarelor sud-dunărene. De aceea, Matei Basarab a fost asemuit lui Mihai Viteazul, faptele lor fiind socotite tot atîtea contribuții la eliberarea acestor popoare, Țara Românească dovedindu-se un centru de iradiere spirituală, un punct de sprijin al eforturilor popoarelor vecine de înaintare pe calea civilizației.

Epoca lui Matei Basarab se caracterizează, deopotrivă, prin strîngerea relațiilor dintre țările române, nu numai sub raport cultural, ci, mai ales, pe plan politic și economic. Între Transilvania și Țara Românească relațiile politice au îmbrăcat forma unui tratat de alianță (17 iulie 1633), care a fost

reconfirmat și întărit în mai multe rînduri (1635, 1636, 1638, 1640, 1647). „Noi fiind aliați, scria Matei Basarab lui Gheorghe Rakoczy I în 1637, cauza pentru care luptăm este comună și astfel se cuvine să purtăm împreună toate greutățile".

În ciuda unor situații conflictuale cu Moldova, între cele trei țări române s-a ajuns, totuși, la un sistem de alianță comună sub forma înțelegerilor bilaterale dintre Transilvania și celelalte două țări. În urma împăcării intervenite între domnul muntean și cel moldovean (1644), împăcare pecetluită prin construirea bisericii Stelea din Tîrgoviște de către Vasile Lupu și a mănăstirii Soveja de către Matei Basarab, s-au ivit posibilități mai mari de acțiune comună. În cadrul alianței dintre cele trei țări române, care avea în vedere lupta de eliberare de sub dominația Porții otomane, Matei Basarab se bucura de multă autoritate, contemporanii socotindu-l drept „prea luminatul stăpîn și voievod al acestor țări dacice". Bun diplomat, domnul muntean s-a manifestat, permanent, ca un adversar al Porții. În acest sens, rezidentul habsburgilor la Constantinopol, Rudolf Schmidt, scria în 1643 că turcii „se tem de Matei și-l consideră aproape ca pe un al doilea Mihai vodă".

De aceea, nu întîmplător, el avea să adere la acțiunea diplomatică a regelui polon Vladislav al IV-lea pentru alcătuirea unei ligi antiotomane, în războiul preconizat rolul principal urmînd să fie destinat domnului muntean, considerat „generalissim al întregului Orient". În acest context, Matei Basarab nu s-a mulțumit să aștepte sosirea trupelor aliate, ci a luat inițiativa unei răscoale generale a sîrbilor și bulgarilor. Dar, deși el „sta întotdeauna la îndemînă cu armata sa de elită", expediția nu a pornit, deoarece o serie de evenimente (moartea regelui Poloniei și a principelui Transilvaniei, războiul de eliberare a Ucrainei, încheierea Păcii din Westfalia) au schimbat situația politică sud-est europeană. Matei Basarab a murit la 9 aprilie 1654 fără să fi concretizat vreunul dintre proiectele antiotomane.

„Om de țară", cum notează cronicarul Radu Popescu, Matei Basarab s-a distins prin înțelepciune, calm, echilibru, modestie, vitejie militară și eroism. Diplomat iscusit în raporturile sale cu Poarta, a atras simpatia popoarelor din Balcani prin planurile sale politice antiotomane și prin orientarea filocreștină a politicii sale externe. De asemenea, epoca sa constituie o pagină luminoasă în afirmarea spiritualității românești în ansamblul culturii europene a timpului. Stabilitatea politică a vremii sale, legăturile lui Matei Basarab cu celelalte țări românești, asupra cărora a exercitat înrîuriri în variate domenii, fac din el un demn urmaș al lui Mihai Viteazul, cel care se intitulase pentru prima oară în istoria românilor „domn al Țării Românești, al Ardealului și a toată țara Moldovei". Este și gîndul nostru cel mai frumos acum la aniversarea a 350 de ani de la urcarea sa pe tronul marilor voievozi ai Țării Românești.

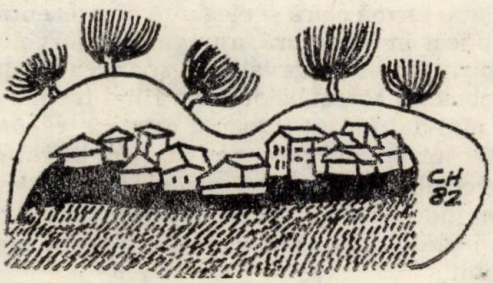

Mihai Beniuc la 75 de ani

Pentru a doua oară revista noastră vă solicită un interviu : în 1973, cînd revista avea doar 40.000 de cititori, şi azi, cînd numără peste 100.000 de tineri iubitori de literatură.

O primă întrebare. Debutul dumneavoastră literar în revista liceală *Laboremus* din Arad este binecunoscut. Vrem să ştim însă dacă acest debut a constituit un stimul pentru creaţia viitoare.

Debutul n-a fost un stimul, ci, mai degrabă, o confirmare a unor posibilităţi conturate încă de la sfîrşitul copilăriei. Iubeam cu aceeaşi sete şi poezia şi animalele încă de la vîrsta de 13 ani. Observam şi experimentam, aşa, ca Fabre, scriam ca şi voi versuri. Debutul în revista şcolară *Laboremus* n-a fost un accident, ci o confirmare, aşa cum v-am spus, deoarece poemul a fost reprodus de poetul Al. T. Stamatiad în revista *Salonul literar* pe care o scotea la Arad şi apoi de Perpessicius în *Universul literar*. Această confirmare mi-a dat încredere în forţele mele şi m-a ajutat să nu mă grăbesc. Abia în 1938 am publicat primul meu volum de versuri, *Cîntece de pierzanie*, care cuprinde cele mai bune creaţii dintre 1928 şi 1938. A urmat apoi şirul neîntrerupt de volume.

Sînteţi poet şi reprezentant în ţara noastră al etologiei, ştiinţă modernă a comportamentului animal. Consideraţi că de-a lungul strălucitei dumneavoastră activităţi creatoare cele două laturi s-au influenţat reciproc ?

Atît ştiinţa, cît şi literatura n-au fost pentru mine meserii oarecare, ci un hobby, atîta timp cît hobby înseamnă pasiune reală, profundă, cultivată interior şi ajunsă firesc la exteriorizare prin putere de dăruire şi din sentimentul datoriei de a face harul artistic sau izbînzile ştiinţifice cunoscute semenilor. E drept că am avut un cadru de manifestare al acestor două pasiuni. Pînă mi-am strîns primul volum de versuri în 1938 presa mi-a fost deschisă. Încă de la sfîrşitul anului I de facultate am fost numit preparator la Universitatea din Cluj şi am început cercetările ştiinţifice.

În tot timpul vieţii mele ştiinţa şi literatura au dus o casă bună. Ştiinţa nu se amestecă în literatură, iar lirismul nu ridică febra imparţialelor şi recilor observaţii ştiinţifice. Însă intercomunicarea, transferul lor subtil a existat totdeauna. Literatura mi-a dat un plus de fantezie, mi-a umanizat cercetările şi le-a dat o formă clară şi elegantă de prezentare în scris. Ştiinţa, la rîndul ei s-a implicat în literatură, ajungînd la dezvoltarea gîndirii artistice, la ascuţirea spiritului de observaţie, la sporirea dragostei pentru lumea vie şi pentru om, obiectul cercetărilor mele fiind tocmai animalele şi omul.

Ştiinţa mi-a mai dat ceva : rigoarea estetică, răbdarea de bijutier cu care îmi şlefuiesc versurile. Sînt poeme la care am lucrat 4—5 şi chiar 8 ani.

Indiferent de colaborarea lor ascunsă şi fertilă, aceste două hobby-uri şi-au urmat drumul independent. Paralel cu volume de versuri am publicat lucrări ştiinţifice şi pînă în prezent acest paralelism n-a fost întrerupt în favoarea unei pasiuni.

Tinerețea clocotitoare, vulcanică, revărsată fără răgaz timp de patru decenii, explică traiectoria dumneavoastră lirică și configurează, fără îndoială, o interesantă evoluție, cu suișuri și coborîșuri. Care sînt — după aprecierea dumneavoastră — acele momente în care ați dat poeziei românești măsura talentului ?

Un autor cu o activitate ca a mea are, fără îndoială, un grafic cu oscilații. Deși critica literară preferă, ca și la Arghezi sau Pillat, primele mele volume (*Cîntece de pierzanie, Poezii, Toboșarul timpurilor noi*), eu consider că am atins spre bătrînețe o oarecare culminație. Mă refer la volumele de după 1960, an cînd am încetat să mai dețin funcția de președinte al Uniunii Scriitorilor. De atunci am fost mai eliberat, mai puțin înglodat în treburi administrative și obștești, cîștigînd acel timp și acea liniște necesare meditației lirice. Creația mea a sporit în concentrare, în perfecțiune, adăugînd la maturizarea artistică sporul de înțelepciune al vîrstei, dimensiunea profunzimii, înțelegerea mai exactă a ceea ce înseamnă poezia.

Poemul meu de căpătîi, la care am lucrat cel mai mult (peste 8 ani) și care mă definește cel mai bine, rămîne *Mărul de lîngă drum*. El exprimă un crez umanist care invită la dărnicia sufletească fără limite. Doar dăruirea și omenia asigură eternitatea umanității, zîmbetul și căldura lui. La bazele genezei acestei poezii a stat dorința mea de demitizare a bibliei : mărul nu e ca în mitul edenic o ispită a cunoașterii, urmată de pedeapsa izgonirii, ci un simbol al dăruirii integrale poporului tău, umanității, răsplătită prin dragoste și solidaritate umană.

Opera dumneavoastră a fost introdusă în manualele școlare imediat după reforma învățămîntului din 1948. Ați fost deci un clasic în viață, figurînd în fruntea poeților de după Eliberare. Considerați însă că manualele de română au oferit generațiilor de școlari o imagine reală și convingătoare a poetului Mihai Beniuc ?

Nu, manualele, cum este firesc, mi-au schițat o imagine parțială, într-o viziune didactică a literaturii. Autorii au introdus în manuale ceea ce au crezut că se potrivește scopului pedagogic al acestora și vîrstei copiilor. Acest lucru nu m-a nemulțumit și nici nu m-a jignit. Am spus odată colegilor mei de la Uniunea Scriitorilor care se certau și-și revendicau partea leului în manuale, crezîndu-se fiecare mai mare și mai de vază, să aștepte 500 de ani ca să se vadă ce decide posteritatea în această privință.

Nu sînt dușmanul criticilor. Nu simt nevoia să fiu lăudat și nici ponegrit. Mă interesează doar critica inteligentă, percutantă, care pătrunde exact în esența fenomenului și care, din nenorocire, e din ce în ce mai rară.

Cu ce sentimente, gînduri și proiecte întîmpinați aniversarea a trei pătrimi de veac de existență ?

Socotesc un astfel de eveniment o fatalitate biografică la care nu m-am gîndit în mod special și pentru care nu m-am pregătit anume. Ca om de creație, eu merg totdeauna înaintea timpului. Am întotdeauna 5—6 volume în așteptarea tiparului care, pe an ce trece, este mai puțin darnic cu noi, scriitorii. Nu abandonez nici cercetările științifice, cu toate greutățile întîmpinate cu întreținerea unui laborator cu animale vii acasă. Îmi continui observațiile legate de peștele-luptător *Betta splendens*, care într-un fel mi-a adus „celebritatea" în știință, deoarece recent am descoperit un comportament circadian nesemnalat pînă acum.

Cu prilejul acestei aniversări alții s-au gîndit la mine. Astfel, la Editura Minerva o să apară o culegere omagială cu 75 de poezii reprezentative, număr, evident, simbolic. E un gest care m-a emoționat.

Ce mi-aș dori ? Să am șansa să urmăresc personal și ultimele volume scrise care vor intra la tipar, deoarece, fără vigilența autorului, cărțile apar pline de greșeli.

Activităţi în cadrul Festivalului Naţional „Cîntarea României“ Sesiunea naţională de referate şi comunicări ştiinţifice ale elevilor, ediţia a XI-a (Craiova, 26 august – 4 septembrie 1982)

Cea de-a XI-a sesiune naţională de referate şi comunicări ştiinţifice ale elevilor, organizată de Ministerul Educaţiei şi Învăţămîntului şi Uniunea Tineretului Comunist, în colaborare cu societăţile ştiinţifice ale personalului didactic, şi-a desfăşurat lucrările la Craiova în zilele de 26 august—4 septembrie a.c., atît în şedinţă plenară, cît şi în cele 12 secţii de specialitate.

La festivitatea de deschidere au participat : tovarăşul ministru al învăţămîntului *Ion Teoreanu*, primul-secretar al Comitetului judeţean P.C.R. Dolj, *Ion Rădu*, inspectorul şcolar general al judeţului Dolj, inspectori generali din Ministerul Educaţiei şi Învăţămîntului, reprezentanţi ai societăţilor ştiinţifice, profesori delegaţi şi peste 1 000 de elevi de liceu reprezentînd toate judeţele ţării.

Publicăm, în numărul de faţă, un fragment din cuvîntul de deschidere rostit de ministrul educaţiei şi învăţămîntului, urmat de numele elevilor care au obţinut premii la sesiunea naţională de referate şi comunicări.

Cuvînt de deschidere

ION TEOREANU
Ministrul Educaţiei şi Învăţămîntului

Deschidem, astăzi, lucrările sesiunii naţionale de referate şi comunicări ştiinţifice ale elevilor, manifestare organizată în cadrul Festivalului Naţional al Educaţiei Politice şi Culturii Socialiste „Cîntarea României“ — cadru plenar, profund democratic, de afirmare a puterii creatoare a maselor — festival organizat din iniţiativa secretarului general al partidului, tovarăşul Nicolae Ceauşescu.

Organizarea acestei sesiuni naţionale de referate şi comunicări ştiinţifice, la care participă 351 de elevi, cu lucrări selecţionate în urma desfăşurării sesiunilor ştiinţifice judeţene, reprezintă şi ea o concretizare grăitoare a rezultatelor obţinute în învăţămîntul românesc orientat spre producţie şi cercetare, a climatului social-politic în care se dezvoltă şi se formează tînăra generaţie.

Participaţi la această importantă manifestare ştiinţifică naţională cu un mănunchi valoros de idei originale, de încercări şi realizări, rod al spi-

ritului vostru de inventivitate și cutezanță. Veți lucra aici, la Craiova, cîteva zile, încercînd să realizați un dialog cu toți cei ce se vor arătă interesați de modestele, dar curajoasele voastre încercări de investigare a noului. Desigur, nimeni nu are dreptul să uite că ascensiunea pe cărările abrupte ale științei nu este ușoară, că în condițiile revoluției tehnice și științifice contemporane, cînd omenirea realizează un adevărat salt în multiplele domenii ale cunoașterii, trebuie să avem mereu în vedere că ceea ce cunoaștem este puțin, iar ceea ce nu știm reprezintă încă neînchipuit de mult. Gîndirea creatoare are nevoie de o largă informare și de o documentare bine consolidată cu care să opereze și care să faciliteze apariția soluțiilor originale și materializarea lor în aplicații viabile.

Iată de ce, pentru a obține rezultate temeinice în cercetarea științifică, se cere din partea voastră o muncă din ce în ce mai organizată și mai perseverentă, în forme și tehnici de lucru specifice. În acest sens, însușirea prevederilor programelor școlare, performanțele pe care le obțineți la concursurile științifice școlare, activitatea desfășurată în cercurile pe discipline, în laboratoare și ateliere reprezintă o condiție necesară, punctul de plecare esențial pentru afirmarea unei înalte creativități și originalități în gîndire. Cercetarea în știință, tehnică, în diferite domenii ale cunoașterii umane presupune efort și pasiune nobilă, entuziasm și dăruire ce se materializează și se obiectivează generos în creație. Manifestarea voastră ulterioară în calitate de creatori va depinde în mare măsură de curiozitatea și capacitatea de observație, de spiritul critic de care veți da dovadă în înțelegerea fenomenelor naturii și societății, de îndrăzneala și pasiunea cu care veți interpreta, explica și evalua critic datele, informațiile și cunoștințele însușite.

Întreaga activitate științifică pe care o desfășurați acum și în viitor trebuie să se bazeze și să fie călăuzită permanent de concepția materialist-dialectică și istorică a partidului nostru despre lume și viață, să promoveze o gîndire cu adevărat revoluționară care, pornind de la cele mai avansate realizări pe plan mondial, să impulsioneze progresul societății, să îmbogățească cu noi descoperiri cunoașterea universală.

Creația pe care o veți realiza, în orice domeniu, va trebui să fie pusă în slujba omului, în slujba celor mai înalte aspirații și idealuri de pace și progres ale omenirii. Ea va trebui să fie, totodată, o expresie a continuității a tot ceea ce a realizat mai bun poporul nostru, pe tărîm științific.

Trebuie să țineți seama, permanent, de bogata tradiție a gîndirii științifice românești, ilustrată de-a lungul timpului prin personalități de prim ordin care, în condiții istorice vitrege, acționînd creator, au găsit cele mai adecvate strategii, forme și metode pentru afirmarea intereselor majore ale națiunii române și progresului social, au înfăptuit revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, au contribuit la construirea socialismului și la realizarea marilor înfăptuiri sociale și economice de azi. Orientați spre creație în știință și tehnică, să nu uitați că realizările voastre trebuie să fie puse în slujba țării în care trăiți și care vă înconjoară cu cea mai caldă dragoste și grijă părintească, asigurîndu-vă condiții optime de viață și pregătire, posibilități nelimitate de afirmare în toate domeniile științei și culturii.

Preocuparea voastră de azi pentru știință să vă călăuzească în mod nobil și onest în alegerea profesiunii, fiind convinși că forță de creație

se cere nu numai în laboratoare și institute specializate, ci și în uzine, pe ogoare, șantiere și școli, pretutindeni unde poporul român își îndeplinește marile sale angajamente și aspirații.

Pasiunea, priceperea, măiestria și inventivitatea reprezintă acte de cultură, oriunde ele se manifestă. Căci, așa cum sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu în Cuvîntarea prezentată la încheierea lucrărilor Congresului Educației Politice și Culturii Socialiste : „și muncitorul din mină, și brigadierul de la Canalul Dunăre—Marea Neagră, ca și muncitorii de pretutindeni, fac un act de înaltă cultură profesională-tehnică, realizînd minunatele construcții ale socialismului, punînd în ele priceperea, gîndurile, entuziasmul, dăruirea pentru patrie, pentru socialism".

„Să dăruiți patriei — așa cum ne îndeamnă secretarul general al partidului — *tot ce aveți* mai bun, toată puterea minții și brațelor voastre, ei să-i închinați elanul și năzuințele voastre tinerești."

Premii acordate

PREMIUL I

I. *Științe matematice* — algebră și teoria numerelor, geometrie și trigonometrie, analiza matematică : *Orest Bucicovski*, Liceul Industrial „Dragoș Vodă", Sighetu Marmației ; *Luis Funar*, Liceul de Matematică-Fizică „N. Bălcescu", Craiova ; *Cristian Lenart*, Liceul de Matematică-Fizică Nr. 2, Cluj-Napoca.

II. *Științe fizice* — fizică aplicată, electrofizică : *Cristian Mircescu, Marius Mocanu*, Liceul de Matematică-Fizică „Ion Maiorescu", Giurgiu ; *Ileana Ureche*, Liceul de Matematică-Fizică „N. Bălcescu", Craiova.

III. *Științe chimice* — chimie, tehnologie chimică : *Ileana Filotti, Ruxandra Gîlcă*, Liceul Industrial Nr. 4, Ploiești ; *Dan Văireanu*, Liceul de Matematică-Fizică Nr. 1, Pitești.

IV. *Științe biologice* — biologie animală și umană, biologie vegetală : *Mioara Cocora*, Liceul de Filologie-Istorie, Timișoara ; *Elisabeta Mesaroș*, Liceul Industrial Nr. 3, Baia Mare.

V. *Economie politică și filozofie : Gheorghe Sveț*, Liceul Agroindustrial Miroslava, jud. Iași.

VI. *Științe istorice : Carmen Burada*, Liceul Industrial Nr. 6, Craiova, *Cristina Popa*, Liceul Sanitar, Craiova.

VII. *Științe filologice* — limba și liteteratura română, etnografie și folclor, limbă maternă și limbi moderne : *Ioana Bot*, Liceul de Filologie-Istorie „Ady-Șincai", Cluj-Napoca ; *Sergius Lucian Marin*, Liceul de Matematică-Fizică „M. Kogălniceanu", Vaslui ; *Angela Nan*, Liceul Industrial Nr. 3, Baia Mare.

VIII. *Mecanica și noi surse de energie : Vasile Cuceu, Mariana Farcaș*, Liceul Industrial Nr. 5, Cluj-Napoca.

IX. *Electrotehnică, Electronică : Mioara Croitoru, Constantin Drînceanu*, Liceul Industrial „Electroputere", Craiova ; *Florin Enache, Nicolae Ilie*, Liceul de Matematică-Fizică Nr. 1, Pitești.

X. *Construcții, Mine, Petrol, Metalurgie : Gabriel Popescu*, Liceul Industrial Nr. 2, Baia Mare.

XI. *Ştiinţe agricole* — agricultură — horticultură, zootehnie veterinară : *Ion Iacob*, Liceul Agroindustrial Dragomireşti Vale, jud. Giurgiu ; *Silvia Negaru*, Liceul Agroindustrial Fundulea, jud. Călăraşi.

XII. *Ştiinţe geografice şi protecţia mediului înconjurător* — geografie fizică şi economică, geografia mediului înconjurător : *Ofelia Coman, Gabriela Comăniţă*, Liceul Industrial Nr. 1, Cîmpina, jud. Prahova ; *Cristian Zorzoliu, Gabriel Zorzoliu*, Liceul Agroindustrial Drăgăneşti Olt, jud. Olt.

PREMIILE II ŞI III — ŞTIINŢE FILOLOGICE

Premiul II : Ofelia Burtea, Liceul de Filologie-Istorie, Craiova ; *Mirela Funariu*, Liceul Industrial „Radu Negru", Făgăraş ; *Viorel Cudla, Adrian Marcu, Ştefan Tiu*, Liceul Industrial Nr. 20, Bucureşti.

Premiul III : Mădălina Grigorescu, Liceul de Matematică-Fizică „Fraţii Buzeşti", Craiova ; *Diana Camelia Incrosnatu*, Liceul Industrial Ineu, jud. Arad ; *Sorina Triţă*, Liceul Industrial Nr. 2, Craiova.

PREMII SPECIALE OFERITE DE REVISTA NOASTRĂ

Mogoşanu Corina, Liceul Pedagogic, Constanţa, pentru lucrarea : *Pledoarie pentru pace ;*

Oprea Marius, Liceul de Filologie-Istorie „Unirea", Braşov, pentru lucrarea : *Însemnări manuscrise pe vechi tipărituri româneşti. Reconstituiri ;*

Pavelescu Aurelian, Liceul Industrial Nr. 36, Bucureşti, pentru lucrarea : *De la Ion la Moromete.*

Concursul „Mihai Eminescu" (Ediţia a XXVI-a, 1983, Bistriţa)

Prof. dr. CONSTANŢA BĂRBOI
Ministerul Educaţiei şi Învăţămîntului

După ediţia jubiliară de la Botoşani, Concursul de Limba şi Literatura Română „Mihai Eminescu" va poposi în primăvara anului viitor pe meleagurile lui George Coşbuc şi Liviu Rebreanu, în perspectiva centenarului naşterii marelui romancier din anul 1985.

Receptînd propunerile elevilor participanţi la ediţiile precedente, Comisia de Limba şi Literatura Română de pe lîngă Ministerul Educaţiei şi Învăţămîntului a avizat următoarele îmbunătăţiri în ceea ce priveşte organizarea şi desfăşurarea concursului :

1. pentru etapele judeţeană şi republicană, se vor introduce la clasele a X-a şi a XII-a în bibliografia obligatorie şi capitolele prevăzute în manualele claselor a IX-a şi a XI-a despre Mihai Eminescu ;

2. la faza republicană, concursul va consta din două probe, pentru care se vor afecta cîte trei ore :

a) o lucrare de sinteză, o paralelă sau o evocare a personalității artistice a unui scriitor etc. ;

b) aplicații practice, pe texte (în versuri sau în proză) la prima vedere, din scriitorii studiați.

Prin organizarea celor două probe se urmărește evaluarea capacităților de analiză și sinteză, de interpretare a fenomenului literar românesc, deprinderile de lectură și de comentare a textului literar.

Deși în ultimii ani rezultatele concursului au fost mai bune, un număr mare de elevi obținînd note între 7 și 10, se impun totuși măsuri de pregătire a concursului, atît la nivelul liceelor, cît și la nivelul comisiilor județene.

Pe lîngă problemele de conținut se cere, în continuare, să se acorde atenție calității lucrărilor din punctul de vedere al clarității expunerii (lucrările au un caracter științific și nu de creație literară), esteticii lucrării, corectitudinii gramaticale și, bineînțeles originalității interpretării fenomenului literar.

Pornind de la ideea că fiecare elev participant poate, prin contribuția sa, să sporească patrimoniul valorilor spirituale ale literaturii române, așteptăm cu emoție, dar și cu speranțe îndreptățite, noua „calitate" a viitoarei ediții a concursului, spre bucuria noastră, a tuturor, și mai ales a voastră, dragi elevi !

Să întîmpinăm marele eveniment — Conferința Națională — printr-o temeinică pregătire a concursului, iar rezultatele acestuia să constituie un omagiu adus scriitorilor G. Coșbuc și L. Rebreanu. Elevii finaliști vor avea astfel prilejul să vadă sau să revadă locurile natale ale celor doi scriitori.

CENACLURI, REVISTE

Cenaclul în tradiția liceului nostru

Prof. ANATOL PAVLOVSCHI
Liceul de Matematică-Fizică, Urziceni, jud. Ialomița

Anul 1982 este jubiliar pentru liceul nostru, deoarece în luna septembrie s-au împlinit trei decenii de la înființarea lui.

Profesorii și elevii, foștii și actualii cetățeni ai orașului Urziceni și cei din comunele învecinate au avut prilejul să aprecieze etapele împlinirilor acestei instituții de învățămînt din vechea localitate de la poarta Bărăganului. În această perioadă, peste cincizeci de absolvenți ai liceului nostru, cu rezultate deosebite în studiul literaturii, au devenit cercetători, editori, profesori de literatură și de limbi străine, actori, activiști culturali etc...

În această luminoasă și emoționantă succesiune a rememorărilor, ne-am gîndit la activitatea cenaclului literar al liceului nostru, *Aspirații*. La cenaclu au activat nenumărați elevi care, în orele lor de taină și visare, și-au așternut pe hîrtie gîndurile și trăirile adolescentine.

Unii elevi din liceul nostru au participat și la cenaclul *Mihu Dragomir* al Casei de cultură orășenești unde venea cu regularitate și poetul-țăran Ștefan Tănase din Patru-Frați. Astfel, elevii pasionați de literatură și talentați au intrat în circuitul vieții cultural-artistice a orașului. Tinerii poeți au conlucrat apoi cu membrii cercu-

lui dramatic *Prietenii teatrului* și au prezentat, în oraș și în localitățile vecine, programe artistice apreciate de spectatori.

Cenaclul *Aspirații* a organizat și întîlniri cu scriitorii Virgil Carianopol, Ion Gheorghe, Fănuș Neagu, Niculae Stoian, Violeta Zamfirescu, Florența Albu și alții.

Au apărut apoi revista liceului și cîteva plachete (*Strigăt șoptit, Mai, Cîntecele primăverii*) în care au fost publicate cele mai izbutite creații în versuri și proză aparținînd elevilor.

După absolvirea liceului, membrii cenaclului au rămas însă iubitori și prieteni ai literaturii. Ei au format un cerc de prieteni ai literaturii din care a luat ființă cenaclul tinerilor din oraș — *Dor fără sațiu*. În acest cerc, încălzit permanent de flacăra poeziei, au intrat și alți elevi din seriile următoare, realizîndu-se astfel o legătură între generații.

Cea mai recentă satisfacție a noastră a fost editarea plachetei *Semne și cîntece* a cenaclului *Dor fără sațiu* în care, din cei treisprezece autori, zece sînt foștii sau actuali elevi ai liceului nostru. Cel mai tînăr membru al cenaclului este elevul Viorel Manolache din clasa a X-a, care, printre altele, a publicat în această plachetă o scurtă, dar interesantă poezie cu titlul *Rodnicie*: „S-au aprins / în miez de noapte / prin copaci / suflete coapte". Tînărul poet va scrie o poezie închinată liceului care a trăit zile de sărbătoare în această toamnă. Îi vom publica poezia — alături de creațiile celorlalți elevi — în numărul festiv al revistei liceului.

Credem că aceste „semne" vor avea ecou în conștiința viitorilor elevi ai liceului nostru, iar noi, profesorii, ne vom bucura, în continuare, de privilegiul deosebit de a cunoaște și a trăi literatura și prin creațiile tinerilor pe care îi creștem și îi educăm.

Un cenaclu original

Prof. dr. TUDOR OPRIȘ
Liceul „Gh. Lazăr", București

La Școala Generală din Comuna Guranda, județul Botoșani, a luat naștere la 10 octombrie 1979 cenaclul școlar de anticipație, condus de inimosul profesor Stelian Neagu, intitulat „Selenarii". Spre deosebire de alte cenacluri școlare din țară, „Selenarii" cultivă în exclusivitate literatura de anticipație științifică. Cenaclul antrenează un mare număr de elevi, care își propun să dezbată probleme privind viitorul lumii contemporane, acordînd o atenție specială literaturii de anticipație. „Selenarii" au ca membri de onoare pe Ion Hobana și pe Vladimir Colin, întreținînd strînse relații de colaborare cu cele mai reputate cenacluri de profil din țară: „Fantastic club", „Marțienii" și „Solaris" din București, „Helion" și „H. G. Wells" din Timișoara, „Quasar" din Iași.

Paralel cu poezia, „Selenarii" cultivă muzica și artele plastice (muzica cosmică și desenul vizionar).

Primul mare succes l-au înregistrat „Selenarii" atunci cînd, participînd la a X-a Consfătuire națională a scriitorilor de literatură de anticipație, ținută la Timișoara, în noiembrie 1980, elevele Nicoleta Elca și Neti Guriuc au obținut premii.

Inițiativa cenaclului de a organiza între 2—9 august 1981 prima tabără la Guranda, în care scop au fost invitate cenacluri din țară, precum și o serie de scriitori sau redactori de edituri sau de emisiuni radio și T. V., specializați în literatura de anticipație, s-a bucurat de un frumos succes.

Rezultatele acestui cenaclu, la care s-au adăugat premiile obținute de membrii săi la faza republicană a Concursului „Tinere condeie" (pionieri) din cadrul celei de-a

III-a ediții a Festivalului Național „Cîntarea României", au justificat sprijinul pe care l-a dat „Selenarilor" Consiliul județean Botoșani al organizației pionierilor de a publica revista intitulată *Selenarii*, fanzin al Cenaclului de anticipație din Comuna Guranda.

Tabăra de la Moroeni, jud. Dîmbovița

Prof. GH. BÎRLEA
Casa Personalului Didactic, Tîrgoviște

La ediția din acest an a taberei de instruire a redactorilor de reviste școlare, s-au reunit peste 200 de elevi, reprezentînd licee din toate județele țării.

Elevi-redactori ai revistelor școlare, gazetelor de perete și stațiilor de radioficare din școli au participat timp de 14 zile (15—28 august 1982) la cursuri intensive referitoare la tehnica redactării publicațiilor școlare și a aplicării de către elevi a propagandei audio-vizuale în rîndul colegilor.

Dezbaterile, conduse de redactori ai unor publicații editate de Ministerul Educației și Învățămîntului sau ai unor organe județene de presă au pus în lumină rolul revistei, al punctului de informare și gazetei de perete în activitatea școlară.

Întîlnirile cu Mircea Ionel, secretar de redacție la revista *Învățămîntul liceal și tehnic-profesional*, George Coandă, redactor la gazeta *Dîmbovița*, Romulus Vulpescu, cunoscutul scriitor, traducător și editor, au prilejuit cunoașterea unor aspecte metodice și tehnice ale acestei frumoase activități, precum și analiza minuțioasă a condițiilor pe care trebuie să le îndeplinească orice publicație și gazetă de perete.

Setea de cunoaștere a tinerilor aflați aici, dorința de a-și îmbogăți și perfecționa cunoștințele și deprinderile dobîndite în activitatea la clasă sau extrașcolară s-au vădit în fervoarea cu care aceștia au participat la discuții, punînd întrebări, cerînd explicații, făcînd cunoscute dificultăți care apar în activitatea lor concretă din școli, sau prezentînd experiențe, succese din munca lor și a colegilor din liceele și orașele pe care le-au reprezentat.

Valorificarea cunoștințelor dobîndite aici de elevi s-a concretizat în editarea de către fiecare detașament a unei foi volante și a unei gazete de perete, care au fost apreciate de un juriu. Atît concursul de gazete de perete și de foi volante, cît și cel de afișe au pornit de la necesitatea îmbunătățirii muncii elevilor din toate județele țării, avîndu-se în vedere faptul că în unele unități școlare, ceea ce în munca politico-educativă se numește „propagandă vizuală" nu se ridică întotdeauna la nivelul posibilităților existente.

În afară de aceste realizări, un colectiv foarte larg de elevi a fost angrenat la realizarea revistei taberei, revistă de tradiție, care apare într-un exemplar unic în fiecare ediție a taberei, sub titlul *Foaie pentru minte, inimă și literatură*.

Din programul taberei n-au lipsit ședințe de cenaclu și seri de poezie onorate de prezența poetului Romulus Vulpescu, spectacole literar-muzicale, umoristice și teatrale, concursuri „Cine știe, cîștigă", drumeții în zona dîmboviteană a Bucegilor și excursii la obiectivele culturale și economice din Tîrgoviște, bătrîna cetate de scaun a Țării Românești.

Deși tabăra a marcat un succes, există destul loc pentru mai bine. Dacă județele ar trimite cadre didactice cu experiență bogată în munca de îndrumare a activității revistelor școlare, dacă selecția elevilor s-ar face cu și mai multă rigurozitate, dacă s-ar găsi posibilitatea ca revista model a taberei să fie multiplicată într-un număr corespunzător de exemplare și nu să rămînă doar obiect de arhivă, oportunitatea unei astfel de tabere ar fi și mai bine conturată, iar eficiența ei incontestabil sporită.

Cronica revistelor școlare

Prof. GEORGE ȘOVU
Inspectoratul Școlar al Municipiului București

A sosit pînă la noi o revistă ca o petală de soare. Mirarea și bucuria cu care o cercetăm sporesc și mai mult aflînd că această *Selenă* s-a născut într-un sat, al cărui nume — Guranda — din județul Botoșani, a început să-și trimită ecourile în lumea românească și, cine știe, poate că și dincolo de hotarele acesteia și datorită „petalei" despre care vorbeam, născută din truda și talentul unor entuziaști „selenari". Așadar — un salut pămîntean, înfiorat și înflăcărat, pentru primul *cenaclu de anticipație* dintr-un sat românesc ! Un salut colegial și calde felicitări tovarășului profesor *Stelian Neagu*, însuflețit organizator și conducător al copiilor-scriitori din cadrul cenaclului *Selenarii* al Școlii Generale Guranda !

Citind ceea ce scriu copiii din Guranda — printre ei : Nicoleta Elcu, Neti Guriuc, Lidia Elcu, Liviu Guriuc, Lidia Ștefan, Elena Purușniuc — simți nevoia să meditezi mai adînc la una din afirmațiile, atît de simple și de răscolitoare în același timp, dintr-o poezie a Rodicăi Cocu : „Omul este un poem !" Nu am nici o îndoială asupra adevărului acestei afirmații, dacă mă gîndesc mai ales la „oamenii" aflați la vîrsta „selenarilor" din acest sat din nordul Moldovei.

Am început cronica de față cu asemenea rînduri urmărind să remarcăm un alt adevăr — și anume că, după o perioadă de penumbră, determinată în special de greutăți de adaptare la o serie de cerințe noi puse în fața revistelor școlare, unele dintre acestea reușesc să-și arate chipul zîmbitor în lumină, năzuind să eternizeze *clipa* și gîndul, și mai ales *fapta*.

Ce se poate realiza stîrnind și cultivînd cu grijă entuziasmul, imaginația, forța creatoare, întreaga ființă a copiilor și adolescenților ne dovedește chiar revista menționată, publicație care încă de la debut atinge înalte cote ale valorii, atît din punctul de vedere al conținutului, cît și al ținutei în care se înfățișează.

Sosită dintr-un alt „capăt" de țară, culegerea de poezie și proză, intitulată *Copilării*, constituie o splendidă ilustrare a valorilor artistice generate cu deosebire de prospețimea viziunii asupra universului real ori imaginat, pe care le poate căpăta cuvîntul românesc sub pana unor scriitori în vîrstă de la 10 la 13 ani, membri ai Cenaclului *Vestitorii* al Casei pionierilor și șoimilor patriei din orașul Borșa — Maramureș.

Intrînd în al unsprezecelea an de activitate, încărcat de glorie (fără nici un fel de exagerare — ca dovadă amintim faptul că despre el, despre membrii săi, care au fost încununați cu nenumărate premii și titluri de laureați în cadrul Festivalului „Cîntarea României" ca și al altor concursuri, au scris, în repetate rînduri, reviste și ziare ca *Flacăra*, *Luceafărul*, *Contemporanul*, *Amfiteatru*, *Cutezătorii*, *Scînteia tineretului*, s-au făcut emisiuni la Radio și Televiziune etc.), Cenaclul *Vestitorii* înființat și condus de un om rar — profesorul și scriitorul Ion Zubașcu — a strîns

în jurul său cîteva zeci de copii-poeți ale căror versuri, așa cum se remarca într-o prezentare din revista *Flacăra*, „par a fi scrise nu de o mînă de om, fie el și copil, ci de-o aripă de pasăre cu o uimitoare prospețime, astfel încît uneori ne vine a crede că poezia oamenilor mari are mult de umblat pe drumul adevărului artistic pînă să ajungă la puritatea simțirii poeziilor scrise de acești copii".

Gîndurile noastre cele mai bune și urări de succese și mai mari în noul deceniu de activitate abia început membrilor cenaclului *Vestitorii!* (din rîndul cărora citățm aici cîteva nume: Garofița Rus, Gabriela Remetean, Livia Buzură, Corina Danci, Maria Mihali, Angelica Timiș, Ion Hanțig, Daniela Ștețcu, Angelica Buzură).

Remarcăm și o altă culegere, intitulată simbolic *Mugurii Bărăganului* (editată de Consiliul Județean al Organizației Pionierilor Ialomița) care „înmănunchează prospețimea și frumusețea gîndurilor, aspirația spre idealuri înalte a micilor scriitori, dragostea fierbinte față de patrie și partid, față de înaintași, mîndria de a fi azi pionier și școlar și mîine comunist", după cum notează, în *Cuvînt înainte*, prof. Virgiliu Ciobanu, președinte al Consiliului Județean Ialomița al Organizației Pionierilor, apreciere îndreptățită la adevărul căreia subscriem.

Reproducem — spre edificare — poezia *Țara mea* a Cristinei Bordei, din Slobozia, compoziție remarcabilă prin simplitate și prin reală vibrație interioară:

„Carpații îți formează o cunună,
Ochii tăi sînt lacurile-albastre
Pavăză-ți sînt piepturile noastre,
Iar brîul, Dunărea bătrînă.
Zînă ești, cu păr bălai de grîne,
Cu falnice palate de oțel:
Te-nvăluie-un parfum de flori și pîine,
Și fluturarea roșului drapel".

Felicităm colectivul de redacție al revistei *Petale de lumină*, publicație a Școlii generale Nr. 29 din Galați (distinsă cu premiul I în cadrul concursului național al presei școlare, ediția 1981) pentru conținutul bogat și valoros al numărului 8—9 din 1982! Reproducem poezia *Înălțare*, pe care Ciprian Stoica o închină copilăriei:

„În universul copilăriei
mă simt ca pasărea deasupra pădurii;
lumina urcă din arbori,
din frunze,
din argintul izvoarelor,
din firul de iarbă ce strînge-n celule
mersul planetelor...
Zările mă învăluiesc în albastru;
eu mă înalț,
mă înalț mereu
cu aripile crescute din umerii patriei".

Ovidiana (nr. 2, din 1982), revista Liceului de Matematică-Fizică Nr. 1 din Constanța, valorifică, într-un spațiu restrîns dar bine utilizat, priceperea în mînuirea cuvîntului, spiritul de observație, asupra evenimentelor și orientarea în universul acestora, atașamentul sincer față de marile adevăruri ale existenței noastre, cunoștințele din diverse domenii (literatură, matematică, fizică, biologie etc.), ca și talentul unor tineri entuziaști — elevi-gazetari, dintre care amintim pe: Anca Mizumschi, Alexandra Tau, Elena Matei, Angela Chiper, Manuela Tătulea, Carmen Diaconescu, Minodora Cristogea, Consuela Costea, Cristina Căluianu, Maria Liliana Barbu, Nirvana Căprilă.

Revista Societății tehnico-științifice a elevilor de la Liceul „Ienăchiță Văcărescu" din Tîrgoviște, *Astronautica*, este, după aprecierea scriitorului I. M. Ștefan, care a fost în vara aceasta oaspetele rachetomodeliștilor tîrgovișteni, „unică în țara noastră și una dintre cele mai reușite pe plan mondial" — performanță demnă de reținut. Noul număr al revistei (1 — din 1982), excelent ca înfățișare, oferă cititorului articole, însemnări, informații, comentarii (unul dintre acestea chiar despre *Cosmosul în lirica feminină*) care solicită, în chip real, interesul și nu numai al celor pasionați de astronautică. Bucurîndu-se pentru reușita consemnată deja, așteptăm noi concretizări ale acestei reviste.

În încheierea cronicii menționăm și apariția altor publicații sosite la redacția revistei *Limba și literatura română*, printre care : *Confidențe literare*, revistă a Liceului Industrial Nr. 20 din București, elaborată sub îndrumarea inimosului dascăl — Mihai Zissu ; *Tribuna viitorului economist*, reprezentînd Liceul Economic Nr. 3 din Capitală ; *Vis de azur*, culegere de creații literare realizate în tabăra interjudețeană, Bacău, în perioada 16—29 iulie 1982 ; *Filobiblon*, foaie literară a cenaclului „Nicolae Labiș" al Institutului de Învățămînt Superior din Oradea și *Clopoțel*, revistă a Școlii Generale Nr. 1 din Baia Mare.

Cele consemnate în *Cronica* noastră demonstrează, sperăm, că presa școlară a fost, este încă și trebuie, mai ales, să rămînă o prezență vie în peisajul spiritual național, îndeplinind o necesitate cu trainice și profunde ecouri.

REVISTA DE „LIMBĂ ȘI LITERATURĂ ROMÂNĂ" UREAZĂ TUTUROR CITITORILOR *LA MULȚI ANI !*

Cu prilejul Anului Nou 1983, colegiul de redacție al revistei Limba și literatura română *adresează tuturor colaboratorilor — autori de articole, corespondențe, creații etc. —, precum și cititorilor, cele mai calde și mai sincere felicitări, însoțite de tradiționalul „La mulți ani !".*

Așteptăm, în anul care vine, mai multe corespondențe din școli referitoare la activități instructiv-educative. Primim spre publicare texte dactilografiate, de cel mult o pagină și jumătate, cu adresa autorului (numele și prenumele, elev sau profesor, școală, liceu, localitate).

DE LA CORESPONDENȚII NOȘTRI

BUCUREȘTI

Cenaclul „Săgetătorul" al liceenilor din București de sub egida Comitetului Municipal U.T.C. și a Inspectoratului Școlar al Municipiului București a împlinit în toamna acestui an 15 ani de activitate.

De-a lungul celor 15 ani, la ședințele și acțiunile cenaclului au participat peste 1.000 de elevi, dintre care 300 au gustat bucuria publicării și a obținerii unor premii.

După modelul „Săgetătorului" din București, condus de profesorul Tudor Opriș, au fost organizate în anii 1967—1970 cenacluri municipale în cîteva mari centre ale țării (Iași, Cluj-Napoca, Timișoara, Tîrgoviște, Sibiu). Între aceste cenacluri au avut loc numeroase schimburi de experiență. Reamintim că în anii 1967—1974 în suplimentul literar-artistic pentru elevi al *Scînteii tineretului*, intitulat *Preludiu*, au debutat peste 60 de elevi-scriitori.

Poetul Ştefan Augustin-Doinaş scria despre „Săgetătorul" în 1977 : „Este o adevărată şcoală a gustului literar care ţinteşte nu atît pregătirea pentru ipotetica meserie de oameni ai condeiului, cît o generoasă deschidere spre toate problemele de cultură".

La „Săgetătorul" s-au iniţiat momente culturale, înaintea oricărei şedinţe de lucru, avînd menirea de a-i informa pe membrii săi cu ultimele noutăţi apărute în librării. La şedinţele „Săgetătorului" au fost invitaţi să participe Victor Eftimiu, Tudor Muşatescu, Al. Philippide, Zaharia Stancu, M. Preda, Eugen Barbu, Fănuş Neagu, M. Beniuc, Ştefan Augustin-Doinaş, Constanţa Buzea, Ana Blandiana, Mircea Sînţimbreanu, Mircea Dinescu şi mulţi alţii.

Între anii 1971—1973, cenaclul a organizat pentru tinerele condeie, cu ajutorul Universităţii Cultural-Ştiinţifice (secţia de literatură, condusă de prof. dr. Ovidiu Papadima), două cursuri, unul de estetica literaturii moderne şi altul de etica tînărului scriitor. La aceste cursuri au conferenţiat personalităţi ale culturii noastre.

O notă aparte a activităţii cenaclului este efortul de a lega generaţiile, de a asigura continuitatea exerciţiului scriitoricesc. Legătura activă cu cenaclul pionieresc municipal, care îi furnizează viitorii membri, şi cu cenaclul studenţesc „Amfiteatru", care preia pe „Săgetătorii", absolvenţi ai cursului liceal, a avut un efect pedagogic pozitiv.

Începînd cu anul 1977, activitatea cenaclului şi a competiţiei literare „Tinere condeie" din Bucureşti se desfăşoară în cadrul Festivalului Naţional „Cîntarea României". Antologiile editate de cenaclu au ajuns la a XIII-a ediţie, însumînd aproape 2.000 de pagini de poezie, proză, teatru. Amintim cîteva nume lansate de cenaclul „Săgetătorul" : Doina Uricariu, Bogdan Ulmu, Ioana Crăciunescu, Mihaela Minulescu, Vasile Poenaru, Dan Ion Nasta, Dinu Adam, Doina Doru, Irina Gorun, Mihai Coman, Gabriel Stănescu, Oana Chelaru-Ioniţă, Magda Cîrneci-Ghica, Katia Fodor, Irina Vainovski, Liviu Papadima, Irina Airinei şi Irina-Viorica Airinei, Salvina Adam, Gabriel Cheroiu şi mulţi alţii.

NICOLAE POPESCU
Secretarul cenaclului „Săgetătorul"
Liceul de filologie-istorie „Zoia Kosmodemianskaia", Bucureşti

REŞIŢA

O activitate bogată desfăşoară cadrele care predau limba şi literatura română la Şcoala Generală Nr. 2 din străvechea „cetate de foc" a ţării. Ca urmare a acestei activităţi, la faza judeţeană a Olimpiadei au fost obţinute rezultate foarte bune, eleva Jucu Iraida ocupînd locul II la clasa a VII-a (locul I neacordîndu-se), iar elevul Stoicescu Dorin clasîndu-se primul la clasa a VIII-a, la acestea adăugîndu-se alte zece premii şi menţiuni. Revistei *Mlădiţe*, al cărei al patrulea număr a apărut cu puţin timp în urmă, i s-a acordat o menţiune la faza republicană a concursului revistelor şcolare din cadrul ultimei ediţii a Festivalului Naţional „Cîntarea României".

În anul şcolar 1981/1982 a luat fiinţă, în afara celor două cercuri cu profil literar, un cerc de cultivarea limbii în cadrul căruia au fost dezbătute unele teme care au stîrnit un interes deosebit în rîndul elevilor : sinonime — omonime — antonime, paronime, epitetul şi hiperbola, comparaţia şi metafora etc.

Catedra noastră are în plan şi realizarea, după o concepţie proprie, a cabinetului de limbă şi literatură română care, sperăm, va contribui la continua îmbunătăţire a activităţii pe care o desfăşurăm.

Prof. MIRCEA MIHAILOVICI
Şcoala Generală nr. 2, Reşiţa

Pentru cei aproape 15.000 de elevi ai liceelor gorjene, mişcarea literară, componentă activă a educaţiei estetice, a mişcării cultural-artistice şi politico-ideologice se desfăşoară şi în aceste zile de vacanţă la cotele aceleiaşi efervescenţe din timpul anului şcolar, cuprinzînd mai mult de jumătate din numărul entuziaştilor adolescenţi cu pasiune pentru literatură, elevi cu talent şi aptitudini, cuprinşi în formaţiile culturale prezentate pe scena marelui festival al educaţiei şi culturii socialiste „Cîntarea României".

La Liceul Industrial Nr. 1 din municipiul Tîrgu-Jiu, viaţa literară îşi trăieşte abia începuturile, într-o unitate şcolară nouă unde viitorii chimişti se întîlnesc lunar începînd din mai 1981, în cadrul cercului literar „Lira". Aşa cum ne spunea Mioara Dragotă, secretara comitetului UTC, o talentată interpretă a muzicii folk şi creatoare de poezie, la acest liceu s-au înregistrat succese în activitatea literară, membrii biroului organizaţiei de tineret fiind ei înşişi neobosiţi animatori culturali. Cercul literar, cu primii săi 30 de membri se constituie ca un minunat cadru de formare multilaterală a personalităţii elevilor, de promovare a valorilor autentice.

Schimburile de experienţă cu cenaclul „Columna" al Casei Municipale de Cultură Tîrgu-Jiu, condus de profesorul Titu Rădoi, au contribuit la lansarea unor nume cu reale aptitudini creatoare, cu vădite afinităţi poetice : Mariana Pirici, Mioara Dragotă, Eliza Văluţă, Ileana Pigui şi Armand Caloţă. Din rîndul membrilor cercului literar *Lira* se desprind şi merituoşii premianţi ai diverselor etape de concurs „Cîntarea României", recitatorii şi interpreţii montajului literar-muzical „Pe aici a trecut un om" (locul al II-lea la faza interjudeţeană), membrii brigăzii artistice „ABC-Satiric" (locul I la etapa republicană).

Şi la Liceul Pedagogic din Municipiul de pe Jiu, viaţa literară se desfăşoară prin numeroase întîlniri ale membrilor cenaclului „Albatros" cu publicul iubitor de poezie din Tîrgu-Jiu şi alte localităţi gorjene, prin şedinţele de lucru, pentru pregătirea apariţiei unui nou număr al revistei *Rămurele*. Succesele culturale din viaţa şcolii se datorează în cea mai mare parte elevilor trecuţi prin universul de cunoaştere şi sensibilizare literar-artistică al cenaclului „Albatros". Celor 16 participanţi la şedinţele cenaclului li s-au mai alăturat în această vară, nume noi, dornice de afirmare, între care amintim pe Georgiana Răducanu, Claudia Baldovin şi Georgeta Aringhe.

Cele mai valoroase creaţii ale cercului „Mihai Eminescu" de la Liceul Industrial „Ecaterina Teodoroiu" sînt înmănuncheate într-un nou număr al revistei şcolare *Studium*. Versurile publicate conving despre iubirea de patrie a creatorilor, aşa cum Constantin Piţulescu reuşeşte în poezia *Vatra* : „Pe noi aici ne-au zămislit bătrînii / Torcînd fuior la gura sobei, / Lîngă izvorul sfînt din care Pann, / S-a adăpat şi-a scris Povestea vorbei" sau cum se destăinuie în *Cîntec despre ţară*, Mirela Mogoşanu. „Mlădiţă verde creşte-n tine ţară / Cu rădăcini înfipte-n trupu-ţău, / M-ai legănat în ani de primăvară / Şi-ai privegheat duios la capul meu". Cercul de civilizaţie franceză al acestui liceu, prin preocupările asidue ale profesoarei Liliana Oniga desfăşoară o bogată activitate literar-artistică. Cei 12 membri ai cercului participă la lecturi despre arta franceză, însoţite de proiecţii de filme şi diapozitive, fac traduceri în limba franceză din operele marilor scriitori români, creează în limba franceză, sînt mîndri de premiile I şi III pe ţară la concursul de limba franceză obţinute de elevii Mihai Guţă şi Horaţiu Orfescu.

Liceenii din Rovinari se întîlnesc cu membrii cenaclului „Cărbune şi lumină", care, în această vară, şi-a ţinut şedinţele pe platformele miniere şi la punctele de lucru ale participanţilor la „Acţiunea Gorj 7000". O bună parte din creaţiile acestor tinere condeie este străbătută de filonul dragostei de ţară, cum bine se regăseşte drumul artei poetice şi în versurile tinerei creatoare Eugenia Ceauşescu : „Noi ne-am

născut și cu-aceste ape / Și noi te vrem, cum însăși ne vor ele, / Noi nu dorim o altă patrie / Și nici un cer mai presărat cu stele" din poezia *Noi am crescut cu țara.*

În județul Gorj activează și alte cenacluri sau cercuri, care organizează activități instructive și atractive ; dintre acestea menționăm : cenaclul „Tudor Arghezi" al elevilor din Tîrgu Cărbunești, „Lumini motrene", cenaclul liceenilor din orașul Motru, cercurile și cenaclurile de la liceele din Țicleni, Bumbești-Jiu și Peștișani.

Prof. ELENA ION

TURDA

Cu prilejul centenarului nașterii scriitorului Ion Agârbiceanu, Școala Generală Nr. 6 din municipiul Turda a organizat, sub conducerea profesorului Ioan Bembea, o tabără de literatură în zona auriferă a Țării Moților, zonă căreia scriitorul Geo Bogza i-a dat sugestivul nume de Țara de piatră.

La tabără au participat 30 de elevi membri ai cercului literar și alți elevi iubitori de literatură din clasele a VII-a și a VIII-a.

După o încîntătoare călătorie de la Turda la Abrud, cu mocănița pe valea Arieșului, ne-am așezat tabăra în comuna Bucium, localitate în care a fost preot, între anii 1906—1910, scriitorul Ion Agârbiceanu.

În amintirea acelor vremuri, pe o casă cu pridvor mare, o placă comemorativă așezată prin grija profesorului emerit, dr. Dumitru Braharu, consemnează :

În casa aceasta a locuit
între 1906—1910 scriitorul
Ion Agârbiceanu (1882—1963).
Aici a scris romanul „Arhanghelii"
și nuvelele „Fefeleaga" și
„Melentea"

Cu emoție am vizitat casa, iar în curte la umbra unor meri bătrîni, „plantați chiar de părintele Agârbiceanu", după mărturia localnicilor, tovarășul profesor Ioan Bembea ne-a citit nuvelele *Fefeleaga* și *Luminița*. Am făcut apoi o drumeție peste Dealul Băilor pe drumul bătătorit odinioară de Fefeleaga și Bator. Acum în Bucium-Șasa nu se mai aude bocănitul șteampurilor care măcinau minereul aurifer. Nici apa pe vale nu mai e tulbure, așa cum e descrisă în romanul *Arhanghelii*. Apa rîulețului e limpede, în sat e liniște aproape deplină. Se mai aud doar cîte un cîntec de fluier, tălăngile vitelor și, de jos din sat, trîmbițele cocoșilor... Am stat în fînețele bogat înflorite și am citit multe pagini din romanul *Arhanghelii*.

Tot aici la Bucium-Șasa am văzut vechiul local de școală cu o altă placă comemorativă :

În această școală înființată
de Gheorghe Șincai a funcționat
ca învățător (1881—1884) marele
folclorist Ion Pop-Reteganul (1853—1905)

Am făcut și o excursie la Detunata. Aici am citit cîteva povestiri din volumul *Urme pe piatră* de Ovidiu Bîrlea. Ne-a impresionat mult figura lui Avram Iancu evocată în povestirea *Umbra*.

De aici de la Detunata am văzut comuna Mogoș, locul de naștere al scriitorului și folcloristului Ovidiu Bîrlea, și satul Bucium-Poieni unde se desfășoară acțiunea romanului *Steampuri fără apă* de același autor.

Am intrat într-o mină de aur părăsită, apoi am citit din volumul *Țara de piatră* de Geo Bogza.

Despre istoria acestor locuri multe lucruri interesante ne-a spus profesorul de istorie Valentin Vișinescu.

La Abrud, Cîmpeni, Bucium sau Roșia Montană te întîlnești cu istoria la tot pasul. Peste tot vezi plăci comemorative. Horea, Cloșca și Crișan sau Avram Iancu sînt și azi vii în conștiința moților. În Bucium-Poieni portretele acestor eroi martiri sînt zugrăvite în biserică.

În cele opt zile din vacanța de vară petrecute în tabăra de literatură din *Țara de piatră* am aflat multe lucruri despre moți și de aici ne-am întors cu dorința de a citi cît mai multe cărți de literatură, căci ele ascund comori nebănuite.

ADELA CRIȘAN elevă
Școala Generală nr. 6,
Turda

TINERE TALENTE

MONICA ROȘ

S-a născut la 15 ianuarie 1966 în orașul Luduș, județul Mureș. Este elevă în clasa a XI-a la Liceul Industrial din Luduș. A obținut locul III la etapa județeană a Concursului de Literatură „M. Eminescu", iar la concursul de poezie din tabăra națională de la Bistrița din vara acestui an s-a clasat pe locul I.

Hiroshima

Hiroshima țipă
din nou ;
atîția atomi
vor să muște
din trupul pămîntului.

Hiroshima
cu trupul rănit,
înecat de atomi.

Să fugim !
Păsările de foc
nu cunosc
ochii copiilor.

Hiroshima e încă bolnavă
ca un pește curățat
de solzi.
Lăsați-o să-și adune
pumnii de țărînă
cu prea mult sînge.

Pămîntul descojit
de atîtea războaie
nu ne mai poate iubi.

CUGETĂRI DESPRE PACE

„Știința și pacea vor birui ignoranța și războiul. Popoarele se vor înțelege între ele, nu pentru a se distruge, ci pentru a clădi. Viitorul va aparține acelora care au contribuit mai mult pentru alinarea omenirii suferinde." (L. Pasteur)

„Pacea este virtutea civilizației ; războiul este crima sa." (Victor Hugo)

„Cei ce îndeamnă mai mult la război sînt setoși de pradă fără luptă." (N. Iorga)

GEORGIANA MIREA

S-a născut la 18 iulie 1973 în comuna Morteni, județul Dîmbovița. A obținut premiul I la tabăra națională de creație din iunie 1981, diplomă pentru talent și fantezie din partea revistei *Luminița* și premiul I la concursul interjudețean de poezie patriotică și revoluționară de la Craiova (8—9 mai 1982). A debutat în revista *Cutezătorii* cu poezia *România*.

LIDIA ELCU

S-a născut în anul 1969 în comuna Guranda, județul Botoșani. Este elevă în clasa a VIII-a a Școlii Generale din comuna natală și membră a cenaclului „Selenarii". A obținut mai multe premii I județene și naționale la concursul „Tinere condeie", premiul III la festivalul de poezie „G. Bacovia" (Bacău, 1981), premiul II al taberei naționale de la Chirui, jud. Harghita (1982) și premiul special pentru poezie la a XI-a consfătuire națională a literaturii de anticipație (Iași, 1981). Participă la emisiuni de radio și televiziune.

Diamante

Pe cîmpii strălucesc diamante,
Diamante cu suflet.
Cîteodată, cîte-un nor de funingine,
Se transformă în țărînă.
Oameni, să iubim aceste pietre nestemate !
Și veți vedea
Cum Pămîntul se va preschimba
Într-un pom înflorit.

*

Planeta Eminescu

Undeva, într-un Univers îndepărtat,
într-o altă galaxie,
se află Planeta Eminescu,
planeta poeților.
Aici totul e așa
ca-n poezia eminesciană.
Poeții trec adesea cu Eminescu
pe lîngă plopii fără soț.
Privesc Luceafărul blînd
alunecînd pe-o rază
și iubesc chipurile blonde.
Privesc răsăritul de soare
altui soare, alt asfințit de Lună,
dar mereu cu sufletul
în poezia pe care noi o citim.
Aici luminile călătoresc
împreună cu poeții care sar
din hiperspațiu în hiperspațiu.
Păsările ciripesc în graiul poeților
Iar poeții mai stau s-asculte Sara pe deal.
Planeta Eminescu
este așa cum o visează poeții ;
ea se află într-un Univers îndepărtat
într-o altă galaxie
din sufletele noastre.
Ea este însăși poezia.

Cunună

ADINA NIȚULESCU
Școala Generală nr. 113, București

Te prinzi în joc cu spice de lumină,
Și razele
Gîndul ți-aprind.
Tulpina de foc a pleoapei solare
Se varsă-n belșugul cîmpiei,
Și-n inimă, macii răsar.

Aici

EUGENIA GROȘAN
Liceul Pedagogic, Arad

Țîșnește vinul
din podgoriile noastre bătrîne,
mai roșu ca sîngele
și mai curgător decît
pîrîiele repezi de munte.
În sat
recolta e-n toi,
pe deal roiesc femei tinere,
cu obrajii roșii de fericire,
adunînd rodul toamnei.
Totul e culoare și armonie,
de la horele țărănești
zugrăvite-n culori vii, pînă la
cerul albastru, sub care
existența înalță ocrotitoare aripi.

Vis

GABRIELA CHIRIȚESCU
Școala Generală nr. 203, București

Sub sărutul palid
al constelațiilor din noapte
gîndul zboară aiurea...
A trecut timpul poveștilor...
Privirea ta albastră
are inflexiuni marine.
Valuri imense se sparg de țărm,
pe obraz, sub digul de lacrimi.
Totul e albastru, totul iradiaza
privirea ta, noaptea — aștri de zbor,
iar gîndul meu sparge
stîncile pe plajă.

În satul Luceafărului

MARIA I. ZLEI
Școala Generală Dersca, jud. Botoșani

Ipotești. Cetate de vise, de dor și cetate de cîntec. Aici, în prag de legendă stau de vorbă cu soarele. Calc pe pietre fierbinți. Pămîntul îl sărut cu glasul meu prea tînăr. Obrajii îmi sînt bujori aprinși. Simt că am pătruns într-o împărăție. Da, e o cetate în care el, poetul, îmi apare întîi ca un băiețel de vreo cinci anișori, mînînd un cîrd de boboci. Ochii lui mari și luminoși au ceva din seninul mării. Fruntea lui e brăzdată de gînduri. Deși e doar un băiețel, îl văd ca pe un prinț în straie de borangic, încins c-un brîu bătut în toate culorile cîmpului. Pe cămașă are flori, minunate flori albastre.

Soarele m-a întîmpinat și mi-a zis :

— L-am văzut, da ; în zori l-am zărit pe Luceafăr și i-am spus :

— Din palma ta va răsări cea mai frumoasă floare : „Poezia fără asemănare", iar tu, Luceafăr, te vei numi

L-am găsit dincolo de fericire, l-am găsit în suferință. N-a plîns. N-a suspinat. A cîntat. Glasul lui a străpuns crîngul, zările, apele, colinele. Îl aud fluierînd în valea albastră și-n sălcii și-n floarea de zăpadă a salcîmului, și-n florile de tei purtate peste umerii lui uriași. El s-a logodit cu apele, cu florile, cu pămîntul pe care l-a iubit. Pășesc peste coline. Simt cum în suflet îmi picură dor de viață, stropi din apa vie a nemuririi. Am prins puteri. Pe drum horea și doinea, iar buzduganul și-l arunca să spintece norii. Văile și munții se uimeau auzindu-i cîntecele. Codrul îi răspundea : „Și de ce să nu mă plec, / Dacă păsările trec", iar el, Împăratul, Luceafărul, îi răspunde : „Tu din tînăr precum ești / Tot mereu întinerești".

Apele-și ridicau valurile mai sus ca să-l asculte, ca să-și azvîrle undele lor, să-l audă, fiecare din ele să poată cînta ca dînsul. Vulturii învățau de la el plînsul de jale.

Împrejurul meu grîul se închină. Sufletul meu se bucură că-l am aproape. Se lasă seara într-o prelungă legănare de bucurii. Îmbrățișez grîul, pădurea, izvorul. Te îmbrățișez pe tine, Luceafăr blînd și trist. De ce ești trist ? Vino ! Inima mea te așteaptă. Toate potecile, și lanurile și crîngul și izvorul, și teiul și salcîmul și pridvorul, te așteaptă ! Plaiul cu ape și codri te așteaptă cu brațele încărcate de flori de tei.

Vino, Luceafăr blînd, inima mea te așteaptă zvîcnind ca mugurii cireșului. Sub zorii trandafirii, te-aștept în cîntul nostru cel dintîi !

ÎNSEMNĂRI PE MARGINEA CĂRȚILOR

ION COTEANU

Gramatica de bază a limbii române

București, Editura Albatros, Colecția „Lyceum", 1982, 423 p.

În *Introducere* (p. 7—10) acad. I. Coteanu răspunde succint la cîteva întrebări referitoare la obiectul în discuție : *definirea gramaticii* (și a celei de bază), *gramatica uzului* și *cea normativă*, diversele *tipuri de gramatici* și *școala*. „Dînd prioritate uzului" autorul, cercetează „modul în care structurile limbii române răspund funcțiilor enunțurilor", cu alte cuvinte, structura fiind subordonată funcției.

Cu înaltă competență și deplină claritate, sînt prezentate, în capitole succesive, părțile de vorbire tradiționale cuprinzînd : definiția, categoriile morfologice specifice, funcțiile sintactice etc. Capitolele 1 și 2 sînt consacrate propozițiilor (clasificarea lor după înțeles, după structură și după funcție) și fraze-

lor (cu raporturile de coordonare și subordonare). Despre problemele de sintaxă — inclusiv fenomenele de transformare, contragere și expansiune — se discută în partea finală a lucrării. Topica, vorbirea directă și vorbirea indirectă sînt tratate în articole separate. În continuarea tradiției vechilor gramatici (Ienăchiță Văcărescu, Gh. Șincai și Ion Heliade-Rădulescu), acad. I. Coteanu consacră figurilor de stil un capitol special, plecînd de la premisa că „numai cine cercetează legăturile dintre figurile de stil odată cu cele dintre elementele gramaticale, ...ajunge să aprofundeze ce citește sau ascultă, și eventual, să compună el însuși texte bine formulate și atrăgătoare" (p. 369). Apreciem că este de mare folos pentru cel care o consultă *Indicele de materii* (p. 412—423).

Din multitudinea faptelor de limbă comentate, ies în evidență : a) *stabilirea unor echivalente pentru substantiv, adjectiv sau adverb* (la nivelul propoziției și al frazei), b) *sintaxa formelor scurte ale pronumelui personal*, c) *repetarea obiectului direct și a celui indirect*. De asemenea, acad. I. Coteanu admite predicatul verbal compus (numit în lucrare *complex*, p. 248,) și introduce o subcategorie nouă, aceea de *pronume demonstrativ de alegere* (p. 143).

În ceea ce privește terminologia de specialitate autorul menține pe cea tradițională consacrată, asigurîndu-se și prin aceasta accesibilitatea expunerii. Formulările teoretice sînt susținute prin exemple create ad-hoc de către autor — cu avantajul reliefării fenomenului gramatical — sau prin texte alese cu grijă din scriitori reprezentativi (acestea începînd cu cap. 33, p. 281).

Sinteză de ansamblu în domeniul cercetărilor de specialitate *Gramatica de bază a limbii române* vine în sprijinul elevilor și profesorilor, cu sugestii de mare interes pentru școală. Stilul concis și accesibil face din ea un model de exprimare. Cartea acad. I. Coteanu oferă astfel un prețios instrument de lucru pentru înlăturarea dificultăților întîmpinate în studiul gramaticii. Ea este, de asemenea, utilă, unui public larg, interesat de problemele cunoașterii și cultivării limbii române contemporane.

FLORIN LAZĂR IONILĂ

G. CĂLINESCU

Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent

Ediție și prefață de AL. PIRU
București, Editura Minerva, 1982, 1060 p.

Apărută în 1941, *Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent* nu s-a bucurat de primirea pe care o merita. Puțini au fost cei care au avut inteligența și, în același timp, generozitatea să-i recunoască valoarea excepțională. Mai mult, o adevărată campanie de presă a fost montată împotriva ei sub acuzația — ce pare astăzi greu de conceput în stupiditatea ei — de lezare a intereselor naționale. A urmat apoi o altă perioadă în care, datorită interdicțiilor dogmatice, regimul de existență al acestui opus monumental a fost unul mai mult sau mai puțin... „folcloric". Interpretările călinesciene circulau, dar fără mențiunea elementară a sursei. Îmi amintesc exasperarea marelui critic frustrat izbucnind odată într-un protest oral împotriva „colectivizării" ideilor sale.

Dacă această perioadă poate fi considerată una a *citirii fără citare*, cea care i-a urmat a fost — prin manifestările unora, cel puțin — una a *citării fără citire*. *Istoria* lui Călinescu era invocată drept argument suprem în orice dezbatere, fără ca lectura ei să fi fost una integrală și în spiritul autorului. În plus, marele public rămînea în afara dezbaterii, căci ediția princeps îi era greu accesibilă.

Cu publicarea în tirajul promis (de 60 000 de exemplare) tindem să intrăm în normalitate. Difuzarea largă a unei asemenea sinteze de cultură implică însă exigențe pe care se cade să le subliniem. *Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent* nu trebuie citită în afara celorlalte opere călinesciene și nici despărțită de personalitatea autorului ei. Nu avem a face cu un *dicționar* de scriitori

și curente, cu definiții neutre și incontestabile. Ea este o lucrare ce poartă pecetea autorului ei, profund subiectivă și provocînd la rîndu-i subiectivitatea cititorului. Lecția ei nu rezultă decît dintr-un asemenea dialog de subiectivități.

Istoria lui Călinescu nu trebuie considerată un manual sau un tratat la care recurgem de cîte ori avem o nedumerire în legătură cu vreun titlu sau vreo dată oarecare. Literatura română nu e prezentă acolo ca o instituție, ci ca o ființă. Documentele sînt depășite într-o „creație epică", biografiile sfîrșesc în portrete de neuitat. Scriitorii devin adevărate personaje într-o dramă, tragedie sau comedie a căror „cheie" criticul singur o deține. De aceea citim această carte nu numai pentru a afla lucruri noi despre Caragiale sau Goga, de exemplu, ci și pentru a-l cunoaște mai bine pe Călinescu însuși. Valoarea ei nu e numai tranzitivă, ci și reflexivă. Orice creație critică autentică aspiră la o asemenea independență.

Cine citește cum trebuie o asemenea carte învață să înțeleagă și să iubească literatura în genere și pe cea românească în special. Căci una e condiționată de cealaltă și criticul exaltă literatura română nu pentru că e română, ci pentru că e literatură.

Încercarea declarată a lui Călinescu în *Istoria* sa este de a dovedi că avem o „strălucită literatură" și că această literatură are ceva de spus lumii întregi. Înainte de a face însă o asemenea dovadă în fața străinilor, autorul simte nevoia să înfrîngă „o prea lungă desconsiderare de sine" a concetățenilor săi. El revizuiește în acest sens conceptul tradiției autohtone, atribuindu-i coerență și organicitate.

În același timp, Călinescu subliniază cu fiecare prilej reperele europene ale evoluției literaturii române, modelele incontestabile avute în vedere, influențele suferite. Dar, precizează el încă din *Prefață*, influențele nu sînt altceva decît „sugestii venite la timp oportun". Astfel considerată, influența străină încetează să mai fie determinantă în chip exclusiv, depinzînd, la rîndul ei, de o anumită disponibilitate locală. Călinescu nu absolutizează influențele ca modernîștii, dar nici nu se sperie de ele ca tradiționaliștii, nu se grăbește să le sancționeze sau să le interzică.

Regimul de libertate al analogiilor sale vine și din refuzul închistării în vreun dogmatism. În orice caz, în paginile *Istoriei* călinesciene literatura română este trecută printr-o baie de analogii. Zeci de autori străini sînt pomeniți în legătură cu Eminescu sau cu Arghezi. Aproape că nu există autor român în legătură cu care criticul să nu facă o trimitere la o universală bibliotecă imaginară. Raportările la literatura franceză sau la cea italiană, de pildă, sînt atît de frecvente încît, la nevoie, putem afla date prețioase despre un scriitor străin consultînd *Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent* la faza respectivă de sincronizare sau, cel mai adesea, undeva, pe o pagină întîmplătoare, într-un timp fictiv, în care afinitățile se descoperă miraculos pe deasupra cronologiei.

Referințele străine ale lui Călinescu descoperă mai degrabă afinități decît filiații, iar comparațiile lui vizează nu o dată valori plastice sau muzicale, nu literare. Cel mai adesea, analogia călinesciană e un anacronism savant cultivat. Nu întîmplător analogiile străine sînt mult mai numeroase acolo unde ne-am aștepta mai puțin și anume în exegeza operelor de început ale literaturii române.

Înțelegem că libertatea asociativă a criticului este totuși călăuzită de un îndemn, că erudiția sa imensă nu se exercită gratuit. Analogiile străine au aproape întotdeauna la Călinescu o funcție înnobilatoare, rostul lor este de a apropia în absolut pe scriitorii români de marii scriitori ai lumii, de a le proba în acest fel vocația europeană. „Demonstrație a puterii de creație române", *Istoria* lui Călinescu ne-a dat o nouă conștiință de sine, pregătindu-ne pentru un dialog demn cu universalitatea.

Dar proba adevărată a universalității a făcut-o întotdeauna literatura contemporană. Bucurîndu-ne acum de reeditarea acestei capodopere, să nu uităm că isto-

ria literaturii române din 1941 și pînă astăzi trebuie scrisă la același nivel. Nu descoperind tardiv priorități românești vom dovedi valențele universale ale culturii noastre, ci impunînd la timp operele prezentului.

MIRCEA MARTIN

ȘERBAN CIOCULESCU

Poeți români

București, Editura Eminescu, 1982, 462 p.

Acad. octogenar, Șerban Cioculescu, publică o nouă carte de studii critice despre poeți și poezie. Sub titlul *Poeți români*, sînt adunate articole și studii publicate în anii 1934—1940, un număr mai mic și, în majoritate, în anii 1975—1981. În afara celor adresate diferitelor aspecte ale creației poeților români (V. Alecsandri, M. Eminescu, Al. Macedonski, Duiliu Zamfirescu, G. Coșbuc, Șt. O. Iosif, D. Anghel, O. Goga, Adrian Maniu, Tudor Arghezi, Lucian Blaga, Ion Barbu, I. Vinea și Al. A. Philippide, în ordinea de pe copertă), culegerea cuprinde și cîteva studii ce conțin considerații generale asupra poeziei și criticii române, a literaturii dialectale, a poeziei ermetice, a baladei etc.

Ironia în cazuri justificate și spiritul polemic, calități recunoscute criticului Șerban Cioculescu, dau culoare paginilor cărții, lectura devenind incitantă și stimulativă spre noi deschideri ale interpretării critice. De-a lungul unei jumătăți de veac, Șerban Cioculescu, contemporan cu M. Dragomirescu, E. Lovinescu, G. Ibrăileanu, G. Călinescu, Perpessicius și cu cei de azi, ne oferă revelația participării la o polemică de idei superioară.

Pornind, de exemplu, de la proverbiala expresie „genus irritabile vatum" (neamul supărăcios al poeților) a lui Horațiu din *Epistole*, relevă mărturia lui Eminescu despre susceptibilitatea sa la critică și realizează tabloul epocii în care detractorii eminescieni, nefiind critici de profesie, îl critică subiectiv și pentru aspecte laterale creației. Astfel poezia *Criticilor mei* apare motivată „existențial sau civico-patriotic" și nu ca exponent al unei „poetici de tip expresiv, care neagă polemic liberul joc al ironiei romantice", cum susține Ioana Em. Petrescu, autoarea lucrării *Eminescu — Modele cosmologice și viziune poetică* (1978). Ironia fină, clădită pe argumente solide și incontestabile, poate apărea la o privire superficială doar o simplă maliție. În P.S.-ul acestui studiu (*Între poezie și critică* II, p. 14), Cioculescu se exprimă astfel : „Încerc un sentiment de sfială și de remușcare pentru fapta de a fi opus argumentele bunului simț atît de înaltelor speculații filosofice ale comentatoarei *Criticilor mei*. Fac *mea culpa* !"

Ilustrul critic și savant este și aici pentru o critică literară deschisă, accesibilă și pertinentă. Recunoaștem încă o dată spiritul său iscoditor, perpetuu nemulțumit de verdictele date asupra unor opere și de multe ori înghețate așa, mai ales dacă personalitatea judecătorului este incontestabilă. Iată, de exemplu, cum repune în discuție o ediție critică a poeziilor lui Eminescu, alcătuită de Ion Scurtu și editată la București, în Editura Minerva, 1908, pe care Mihail Dragomirescu o respinsese foarte sever. Pentru a-i reuși tentativa plănuită, Cioculescu pune în paralel, cu un aparat documentar care-i este specific, ediția critică a poeziilor lui Eminescu alcătuită în 1937 de Dragomirescu cu concursul asistenților săi de la Institutul de Literatură cu aceea a lui Scurtu din 1908. După ce fixează personalitatea valorosului critic și profesor universitar și criteriile care i-au călăuzit lucrarea, autorul studiului *O „ediție critică"* (vol. de față, p. 56—74) relevă cu minuție calitățile și neajunsurile lucrării. În ce privește ediția lui Scurtu, el demască unele acte neoneste, declarînd deschis un proces pe care-l credea încheiat, pentru că editorii de la Institutul de Literatură au luat de bază ediția Scurtu, dar „au făcut-o cu nesinceritate, respingînd în «note critice» de cîte ori le venea bine lecțiunile lui I. Scurtu, adoptîndu-le expres mai arareori și însușindu-și-le mai adesea, fără să-l numească". Una dintre concluziile lui Șerban Cioculescu este că I. Scurtu, „puricătorul mărginit și fără gust", cum

îl numea Dragomirescu, „a dus mai departe cu un pas apreciabil editarea textelor eminesciene". (p. 70)

Autorul acestei lucrări de mare valoare documentară găsește, cu sagacitatea și perseverența-i caracteristice, procedee variate și concludente pentru a impune sau reimpune un scriitor în atenția noastră. Astfel la prezentarea lui Alecsandri, de exemplu, pe care Maiorescu îl apărase în fața detractorilor, făcîndu-i un portret memorabil prin viziunea lui totalizatoare, Șerban Cioculescu introduce un element semnificativ de istorie literară. Începe articolul *„Poet național și popular"* (p. 52) cu episodul morții poetului, la 22 august 1890, cînd „nouă dorobanți și cu sergentul zece, din regimentul 13 de la Vaslui, au pornit către Mircești, să-i stea de veghe. Acest gest patriotic constituie recunoașterea celui ce dăduse „dimensiuni de legendă" participării lor la Grivița, în războiul pentru Independență. Nimic mai convingător decît acest act de recunoștință al poporului „către cel adormit după ce aspirase toată lumina lumii, consacra la rîndul lui o glorie pe care nu au putut-o știrbi nici exigența estetică a criticii, nici, mai ales, trecerea celor optsprezece lustri peste sfîrșitul său pămîntesc". Și argumentarea continuă, completîndu-l pe Maiorescu și prin faptul că nu este perfect de acord cu el, combătîndu-l pe Iorga, relevînd intuiția lui Eminescu asupra lui Alecsandri etc.

Aceste cîteva introspecții în structura intimă a cărții au drept scop nu numai să surprindă bogăția materialului de istorie și critică a literaturii române și metoda tranșantă de investigare științifică, cît mai ales să releve unele dintre calitățile indubitabile ale cărții, rămînînd ca pe celelalte să le descopere cititorul. Cartea este încă o remarcabilă dovadă că fenomenul literar cu cît este supus mai mult și mai asiduu unor interpretări variate și pătrunzătoare, cu credința că nici una nu este și nu rămîne tabu peste timp și peste oameni, oricît de perfectă ar părea ea, cu atît va fi mai accesibil și mai roditor în efectele lui civilizatoare. Cartea de față constituie deci un pas înainte în cercetarea riguroasă a fenomenului literar românesc, dar, așa cum ne învață ea însăși, nu trebuie să-l considerăm și ultimul.

TOMA GRIGORIE

Pasionați ai literaturii și istoriei

București. Editura Ion Creangă, 1982, 320 p.

Acesta este titlul celui de-al III-lea volum din *Enciclopedia practică a copiilor*, avînd ca autori pe Dan Cocor, Fevronia Costache, Octavian Iliescu, Viorel Manolescu, Lucia Morărescu, Tudor Opriș, Liliana Rusu, Patița Silvestru (coordonator) Johanna Șarambei, Sever Ursa, Claudiu Vodă.

Izvorîtă din dorința de a pune la dispoziția copiilor „...o variată gamă de modalități practice pentru petrecerea timpului liber în chip cît mai plăcut și util", *Enciclopedia* mai cuprinde un volum intitulat *Inteligență și îndeminare tehnică*, un volum cu titlul *Jocuri și jucării*, altul *În țara muzeelor*, apoi *Prietenii naturii*, *De la pămînt la stele*, *Sportul și turismul*, în total șapte volume frumos ilustrate și îngrijit apărute la Editura Ion Creangă.

Se poate spune despre această *Enciclopedie practică a copiilor* că dezvoltă și cultivă pasiunea specifică vîrstei în toate domeniile de care se ocupă, tinzînd să dea un caracter organizat vigorii, spontaneității și elanului preadolescenților.

Acest al treilea volum este conceput în două părți, prima cu un caracter mai teoretic, cea de-a doua cu un caracter preponderent practic, intitulată *Colecții*.

Cele șase capitole din prima parte sînt dedicate în mod egal pasiunii pentru literatură și pasiunii pentru istorie. Astfel, în *Cenaclul copiilor — izvor al literaturii viitorului*, prof. dr. Tudor Opriș, un cunoscut entuziast al celor mai mici autori, face mai întîi o pasionantă „biografie" a tradiției cenaclurilor din țara noastră, de la modestele „societăți de lectură" organizate în Transilvania pe lîngă școlile sătești pînă la cenaclurile organizate astăzi în școli și licee sub în-

drumarea Organizației de Pionieri. Cei mai tineri mînuitori ai condeiului din anii noștri sînt astfel puși alături de mari nume ale literaturii române ca Andrei Mureșanu, George Coșbuc, Petre Dulfu, Ion Codru Drăgușanu, Octavian Goga, Mihail Sadoveanu, Gala Galaction, Tristan Tzara, George Macovescu, Eugen Jebeleanu, Monica Pillat, Grete Tartler.

În a doua parte a capitolului, autorul se ocupă de *Specificul activității și diferitele tipuri de cenacluri literare* dînd informații utile asupra formelor specifice de organizare a cenaclului literar, care nu trebuie confundat cu cercul de literatură, primul reprezentînd o formă de manifestare a inițiativelor literare ale elevilor și fiind îndrumat de Organizația de Pionieri, al doilea fiind constituit pentru aprofundarea cunoștințelor despre literatură, așa cum sînt prevăzute în programă, și depinzînd de catedra de limba română din fiecare școală. Confuzia dintre aceste două forme de organizare duce adesea la *cenacluri mixte*, dedicate ambelor scopuri, în care „își fac loc cu greu și anumite creații literare originale, în cele mai multe cazuri „comenzi sociale" înțelese în sensul comandării unei mobile sau zugrăveli : „scrie-mi o poezie despre Eminescu, concepe-mi un poem despre Anul internațional al copilului, să-mi faci o epigramă despre T. P. leneșul clasei" etc.

În partea a treia a capitolului, de cea mai mare importanță practică, se vorbește pe larg și în urma unei bogate experiențe despre *Organizarea activității cenaclului.*

În capitolul următor se reia ideea cenaclului din perspectiva complexității lui, a multiplelor forme de manifestare pe care le poate avea.

Un capitol deosebit de interesant este acela al revistelor școlare, beneficiind de o înscriere în tradiție și urmat de sfaturi practice competente, rod al activității neobosite pe acest tărîm a aceluiași entuziast profesor T. Opriș.

Istoria, mai bine zis pasiunea pentru istorie, pentru cercetarea urmelor strămoșilor noștri, își găsește un loc firesc alături de pasiunea pentru literatură prin cîteva capitole intitulate sugestiv *Chemarea istoriei, Secretele arheologiei, Mirajul numismaticii* cuprinzînd atît informații teoretice indispensabile tinerilor istorici cît și sfaturi practice pentru organizarea activității de cercetare.

Următoarele două capitole, mai „tehnice", vorbesc despre metodologia culegerii de folclor, de comori „...pe care nu le măsori în carate", miturile, doinele, baladele poporului care își așteaptă descoperitorii. Aceste capitole cuprind și importante sfaturi practice pentru expediții, cu exemple din activitatea unor cercuri pionierești. De notat și importanța capitolului despre *Biblioteca copiilor,* în care, alături de sfaturi practice pentru organizarea unei biblioteci personale se dă chiar o bibliografie pe vîrste care nu cuprinde numai beletristică. Informațiile din acest capitol sînt completate de cele din capitolul următor, *Biblioteca — instrument de informare* cuprinzînd primele îndrumări, după știința noastră, pentru folosirea de către elevi a clasificării zecimale, un instrument de lucru indispensabil oricărui intelectual din zilele noastre, chiar din primii ani ai formării sale.

Capitolele dedicate cercetării istoriei cuprind de asemenea date tehnice, menite să ridice „profesionalismul" tinerilor entuziaști, un îndemn spre seriozitatea și rigoarea cercetării în acest domeniu atît de expus fanteziei, un ajutor prețios dacă este strunit printr-un spirit științific.

Întregul volum este, așadar, străbătut de aceste două aspecte indispensabile în viața celor mai tineri scriitori și cercetători în domeniul folclorului și istoriei : pe de o parte entuziasmul creator, pe de altă parte un îndemn la disciplină și la metodă, singurele în stare să valideze entuziasmul.

LAURENȚIU NICULESCU

Curier

În acest număr răspundem scrisorilor primite la redacție pînă la sfîrșitul verii anului 1982.

Tamara Asaftei, Botoșani : tehnica versului liber, cu ritmuri meșteșugit combinate și reordonări neașteptate ale structurilor sintactice, o stăpînești destul de bine și poezia are o notă personală atît prin formă, cît și prin conținut. Totuși, tonul rămîne mereu același și amenință să distrugă fiorul liric prin supărătoare persistență. Ar fi bine dacă ai încerca forme noi, atît pe plan prozodic, cît și pe cel stilistic, precum și o îmbogățire a paletei tematice. O dovadă a faptului că schimbarea de formă antrenează și o revigorare a conținutului este poezia *Vis*, din care putem selecta cîteva versuri : „Aș plînge cu apusul / și-aș învăța să cînt / aș alerga spre soare / hotarele să-mi vînd." Mai așteptăm.

Prof. *Constantin Mărcușan*, care conduce cenaclul literar „Visătorii" din Întorsura Buzăului : succesele cenaclului dumneavoastră ne bucură foarte mult ; vă felicităm pentru puterea dumneavoastră de a dărui copiilor un spațiu sufletesc, în care imaginația lor poate reconstrui lumea prin descoperirea tainelor cuvîntului, ale literaturii. Nu sîntem pentru „fabricarea" viitorilor *prozatori* și *poeți*, ci pentru o mai adecvată educare a viitorilor *cititori* de literatură... Referitor la poeziile trimise, remarcăm abilitatea Cătălinei Stoe de a versifica aproape fără greșeală (surprinzător pentru un copil în clasa a II-a), poezia *Cînd scriu* semnată de Tatiana Băilă (o încîntătoare, naivă *ars poetica)* și poezia *Cerul și stelele* de Rodica Ratulea. Este de așteptat ca după mai mult exercițiu aceste nume să se impună atenției noastre.

Monica Roș, Luduș, județul Mureș : siguranța expresiei și capacitatea de a stăpîni materia lirică evidențiază o voce cu o evoluție sigură. Vom propune cîteva poezii pentru publicare — și așteptăm noi creații, încă mai convingătoare.

Aurel Onișor, Beclean, județul Bistrița-Năsăud : poezii concentrate, uneori penetrante : *Patria : Soarele fiecărei dimineți / Te înalță cu rădăcinile sale / Unde îți scalzi valurile imaginației, // Întotdeauna cobori pe locul existenței / Ca munte, floare, copac, / Și om.* Încearcă să eviți repetarea supărătoare a metaforei în genitiv. O poezie care nu suferă de acest „păcat" este *Zid : Se izbesc zilele de tăcerea lui fioroasă, / Și colții și-i înfig în cărămizi, / E totul o zi ce trece / Cu zidu-n oasele fierbinți, / Călătoare într-un simplu gest de tăcere.*

Felicean Sicoe, elev în clasa a VII-a la Școala Generală Nr. 2 din Arad, ne trimite pagini de proză poetică dovedind o anumită știință a mînuirii limbii și a alcătuirii figurilor de stil ; mai așteptăm și alte pagini scrise de aceeași mînă. Același răspuns pentru *Ericha Mallinger* din Tulcea.

Mihaela Artimon, elevă în clasa a VIII-a, Radna, județul Arad : poezia ta se naște dintr-un joc între abstract și concret, un joc între expresia banală și întorsătura neașteptată, concentrîndu-se totdeauna în jurul unei idei ; toate acestea sînt însemne ale poeziei adevărate. Deocamdată însă nesiguranța începutului se face adesea vizibilă — după cum și influențele (în primul rînd influența poeziei lui Marin Sorescu) ies adesea la suprafață, dezechilibrînd poezia. Cel mai bine realizată este *Mingea* :

Sferă multicoloră / astru de foc / rostogolindu-se-n ris de copil, / cu florile toate pictate pe tine / tu treci, ca o floare, / soare arzînd, / prin anii copilăriei mele. Se simte lipsa unui exercițiu îndelungat.

Adina Nițulescu, elevă în clasa a VIII-a la Școala Generală Nr. 117, București : cu excepția poeziei *Să nu crezi în vise*, căreia nu-i găsesc calități, ceea ce ai trimis relevă un simț deosebit al folosirii cuvîntului, o anume capacitate de a controla fiorul liric. Poezia *Cununa* se poate foarte bine publica. Din poezia *Adio !* (în care versurile 4—8 sînt nefinisate !) se reține versul „Suflet frînt în bucăți de tăcere..." Așteptăm cu încredere un nou ciclu de poeme.

Aurora Dorogan, Craiova : sub multe versuri de prisos se ascunde adesea o vibrație sinceră, viguroasă, pătrunzătoare. Cum să valorifici această bogăție abia întrezărită ? Ți-aș sugera să nu mai recurgi la prea multe cuvinte abstracte (cf. de exemplu poezia *Metamorfoze*, unde simbolurile-cheie apar netransfigurate : *tinerețea, iubirea, copilăria*), să renunți la expresia banală, voit prozaică, pentru că nu te prinde, să nu mai introduci atîtea conjuncții subordonatoare (*că, să, pentru că*) sau complemente circumstanțiale de genul „cu toate acestea" etc., de natură să sugrumeze sentimentul de naturalețe, spontaneitate. Caută, de asemenea, să treci și la alte teme.

Spațiul nu ne mai permite să analizăm îndeaproape poeziile trimise de *Carmen Pavel Cerasela*, Baia Mare, *Marinela-Magdalena Băjănescu*, Tîrgoviște, Dîmbovița, *Il. R.* din Brașov, *Daniela Băcăuanu*, București, *Adriana Neagu*, Sibiu, *Viorel Grigore*, Cîmpulung Moldovenesc, Suceava, *Virginia Ionescu*, Dăbuleni, Dolj, *Nicu-Toby-Todiruț*, Suceava, *Mihaela Albu*, Călărași, *Bianca Cruciu*, Ocna-Mureș, *Sanda Ruja*, Cluj-Napoca, *Iustina Bucur*, Cîmpina, Prahova, *Mirela Gherghina*, Tîrgoviște, *Rozalia Simo*, Sighișoara, *Anița Stoica*, Brăila, *Beatrice Nasta Petreanu*, Ploiești, *Cătălina Oțelea*, Galați, *Liliana Cimpoeru*, Craiova, *Monica Oprescu*, Tîrgoviște, *Liliana Mihaela Ioniță*, Stupărei, Vîlcea, *Maria Corchiș*, Tîrgoviște, *Gabriela Aldea*, București, *Nicușor Nedelcu*, București, *Eugenia Groșaș*, Arad, *Simona Cristina Voinea*, București, *Mihai Gheorghiu*, București. Fiecare dintre ei pare să fi depășit un anumit nivel și să se afle pe un drum bun, după cum o dovedesc unele fragmente sau chiar poeme întregi.

Mici încercări (poezie și proză), deocamdată atît de puternic marcate de nesiguranțele începutului încît creează sentimentul că pot fi date mai la o parte, ne-au trimis *Virginia Barbu* din Izbiceni, Olt, *Aurelia Anghel* din Urziceni, Ialomița, *Sandu Floarea* din Slatina, Olt, *Iuliana Pîrvan* din satul Belcin, comuna Calopăr, Dolj, *Margareta Camelia Gheorghe* din Slatina, Olt, *Mariana Ilie* din comuna Ianca, Olt, *Camelia Butmărașu* din Galați, *Daniela Băcăuan* din București, *Elionora Boldeanu* din Rotunda, Olt, *Eusebiu Iorgulescu* din Stoenești, Vîlcea, *Larisa Nicola* din Bîrlad, *Voinov Cedomir* din Craiova, *Florin Salor* din Grănicești, Suceava, *Rita Sava* din Constanța, *Emilia Popescu* din Ploiești, *Decebal* din Mehedinți, *Sanda Ignat* din Bîrlad, *Lăcrămioara Eșanu* din Iași, *Iulia Cioagă* din Tîrgu Jiu, *Mihaela Avramescu* din Drăgotești, Gorj, *Margareta Spiridon* din Rîmnicu Vîlcea, *Zora Paralyov* din Oțelu-Roșu, Caraș-Severin, *Rodica Bănceu* din Victoria, Brașov, *Sandu Florea* din Zorleasca, Olt, *Marin Marcel Feier* din Luduș, Mureș, *Vanda Popoacă* din Brăila,

Marlena Alexandrescu din Galați, *Violeta Vereștiuc* din Iași, *Daniel Orsin* din Vălenii de Munte, Prahova, *Cristina Denisa Popescu* din Tîrgoviște, *Cerasela Dulea* din Slatina, *Tristana Marab* din Cluj-Napoca, *Viorel Grigore* din Cîmpulung Moldovenesc, *Nela Pădurescu* din Drăgășani, Vîlcea, *Daniela Cucu* din Medgidia, *Corina Mărgineanu* din Cluj-Napoca, *Mihaela Mureșan-Pop* din Cîmpia Turzii, Cluj, *Laura Bosînceanu* din Suceava, *Florica Mocanu* din Tulcea, *Rodica Nițu* din Comani, Olt, *Ana Nuc* din Ocna Mureș, Alba, *Irina Grigore* din Videle, Teleorman, *Ramona I. Radu* din Pătîrlagele, Buzău, *Constanța Nicolae* din Mărunței, Olt, *Adina Aurora Avram* din Băbeni, Sălaj, *Iulia Mihăilă* din Constanța, *Aurelia Victoria Ionescu* din Tîrgoviște, *Horia Nicolae* din Galați, *Mihaela Mureșan-Pop* din Cîmpia Turzii, Cluj, *Pandele Popa* din Tîrgu Bujor, Galați, *Ecaterina Alexandru* din Constanța, *Mariana Ilie* din Dăbuleni, Dolj, *Mihaela Maria Pădurcan* din Valea Largă, Mureș, *Marinela Daniela Mihalache* din Galați, *Salim Gülnaz* din Tuzla, Constanța, *Lola Șoșu* din Bacău, *Lavinia Andrei* din București, *Lilica Tuinea* din Băduleasca, Teleorman, *Florica Nap* din Apa, Satu-Mare, *Ligia Palade* din Bîrlad, Vaslui, *Gheorghe Sinescu* din Craiova, *Carmen Toma* din Piatra Neamț, *Ramona Răduc* din Focșani, Vrancea, *Angela Crețan* din Drobeta-Turnu Severin, *Daniela Belu* din Craiova, *Corina Martin* din Năsăud, Bistrița-Năsăud, *Nicușor David* din Bacău, *Justina Gane* din București, *Lavinia Ritea* din Baia Mare, Maramureș, *Cristina Pavel* din Tîrgu Bujor, Galați, *Mariana Spătaru* din Ploiești, *Neculai Pachița* din Iași, *Marius Pîrvu* din satul Călina, comuna Prundeni, Vîlcea, *Milena Varga* din Tîrgoviște, *Gabriela Cozma* din Bacău, *Mariana Agafiței* din Vaslui, *Helen Sipaș* din Șimleul-Silvaniei, Sălaj, *Irina Grigore*, din Videle, Teleorman, *Dana Moraru* din Cîmpulung, Argeș, *Ela Cruz* din Șimleul-Silvaniei, Sălaj, *Ștefania Gheorghe* din București, *Viorica Panait* din Vatra-Dornei, *Florina Tun* din Suceava, *Ioana Măghiran* din Craiova, *Cristian Dobre* din Cioran, Prahova, *Marinela Vîlcea* din Brăila, *Radu Fănuț* din Scheia, Suceava, *Antonela Oana Filipescu* din Galați, *Florica Ianache* din Călărași, *Cristian Barbu* din Brăila, *Viorica Călciia* din Troianul, Teleorman. Le urăm tuturor mai mult succes la scrisoarea următoare!

VASILE POENARU

BIBLIOTECA „ASTRA"

SOCIETATEA DE ŞTIINŢE FILOLOGICE cod 79664
Str. Spiru Haret nr. 12, sect. 1, Bucureşti, tel. 15.17.92

ÎN ATENŢIA PROFESORILOR ŞI A ELEVILOR

Pentru a contribui la perfecţionarea învăţământului filologic de toate gradele, S.S.F. va edita în anul 1983 :

1. *Limba şi literatura română* (4 numere, 20 de lei abonamentul); revista publică articole în legătură cu procesul instructiv-educativ ;

2. *Limbă şi literatură* (4 volume, 60 de lei abonamentul) ; culegere de articole (limbă şi stil, istorie şi critică literară, analize de text, didactică modernă, perfecţionare, grade etc.) ;

3. *Limbile moderne în şcoală* (2 volume, 35 de lei abonamentul); culegere de articole (unele în limbile engleză, franceză, germană şi rusă), privind didactica modernă a limbilor.

4. *Buletinul S.S.F. pe anul 1983* (1 vol.) ; se difuzează gratuit membrilor S.S.F. şi profesorilor titulari de comandă care realizează direct la S.S.F. abonamente colective.

Comenzile *(abonamentele colective)* — de la 20 de abonamente la revista *Limba şi literatura română* şi cel puţin 5 abonamente la culegerile *Limbă şi literatură* şi *Limbile moderne în şcoală* se difuzează de către S.S.F. direct abonaţilor. Se consideră abonaţi pentru anul 1983 profesorii care vor trimite (expedia), pînă la 31 decembrie 1982, cv. publicaţiilor dorite (prin mandat poştal sau aviz de creditare în contul S.S.F. nr. 45.11.09.5, la CEC, Filiala sector 5, Calea Victoriei, nr. 7, Bucureşti) şi cîte o *fişă de comandă pentru fiecare titlu de publicaţie,* conform modelului de mai jos, într-un singur plic închis pe adresa S.S.F., str. Spiru Haret, nr. 12, sector 1, cod 79664, of. PTTR 1, Bucureşti.

Abonamentele individuale la revista elevilor şi la culegerile pentru profesori *se fac numai prin factorii poştali,* conform *Catalogului presei.*

Model

FIŞĂ DE COMANDĂ

Subsemnatul(a) ..... instituţia

liceul) ..... din .....

dat poştal sau aviz de creditare nr. ..... su

reprezentînd cv. abonamentelor pentru anul 1983.

şi numărul abonamentelor.) .....

Abonamentele (volumele) se trimit la adre

adresa ; orice schimbare de adresă se comunică în s

.....

.....

Data .....

Aniversări și comemorări în anul 1983

23 ianuarie 1783 — 200 de ani de la nașterea lui Stendhal (n. 1783).

12 aprilie (?) 1808 — 175 de ani de la nașterea scriitorului Costache Negruzzi (m. 1868).

2 august (21 iulie) 1808 — 175 de ani de la nașterea cărturarului revoluționar Simion Bărnuțiu (m. 1864)

16 iunie 1833 — 150 de ani de la înființarea Academiei Mihăilene din Iași.

11 aprilie 1858 — 125 de ani de la nașterea lui Barbu Ștefănescu Delavrancea (m. 1918).

5 septembrie 1858 — 125 de ani de la nașterea scriitorului Al. Vlahuță (m. 1919).

30 octombrie 1858 — 125 de ani de la nașterea scriitorului Duiliu Zamfirescu (m. 1922).

14 martie 1883 — 100 de ani de la moartea lui Karl Marx (n. 1818).

12 februarie 1883 — 100 de ani de la moartea filologului și folcloristului Al. Lambrior (n. 1846).

24 mai (6 iunie) 1883 — 100 de ani de la moartea lui Ciprian Porumbescu, compozitor român (n. 1854), autorul melodiei imnului de stat al Republicii Socialiste România.

22 august 1883 — 100 de ani de la moartea lui Ivan Sergheevici Turgheniev (n. 1818).

00 de ani de la nașterea lui N. Cartojan 1944).

ani de la nașterea lui Al. Sahia 937).

ani de la moartea scriitorului Jean n. 1874).

ii de la moartea filologului prof. univ. . Philippide (n. 1859).

Lei 5